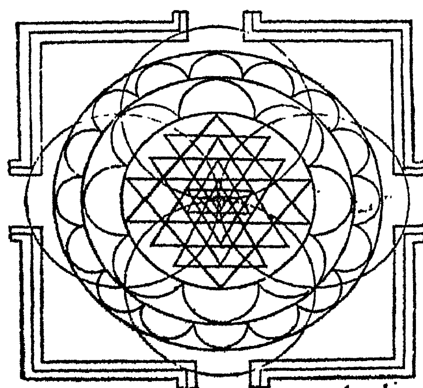
శ్రీదేవీభాగవతము

౧-౨-౩ స్కంధములు

కవిసమ్రాట్

నోరి నరసింహశాస్త్రి

సాహితీసమితి రేపల్లె

రు. ౫/-

శ్రీ సూక్తి

శ్రీ మహాస్వామి కల్యాణ దేశిక పూజ్యపాదుల సంకల్పశక్తి సహస్రపద దేశనాస్రోతమున నా శక్తి సామయిక సంప్రదాయ శిష్యానుగతమై విరాజిల్లును. వికాసవృష్టికనాటినుండి సహస్రశీర్ష మయిన శక్త్యుల్లాసము మంత్రచైతన్య మను వ్యాప్తము చేయును. జన్మః కర్మవిశేషము లొకటొకటి కలసి చైతన్యస్ఫురణము నీతి రీతి గతి మతుల స్ఫురిత స్ఫురితము చేయును. నేరి నరసింహశాస్త్రి, మహాస్వామి చరణ సన్నిధిని స్వప్నందసుందర మగు హృదయసంవాదముతో మంత్రచైతన్య ధారాసార మనుగత మధిగతము చేసికొని పంగిభణితిభూషితుడై విజ్ఞాని యయ్యెను. నేరి విజ్ఞానితలో గురుకటాక్షస్వీకృతి విశిష్టత నిదానము.

ఈరచన "దేవీకృతచోదనము, ఆత్మాచార్యానాదేశము." అప్రతిగృహీత, అనాథభోజి, అలుప్తవినయుడు నరసింహశాస్త్రి దేవీపూజానిత్య పవిత్రపాణి, శ్రీదేవి భాగవతము రచయిత. దేవీభాగవతము మహాపురాణము. పురాణ మర్థప్రవణము సుహృత్సమ్మతము నని సహృదయుల హార్దభావ. ఈరచనలో నరసింహశాస్త్రి ప్రత్యభిజ్ఞేయములు చేసికొనిన శబ్దార్థములు పురాణార్థపరతంత్రము లగుట కింత ప్రసాదము కలదైనవి. పురాణార్థము గంభీర మయినను తగిన ప్రసన్నత కలిమి పాఠక పాఠకులకు గాంభీర్యవేదిత నీయగలదు. రామాయణము గేయపాఠ్యమధురము. ఇదియు గేయసంపద పాఠ్యసంపద కలదై వానించును.

శ్రీ వ్యాసభట్టారకుడు సర్వామ్నాయసార మగు గాయత్రిని శ్రీదేవి భాగవతమున నిరూపించెను. అనుపనీతుల కపరిచితము, నుపనీతులకు నుపరిచిత మయిన గాయత్రి ప్రకటరూప. గుప్తభావ గాయత్రి దేవీదీక్షితులకే తెలియును. నరసింహశాస్త్రి దేవీదీక్షుడు. గాయత్రీసంపద కల దేవీభాగవత మాంధ్రమున నాభా షించుట నరసింహశాస్త్రికే తగును. ఆదేవీబాపనులు, ఇతరేతరపారమ్య మంగీకరించు సభినివిష్టులు, దేవీసమయాచార విచారచతురులు, దేశనాసధిక్కృతులు, కవియశః ప్రార్థులు దేవీభాగవత మన్యరీతిలో పలుకుట దేవీసంకల్పము కాదు. ఈ నిశ్చితము దేవీభాగవతరచయిత వ్యాసుని హృదయగతము. కావుననే నరసింహశాస్త్రిరచన "దేవీకృతచోదనము".

సంస్కృతభాషా నిబద్ధము లయిన గ్రంథములు నిత్య పారాయణ యోగ్యములు. అట్టి యోగ్యత కా కర్తల విశిష్టత హేతువు. ఆంధ్రభాషలో పారాయణ యోగ్య గ్రంథ ముదయింపలేదు. నరసింహశాస్త్రి యట్టిగ్రంథ ముదయింపజేసినాడు. ఇంటింట నోట నోట శ్రీదేవీభాగవత మిక వెలసి తీరును.

శ్రీ దేవీభాగవతమును శ్రీదేవీభాగవతముగా జూచి శ్రీదేవీభాగవతులు శ్రీదేవీభావ వతు లగుదురుగాత!

"శ్రీ కల్యాణ గురోః సాక్షాత్ దీక్షాం ప్రాప మహాప యః,
తస్యేయం కృతిస స్ఫూర్తా లోకే జీయా చ్ఛ్రుతి స్సదా."

ఐమ్ముల్లమంచక మాధవరామశర్మ

వికృతి నిజాషాఢ శుద్ధ
పంచమి, గురువారము

కృతజ్ఞత

ఈ గ్రంథ ప్రచురణమునకు నన్నుఁ బ్రోత్సహించిన శ్రీ ఐమ్ముల్లమంచక మాధవరామశర్మకును, దీనిని నిర్దుష్టముగ సిద్ధము చేయుటకు నాకు సర్వవిధముల సహాయపడిన శ్రీ గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రికిని నేను కృతజ్ఞుఁడను.

నోరి నరసింహశాస్త్రి

నో. న. శా.

వికృతి నిజాషాఢ
శుద్ధ పంచమి

విషయ సూచిక

ప్రథమ స్కంధము

ద్వితీయ స్కంధము

శ్రీ దేవీభాగవతమును శ్రీదేవీభాగవతముగా జూచి శ్రీదేవీభాగవతులు శ్రీదేవీభాగవతు లగుదురుగాత!

"శ్రీ కల్యాణ గురోః సాక్షాత్ దీక్షాం ప్రాప్య మహాప యః,
తస్యేయం కృతిస న్సార్థా లోకే జీయా త్కృతి స్సదా."

జమ్మలమడక మాధవరామశర్మ

విక్రృతి నిజాషాఢ శుద్ధ
పంచమి, గురువారము

కృతజ్ఞత

ఈ గ్రంథ ప్రచురణమునకు నన్నుం బ్రోత్సహించిన శ్రీ జమ్మలమడక మాధవరామశర్మకును, దీనిని నిర్దుష్టముగ సిద్ధము చేయుటకు నాకు సర్వవిధముల సహాయపడిన శ్రీ గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రికిని నేను కృతజ్ఞుఁడను.

నోరి నరసింహశాస్త్రి

రేపల్లె

విక్రృతి నిజాషాఢ
శుద్ధ పంచమి

విషయ సూచిక

ప్రథమ స్కంధము

ద్వితీయ స్కంధము

తృతీయ స్కంధము

శ్రీః

శ్రీ దేవీ భాగవతము

ప్రథమ స్కంధము

సర్వ చైతన్య రూపాం తా
మాద్యాం విద్యాం చ ధీమహి,
బుద్ధిం యా నః ప్రచోదయాత్.

శా. శ్రీరూపంబును భారతీప్రథయు గౌరీనామముం దాల్చి, లో
కారాధ్యం బయి వెల్గుచున్, మునుల కేకాకారతం దోఁచు బో
ధారామంబు, సమస్త భూతతతి చైతన్యాత్మసత్త్వంబు, వి
ద్యారూపం బగు నాద్య శక్తి మదిలో ధ్యానింతు నశ్రాంతమున్.

శా. ఆ నారాయణుఁడే సుమేరుగిరి మూలాధారమై నిల్చ, నీ
శానాంశం బల శంకరుండు కటకస్థానంబుగా మించెఁ, గ
ల్యాణానందుఁడు భారతీశ్వరుఁడు శృంగాలంకృతిం బొల్చె, న
ద్దానిం గొల్తుఁ ద్రిమూర్తి నాత్మగుచు గోత్రక్షోణిభృ ద్రత్నమున్.

తే. ప్రణవరూపుఁడు లక్ష్మిశ్రీఁ బరివృతుఁ డయి
కేవలము మాయుఁడై కామకేలితుండు
శంకరాత్మజుఁ డఖిల వశంకరుండు
గణపతిని సంస్మరింతు సత్కవులకవిస. ౧

శా. వేదంబుల్ విభజించి, దుర్గమములౌ వేదాంత మార్గంబులన్
భేదాధ్యాసలు తీర్చి సూత్రములచే నిర్భీకముల్ చేసి, శు
ద్ధాదర్శంబున నట్ల భారతమునం దాయర్థముల్ సూపియున్,
శ్రీ దేవీశ్రుతి విస్తరించు ఋషిమూర్తిన్ వ్యాసు సేవించెదన్. ౨

ఉ. జానకి లక్ష్మి, లక్ష్మణుఁడు చంద్రుఁడు, మారుతి రత్నమూర్తియున్,
భానుసుతుండు కల్పకము, వారణ మంగదుఁడైన దుగ్ధపా
థోనిధి రామకీర్తికథ, ధూర్వహుఁడై స్మృతిమందరంబుగాఁ
బూని మథించు నాదికవిఁ బూజితుఁ జేసెద వాక్సుమంబులన్. ౬

తే. కవులవాక్సుధ తెలుఁగునఁ జవులు గొలుప
మొదల నోరకొన్న ఋషి సన్నపదము మ్రొక్కి,
హరికథాకీర్తనాలాప నామృతాప్తిఁ
దన్మయుం డయి వెలుఁగు పోతన్నఁ గొలుతు. ౭

తే. గంగను సముద్ధరించిన ఘటము లెంత
పిన్న వయ్యును, మహిమలోఁ బెద్ద వనుచు,
నేను నా చిన్నదోయిట నించి కొలువఁ
గడఁగువాఁడ శ్రీదేవిభాగవతగంగ. ౮

శా. శ్రీదేవీ యను నక్షరత్రయము మజ్జిహ్వాగ్రవీథిన్ సదా
పాదన్యాస మొనర్చి ధింధిమి నట ద్వ్యాపారముల్ సల్పఁగా,
నీ దేహంబు త్రివిక్రమక్రమ నిరాఢోద్ధాత్మ విజ్వాయితం
బై దీపింపదె, నిండదే మనసు పూర్ణానంద దుగ్ధాబ్ధియై? ౯

అ వ తా రి క

వ. అని శ్రీదేవీధ్యానావధానంబునఁ గృష్ణద్వైపాయనగురు పరిచింతన పరాయణుండనై, శ్రీమద్రామాయణ మహాభారత భాగవతంబులు నొడువక నుడులకు జనిజడిమం జెడలు వెట్లు సాఫల్యపడు నను స్థిర మనీష నుండు నే నా సంహితాత్రయం బేకంబై రూపొందిన శ్రీదేవీ భాగవతంబు నాంధ్రీకరింపం బూనిన నిమిత్తాదికంబు లభివర్ణింతు.

శా. శ్రీదేవీపదవృత్తి నొక్కతఱి నే శ్రీచక్రరాజార్చనా
ప్రాదుర్భూత సుశాంతితో గురుపదద్వంద్వంబు చింతించి, శ్రీ
పాదాంభోజపవిత్ర తీర్థము గ్రహింపం బోవు నా కయ్యెడన్
శ్రీదేవీభగవత్కథార్థము స్ఫురించెం దెల్లనం జెప్పఁగా. ౧౦

శా. సర్వం బిద్ది యహమ్ము సుమ్మి యనుచున్ శ్రావ్యంబుగా సృష్టికిం
బూర్వం బా వటపత్రశాయి శిశు సంబోధించు శ్రీమాతృకా
శీర్వాణీ శుభవాణిగాఁ గొనఁగ వాసిన్ నాకు శ్రోత్రద్వయిన్
బర్వంబైనవి యష్టవారకృత ఘంటానాద సిద్ధశ్రుతుల్. ౧౨

మ. అది దేవీకృతచోదనం బదియు యాత్మాచార్య నాదేశ మం
చుదితం బయ్యెను నిశ్చయంబు మది విద్యోద్యోగమై, యంత స
మ్మదభావంబునఁ బంచితిం బ్రియుని నస్మజ్జ్యేష్ఠపుత్రున్ హనూ
మ దభిఖ్యున్ గురుభక్తు, భాగవతశుంభత్సంహితం దేరఁగా. ౧౩

క. శ్రీదేవీ భాగవతము
నాదిమమంత్రము పఠించి యతిభక్తి సహా
సాదిత మా శ్రీకోశం
బాదిం బూంచితిని కరపుటాంజలిఁ బూజన్. ౧౪

క. గురువే విధి హరి హరు లని,
గురువె పరబ్రహ్మ మంచు, గుఱుతించి యెదన్,
స్మరియించి గణేశుని, గురు
చరణాంకితముగ రచింప సాగితి దీనిన్. ౧౫

శా. శ్రీవిద్యామయమూర్తియై తగు హయగ్రీవావతారంపు న
వ్యావిర్భావకథాంక ఘట్ట మగు పర్యంతంబు నా గ్రంథమున్
నే విన్పించి జగద్గురూత్తములకున్, శ్రీవారి నర్థించితిన్,
దేవా! దీనిఁ బరిగ్రహింపుఁ డని భక్తిన్ రుద్ధకంఠుండనై. ౧౬

చ. సురగిరిరాజపార్శ్వముల శోభిలు నయ్యమృతాంశుచంద్రికా
సరణిఁ గపోలభాగములఁ జల్లని నవ్వొలయన్, గురుఁడు, నీ
వెఱుఁగుదొ, లేదొ గాని, శుభ మిద్ది, హయాస్యజయంతి నేఁడు, నీ
విరచిత కావ్యభాగమును వింట జయం బగు నంచుఁ బల్కెఁ జుమ్.

క. కోరిక కనుకూలంబుగ
నారాయణు సంస్మరించి ననుఁ గరుణింపన్,

వారికి సాష్టాంగ నమ
స్కారం బొనరించి సెలవుఁ గైకొంటిని నేన్. ౧౮

వ. నా యాంధ్రీకరించు శ్రీదేవీభాగవతకృతి కథానాథు లగు శ్రీవిద్యా
శంకర పదమావేశ ప్రకాశిత జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీ
స్వాముల వారి పవిత్రాన్వవాయం బెట్టి దనిన— ౧౯

కృతినాథ వంశ వర్ణనము

శా. ఆ నారాయణుఁ డాదిదేవుఁడు పరుం డాదిన్ విసృజ్యస్థుఁడై,
యేనే యీ సకలమ్ము, లే దితర మొం డేదే నవాద్యమ్మనన్
జా నొప్పారిన దేవివాక్యములు; దానం జేసి యా దేవుఁడే
శ్రీనాథుండు జగద్గురుం డనెడి వాసిం గాంచె శ్రీచక్రియై. ౨౦

శా. శ్రీచక్రాఖ్యునినాభికంజమునఁ దోఁచెన్ స్రష్ట; యా బ్రహ్మయుం జన్
వాచోధీన సమస్తవేదుఁ డగుచున్ వర్ణాశ్రమాచార ధ
ర్మాచార్యుం డయి యీ ప్రపంచ మఖిలం బాదిన్ సృజించెన్, బుధ
ప్రాచీనత్వము భారతీప్రభుత సంపాదించె నాత్మప్రథన్. ౨౧

ఉ. ఆతనియిచ్ఛచే జనన మంది వసిష్ఠుఁడు సూర్యవంశసం
జాతులఁ జక్రవర్తులను శాసనవర్తులఁ జేయుచుం, ద్రిలో
కీతత కీర్తియై వెలసెఁ, గేవల మాతనియభ్యనుజ్ఞ వి
ఖ్యాతు నొనర్ప బ్రహ్మఋషిగాఁ గుశికాత్మజునిం దపోధనున్. ౨౨

క. శక్తి యతని సుతుఁడు మహా
శక్తి ప్రద్యోతితుఁడు త్రిశంకుప్రభు నా
సక్తిని జండాలాకృతి
యుక్తుం గావించె ధర్మయోజనరక్తిన్. ౨౩

క. స్మృతికర్త పరాశరముని
యతని సుతుండై వెలింగె నఘార్జితుఁడై
ధృతవిష్ణుతేజుఁ డతనికి
సుతమతి ద్వైపాయనుండు సుతుఁడై పుట్టెన్. ౨౪

ఉ. అంశుమదుజ్జ్వలాంగుఁ డఖిలాగమశాసనశీలి భ్రాంతి
వంశవివర్ధనుండు జయభారతకర్త పురాణవక్త వి
ష్ణ్వంశకృతావతారుఁడు మహాత్ముఁడు రెండవ కృష్ణుఁ డీశ్వరా
ప్రాంశుఁడు శ్రీప్రభావలిత భాగవతర్షి వెలింగె వ్యాసుఁడై. ౨౫

క. ఆతనిపుత్త్రుఁ డయోనిజుఁ
డాతతవైరాగ్యశాలి యగ్నినిభుఁడు వి
ఖ్యాతుండు శుకుఁడు బుధనుత
చేతస్కుఁడు పూజ్యపాదచిహ్నుఁడు వెలసెన్. ౨౬

క. ఆ విద్యావంశంబునఁ
బావనచరణుండు గౌడపాదుఁడు మాండూ
క్యావిష్కారక కారిక
లావిష్ట మహార్థయుక్తి నారచియించెన్. ౨౭

క. గోవిందయోగి తత్పా
ద్యావిర్భూతుఁడు ప్రసిద్ధుఁ డయ్యె, విశాలిన్
జీవన్ముక్తి మహాసుఖ
సేవనసంసిద్ధి నెగడెఁ జిరజీవి యనన్. ౨౮

ఉ. శంకరుఁ డామహాత్ముకరసారసజాతుఁడు బ్రహ్మసూత్రభా
ష్యంకరుఁ డాతఁ డొప్పె విజయార్భటి సౌగత పాంచరాత్ర తీ
ర్థంకర ముఖ్య నాస్తిక మదద్విప వజ్రమహాంకుశాభుఁడై
శంకరరూపుఁడై నిగమసమ్మతధర్మము పాదుకొల్పుచున్. ౨౯

క. శ్రీవిద్యాశంకరగురు
దేవుండు సముద్ధరించి స్థిరమై యుండం
గా వైదికసన్మార్గము,
గావించెఁ బ్రతిష్ఠ నాల్గుగాఁ బీఠంబుల్. 30

తే. శృంగగిర్యధిష్ఠితుఁడు సురేశ్వరుండు,
త్రోటకుండు జ్యోతిర్మఠధూర్వహుండు,

పద్మపాదుఁడు జగన్నాథపదసుమరుండు,
నైర్రి ద్వారక సురుఁడు హస్తామలకుఁడు. ౩౧

వ. అమ్మహాచార్యవర్యులందు, సురేశ్వరులు, నైష్కర్మ్యసిద్ధి, తైత్తిరీ
యోపనిషద్భాష్యవార్తికము, బృహదారణ్యక భాష్యవార్తికము,
దక్షిణామూర్తి స్తోత్రవార్తికము; పద్మపాదులు, శారీరకమీమాంసా
భాష్య వ్యాఖ్యాస్వరూప పంచపాదిక, ఇత్యాది మహానిబంధంబులు
రచించి, వైదికధర్మంబు లోకంబున సుప్రతిష్ఠితం బొనరించిరి. ౩౨

క. అం దెల్ల యజుర్వేదా
మందానందాస్పదంబు మహిమాఢ్యం బ
స్పందం బధిపీఠం బై
చెందెను ఖ్యాతిన్ సురేశచిహ్నిత మగుటన్. ౩౩

సీ. విద్యారణ్యయశోభిధానధరుఁ డా పీఠం బధిష్ఠించి శ్రీ
విద్యాపూర్వకనామమౌ నగర దేవిం దుంగభద్రానదీ
ప్రోద్యత్తీరభువిం బ్రతిష్ఠ సలిపెన్; బుక్కేశు నాతండె శ్రీ
విద్యాశంకరుఁ డాభిషేచనికపట్టిం జేసె సమ్రాట్టుగా. ౩౪

శా. వేదాంతంబులు నాస్తికాపశదదుర్వృత్తంబులన్ స్వప్రభా
శ్రీదివ్యాకృతిఁ గోలుపోక స్థిరమూర్తిం గల్పవిస్ఫూర్తి స
మ్మోదంబుం బచరింప భాష్యములు సంపూర్ణంబుగాఁ గూర్పఁడే,
యాదీప్తిన్ శతవిస్తరంబు సలుపందా మాధవీయంబులన్? ౩౫

మ. అకలంకస్థితిఁ గూర్మపృష్ఠయుతమై యష్టాహినాగంబులన్
సకలాశాపరివేష్టితం బగు మహోచ్ఛ్రాయంబునై మేరుమూ
ర్తికమౌ దానిఁ బ్రతిష్ఠ సేసె నతఁడే శ్రీచక్రరాజంబుఁ, బా
యక లోకైకగురూత్తముల్ పరమహంసాచార్యు లర్చింపఁగా. ౩౬

తే. రాజగురుఁడు విద్యాపురరాజ్యతంత్ర
మాపయిని శ్రీవిరూపాక్షు మధివసించి
నడపుటం జేసి, శృంగేరి విడువవలసె;
శ్రీవిరూపాక్షమె తదధిశ్రీ వెలింగె. ౩౭

క. విధివశతఁ దల్లికోట
ప్రధనంబున రామరాజు పడి యడఁగుటచే
నధికార మడఁగి యడవుల
నధివాసము చేసి రెటులొ యత్రతి గురువుల్. ౩౮

వ. ఆ జగద్గురుపరంపరయందుఁ గ్రమాగతుఁడై శాంకరశకంబున రెండు
వేల మూఁడువందల మూఁడవదగు సంవత్సరంబున —— ౩౯

క. ఉద్దండభారతీయతి
యుద్దండుఁడు పీఠ మెక్కి యోగి జయతేజం
బుద్దీపిత మొనరింపఁగ,
నద్దీపంబు శివగంగ నాత్మ లయించెన్. ౪౦

వ. అట్లు మచిలీపట్టణ సమీపంబున నుద్దండభారతీయతులు సిద్ధి నొందిన
దాదిగ శ్రీశృంగేరీ శ్రీవిరూపాక్ష శ్రీపీఠాధిపతులు కృష్ణా గోదావరీ
విశాఖాది మండలంబులు తమ ముఖ్యాస్థానంబులుగఁ జేసికొని,
లోకసంగ్రహార్థంబు భారతభూమియం దెల్లఁ బర్యటించుచు ధర్మ
శాసకులై వెలుంగుచుండిరి. అందు, శ్రీ బోధానందభారతీయతులు
పూర్వాశ్రమంబున విధివిధానంబున మహాగ్నిచయన పర్యంత క్రతు
వులు మహావైభవంబున నాచరించి, రాజీ నృసింహమహాగ్నిచి
న్నామమునఁ బ్రథితుం డయ్యె. ౪౧

క. హారితస గోత్రుం డాతఁడు
వరలెను దైవజ్ఞ సార్వభౌమాదిక సత్
పరిషత్కృత బిరుదాళీ
పరిపూజ్యుఁడు సర్వతంత్రపరినిష్ఠితుఁడై. ౪౨

వ. ఆ మహాగ్నిచితుండు సంన్యస్త సర్వకర్ముండై శ్రీ సచ్చిదానంద
భారతీ యతీంద్ర కరకమల సంజాతుండై యవతరించి, ౪౩

క. వాసిగ బోధానందుఁడు
శాసించెం బరమహంససామ్రాజ్యపదం.

భాస్వత్తుహినాచలభువిఁ
జేసెన్ వ్యాఖ్యానదివ్య సింహాసనమున్. ౪౪

క. కల్యాణాస్పదవిగ్రహ
కల్యున్ గంటికులదీపుఁ గామేశాఖ్యున్
బాల్యంబాది విరక్తుం
గల్యాణానందుఁ జేసెఁ గరసంస్పర్శన్. ౪౫

వ. మఱియు జగద్గురు శ్రీ బోధానందభారతీయతులు కల్యాదిగాఁ జతుస్త్రింశత్త్యధిక పంచసహస్రతమాబ్దంబున రుధిరోద్గారి వత్సర మార్గశీర్ష పూర్ణిమా భానువాసరంబున సాన్ద్రవృషభంబున శ్రీ కల్యాణానందభారతీయతులను శృంగేరి శ్రీవిరూపాక్ష శ్రీపీఠంబునఁ బట్టాభిషిక్తుల నొనరించి, చతుర్వర్ణచక్ర మహోదయకరం బగు శ్రీవిద్యారణ్యయతీంద్ర ప్రతిష్ఠిత శ్రీచక్రరాజము నొసంగి, ధర్మరాజ్యపరిపాలనాధికారుల నొనర్చిరి. అంత నా మహానుభావుండును — ౪౬

క. విద్యార్థీత్యాచరణల
విద్యాశంకరులఁ బూజ్యు విద్యారణ్యున్
హృద్యస్థితి మది నిడుకొని,
ప్రోద్యన్మహిమన్ రచించు భువనగురుండై. ౪౭

శా. ప్రస్థానత్రయభాష్యశాంతి శతపర్యాయంబులుం జేసి, శి
ష్య స్థానీయులు వ్యాఖ్యలన్ సలుపఁగా సామర్థ్యముం గూర్పఁ బీ
ఠాస్థానంబు కుబుద్ధిదుర్విషయమై, యానందధామంబుఁ గ్రీ
డాస్థానం బయి పొల్చెఁ బండితమహార్యశ్రేణి కశ్రాంతమున్. ౪౮

క. పరమేశ్వరి నొక వాసం
కరు నొకటఁ బ్రతిష్ఠసేసె గర్తపురమునన్;
మఱి బహుదైవతమూర్తులఁ
బరినిష్ఠించెను సమస్తభారతభూమిన్. ౪౯

వ. శ్రీ కల్యాణానంద భారతీ జగద్గురుచరణులు వైదికధర్మ సంరక్షణార్థంబు నిబంధించిన గ్రంథజాతంబు శతాధికంబై యొప్పు. అందు,

గీర్వాణభాషయందు — కల్యాణశ్రీకల, శ్రీ లలితా రహస్యనామ స్తోత్ర శ్రుతి సీమంతంబునకు వైదికగ్రాహ్యైక మహాభాష్యంబై తన రారు; బ్రహ్మకల, యుపాసనాసర్వస్వ మూర్తంబై యొసంగు; పూర్ణమీమాంస, పూర్ణస్వరూపదర్శనంబై భాసిల్లు; సంజీవని, ఆపస్తంబీయ దర్శపౌర్ణమాసవ్యాఖ్యా సముజ్జీవకంబై శోభిల్లు; సంధ్యాకళ, సంధ్యావందన సూత్ర భాష్య ప్రఖ్యాపకంబు; తంత్ర జ్యోత్స్న, సర్వతంత్రైకదీపంబై వెలుంగు; బ్రహ్మసూత్రసంజీవని, కువ్యాఖ్యావిష మూర్ఛిత ప్రాయంబగు బ్రహ్మసూత్రంబునకు సంజీవ నౌషధియై యొప్పు; కల్యాణసంహిత, సర్వద్విజకులావశ్యాధ్యేతవ్య కృష్ణయజుస్సంహితాభాగ విహితంబై యలరారు; కల్యాణస్మృతి, ప్రాయశ్చిత్తపశునిర్ణయము, శ్రీయాగసూత్రము, సర్వదేవతాప్రతిష్ఠా విధి, క్రియామయదీక్షావిధి, మహారుద్రయాగత్రయము, సంన్యాస దీక్షావిధి, మున్నగునవి తత్తద్విషయ విధాయక ప్రమాణగ్రంథం బులు. అట్ల యాంధ్రంబున, — కల్యాణసుధ, శారీరకమీమాంసా భాష్యంబున కపూర్వవివరణరూపంబు; గీతామృతతరంగిణి, భగవద్గీ తార్థదర్పణంబు; వేదాంతమీమాంసాశాస్త్ర హృదయము, బ్రహ్మ సూత్రార్థసారంబును నై విలసిల్లు. ఇవ్వియుం గాక, శ్రీవారు లోక సంగ్రహార్థంబు రచించిన శ్రౌతస్మార్త ధర్మంబులు, ఉపాసనావిశేషం బులు, వేదవేదాంత రహస్యంబులు వివరించు గ్రంథజాతం బసంఖ్యంబై యలరారు. పరమహంసల పూర్వాశ్రమ స్మరణంబు దురితా వహం బను పండితమాన్యుల వాక్యంబు కులగోత్రహీను లగు కౌలిక గురులక యన్వయించుగాక, యని నిరసించి, శ్రీవిద్యాశంకర భగవత్పాదులజన్మకారణు లయిన నారాయణగురువుల నామపూర్వ కంబుగాఁ దజ్జన్మకథా స్మరణ విస్తరణంబులు శంకరజయంత్యాదిక మహాపర్వంబుల సకలశిష్టజన పరిగృహీతమ్ముల యని సుఋతుసం దెచ్చి, యీకృతి కర్తృతాతల పూర్వాశ్రమ గోత్రాన్వయాది కీర్త నమ్ము కలిజనపావన మ్మని, సంక్షిప్తరూపమ్మున సంస్మరింతు. ౫౦

తే. మున్న తంజాపురీరాజభూమియందు,
బ్రాహ్మణాగ్రహారంబు వెలంగమాను
వెలయు; నందు నిత్యాగ్నులు వేదవిదులు
రాజిలిరి పదుమూఁడు గోత్రములవారు. ౫౦

క. ఆ రాజ్యపతియధర్మం
బోరువ కొకనాఁడు వార లొక్కుమ్మడిగా
నా రాజ్యము వీడి బయలు
దేరిరి కాశికిని బోవఁ దివిరినమతితో. ౫౧

క. తమతమ యగ్నులు మాత్రమె
తమ సర్వస్వంబు గాఁగఁ జరలి నడచు వా
రమలం బగు గోదావరి
సముపాంతస్థలము విడిసి సాగిరి దారిన్. ౫౨

క. వారల కథ విని పెద్దా
పూ రేలెడు రాజు, వేఁడి, పోనీయక, పే
రూ రగ్రహార మిచ్చి స
గౌరవముగ నిల్పె వారిఁ గడుఁ బ్రీతి నటన్. ౫౩

వ. తేదాదిగాఁ దద్వంశంబులవా రాంధ్రసమ్రాట్టుల పూజావిశేషంబులఁ
బరివృద్ధులై పేరూరిద్రావిడులను నామంబునఁ బ్రసిద్ధులై, యజ్వలై,
యాజకులై, వేదవేదాంగవిదులై, వెలయుచుందురు. అట్లు లాంధ్ర
భూమికి వలస వచ్చిన కుటుంబములు పెక్కులు గలవు. ౫౪

తే. వారిలోఁ బెదవజ్ఝులు భార్గవుఁడును
వైతహవ్య సావేతస ప్రఖ్యులైన
గోత్రఋషుల వాధూలస గోత్రుఁ డొప్పె
నన్నిటం బెద్ద యగ్రహారాగ్రణి యయి. ౫౫

వ. ఆ పెదవజ్ఝలకు వేదాధ్యయనపరు లగు నేవురు పుత్త్రు లుదయిం
చిరి. అందు జ్యేష్ఠపుత్త్ర వంశములోనివాఁ డగు గంటి లక్ష్మణా

శాస్త్రి, మహాపండితుఁ డగుట విజయనగర భూపాలుం డాతనికిఁ దన యాస్థాన పండితపదవి నొసంగి, గోష్పనీ సాగర సంగమ ప్రదేశంబునఁ గల సంగమవలస యను గ్రామము నెలవు గావించి, సమగ్రంబు లగు వసతుల నర్పించె. వారి వంశక్రమంబున వీరేశ్వరశాస్త్రి యుదయించి, భీమునిపట్టణంబున గృహంబులు నిర్మించె. ఆతని పుత్త్రుండు లక్ష్మణశాస్త్రి మహాపండితుఁ డయ్యెను. ఆతనికి బ్రహ్మముఖంబులం బోని నలువురు సుతు లుదయించిరి. అందు రెండవవాఁడగు వీరేశ్వరశాస్త్రి మేధావియై యొప్పుచుఁ, బరమసాధ్వి యగు జోగమ్మను బరిణయం బాడె. ఆ పవిత్రదంపతులకు కామేశ్వర దేవతాప్రసాదంబున నిరువురు పుత్త్రులు పుట్టిరి. అందు — ౫౭

క. సురవైద్యుఁ డవతరించిన
సరణిం బెదకామఁ డఖిల సంస్తుతుఁ డయ్యెన్;
సురగురుఁ డన పఠ్యాపలు
కఱచిన చినకామఁ డొప్పెఁ గడుఁ బాత్రుండై. ౫౮

వ. మఱియు నా పేరూరిద్రావిడవంశంబులందు నేకతాతాగ్రహారంబు నివాసంబుగాఁ గలిగి, ౫౯

క. తాతావంశము వేదస
నాతన; మం దొప్పు సూర్యనారాయణ వి
ఖ్యాతావధాని; సోదెమ
నాతండు గ్రహించి మించె నాత్రేయసుఁడై. ౬౦

క. తాతా సుబ్బారాయం
డాతనికి ద్వితీయపుత్త్రుఁ డై నెలసెఁ; బుధుం
డాతండు విజయనగర
స్థిత మహారాజగురుఁడు విద్వద్గురుఁడున్. ౬౧

క. తాతా సుబ్బారాయని
కై తోఁబుట్టువుగఁ బార్వతమ్మ యొసఁగె నా

నాతిన్ గ్రహించె గుణవి
ఖ్యాతుఁడు సతిగాఁగఁ జిన్నకామేశుఁ డొగిన్. ౬౨

తే. పార్వతీదేవి నిండుగర్భంబు దాల్చి
యరుణగర్భయౌ ప్రాచీదిగంగనవలె
సూర్యనారాయణావధాన్యార్యునింట
నేకతాగ్రహారమం దెలమి నుండ, ౬౩

క. వేదపదక్రమ పాఠని
నాదంబులు వినుచు సూర్యనారాయణుఁ డా
వేదముఖుం డుదయించును
నాదౌహిత్రుఁడుగ నంచు నందించు మదిన్. ౬౪

తే. చిత్రభాను వైశాఖ పవిత్ర శుద్ధ
పక్షమున సప్తమిన్ జయవాసరమున
మిథున లగ్నంబునం బుష్యమీప్రయుక్త
తారఁ బార్వతి కనెఁ బుత్త్రు సూరిమిత్రు. ౬౫

క. కేశుఁడు మేశుం డీశుం
డేశబ్దంబున వెలయుదు రేకపదంబై,
యాశబ్దము కామేశం
బా శిశువున కమరె సార్థకాహ్వయ మగుచున్. ౬౬

క. కౌమారము యౌవనమును
గామేశుఁడు మాతులునకుఁ గడుఁ బ్రియుఁ డగుచున్
దా మని తాతాసుధికడ,
నేమంబునఁ జదువు లెల్ల నేర్చుచుఁ గడపెన్. ౬౭

శా. తాతా రాయుఁడుశాస్త్రి వ్యాకరణశాస్త్రప్రాజ్యసామ్రాజ్యుఁడై
సేతుశ్రీహిమశైలమధ్యమహి వాసిం గాంచె నాచార్యతా
ఖ్యాతిం బ్రాప్తసమస్తవిద్యల ననన్యాత్తప్రభాధుర్యుఁడై
యాతం డొందె మహామహోపపద ధుర్యంబౌ నుపాధ్యాయతన్.

శా. తాతారాయఁడుశాస్త్రి గీ మఖిలవిద్యాపీఠమై మండన
స్థితాస్థానము వోలె వెల్గ నచటన్ విద్వాంసులున్ ఛాత్ర వి
ఖ్యాతిన్ వ్యాకరణంబు న్యాయమును వేదాంతంబు మీమాంసయున్
శ్రౌతస్మార్తవిధానపాళి సరహస్యం బభ్యసిం ప్రెప్పుడున్. ౧౯

సీ. పాతంజలము మహాభాష్యంబు నొక్కెడ
జైమినీయ మ్మొక్క చక్కి వినును,
గౌతమీయన్యాయరీతి నొంటఁ గణాద
వైశేషికము నొక్కప్రక్కఁ దెలియు,
సప్రయోగమ్ముగా శ్రౌతసూత్రము నొక్క
చాయను విను స్మృతిజాత మొకట,
భాష్యయుక్తంబుగా బ్రహ్మసూత్రంబులు
నుపనిషత్తులు గీత లొకట నెఱుఁగుఁ,
బ్రాతిశాఖ్యల కొకవేళ శ్రవణ మొగ్గు,
శాస్త్రసాహిత్యగోష్ఠులు సలుపు నొకట,
నా మహామహోపాధ్యాయుఁ డైన సుబ్బ
రాయ నింటఁ గానేశుండు ప్రకట నిరతి. ౨౦

శా. ఆలించుం గడు శ్రద్ధ వేదములు శాస్త్రాలిం దదభ్యర్థియై,
పాలించున్ శ్రుతిసిద్ధ నిత్యవిధులన్ బ్రాహ్మలకే, కాని, యే
వేళన్ దానఁ దవుల్పడండు, దగులున్ వేదాంత వాక్యంబులన్,
బాలప్రాయమునంద వాని కవి విస్పష్టంబులై యొప్పుటన్. ౨౧

క. ఎలప్రాయంబున నతనిం
దలిదండ్రులు మఱి గృహస్థ ధర్మునిఁ జేయన్
లలిఁ బట్టించిరి కే లొక
యెలనాగన్ వేదవిదులయింటి దగు సతిన్. ౨౨

తే. పరిణయమహోత్సవం బట్లు పరిఢవిల్లు
పట్ల నైదవనాఁడ యా వరునితల్లి

పార్వతీదేవి దేహంబు వదలి చనియె,
వచ్చి యాకస్మికమ్ముగా వ్యాధి యొండు.

ఉ. దీక్షితుఁడై వివాహవిధిఁ దీర్పఁగ నొప్పిన రూపు[illegible]
దీక్ష నుపక్రమించె వినతిం బచరింపుచు నౌర్ధ్వదేహికం
బక్షయలోక మీ జనని, కాతనిఁ జూచిన గేస్తు రెల్లరుక్
వీక్షణపంక్తి నశ్రువులు నిండఁగఁ గాఱిచి రేకధారగా.

క. కామేశుని నెమ్మది నది
నీమంబున భవవిరక్తి నిష్ఠం బెంపన్,
గామినిఁ జూడఁడు లోలతఁ,
గామినులును శుకునినట్లు కాంచెద రతనిన్.

తే. దక్షిణాచారమార్గ మాంధ్రమున నొక్క
రాణిచయనుల సంప్రదాయాన నెసఁగు
నని వినుట నమ్మహామహు నెనరు వడసి
పొందె మంత్రోపదేశ మమందవృత్తి.

సు. ఒకనాఁ డాతని కద్భుతంబుగ శ్రవోయోగంబునన్ [illegible]
నకలంకంబును రోదసీకుహరపర్యాప్తంబు జ్ఞానైకరూ
పక మానందమయం బఖండమును విశ్వస్ఫూర్తిబీజం [illegible]
నొక నాదం; బది తన్నుఁ బిల్చు ప్రణవధ్యోవాణిగా నెంచుచున్.

మ. ఎద నేదో మధురార్ద్రితాపశిఖ బాధింపంగ రాపాడుచున్
మది యెప్పాటను శాంతి నొందమి నకస్మాజ్జాతమౌ నూహ [illegible]
య్యది యే దీనికి నౌషధం బనుచు బోధానందమౌనీంద్రులన్
వెదుకంగాఁ జని యెట్టకేని దరిసించె న్వారి నమ్మాపురిన్.

వ. అచ్చట బాలకామేశ్వరశర్మ పండిత పరిషదనుజ్ఞతోఁ బ్లవనంవ [illegible]
శుద్ధచతుర్దశీ గురువాసరమ్మున యథాశాస్త్రీయమ్ముగాఁ దుకీ[illegible]
శ్రమ స్వీకారం బొనర్చి, జగద్గురు శ్రీ బోధానందభారతీ యతీంద్రుల
యనుగ్రహంబున మహోపదేశంబు నొంది కల్యాణానందభారతి [illegible]

సవిత్రనామంబున ద్వితీయ జన్మంబు నొంది, పిమ్మట రుధిరోద్గారి మార్గశీర్ష పూర్ణిమా భానువాసరమ్మున జగద్గురుపదవి నభిషిక్తులైరి.

వ్యాఖ్యాన సింహాసన వర్ణనము

సీ. బ్రహ్మవర్చస్స్ఫూర్తి వరలుమూర్తిం గన
నగ్ని దేవుం డితం డనంగఁ దోఁచుఁ,
గాంతిపుంజం బైన కాయంబు గాంచిన
బాలసూర్యప్రౌఢిఁ బరిఢవించుఁ,
జిఱునవ్వు వెన్నెలల్ గురియు మోమును జూడఁ
బూర్ణచంద్రుండను బుద్ధి వొడము,
బహుముఖప్రస్ఫురత్ప్రవచనంబులఁ గాంచ
భారతీశుం డను భావ మొదవుఁ,
ప్రబలధర్మేతరములఁ గోపంబు చూడ
నితఁడు భార్గవరాముఁ డన్పించుఁ బ్రజకు,
బాల కల్యాణయతి పూజ్య పాదగురులు
పరమహంస సామ్రాజ్యాధిపదము దాల్చ. ౮౦

వ. శ్రీమ త్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్యవర్య పదవాక్యప్రమాణ పారావారపారీణ యమ నియ మాసన ప్రాణాయామ ప్రత్యాహార ధారణా ధ్యాన సమా ధ్యష్టాంగ యోగనిష్ఠా గరిష్ఠ తపశ్చక్రవర్త్యనాద్యవిచ్ఛిన్న గురుపరంపరాప్రాప్త సాంప్రదాయిక షడ్దర్శనాచార్య వ్యాఖ్యాన సింహాసనాధీశ్వర సకలవేదార్థ ప్రకాశక సాంఖ్యత్రయీ ప్రతిపాదక సకల నిగమాగమ సార హృదయ వైదికమార్గ ప్రవర్తక సర్వతంత్ర స్వతంత్ర విద్యానగరాది మహారాజధానీ కర్ణాటక సింహాసన ప్రతిష్ఠాపనాచార్య తుంగభద్రాతీరవాస ఋష్యశృంగగిరి పురవరాధీశ్వర శ్రీ విరూపాక్షాధీశ్వర శ్రీమ దాచార్యాన్వయ పరివృఢ శ్రీమ ద్రాజాధిరాజ మహారాజ గురు భూమండలాచార్యాన్వర్థ సకలబిరుదావలీ విరాజమాన శ్రీవిద్యాశంకర పదమావేశ ప్రకాశిత శృంగగిరి శ్రీవిరూపాక్ష శ్రీపీఠాధీశ్వర భారతీ సంప్రదాయ

సార్వభౌమ జగద్గురు శ్రీ బోధానందభారతీ మహాంతాచార్య మహా
స్వామి కరకమలసంజాత జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానందభారతీ మహాంతా
చార్య మహాస్వామి చరణులు, వ్యాఖ్యాన సింహాసనాధిష్ఠితులై
యెసఁగుతఱి, ౮౧

శా. బాలార్క ప్రతిమాన తేజుఁడు శ్రుతిప్రఖ్యాత దివ్యార్గళీ
లా లోలాత్మముఖుండు నిత్యరసనా లాస్య స్థితద్భారతీ
కేలీ మంగళ విగ్రహుం డతఁడు పంకేజాత గర్భుండు తా
నై లోకంబు సముద్ధరింప దిగి కొల్వైనట్లు భాసిల్లెడిన్. ౮౨

చ. సనకసనందనాది మునిచంద్రులు వీరు, వసిష్ఠుఁ డీతఁడీ
మునిమణి నారదుం డనుచుఁ బూజ్యతఁ గొల్చుచుఁ దత్సభం దపో
ధనులు తురీయధర్ములు సతంబు గురూత్తముఁ గొల్చుచుందు రా
ఘనుకరకంజజాత శుభగాత్రులు మానసమాత్ర సంభవుల్. ౮౩

మ. ఎదలం బేర్చినభక్తి కౌతుకధృతిన్ హెచ్చింప శ్రౌతాగ్నులన్
వదలంబోవక యాత్మలో వెలుఁగు దివ్యజ్యోతి నశ్రాంతమున్
బదిలంబుం బొనరించి కాంచుచును విశ్వవ్యాప్తిఁ దద్వ్యాప్తిఁ ద
త్పద మేవేళ సమాశ్రయింత్రు త్రిపురాతాత్పర్యయోగీశ్వరుల్. ౮౪

సీ. లక్ష్మ్యం డొకండును రాముం డొకండును
విమలుం డొకండు శ్రీవిద్య యొకఁడు
వేద మొక్కండును విరజుం డొకండును
సత్యుం డొకండును నిత్యుఁ డొకఁడు
నొకఁడు విమర్శుండు నొకఁడు విజ్ఞానియు
విజయుం డొకండును వినయుఁ డొకఁడు
పూర్ణుండు బ్రహ్మంబు బోధుండు నమలుండు
నచలుండు జయుఁడు నారాయణుండు
సర్వుఁడున్ భూమదుఁడు శివుండు శంకరుండు
పరుఁడును సుశీలుఁడును యోగివరులు సతముఁ
గొలుచుచుందు రానందనాథులు తదీయ
శిష్యులై పాదుకాంతదీక్షితులు భక్తి. ౮౫

తే. మఱియు మహిమాఢ్యు లున్నారు మహితయశులు
యోగివర్యులు కల్యాణ యోజితాత్మ
పాదుకాంత దీక్షాచార్యపదులు పంక్తి
పావనులు లోకపావన భవ్యతనులు. ౮౬

సీ. క్రమ జటా ఘనల సాంగముగ శ్రావ్యంబుగా
నర్చించు సూర్యనారాయణుండు,
వేదాంతగోష్ఠి వినోదంబు పచరించు
సుధి యల్లు లింగన సోమయాజి,
చర్చించు దైవజ్ఞ సార్వభౌముఁడు దివ్య
గమనముల్ వేంకట రమణశాస్త్రి,
పాణిని వరరుచి పాతంజలప్రౌఢి
కలయఁ బేర్చును నీలకంఠసూరి,
సరస సాహిత్య సంపద సంతరించు
శ్రీయశశ్శాలి మాధవరాయశర్మ,
శ్రీ జగద్గురు కల్యాణ రాజ పూజ్య
యతుల యాస్థాన పుణ్య సభాంతరములు. ౮౭

సీ. సదమల సాహితీసమితి సభాపతి
సత్కవీంద్రుఁడు శివశంకరుండు,
కవికుటీరావాసి కావ్యమర్మజ్ఞుండు
ప్రౌఢకావ్యుఁడు వీరరాఘవుండు,
కవితావతంసుండు గట్టి నృసింహుండు
కామసంజీవన కావ్య కర్త,
జ్ఞానవాసిష్ఠ నిర్మాణదక్షుఁడు సూక్ష్మ
బుద్ధి శ్రీరామ సద్బుధవరుండు,
కవి విధేయుఁడు గురుకటాక్షప్రసార
సార హృదయాబ్జుఁ డీ నోరి నారసింహుఁ,
డా మహాస్థాన మెవ్వేళ నాశ్రయించి
కవిత వెలయింతు రిష్ట సత్కవులఁ గూడి. ౮౮

సీ. జ్యేష్ఠుండు శిష్యుల శ్రేష్ఠుండు యోగుల
లక్ష్యుండు లక్ష్మీనారాయణుండు,
పరిగ్రహీత సర్వాగమవిదుఁడు వి
రజుఁడు చిద్వ్యాప్తి శ్రీరామమూర్తి,
ఘనవేదపాఠి వేంకట సోమదీక్షియుఁ,
క్రమపాఠి విమలసూరావధాని,
శుక్లయజుర్వేద సూరి యాచార్యుండు
పురుషోత్తమవధాని పూర్ణయోగి,
పరమ సత్యధర్ముండు సాంబశివశాస్త్రి,
యమల పూర్ణాత్ముఁ డాదినారాయణుండు,
సుబ్బరాయుండు సౌశీల్య శుద్ధబుద్ధి,
కొలిచియుండును కల్యాణగురుల సతము.

వ. ఇట్లు ధర్మసంపన్నంబగు మహామహిమనొప్పారు నపూజ్యపాదుఁ...

సీ. వ్రాయుచు నొకవేళఁ బ్రస్థానములు మూఁడు
భాష్యతద్వ్యాఖ్యాప్రబంధయుక్తి,
వివరించు నొకవేళ వేదవాక్యార్థముల్
కల్పోక్త మాధవోక్త క్రమమునఁ,
వర్ణించు నొకవేళ శ్రౌతప్రయోగ ర
హస్యంబు లనితరాభ్యాస ఘనశక్తి,
[illegible] నొకవేళ నిగమాగమాచార
[illegible]ష్ఠాక్రమము ధర్మనిష్ఠుఁ డగుచు,
స్థిరచరంబులకా సద్గురుమూర్తి ప్రతిష్ఠ
లొక్కవేళ నొనర్చు నొక్కొక్క వేళ,
భువనగురుఁడు శ్రీ కల్యాణ పూజ్య పాద
పరమహంసుఁడు భారతీవంశవిభుఁడు.

మ. ద్వైతధ్వాంత ప్రచండభాస్కర పదప్రఖ్యాతి దీపింప, న
ద్వైతద్వేషులు ముష్టివాదరణయాత్రల్ సల్ప వారింపఁడే,

ణీతిం బాజీన నాదవానివజకుణ వెన్నాడి భంగింపఁడే
యా తీర్థాఖ్యు సుదర్శనాయుధ ధరుం డాచార్యుఁ డుద్దండుఁడై. గ-౨

కృ తి న మర్ప ణ ము

వ. అట్లు త్రిలోకీతత నిజ కీర్తిచంద్రాతపద్యుతి యగు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీ యతీంద్రు లొక్క శుభవాసరంబున వ్యాఖ్యానసింహాసనం బునం గొలువుండి తత్పద శ్రీ రాజీవ నిరంతర ధ్యానాయత్త చిత్తుండ నగు నన్నుఁ రావించి నిజ శ్రీపాదపీఠాంతికమునఁ గూర్చుండ నియ మించి సమ్ముఖంబున బహుళమంత్రమంగళంబుగా శ్రీకలశంబును బంచపల్లవాలంకృతంబును నవరత్న సంపన్నంబును దివ్యౌషధివాసనా శ్రీ వాసిత పవిత్ర వారిపూరితంబును బ్రతిష్ఠించి శ్రీపాదసమర్చిత పాణియుగళుండ నగు నాకు — గ-౩

క. శ్రీవిమలంబు సదాశివ
పావనయంత్రాంకితంబు వరమహిమము సౌ
వర్ణ పట్టమును గురు
దేవులు కట్టిరి లలాటదేశమునఁ గృపన్. గ-౪

మ. శాంతప్రక్రియ నంత సద్ద్విజవరుల్ సామ్రాజ్యమంత్రంబులన్
జెంతం దోడుగ నుచ్చరింపఁగ శ్రుతిస్నిగ్ధంబుగా శ్రీగురుల్
పొంతం బొప్పఁగ స్వీయపాణికలనన్ మూర్ధాభిషేకం బవి
భ్రాంతశ్రీకత నా కొనర్చిరి సభన్ స్వస్తిశ్రుతుల్ పొంగఁగన్. గ-౫

ఉ. ఆ శుభవారిపూత సకలాంగుఁడనైన యొకమాట రాక యా
కాశధునీ పవిత్ర జల క్రమ జటాకలితాంగునిన్ భవా
వేశుని నాత్మలోఁ దలఁచి యేనును స్థాణుఁడు వోలె నుండ శ్రీ
దేశికవర్యుఁ డిట్లని వినిపించిరి సద్గురు లిట్టు లాసభన్. గ-౬

తే. మున్నె యాతండు మద్దత్త పూర్ణదీక్ష
నమల పరమంత్ర సామ్రాజ్య మధివసించె;
నుటియు నేఁ డిందుఁ బరిషత్సమక్షమందుఁ
జేసితిఁ గవిసామ్రాజ్యాభిషేచనంబు. గ-౭

సీ. మేము వైయాకరణసార్వభౌమబిరుద
సహితుఁగాఁ జాత రాముఁడుశాస్త్రిఁ దొలుత,
మరల దైవజ్ఞసార్వభౌమపదమహితుఁ
జలిపితిమి వేంకటరమణశాస్త్రి నిట్లు. ౯౮

తే. ఇట్టిఁ డగుఁ బాత్రుఁడు కవిసమ్రాట్టు నాఁగ
మా యొనర్చెడినామముల్ మాన్యము లగు,
నవి యొసంగుఁ ద్రిలోకి నన్వర్థసంజ్ఞ,
నదియు నీసభ యంగీకరించుఁగాక. ౯౯

ఉ. పేరుగలాఁడు సత్కవులు పేర్చెడి సర్వసభాంతరంబులం
దీరు సభాపతిత్వపద నిష్ఠితుఁ డీ శివశంకరుం డిదే
తీరిన యాభిషేచనికదీక్షఁ గనుంగొనెఁ గాన నాతఁ డీ
నోరి నృసింహశాస్త్రి శుభనూతననామము చాటి చెప్పెడిన్. ౧౦౦

వ. అని యానతిచ్చిన, సభాపతి శివశంకరుండు శ్రీ జగద్గురువుల యాదేశంబు సభతోడం దనకును బరమసమ్మతంబుగా లేచి, నోరి నరసింహశాస్త్రి కవిసమ్రాట్టని ముమ్మారు సభామధ్యంబున నుద్ఘోషింప,

మ. కరుణాపాంగవిలోకనామృతముతోఁ గల్యంబుగా నంత శ్రీ
గురువర్యుల్ సకలాంగసేచనము నాకుం జేయుచున్ నాపయిన్
బరమా శాటి యొకండు కప్పి, "కవిసమ్రాట్సిద్ధనామ్నా చిరం
పరివర్ధస్వ" యటంచు శీర్షముపయిన్ స్వర్ణాక్షతల్ వైచినన్. ౧౦౨

తే. మొరసె భూసురాశీర్వాదముఖరరవము
తోనెనసి కవిమిత్ర సంతోషరవము,
సభ సముత్పన్నమై జయజయరవంబు
ప్రతిరవ మిమ్మానె దశదిశావరణములను. ౧౦౩

ఉ. ఆ పరిషత్సమక్షమున నంత జగద్గురుపూజ్యపాద సు
శ్రీపదపంకజార్పణము సేయుచు భక్తిని కంఠ మెత్తి యీ
శ్రీపర దేవి భాగవత సిద్ధపురాణము వించితిన్ శిరం
బూఁప సదస్యు లెల్లరు మదార్జితజన్మము సార్థకంబుగాన్. ౧౦౪

వ. మఱియును శ్రీసదనంబున శ్రీగురుదేవప్రతిష్ఠిత శ్రీమహాకామేశ్వర్యంబా రాజరాజేశ్వరీ ప్రతాపభారతీ పరాభట్టారికా పరదేవ్యాయతన ముఖమంటపంబున నఖిల చాతుర్వర్ణ్య శిష్యబృందంబులుఁ జూడఁ శ్రీ సదాశివానందభారతీ యతీంద్రుల శృంగేరీ శ్రీవిరూపాక్ష శ్రీ పీఠాధీశ్వరపదవి నధిష్ఠింపఁజేయ నుద్యుక్తులై వారలకుఁ బరమహంస సామ్రాజ్యాభిషేచనంబు నిర్వర్తింపఁబోవు సమయంబున, వ్యయ సంవత్సరాశ్వయుజ పూర్ణిమా గురువాసరమ్మున మిథునలగ్నమ్మున నన్ను శ్రీగురుదేవులు మరల రావించి, యందుఁ గొలువున్న శ్రీ రాజరాజేశ్వరీ పరదేవతా సమక్షంబున నుభయ జగద్గురువుల సన్నిధానంబున శ్రీ సత్యానందయతీంద్రులును బరివేష్టిత సకల కవి విద్వద్యోగివరేణ్యులును నాలింప నస్మత్కృత శ్రీదేవీభాగవతకథార్థంబు కొంత వినిపింపం బంచిన, న ట్లొనర్చి కృతార్థుఁడనై వందనం బాచరించిన నాకుఁ దత్సభాముఖంబున నాశీరక్షతప్రక్షేపణ పురస్సరంబుగఁ గవిసమ్రాట్టను శ్రీముఖపత్రంబు ప్రసాదించి యనుగ్రహించిరి. తదాదియు నేనును, ౧౦౫

ఉ. ఆ పరదేవికోమలకటాక్షము పాఱిన దీవిధంబుగా
నాపయి, దానియిచ్చకు గుణం బది యేటికి లెస్స, గాని నే
నీపయి నెట్టు లీసరణినే సిరిచూడ్కికిఁ బాత్రభూమినై
యోపుదునో చరింప, నని, యుందు నితాంతతదాత్మబుద్ధినై. ౧౦౬

ఉ. కోరను దీనికై ధనము, కోరను సద్యశమైనఁగాని, నేఁ
గోరను గౌరవాంకములు, కోరను సత్పదజన్మభాగ్యముల్,
కోరను జన్మమోక్షణము, కోరుద నొక్కటె సుస్థిరంబులై
శ్రీరమణీయపాద సరసీరుహముల్ విలసిల్లుట ల్మదిన్. ౧౦౭

కృతికర్తృ వంశ వర్ణనము

వ. హారితాంబరీష యౌవనాశ్వ ప్రత్యగ్రశ్రేయం బగు హారితగోత్రంబున నాపస్తంబసూత్రులు యజుశ్శాఖాధ్యాయులును వైదికనిష్ఠాభాసు

ములు నను భానుకులం బాంధ్రదేశంబునఁ బొలుపొందు వెలనాటి సమాజమందు, ౧౦౮

తే. శ్రీగిరీంద్రంబు మొదలు వార్ధియనుదాఁక
వృషభశైలాది సింహాద్రివిస్తృతమహి
యజ్వలై కవులై పండితాగ్ర్యు లగుచు
నోము గలవారు సిరి మీఱు నోరివారు. ౧౦౯

వ. అందు, ౧౧౦

తే. వేదనాదంబుతోడ నభిన్నవృత్తి
శ్రావ్యసంగీతనాదంబు సంతరించు
నతఁడు బ్రాహ్మణకోటీరమనఁగ వెలసి
మాన్యుఁడై పేరు గనె హనూమద్బుధుండు. ౧౧౧

క. అతనికి వేంకమ సాధ్వికి
సుతుఁడై గోపాలకృష్ణసూరి వెలసె స
న్నుతుఁడై యమోఘవాక్కని
వితతప్రథ మంత్రమర్మవిదుఁ డని బుధులన్. ౧౧౨

వ. ఆ గోపాలకృష్ణునకు శంభమసతియం దిద్దఱు పుత్త్రికలును, నలువురు పుత్త్రులును గల్గిరి. ఆపుత్త్రులలో జ్యేష్ఠుం డగు నాగేశ్వరరాయుండు వంశకరులగు పుత్త్రులం గాంచె. ద్వితీయుం డగు రాజేశ్వరరాయుండు కవియై బహుకావ్యంబులు సంతరించి యశోమాత్రపుత్త్రుం డై గతించె. మూఁడవకుమారుం డగు హనూమద్బుధుండు మత్పితృపాదుండు వేదవిద్యాసనాథం బగు కౌండిన్యగోత్రంబున నేతివంశంబున నుండి, క్రమాంతస్వాధ్యాయపరుండును నగ్న్యాధానదీక్షితుండును - పరమవైదికధర్మనిష్ఠాభాసురుండును నగు నాగలింగదీక్షితుల ద్వితీయ పుత్త్రిని మహాలక్ష్మిని వివాహమాడె, నలువురు పుత్త్రుల నొక్క పుత్త్రికను గాంచె. గోపాలకృష్ణుని కనిష్ఠపుత్త్రుండగు గురులింగశాస్త్రి చెన్ననగరంబునఁ బండితపదవీ సుప్రతిష్ఠితుండై, ౧౧౩

సీ. భారతం బాదిగా బహుపురాణంబులు
రచియించెఁ దెలుఁగున వచనశైలి,
ధర్మశాస్త్రాళికిఁ దతసూక్ష్మవిస్తర
వ్యాఖ్యానములు కూర్చె నాంధ్రభాష,
జైమినీయాదిక జ్యోతిషగ్రంథార్థ
కలన నిరూపించెఁ దెలుఁగువాణి,
గీతారహస్యార్థ జాతప్రకాశాది
వేదాంతకోశముల్ వెలయఁ జేసె,
వేయు నేటికి విజ్ఞాన భిక్ష నేటి
యాంధ్రజాతికిఁ బెట్టిన దతఁడ కాదె,
శాబ్ద వేదాంత హోరాది శాస్త్రవిదుఁడు
నోరి గురులింగబుధుఁడు విస్తారయశుఁడు. ౧౧౪

తే. అస్మత్పితృపాదుం డగు హనుమద్బుధుండు, ౧౧౫

తే. సంస్కృ తాంధ్ర సాహిత్య వశంవదుండు,
శ్రీమహా పాదుకాంత దీక్షా మహితుఁడు,
జనకుఁడు మదీయ సవితృదీక్షాగురుండు,
విదిత పండితకవి నా కవిత్వగురుఁడు. ౧౧౬

క. శ్రీమాతయె యీరీతిగ
నీమెయి ధరియించి యవతరించె ననఁ దనర్,
క్షేమహిత మహాలక్ష్మ్యసి
నామాత్రం గొల్తు భక్తి మహితస్వాంతక్. ౧౧౭

వ. వారికి రాజగోపాలశాస్త్రియు, సీతారామశాస్త్రియు, వేంకట లక్ష్మీ నరసింహశాస్త్రియు, చంద్రశేఖరశాస్త్రియు నను నలువురు పుత్త్రులును, రాజ్యలక్ష్మి యను పుత్త్రికయుం గలిగిరి. అందుఁ దృతీయ పుత్త్రుండ నగు నేను కౌండిన్యసగోత్రుం డగు నేతి శ్రీరామశర్మ పుత్త్రి మత్పితృసనామ్ని ధర్మపత్నిగాఁ బరిగ్రహించి సకుటుంబంబుగా శ్రీ జగద్గురుకరుణా కటాక్షపాత్రుండనై వర్ధిలుచుండు. ౧౧౮

క. కల్యాణాస్పదచరణా!
కల్యాణైకస్వరూప! కల్యాణగుణా!
కల్యాణప్రద! భారతి!
కల్యాణానందనామ! ఘనయతిసోమా! ౧౧౯

క. సాక్షా ద్వ్యాసుఁడ వంచును,
సాక్షాత్పరదేవి వంచు, సత్కవి వంచున్,
వీక్షించి, సమర్పించితి;
నక్షయ్యకటాక్ష మిందు నమరింపఁగదే! ౧౨౦

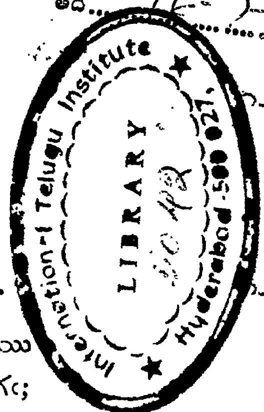
క. ప్రజ్ఞాన ఘన కథాద్యుతి
నజ్ఞానధ్వాంత పరమహంసార్పిత మీ
విజ్ఞానయోగి కృష్ణో
పజ్ఞము తనప్రజ్ఞ నిట్లు ప్రతిదీపించున్. ౧౨౧

తే. అవధరింపు, భవత్పూజ్య హస్త పంక
జాభిషేచన సామ్రాజ్య శోభితుండు,
దివ్యమగు విద్య విజ్ఞానదీక్షితుండు,
పట్టికాశ్రీకుఁడు కవిసమ్రాట్టు, పలుకు. ౧౨౨

శౌనక ప్రశ్న

తే. పుణ్యమై యొప్పు నైమిశారణ్యభూమి
శౌనకాదులు కలిభీతి సంశ్రయించి;
రందుఁ బౌరాణికోత్తముఁ డయిన సూతుఁ
గాంచి శౌనకమౌని భాషించె నిట్లు. ౧౨౩

శా. సూతా! ధన్యుఁడ వయ్య! శుద్ధులఁ గడున్ శుద్ధుండ వీవే; పరి
జ్ఞాతం బయ్యెఁ బురాణసంహిత సమస్తంబున్ సమర్థంబు నీ
చేతన్ వ్యాసమునీంద్రుకూరిమి; భవచ్చిత్తంబు తాపత్రయా
పేతంబౌతఁ; జిరాయు రున్నతి యశస్స్ఫీతుండవై వెల్గుమా. ౧౨౪

తే. మునుల విశ్రామదేశ మీ పుణ్యవనము
విశ్వసననామకం బయి వెలయు నిందుఁ
గూడిన మునీంద్రసమితికి వేడుకయ్యె
బ్రహ్మసమ్మిత దివ్యపురాణము విన. ౧౫

తే. షాడబోపేత రుచిరాన్న సన్నికర్ష
జిహ్వాకాహ్లాద మేరీతి సిద్ధ మట్లు
బుధిమంతుల వాక్సుధాపూరములను
శ్రోత్రి మానందకందళ చుంబిత మగు. ౧౬

తే. చెవులు లేనట్టి చిలువలే యవశము లయి
యాడును మనోహరధ్వని కనుగుణముగఁ;
జెవులు కల్గియు వా రయ్యొ! చెవిటివారె,
విధిహతులు సత్కథావళి వినని నరులు! ౧౭

మ. కలికిన్ భీతిలి యీ పవిత్రతమమహా కాంతారమధ్యమ్మునన్
కలి వర్జ్యం బని చేరి, పాసి కలుఁకంపఁ; గాలంబు వెళ్లింప, ని
చ్చలు శాస్త్రార్థములం బురాణకథలన్ జన్నంబులన్ సత్రదీ
క్షల నా సత్యయుగప్రతీక్ష నిటు వాసం బుంటి మో పుణ్యులా!

క. వేదాంతము సాత్త్విక మగు,
నాదట మీమాంస రాజసాత్మకము నగున్,
వాదవితండము న్యాయం,
బాదిం ద్వ్యాజ్యంబు తామసాత్మక మగుటన్. ౧౯

క. ఏచాయ శాస్త్రరీతులా,
యాచాయఁ బురాణచయము నగుఁ ద్రిగుణంబై;
వాచంయమీంద్రు లిందున్
యాచింతురు శుద్ధసాత్త్వికాఖ్యానంబున్. ౨౦

ఉ. ఏది స్మరింపఁ గామదుఘ, మేది వినన్ సకలార్థ సిద్ధిదం,
బేది పఠింప ధర్మకర, మేది విచింతన సేయ ముక్తిసం

పాదక మహా ముముక్షులకుఁ భవ్యము దివ్యము వేదసమ్మితం
జేది పరాత్పరం, బది వచింపుము భాగవతాఖ్యసంహితన్. ౧౩౪

తే. యజ్ఞశతము లొనర్చి నే మలసినాము;
శాంతి నొందము కేవల స్వర్గవాంఛ;
నమృత మేల పునర్జన్మ మగునయేని?
జ్ఞానమే వినా మోక్షసిధాన మున్నె? ౧౩౫

క. కావున నే మర్థింతుము
పావనము రసైకఘుటిక పరమరహస్యం
బావలఁ జేర్చెడుతరి శ్రీ
దేవీభాగవతకథను దెలుపఁగ సూతా! ౧౩౬

కథాప్రారంభము

క. ధన్యోస్మి యంచు సూతుఁడు
మున్యాదేశంబు వించు, మూర్ధాంజలిబం
ధన్యాసమ్మునఁ దగి, స
మ్మాన్యము లగు పలుకు లిట్లు మాలిమిఁ బలికెన్. ౧౩౭

క. ఆహా నా సౌభాగ్యము!
మోహాళి విదల్చి ముక్తి మునుకొను దేవీ
మాహాత్మ్యసత్కథావళి
వ్యాహరింపంగ మీర లాజ్ఞాపింపన్. ౧౩౮

తే. వ్యాసఋషి తదుపజ్ఞమహా భాగవతము
నం దధిష్ఠాత్రియై పొల్చు నాదిలక్ష్మి,
దీపశిఖవోలె మూఁడు వర్తికలమెలిసి
యేకమై వెల్గు నార్ద్రిమై యెడఁద ప్రమిద. ౧౩౯

తే. అఖిలశాస్త్రంబులందు గుహ్యాతిగుహ్య,
ముత్తమాగమములలో ననుత్తమంబు

వేదవిదితంబు శ్రుత్యర్థవిహితపదము
నౌ పురాణంబు ప్రవచింతు ననఘులార! ౧౩

కం. ఖ్యాలితముఁ దత్పదకంజముఁ
గొలుతుఁ, యోగులకు ముక్తిఁ గూరిచి, బ్రహ్మా
దులకుఁ సేవ్యం బై, హా
నులకుఁ ధ్యేయైకపదము, నుతసత్పథముఁ. ౧౩౮

ఉ. వేదములందు విద్య యని విశ్రుత మెయ్యది, యాద్యశక్తి యా
నేది, పరాభిదం బెఱుక యేది, విదిర్వఁగ బంధముల్ క్షమం
బేది, దురాత్మదుర్విషయ మేయది, హానికి ధ్యానగమ్య హా
నేది, య దే మదిఁ నిలిచి నృత్యము సేయుత మాయితంబుగా.

మ. చిదచిద్రూపక హా జగత్త్రఖిలముఁ సృష్టించి పాలించుచుం,
దుది సంహారము చేయు ముత్తెఱఁగులై తోల్కాడు శక్తిత్రయిఁ,
అద నైనఁ రమియించు నొక్కతయె యాత్మానందయై దాని నె
మ్మది ధ్యానించెద విశ్వసూతి నపరఁ మన్మాత నాత్మాత్మికఁ.

తే. ఈ సమస్తంబు బ్రహ్మ సృజించె నంచుఁ
బ్రథిత హాను బౌరాణికవచనసరణి;
బ్రహ్మ జనియించె హరినాభిపద్మమందు;
నన, స్వతంత్రుఁ డని వచింప నగు నె వాని? ౧౪

తే. ప్రళయకాలంబునఁ బయోధిజలములందు
శేషుని సహస్రఫణాశయ్యఁ జేర్చి మేను
నుఱచి కను మోడ్చి నిద్రించు మాధవుండు,
నస్వతంత్రుఁడ; భగవంతుఁ డగుట యెట్లు? ౧౪

తే. అచ్యుతాధార మైన యేకార్ణవమును
బ్రభు వనఁగ రా దపాత్రమై రసము లేమి,
భూత సర్వస్వమున శక్తిభూత యెవ తె,
శరణు చొచ్చెద నే దాని సర్వజనని. ౧౪

క. అజుఁ డంబుజస్థితుం డయి
నిజజనకుం గాంచి యోగనిద్రావశుఁగా,
భజియించె నెట్టి దేవిని,
భజ రే మన, యట్టి దేవి, భక్తశరణ్యన్. ౧౪౪

క. దానిని మాయన్ సగుణన్
దానినె నిర్గుణను ముక్తిదాత్రిని మదిలో
ధ్యానించి చెప్పఁ దొడఁగితి,
మానులు వినుఁడీ పురాణమాణిక్యంబున్. ౧౪౫

పు రా ణ ప్ర శం స

వ. అయ్యదియు శ్రీమద్భాగవతాభిధానంబునఁ బరమపుణ్యంబై, పదు నెనిమిదివేలు శ్లోకములు గలుగ, ద్వాదశస్కంధ సమ్మితం బై, మున్నూట పదునెనిమిది యధ్యాయంబులతో నొప్పు. అందుఁ బ్రథమస్కంధంబున నిరువదియు, ద్వితీయంబునఁ బండ్రెండును, తృతీయంబున ముప్పదియుఁ, జతుర్థంబున నిరువదియైదును, నైదవ స్కంధంబున ముప్పదియైదును, షష్ఠంబున ముప్పదియొక్కటియు, సప్తమంబున నలువదియు, నెనిమిదవ స్కంధంబున నిరువదినాల్గును, నవమంబున నేఁబదియు, దశమంబునఁ బదుమూఁడును, నేకాదశంబున నిరువదినాల్గును, ద్వాదశస్కంధంబునఁ బదునాలుగధ్యాయంబులును విలసిల్లు. మఱియు, శ్రీదేవీమహాపురాణంబు ప్రతిస్కంధ రసబంధు రంబై, ముముక్షుజన ప్రియంబై, యష్టాదశసాహస్రి సంహిత నాఁ బరగు. ౧౪౬

తే. సర్గ మనఁగను మఱి ప్రతిసర్గ మనఁగ
వంశ వంశానుచరిత మన్వంతరములఁ
బంచలక్షణ యుక్తమై పరగు చుండు
నార్షకృతులు పురాణవిఖ్యాతి నెసఁగు. ౧౪౭

తే. సత్యముగ నిర్గుణము బ్రహ్మ నిత్య మయ్యు
యోగిగణములఁ గృపతో సముద్ధరింప
వికృతియై వ్యాపికాకృతి వెలయును శివ
యయ్యది చరాచరాధార యగు తురీయ. ౧౪౮

సీ. దాని శక్తులు మూఁడు తన్వాతనువు లూను,
నందు మహాలక్ష్మి స్వచ్ఛసత్త్వ,
రాజసాత్మ మహాసరస్వతి యగు, మహా
కాలిక తామసాకార యగును;
ఈ మూఁడు శక్తులు సృష్ట్యర్థమై దేహ
సంగతి నొందుట సర్గ మండ్రు;
సృష్టి స్థితి వినాశ దృష్టిమై విధి హరి
శంకరజని ప్రతిసర్గ మండ్రు;
వంశ మగుఁ జంద్ర సూర్యాది వంశ్య గణన,
మఖిల మనుకాల గణన మన్వంతర మగు,
వారి వంశానుచరితమౌ వంశగణన;
పంచలక్షణ మీరీతి భాగవతము. ౧౪౯

తే. ఇట్లు పల్కిన సూతు నీక్షించి పల్కె
శౌనకుఁడు మౌనిసమితికి సమ్మతముగ,
స్మృతిపథమ్మునఁ దమ పూర్వవృత్త మూడ,
మఱియు నెఱుఁగఁ బురాణసమస్తమహిమ. ౧౫౦

ఉ. నేము కలిప్రవేశమున నేమరభీతి నజున్ భజింపఁగా
నా మునిపూజ్యుఁ డొక్క మహిమాన్వితచక్రము నిచ్చి, చక్రపు
న్నేమి విశీర్ణ మౌ నెచట నిల్చుఁ, డటన్ కలిబాధ లే దనెన్,
నైమిశ మయ్యె నేమి యిట నాశము నొందుట బ్రహ్మవాక్కులన్.

ఉ. ఏము తదాది నీయెడ మునీంద్రులు సిద్ధులు నాశ్రయించి యు
న్నా మిట నేకచిత్తుల మనామయ మీ రుచిరాశ్రమంబు, సూ

తా! మహనీయచిత్త! కడు ధన్యుల మైతిమి ... నే;
నామము లేవి తెల్పుము, వినఁగా మన సయ్యెఁ బురాణజన్మముల్.

తే. వితత సుగుణైకపాత్రమై యతి పవిత్ర
మఖిల జగదంబికానాట్య మటు విచిత్ర,
మఘకదంబంబు హరియించు నర్థకంద,
మది వచింపుము వ్యాసోక్త మంబిక కథ. ౧౫౩

వ. అన విని సూతుం డిట్లనియె. ౧౫౪

తే. భద్వయము, మద్వయంబును, బ్రత్రయంబు,
వచతుష్కము, లనాపకూర్మలయు నాల్గు,
స్కాంది యొక్కటి, లింగాదు లగును రెండు,
తెలియుఁ డష్టాదశపురాణము లివి యనుచు. ౧౫౫

వ. అందు, మాత్స్యంబు పదునాలుగు వేలును, మార్కండేయంబు తొమ్మిది వేలును, భవిష్యంబు పదునాలుగు వేల యైదువందలును, శ్రీమద్భాగవతంబు పదునెనిమిది వేలును, బ్రాహ్మంబు పది వేలును, బ్రహ్మాండంబు పన్నెండు వేలును, బ్రహ్మవైవర్తంబు పదునెనిమిది వేలును, వామనంబు పది వేలును, వాయవ్యం బిరువదినాలుగు వేలయాఱునూఱులును, వైష్ణవం బిరువదిమూఁడు వేలును, వారాహం బిరువదినాలుగు వేలును, అగ్నిపురాణంబు పదునాఱు వేలును, నారదం బిరువదియైదు వేలును, పాద్మం బేఁబదియైదు వేలును, లైంగంబు పదునొకండు వేలును, గారుడంబు పందొమ్మిది వేలును, కూర్మంబు పదునేడు వేలును, స్కాందం బెనుబదియొక్క వేలును, శ్లోకంబులు గలిగియుండు. మఱియు, సనత్కుమారంబు, నారసింహంబు, నారదీయంబు, శైవంబు, దౌర్వాసంబు, కాపిలము, మానవము, ఔశనసము, వారుణము, కాలికము, సాంబము, నాందికేయము, సౌరము, పారాశరము, ఆదిత్యము, మాహేశ్వరము, భాగవతము, వాసిష్ఠము, ననునుపపురాణంబులు పదునెనిమిదియు నార్షసమ్మతంబులై యొప్పారు. ౧౫౬

తే. ఎలమి నష్టాదశపురాణములను నుడివి,
యధ్యాపయశుండు సాత్యవతేయుఁ, డర్థిఁ
దదుపబృంహితమ్ముగ భారతమ్ముఁ బలికె,
నుద్ధరింపఁగ వేదబాహ్యులను గరుణ. ౧౫౭

క. ప్రతిమన్వంతరమందలి
ప్రతి ద్వాపరమందు వ్యాసభగవానుండై
హిత మాచరింప జగతికి
నతి కృప హరి యవతరించు నవతారంబుల్. ౧౫౮

వ. మహర్షిసత్తములారా! వినుండు. వైవస్వతాభిధం బగు నీ సప్తమ మన్వంతరంబున నిరువదియెనిమిదవదగు ద్వాపరంబున, శ్రీహరి, సత్యవతియందుఁ బరాశరుని వలన వ్యాసుండై యవతరించె. పరమధర్మవిదగ్రుఁ డగు సాత్యవతేయ గురు ననుగ్రహంబున నే నఖిల పురాణసంహిత నభ్యసించితి. భవిష్యం బగు నిరువదితొమ్మిదవ ద్వాపరమ్మున ద్రోణపుత్త్రుఁ డగు నశ్వత్థామ వ్యాసుండై యవతరించు. కడచిన యిరువదియేడుగురు వ్యాసులును నాయాయుగంబుల లోక హితార్థంబయి పురాణసంహితలఁ బ్రవచించిరి. అందుఁ బ్రథమద్వాపరంబున స్వయంబుగా స్వయంభువు వ్యాసుండై, వేదంబుల విభాగించె. ద్వితీయద్వాపరంబునఁ బ్రజాపతి వ్యాసుం డయ్యె. తృతీయంబున ఉశనసుండును, చతుర్థంబున బృహస్పతియుఁ, బంచమంబున సవితయు, షష్ఠంబున మృత్యువు, సప్తమంబున మఘవుండును, అష్టమంబున వసిష్ఠుండును, నవమంబున సారస్వతాభిధానుండును, దశమంబునఁ ద్రిధామనాముండును, ఏకాదశంబునఁ ద్రివృషుఁడును, ద్వాదశంబున భరద్వాజుండును, త్రయోదశంబున నంతరిక్షుండును, చతుర్దశంబున ధర్ముండును, పంచదశంబునఁ ద్రయ్యారుణియు, షోడశంబున ధనంజయుండును, సప్తదశంబున మేధాతిథియు, అష్టాదశంబున వ్రతియు, ఏకోనవింశంబున అత్రియు, వింశంబున గౌతముండును, ఏకవింశంబున నుత్తముండును, ద్వావింశమ్మున వాజశ్రవుం

డగు వేనుండును, త్రయోవింశమ్మున ఉముష్యాయణుం డగు సోముండును, చతుర్వింశంబునం దృణబిందువు, పంచవింశమ్మున భార్గవుడు, షడ్వింశంబున శక్తి, సప్తవింశంబున జాతుకర్ణుండు, అష్టావింశంబునం గృష్ణద్వైపాయనుండును, వ్యాసధర్మంబును నెరపిరి.

క. ఆ కృష్ణద్వైపాయన
ధీకల్పక దివ్యఫలము దీర్ఘాయుష్యం
బాకర్ణించితి వీనుల
నా కరుణాపూర్ణ గురుకటాక్షావాప్తిన్. ౧౬౦

క. వైరాగ్యయుక్తుం డై సం
సారార్ణవ దుర్విగాహ జలము తరింపన్
గోరి శుకుం డర్థించినం,
బారాశర్యుండు దీని వాక్రుచ్చె దయన్. ౧౬౧

శా. శ్రీమద్భాగవతం బఘాంధ్యములు తూలించుం బరంజ్యోతియై,
సీమాంతంబుల కార్తిమేఘములు పోం జిమ్మన్ మహావాయువై,
యామూలాగ్రము కుద్దలించు భవవృక్షౌఘంబు కుద్దాలమై,
కామాద్యం బగు శత్రుకానన మడంగం గాల్చు దావాగ్నియై.

శా. శ్రీమద్భాగవతంబు పుణ్యదము సుశ్లోకమ్ము మోక్షాస్పదం
బామోదావహ మిష్టకామదము శాస్త్రానేకసారాళి కా
రామక్షోణి రసైకపాత్రము శ్రుతిప్రఖ్యాతవాక్యార్థము
జ్ఞామంజూష శుభప్రదం బది సమాకర్ణించినం బల్కినన్. ౧౬౩

క. శ్రీమద్భాగవతామర
భూమీరుహ రుచిరఫల బుభుక్షువులారా!
ఈ మహితక్షితి మీరలు
నేమనంబున విన్న ముక్తిసిద్ధిం గను టరుదే? ౧౬౪

శా. పాపీయుం డయి వేదధర్మవిహిత స్వాచారహీనుండు కా
నీ, పుణ్యోత్తరసత్పురాణము యదృచ్ఛేచ్ఛంబుగా విన్నచో,

ప్రాపించున్ బహుభోగ మాతనికి, నాపై దేహపాతంబునన్
శ్రీపాదాంకితసుందరం బఖిలమాన్యప్రాప్య నిర్వాణమున్. ౧౬౫

తే. హరిహరాదుల కైన దురాప మయ్యుఁ
బండిత సమాధిగమ్యమౌ పరమవిద్య,
యొనఁగు దేవీపురాణ మాలించు శ్రద్ధ
నతని చిత్తాబ్జపీఠము నధివసించు. ౧౬౬

క. వినిపించిన వినఁ డెవ్వఁడు
జననవనిధితరణనౌక సకలేశకథన్,
వినుదతిఁ బరనిందల, నా
మనుజుని తను వేల? వినికి మనికియు నేలా? ౧౬౭

శుకోత్పత్తి ప్రశ్నము

క. అని పలికిన సూతునిఁ గని
మును లడిగిరి వ్యాససుతుని పుట్టుక యెట్టులో?
జనితోఁ గవి యగు నతఁ డెటు
విని భాగవతంబు? వినఁగ వేడుక యయ్యెన్. ౧౬౮

వ. నావుడు సూతుం డి ట్లనియె. ౧౬౯

తే. పూర్వము సరస్వతీతీర పుణ్యభూమి
నాశ్రమమున సాత్యవతేయుఁ డధివసించి,
యుండుఁ గలవింక మిథునచర్యలను గాంచి
చూతఁ డొకనాఁడు విస్మితుఁ డయ్యె మిన్నుల. ౧౭౦

సీ. అవిసినంతనె యండ మతి మనోహరముగా
శిశు వొండు జన్మించి, చెలఁగి గూటఁ;
చాంద్రమాస్యమై శుభతన్వంగసర్వమై
పిచ్ఛాంకురము లేక వెలయుదాని
మాటిమాటికి దాని మాతాపితలు ప్రీతి
ముక్కున ముక్కుఁ జేర్చి బువ్వఁ బెట్టు;

బిడ్డ సర్వాంగముల్ బ్రేమతోఁ దడవుచు,
మై మెయి రాయుచు మరల రాయు;
ముఖము ముద్దిడుఁ బ్రేమతో ముఖముఁ జేర్చి
చూచుఁ, జూచినదుఁగనే చూచి మురియు;
నద్భుతం బయి వాత్సల్య మతిశయింపఁ
జటకదంపతి కాత్మలో క్షణముక్షణము. ౧౭౪

తే. చాల్మైరంబుపై నెదఁ జటకములకుఁ
బొంగు నద్భుతప్రేమపు బుగ్గఁ గాంచి
వ్యాసుని మనస్సు, మిగులఁ జింతాతురమ్మ
గాఁగ నిట్లని తర్కింపఁగాఁ దొడంగె. ౧౭౫

ఉ. ఈ కలవింకయుగ్మ మతిహీనవిహంగమజాతి, కామభో
గైక సమర్థమాత్ర ముపయామము వీనికి, వార్ధకంబునం
దీ కవపోషణం బయిన నియ్యది చేసెడియాస లేదు; కా
నీ, కడుఁ జోద్య మయ్యె నివి యిట్టులు పొంగుట పుత్రజన్మకున్.

సీ. స్వర్గలోకావాప్తి సాధించునా పుట్టి?
మృతి గన్న జనుపునా ప్రేతవిధులు?
సలుపునా గయలోన శ్రాద్ధపిండజలంబు?
విధిగ నీలోత్సర్గవిధి నెరపునొ?
ధర్మిష్ఠుఁడై వీనిఁ దనియించునో, పుణ్య
భాగ్యంబు విత్తసంపత్తిఁ గూర్చి?
పుత్త్రపరిష్వంగ భోగ మొక్కటి దక్క
యోజింప లే దే ప్రయోజనమ్ము;

నిట్టి తిర్యక్కులకె ప్రేమ యింతయైన
నెంత యనవచ్చు నరుల పుత్త్రైషణమ్ము?
లే దపుత్త్రునకుఁ బరంబు లే దటంచు
స్మృతులు ప్రత్యక్షముగను ఘోషించు శ్రుతులఁ, ౧౭౬

క. ఏ మగు సాధన మింతయు,
నీ మందిర మెవ్వఁ డనుభవించునొ, యుంచున్,
స్వామీ శయ్యన్ దుఃఖ
గ్రామాన్వితుఁడై, దుర్గతి ననపత్యుఁడు కూలున్. ౧౬౫

తే. ఇట్లు వ్యాసుం డనేకథా మొసఁగు చింత
నుష్ణమై దీర్ఘమగు నక్క యూర్పు పుచ్చె;
మది విచారించి మనసు సుస్థిరము చేసి
తపము చేయంగ మేరువు దరికి నరిగె. ౧౬౬

మ. హరియో రుద్రుఁడొ కార్తికేయుఁడొ సహస్రాక్షుండొ లోకేశుఁడో,
వరుణుండో యినుఁడో గణేశుఁడొ జగత్ప్రాణుండొ సప్తార్చియో,
వరదానప్రవణుండు నా? కని మదిన్ వ్యాసుండు తర్కించుచుం
డ, రవిజ్యోతియుఁ బోలె నారదుఁడు వీణాపాణియై కన్పడెన్. ౧౬౭

క. వచ్చిన సురముని కాసన
మిచ్చి సమర్చించి యర్ఘ్యమిచ్చి సుపాద్యం
బిచ్చుచుఁ గుశలం బడుగ, వి
యచ్చరముని, హేతు వడిగె వ్యాసుకలంతరున్. ౧౬౮

తే. అంత, వ్యాసుండు దేవర్షి కనియె నిట్లు:
పుత్త్రవిరహితునకు లేవు పుణ్యగతులు;
సుతునిఁ గామింతు; నామది సుఖము లేదు;
మఱి విచారింతు నందుకే మరల మరల. ౧౬౯

ఆ. పుత్త్రుఁ డెట్లు గలుగుఁ? బుత్త్రుఁ బ్రసాదించు
పుణ్యదైవ మెద్ది పూజ సేయ?
శరణు సొచ్చినాఁడ, సర్వజ్ఞ! సెలవిమ్ము;
యెవని పూజ సేతు? నేది దిక్కు? ౧౭౦

క. వ్యాసుఁడు చేసిన ప్రశ్నం
బా సంయమివరుఁడు వించు ననె నాదృతిని.

ట్టి సంప్రశ్నమె విష్ణునిఁ
జేసెన్ మాతండ్రి మున్ను, చెప్పెద వినుమా. ౧౮౧

శా. శ్రీనాథుండు జగద్గురుండు విలసత్ శ్రీవత్సవక్షుండు ని
ధ్యానస్థుం డయి యుండ, వేధ యొకనాఁ డత్యద్భుతావిష్టుఁడై
కానన్ లేక తదీయహేతు, వెఱుఁగం గాంక్షించె దామోదరున్
శ్రీనారాయణు నాదిదేవు హరి శౌరిన్ విష్ణు సర్వాత్మకున్. ౧౮౨

తే. భూతభవ్యభవత్ప్రభూ! పీతవసన!
దేవదేవ! జగన్నాథ! తెలియఁ జెప్పు
దేనికై తప మొనరింతు? ధ్యేయ మేది?
విస్మయం బయ్యె ధ్యానింప విశ్వపతివి. ౧౮౩

క. నీ వాదికారణంబవు;
నీవే కర్తవు, సమస్త నిర్వాహకుఁడవున్;
నీవే సంహర్తవు తుది;
నీవే సకలార్థకరణ నిపుణుఁడవు హరీ! ౧౮౪

క. నీ నాభిన్ జన్మించిన
నే నీయాజ్ఞన్ సృజింతు నిఖిలజగత్తున్;
దానికిఁ గాలము రా, నీ
శానుఁడు, నీయాన, సమయుఁజలుపును దేవా! ౧౮౫

క. రవి తిరుగు, టగ్ని కాల్చుట,
పవనుని చలనంబు, మఘవు వర్షించుట ము
న్నవు నివి నీయాజ్ఞనె; ప్రభుఁ
డెవఁ డుండుఁ బరుండు నీకు నిటు ధ్యానింపన్? ౧౮౬

తే. ఇట్లనంగ బ్రహ్మ, హరి వచించెఁ బ్రీతి:
వత్స! విను మేకమనమునఁ బల్కెదాని,
స్థితికి నే, నీవు సృష్టికి, హతికి శివుఁడు,
కారణము లంద్రు నరదేవగణములెల్ల." ౧౮౭

క. కానీ నీకున్ నా కీ
శానునకుం గారణంబు శక్తి యటంచున్
జ్ఞానులు శ్రుతిపారగు లగు
మానుల సిద్ధాంతవచనమార్గము, వత్సా! ౧౮౮

క. నాయందు శక్తి సాత్త్వికి,
యా యీశుని శక్తి తామసాత్మికయు నగున్,
నీయందు రాజసం బగు,
నాయంబకు ముప్పురమును స్వాధీనులమే. ౧౮౯

క. నేను స్వతంత్రుఁడ నెన్నఁడుఁ
గా, నెఱుఁగవె శేషశయ్యఁ గనుమూయుదుగా,
నే నాశక్తి కధీనుఁడ
నై నిత్యము తపము సేతు, నదియే కొలుతున్. ౧౯౦

మ. ఒకనాఁ డామె యనుజ్ఞ శ్రీ మెఱయఁ, గ్రీడోల్లాసినై యుందు; నిం
కొకచో దానవకోటితో భయదమౌ యుద్ధంబు సర్వాంగముల్
వికలంబై చనఁ జేయుదుం; దెలియవో వీక్షింపవో మున్ను జ్ఞ
ప్తికి రాదో, మధుకైటభాసురులతో విఖ్యాత దోర్యుద్ధమున్. ౧౯౧

తే. జగతి యేకార్ణవం బైన సమయమందుఁ
గర్ణమలభూతులై మదగర్వితు లగు
వారితో నైదువే లేండ్లు పోరి జయముఁ
గంటి దేవీప్రసాదంబుకలిమిఁ దుదకు. ౧౯౨

క. గడగడ వడఁకుచు బడలిన
వడువున నుడివడుచు వ్రాలి పద్మముమీఁదన్
పడియుంటి వప్పుడు చూడవో
యడిగెదు మఱి కన్నులార నరసినదానిన్. ౧౯౩

తే. కూర్మమై క్రూర నరసింహమై కోలమ యయి
యేల తిర్యక్కు నౌదు నే స్వేచ్ఛ యున్న?

నా పరాశక్తి, కింకరుం డౌదు నేను;
హీనయోనిజన్మం బెవఁ డిచ్చగించు? ౧౯౪

తే. పూర్వ మొకమాఱు నాశార్ఙ్గమౌర్వి విరిఁగి
శిరము తెగిపోవఁగా హయశిరముఁ దెచ్చి
శిల్పిచే నీవె యోజింపఁ జేసినావు;
హయశిరుఁడ నైతి, నెఱుక యున్నదియొ లేదొ! ౧౯౫

క. శక్తికి స్వాధీనుఁడ నై
శక్తినె ధ్యానింతు నేను సతతము భక్తిన్;
శక్తికిఁ బరతర మగునది
శక్తుఁడఁ గా నే వచింప, సత్యము వత్సా! ౧౯౬

తే. ఆ మహావిష్ణు వాక్యము లబ్జజుండు
తాను విన్నవి నాకును దయ వచించె;
నఖిల కల్యాణ కామితావాప్తి యగును,
నీవు హృద్వీధి నిలుపు శ్రీదేవి పదమె. ౧౯౭

తే. వ్యాసుఁ డాలించి నారదువచనసరణి,
నాత్మ యుప్పొంగ దేవీపదాబ్జయుక్తిఁ,
దప మొనర్చెను మేరుపుతటమునందు
నంచుఁ బల్కిన సూతున కనిరి మునులు. ౧౯౮

హయగ్రీవావతారము

తే. విస్మయం బయ్యె, నుతియించు వేద మెవని,
నాదిదేవుండు మాధవుం, డతని శిరము
దైవయోగంబుచే నెట్లు తెఱుఁగఁబడియె?
హయవదనుఁ డెట్టు లయ్యె జనార్దనుండు? ౧౯౯

వ. అనిన సూతుం డి ట్లనియె. ౨౦౦

తే. అదియు తెల్పెద వినుఁడయ్య సావధాన
మైన మనమున మీ రెల్ల మాన్యులార!
శర్మదంబును సకలార్థసాధనంబు
దేవదేవేశుపావన దివ్యగాథ. ౨౦౧

క. వేయేండ్లు దశక మసురల
తో యుద్ధము చేసి యచ్యుతుఁడు శ్రాంతుండై
పై యొఱఁగక సజ్యధను
స్సే యవలంబించి కోటి నెంతయుఁ గూర్కెన్. ౨౦౨

క. పద్మాసనుఁడై యొక్కెడఁ
బద్మాపతి విల్లు కంఠభాగమునందున్
ఛద్మగతి వ్రేలఁగా నిజ
సద్మంబునఁబోలెఁ గోసయె స్వాపనిరూఢిన్. ౨౦౩

తే. హయశిరోనామకాసురహతికి సురలు
మఖ మొకఁడు చేయఁ దలపెట్టి మఘవుఁ గూడి
విధిహరులు ముందుఁ జన నొక్కవేళఁ జనిరి
ప్రభువు మఖపతి విష్ణు దర్శనము చేయ. ౨౦౪

తే. చక్రి వైకుంఠమున లేమి, జ్ఞానదృష్టి
నెఱిఁగి కలచోటు, చేరెను సురగణమ్ము;
చేరి చూచె విచేతను శౌరి విష్ణు
యోగనిద్రావశాత్ముఁడై యున్న విభుని. ౨౦౫

తే. దేవదేవుఁడు నిద్రింప, దేవగణము
చింత నొందె నొక్కింతయుఁ జేయ లేక;
సురపతి వచించెఁ "బల్కుఁడీ, సురగణములు,
భంగ మొనరింప నిద్ర కుపాయ మేమొ". ౨౦౬

శా. రుద్రుం డంతట దేవతాళి కిటులన్ రూపించెఁ గర్తవ్యమున్;
నిద్రాభంగము చేయ రా, దయినఁ గానీ, యజ్ఞకార్యంబుగా

భద్రం బౌ నొక వమ్రి సృష్ట మయి భూపాన్విష్ఠ ధన్వాగ్రము
చ్ఛిద్రింపన్, ధనువుల్ విముక్త మగు, నీ శ్రీనాథుఁ డున్నిద్రుఁడౌ.

తే. శివుని ధ్యానంబు నొదలఁ జేర్చి, యపుడు
వమ్రి నొకదాని సృష్టించెఁ బద్మభవుఁడు;
దేవకార్యముఁ దీర్ప సందిష్ట మయ్యు,
వమ్రి యొల్లక వేధతోఁ బలికె నిట్లు. ౧౧౮

ఆ. తెలుపుగల ప్రీతి యుడుచుట, కథమధ్య
విఱచుటయును, వేఱుపఱచుటయును
నిసువుఁ దల్లినుండి, నిద్దురఁ జెఱచుట
బ్రహ్మహత్య లంచుఁ బల్కు స్మృతులు. ౧౧౯

ఆ. ఏమి కోరి సేతు నీ మహాపాపంబు!
పాతకంబు సేయు ఫలము వలదె?
దేవదేవ! నిద్ర దెలిపినచో నాకుఁ
జేయు లాభ మేమొ చెప్పుమయ్య! ౧౨౦

వ. దానికి బ్రహ్మ యిట్లనియె. ౧౨౧

క. మఖభాగము గల్పించెద
మఖహూతులను వమ్రి! పార్శ్వ మఖస్థలితం బౌ
మఖహవ్యము నీ కిచ్చితి;
సుఖముండుము; వేగ దీర్పు సురకార్యంబున్. ౧౨౨

తే. అ ట్లనుజ్ఞాత యై వమ్రి యంతి మొనసి
వేగమే నేల నాసిన వింటి కొనను
విఱియఁగా మౌర్వి ధనువును త్తరపుకొప్పు
ముక్త మయ్యె మహాధ్వని ముక్త మయ్యె. ౧౨౩

శా. క్షోణీభాగము దద్దరిల్లి యదరెన్, క్షోభిల్లె బ్రహ్మాండ మ
క్షీణోద్విగ్నము లయ్యె వారినిధు, లబ్ధిప్రల్ కలంగెన్, గిరు

శ్రేణుల్ కంపము నొందె, దిక్తటుల వీఁచెన్ ఘోరవాతూలముల్,
ప్రాణస్థానమునన్ నిరంతర మహోల్కా వర్షధారల్ పడెన్. ౨౧౪

తే. ఇటు మహోత్పాతములు పుట్ట నెల్ల దిశలు
భూరిదుఃఖానుశంసన ఘోర మయ్యె,
నంధతమము వ్యాపించె నహస్కరుండు
కాన రాకుంట సుర లెల్ల మ్రానుపడిరి. ౨౧౫

తే. కొంతవడి నంధకార మొక్కింత విరియ
నరమకుటకుండలోద్భాసి శిరము లేని
దేవదేవుని విష్ణుని దివ్యతనువు
వికృతరూపంబు గాంచిరి విధియు శివుఁడు. ౨౧౬

క. అయ్యో! నాథా! యిది యే
మయ్యా! ప్రభు! దేవదేవ! హరి! యెవ్వరిమా
యయ్యా! యిఁక దిక్కెవ రని
కుయ్యిడెను సమస్త దేవకోటియు నార్తిన్. ౨౧౭

తే. నీ వభేద్యుఁడ వచ్ఛేద్య నిపుణగతివి
మాయ కీశుఁడ వౌట నే మాయ యేనిఁ
బ్రభు! జగద్గురు! నినుఁ గ్రిందు పఱుప లేదు;
నీవు లేకున్న మే మెట్లు నిలువఁ గలము? ౨౧౮

తే. రాక్షసులు కాదు చేయరు యక్షు లెవరుఁ,
జేతులారంగ నిది మేమె చేసికొంటి;
నేమి చేతుము? మే మిప్పు డెందుఁ బోదు?
మెవరు శరణంబు? మా కింక నేది దిక్కు? ౨౧౯

తే. శివపురోగమ మైన దేవనివహ మేడ్చు
చుండ వారించి దేవగురుండు పల్కె:
నిట్లు పరిదేవనము చేయ నేమి లాభ?
మేది యైన నుపాయ మూహింప వలయు. ౨౨౦

క. దైవంబుఁ బురుషకారము
దేవతలారా! సమంబ, తెలియుఁడు మదిలో;
నేవాఁ డుపాయశాలియొ,
యావానికె యెపుడు దైవ మనుకూలించున్. ౨-౨౧

తే. ఇంద్రుఁ డది యాదరింపక యిట్లు పల్కె:
దైవమె పరంబు పర మని తలఁతు నేను;
పురుషకారం బ దేల! ఛీ! సురలయెదుట
ఛిన్న మైనది విష్ణువుశిరము కనమె? ౨-౨౨

తే. సంశయోచ్ఛిత్తికై యంత స్రష్ట పల్కెఁ:
గలుగును శుభాశుభంబులు కాలవశత;
దేహి సుఖదుఃఖములు గుడ్చి తీరవలయు;
దైవము నతిక్రమింపఁగా దక్షు లెవరు? ౨-౨౩

క. నాశిరము మున్న త్రెవ్వఁడె
యీ శంభుఁడు? శాపవశత నితనికిఁ గూడన్
నాశం బొందదె లింగము?
శ్రీశునిశిర మిపుడు పడియె సింధువులోనన్. ౨-౨౪

ఆ. వజ్రి యెన్నిమార్లు స్వర్గవిచ్యుతుఁ డయ్యె?
నొక్కతఱి సహస్రయోని యయ్యె;
భవము నొంది దుఃఖభాక్కు కాని దెవండు?
కాన శోక మొందఁ గాదు బుధులు. ౨-౨౫

తే. బ్రహ్మవిద్యాత్మ యెది, పరాప్రకృతి యెవ్వ,
రేయమ సనాతనీమహామాయ యందు,
రా జగద్ధాత్రి జనయిత్రి నఖిలధాత్రి
శరణు వేఁడుఁడు, మీకోర్కె సఫల మగును. ౨-౨౬

ఆ. ఇట్లు పలికి సుంత యెదలోన ధ్యానింప,
నిలువఁ బడియె నెదుట నిగమరాశి,

దినకరాయమాన దీవ్యత్తనువు దాల్చి,
దేవకార్యవిధముఁ దీర్పఁ గోరి. ౨౨౭

తే. సర్వకార్యసిద్ధి సాధనీభూతము
పరమగూఢ మైన బ్రహ్మవిద్య
వినుతి సేయఁ డంచు వేధ యాదేశింప
శ్రుతులు దేవి నిట్లు స్తుతి యొనర్చె. ౨౨౮

వేదకృత దేవీ స్తోత్రము

క. మాతల్లి! నమస్కారము
చేతుము విశ్వైకజనని! శివకామేశీ!
భూతముల కెల్ల భూమిా
భూతవు, ప్రాణులకుఁ బ్రాణభూతవు దేవీ! ౨౨౯

క. శ్రీ ధీ కాంతి క్షాంతులు,
మేధా శాంతులును, శ్రద్ధ స్మృతియుఁ ధృతియుఁ,
నీ ధామంబున వెలిఁగెడి
దీధితులే కాదటమ్మ త్రిదశజనిత్రీ! ౨౩౦

క. గాయత్రీ వ్యాహృతులును
నా యుద్గీథార్థమాత్ర యను ధాత్రివి నీ
వోయంబ! కీర్తి లజ్జలు
నాయత విజయా జయా దయా స్పృహ లీవే. ౨౩౧

ఉ. అమ్మ! జగత్త్రయమ్ముఁ గనినమ్మ! జనమ్ములు నమ్మినమ్మ! లో
కమ్ముహితమ్ము నెమ్మదిఁ గ్రమ్మినయమ్మ! దయారసైకమూ
లమ్మగు నమ్మ! సంస్కృతిఁ దొలంచి శివ మ్మొనగూర్చు విద్యవై
నమ్మ! వరేణ్య వాగ్భవ హృదాలయవమ్మ! నుతింప నిమ్ముమా!

క. స్థావర జంగమములకుఁ
నీవే జనయిత్రి వగుట నీ పసిపాపల్

గోపింప విధి గిరీశులు
దేవేశ దినేశ భువన దిగధీశు లుమా! —౧౩౩

తే. ఎన్నఁ డీ విశ్వసృష్టి గావింతు వంబ!
యంత హరి హర విధుల సృష్టింతు వీవు;
స్థితి లయ విసర్గములు వారిఁ జేయఁ బూన్చి,
యేకవై యుందు సంస్మృతి యేమి లేక. —౧౩౪

శా. నీరూపం బెఱుఁగన్ సమర్థునిఁ గనన్ లే మీ ప్రపంచంబునన్?
నేరం బోలు నెవండు నామములనేనీ నీవి లెక్కింపఁగా;
నూరం జిన్ని మడుంగు దాఁట బరువై, యుద్యుక్తుఁ డైనన్ మహా
పారావారదురూహవారిఁ దరియింపన్ హాస్యపాత్రం బగున్. —౧౩౫

తే. నీవు భువనైకజననివి, నీమహత్త్వ
దేవతలలో నొకండును దెలియఁ డంబ!
యెట్లొకతె వీ జగత్సృష్టి సృష్టి సేతు,
వెఱుఁగు టెట్లు శ్రుతిప్రమాణేతరమున? —౧౩౬

తే. నీచరిత్రంబు చిత్రంబు నిఖిలసృష్టి
కారణమ వయ్యును సిరీహ వారయంగ,
నీస్వరూప మందదు మాకు నిగమములకే,
యెవ్వఁ డెఱుఁగ సమర్థుఁ డౌ, నెట్లు సెప్పు? —౧౩౭

చ. ఎఱుఁగవొ తల్లి! యిప్పుడ యుపేంద్రుశిరశ్శిర మదృశ్య మాటు? లో
నెఱిఁగియు నిచ్చగింతువొ రమేశునిశక్తి పరీక్ష సేయ? నీ
హరి యొనరించినట్టి దురితౌఘ మవార్య మటంచు నెంచెదో?
దురితము లున్నె నీ చరణతోయజగంధ సమాశ్రితాళికిన్? —౧౩౮

మ. జననీ! విష్ణుశిరోనిపాతము మహాశ్చర్యంబు, తద్ధేతు వే
మనవచ్చున్; హరిశక్తిఁ జుట్టితె సురానీకంబుదోషం బెదే,
దనుజేంద్రుల్ వర మొందినారొ నిను సంతర్పించి పూజన్, జనా
ర్దనుగర్వం బుడుపం దలంతువొ, వినోదం బయ్యెనో యాక్రియన్?

తే. సింధునందనమీఁద కోపించినావొ,
యెటు లనాథయా నీవె నీక్షింపఁ గలవు?
స్వాంశజాతాపరాధ మే మైన మఱచి
సిరికి మోదంబు గూర్పు, శ్రీధరుని లేపు. ౨౮౧

ఉ. నీకు నమస్కరించి, నిను నెమ్మది నిల్పి, భవన్నియోగముల్
చేకొని, కార్యదక్షు లయి, చేతు రనారత మీ సుధాశనా
నీకము శోకముం దొలఁగ, నీరజనాభుశిరంబు గూర్పు, త
ల్లీ! కనరాదు వేఱె గతి, యీవ జగత్తుకు జీవదాత్రివే! ౨౮౧

తే. సామగాన మనోహర శ్రావ్యఫణితి
సాంగవేదంబు లిటు దన్ను సంస్తుతింప,
సురలకుఁ బ్రసన్న యై పల్కెఁ బరమమాయ,
నింగి నశరీరవాణియై నిలిచి యిట్లు. ౨౮౨

క. వేదప్రార్థనచేతన్
మోదించితి భయము సురలు పొందకుఁ డింకన్,
వేదసమానం బీస్తుతి,
ఖేదంబులు వాపు విన్నఁ గీర్తించినన్. ౨౮౩

చ. వినుఁ డొకనాఁడు పూర్వ మరవిందదళాక్షుఁడు శౌరి చెంగటం
గనులకు విందుగా నమృతగర్భునిచెల్లెలు పాలవెల్లికిన్
అనుఁగుకుమార్తె యుండ రమ; యామెముఖాబ్జముగాంచి ముగ్ధుఁడై
ననవిలుకాని, కల్ల చిఱునవ్వు వెలార్చె ముఖాబ్జసీమపై. ౨౮౪

చ. ఇది విపరీతరీతిని స్ఫురించెను మంగళబుద్ధి, కామె నె
మ్మది సురకార్యసాధనసమాప్తికిఁ దామసి యావహింప నా
వదనము చూచి నవ్వెడి, నవశ్యము, గేశవుఁ డన్యకాంతపై
నెద నిలిపెం గటా! పరిహసించెడి నన్నని నిశ్చితాత్మయై. ౨౮౫

ఉ. మంగళ కన్ను లెఱ్ఱనయి మంటలు గ్రమ్మి ముఖేందురేఖ స
ర్వాంగము కంప మొందఁగఁ మహోగ్రమహాభంగి శపించె నాథునిన్,

భంగమునొందఁ గావుత భవచ్ఛిర మంచు విఘూర్ణచిత్తయై,
యంగన లక్కటా! విధవ లౌట సహింత్రు, సపత్ని నోర్తురే? ౨౭౬

తే. సాహసము మాయ మూర్ఖతాశౌచములును
నన్నృత మతిలోభమును నిర్దయత్వ మరయ
సహజదోషంబు లివ్వి స్త్రీజాతి కెల్ల;
నదియుఁ గా కామెఁ దామసి యావహించె. ౨౭౭

క. హరి నిప్పుడ సశిరస్కునిఁ
బరికింతురుగాక, పావనమున శిర మా
సరివేశునిలో నదిఁగాను
మఱియుక్ మీరెరునేలు మలయును దీనన్. ౨౭౮

శా. గీర్వాణోత్తములార! పూర్వము హయగ్రీవాభిధుండౌ పురా
గీర్వాణుండు సరస్వతీతట మహాక్షేత్రంబునన్ నిష్ఠుఁడై
సర్వాహారవివర్జితుం డయి శరత్సాహస్ర మారూపిగా
శర్వాణిన్ ననుఁ గొల్చెఁ దామసిగ నాశ్చర్యప్రభావంబునన్.

క. ఏకాక్షరమాయామం
త్రైకాత్మకఁ జేయు చుగ్ర మగు తప మతఁ డే
యాకారగ నను నెంచెనొ,
యాకారం బది ధరించి యగపడితిఁ దుదిన్. ౨౮౦

క. ననుఁ గాంచి పులకితుండై
కనులన్ హర్షాశ్రు లురల గద్గదవస్త్రుఁడై
ఘనసంభ్రమమున మ్రొక్కుచు
వినుతించెన్ భక్తి వినయ వినతాననుఁడై. ౨౮౧

క. నీకు నమస్కారము త
ల్లీ; కామేశ్వరివి, మోక్షమిత్త్రువు నీవే,
యేకైకకారణంబవు,
లోకము సృష్టికిని స్థితికి లోఁగొంటకునున్. ౨౮౨

క. శ్రీదేవి పల్కె నిట్లని :
యో దానవ! నీతపస్సు కూర్జస్వితకున్
నీదగు భక్తికి శ్రద్ధకు
మోదించితిఁ గోరు మిత్తు ముద నేవరమో? ౨౫౩

క. ప్రమదావహ మద్భాషల
కమందహర్షంబు నొంది, యాత్మస్యైక్యముతో
నమరత్వ మజయ్యత్వం
బమరారి యపేక్ష సేయ నాతని కంటిన్. ౨౫౪

క. పుట్టినవారలు తథ్యము
గిట్టుట, జన్మంబు ధ్రువము గిట్టినయెడ; నీ
విట్టి జగన్మర్యాదన్
నెట్టన భావించి కోరు నిజవర మేదే. ౨౫౫

తే. ఆ హయగ్రీవుఁ డర్థించె నంత నన్నుఁ;
దను హయగ్రీవుఁ డొక్కఁడు దక్క యొరులు
చంపలేకుంట; వర మట్లొసంగినాను;
వాఁడు వరగర్వమున మీఱెనాఁడు నేఁడు. ౨౫౬

ఆ. తామసాత్మ నన్ను ధ్యానించుటన్ వాఁడు
వేదములను మునుల వేధసేయు
హయశిరం బొకండు హరిమేన సంధింపుఁ,
డతఁడు మాన్పు నంత నసురబాధ. ౨౫౭

క. శరదాగమ శుభ్రాంభో
భర శుభ గంభీరహారి భాషణము లిటుల్
పరమేశ్వరి పరపించిన
సురసంఘము లేచె కార్యశూరత మెఱయన్. ౨౫౮

క. పరమానందాశ్రుపరం
పర యురలం గనుల, మేన భరముగఁ బులకల్

తెరలఁగ, సురలును జయజయ
పరమేశ్వరి! యనిరి భక్తిపరవశు లగుచున్. ౨౫౯

క. పరమేష్ఠిని యోగంబునఁ
ద్వరితగతిం ద్వష్ట యొక్క వాజిశిరమ్మున్
ఛురికన్ ఛేదించి మనో
హరముగ యోజించె దాని హరిదేహమునన్. ౨౬౦

శా. భీషావేశము మాని దేవతలు నా వేషంబు వీక్షింపఁ బ్ర
త్యూషప్రోత్థిత పద్మమట్లు హరి సుప్తోత్థాపితుండై సటా
భీషత్ కేసర మొనర్చుచున్ సురగణం బెల్లం బ్రశంసింపఁగా
హేషాఘోషము నపూర్వముగ నిండించెన్ దిశాంతంబులన్.

క. ఆ హేషాఘోషం బవు
డూహింప నశక్య మయ్యె నుద్యద్వేద
వ్యాహృతియో త్రిజగత్స
మ్మోహన మనుకృతియొ వేణుమురజశ్రుతియో! ౨౬౨

క. జ్ఞానానానందమయా! దే
వా! నిర్మల మైన స్ఫాటికాకారు నినున్!
ధ్యానింతుము కొలుతుము వి
ద్యానికాధారుఁడ వని, హయవదన, హరీ! ౨౬౩

క. దేవత లిట్లు నుతింపం
గా, వాజిశిరుండు నలరి కరుణామయుఁడై
దేవముఖుండై వారల
దేవీమఖ మొండు చేయు దీక్ష నయించెన్. ౨౬౪

క. ఆనాదిత పరదేవీ
ప్రాసాదశ్రీకుఁ డగుచు వాజిముఖుండున్
వాసవవిద్వేషి హయా
స్యాసురుఁ బరిమార్చె నాజి నవ్యాహతుఁడై. ౨౬౫

తే. ఈ హయగ్రీవచరితంబు నెవరు విన్న
సర్వదుఃఖవిర్ముక్తులై జనము మండ్రు;
పావనము పాపనాశనపటువు శుభము
సంపదభిదాత్రి జనయిత్రి సచ్చరిత్ర. ౨౬౬

మధుకైటభ కథా ప్రశ్నము

సీ. అది యాలించి ఋషీంద్రు లిట్లనిరి సూతా! యాత్మయుప్పొంగ సం
గదితంబైన హయాస్యపుణ్యకథచేఁ గల్యాణి సంకీర్తనన్
ముద మయ్యెన్, మధుకైటభప్రథన మామూలాగ్రముం దెల్పవే,
యెది జన్మం బెట్లు చంపె విష్ణువు జగం బేకార్ణవంబౌ నెడన్? ౨౬౭

క. నీవు బహుశ్రుతుఁడవు, మే
మా వినఁ గాంక్షించినార మధికశ్రద్ధన్;
దైవమె పూశ్రోతృత్వము
నీవక్తృత్వమునఁ గూర్చె నిక్కము సూతా! ౨౬౮

తే. మూర్ఖసంయోగము విషానుభూతి సమము,
జ్ఞానిసంయోగ మది సుధాశనసదృశము,
పశువులైన ననుభవించు విషయసుఖము,
లేద సదసద్జ్ఞతయు ముక్తిలేశకాంక్ష. ౨౬౯

క. శ్రవణసుఖం బెవఁ డెఱుఁగఁడో,
ధ్రువముగ నవ్వాఁడు పశుసరూపుఁడు తలఁపన్,
శ్రవణము దర్శన మను రెం
డవ్వి పంచేంద్రియములందు నగ్ర్యగుణంబుల్. ౨౭౦

తే. సాత్త్వికము వేదశాస్త్రాది సంశ్రవణము;
రాజసం బగు సాహిత్యరచన వినుట;
మొరులదోషప్రసంగంబు, యుద్ధవార్త
వినుట, తామసగుణ మని విజ్ఞు లండ్రు. ౨౭౧

తే. సాత్త్వికశ్రవణంబును తత్త్వవిదులు
ముక్తికై యగు నటంచు వాక్రుత్తు; రెండు
మోక్షదం బుత్తమము, స్వర్గముం దలంప
మధ్యమము, భోగదం బధమం బటంచు, ౧౭౨

క. శ్రీనిషధము సాహాత్మ్యము, స్వ
జనహితము దుత్తమంబు, నల వేశ్యాస్త్రీ
జనహాంబున మధ్యమ మగు,
నవ్విధమం బన్యయువతులం దగు నెడలన్. ౧౭౩

తే. ఉత్తమం శాత్రవాయిలో యుద్ధ మైన;
మధ్యమంబు విద్వేషిప్రమర్దనంబు;
నిర్నిమిత్తవివాదంబు నిర్నిమిత్త
కలహ మధమము, తామసకథయు నట్లు. ౧౭౪

క. కాన పురాణశ్రవణము
జ్ఞానం బొసగూర్చు, బుద్ధిసంపదఁ బెంచున్,
ఏనోనాశము, సంప
ద్దానంబును జేయుఁ, జెప్ప దయ దేవికథల్. ౧౭౫

వ. నావుడు సూతుం డి ట్లనియె. ౧౭౬

క. ధన్యులు మీరు మహాత్ములు;
ధన్యుఁడ నే; నుభయులమును ధన్యుల; మీరల్
ధన్యులు వినఁ జెప్పుటచే
ధన్యుఁడఁ గథనమున బుద్ధి దనుపుట నేనున్. ౧౭౭

మధుకైటభు**లు** వరంబు**లు** పడయుట

తే. మున్నొకానొక లయవేళ మునిఁగిపోయె
భువనములు మూఁడుఁ గనరాక పూర్ణజలధి;
నద్భుతం బయ్యె నప్పు డేకార్ణవంబు,
శేషుపాన్పున సుఖసుప్తిఁ జెందెను హరి. ౧౭౮

తే. అచ్యుతేచ్ఛానికర్ణమలమున నట్టివేళఁ
బుట్టి రెపుపురు దానవుల్ భూరిబలులు,
కవలునుం బోలె మధువును గైటభుండు
పెరిగి క్రీడింపఁ దొడఁగి రెవ్వేళ నబ్ధి. ౨౭౯

సీ. ఒకనాఁడు వారు మహోత్సాహయుక్తులై
యనన్తనజలమునం దట్లు నిట్టుఁ
దమమహాకాయముల్ తనియంగఁ గ్రీడించి
చింతింపఁ దొడఁగి రీ చిత్రరీతిఁ
గారణమేమి నమ్మై కార్యంబు, నాధార
హీనమై యాధేయ మెందు నున్నె?
యీ సుఖంబు బాసు జలం బెం దధిష్ఠించెడు,
నెవరు సృజించినా రెట్లు పుట్టె?
మనము క్రీడింతు మిట వారిమగ్నుల మయి,
యెట్లు జన్మించితిమి! మన మిద్ధరమును?
నెవఁడు పుట్టించెఁ, బితరులు నెవరొ? యనుచుఁ
దఱచి చూచియు నిశ్చయ మెఱుఁగరైరి. ౨౮౦

తే. తీవ్రముగఁ జాలసేపు చింతించి తుదకుఁ
గైటభుఁ డెఱింగి యిట్లు మధుఁ గాంచి పలికె;
నీజలంబుల మన స్థితిహేతు వరయ
నచల మగు శక్తి యొకటి మహాబలంబు. ౨౮౧

క. తత్శక్తిం బూజల నరా
వేశించి మనసంగ, నదియె విశ్రమపదమగా,
నాశక్తియె మన జన్మని
వేశం బగు పరమదేవి, విస్మయ మేలా? ౨౮౨

క. ఈరీతి విబోధితుడై
వా సుంజె మనోహరముగ వాగ్భవబీజా

వారిధ్వని నాకసమున
వారికి విన నయ్యె శ్రవణపర్వం బగుచున్. ౨౧౩

తే. వ్యగ్రులై వారు భక్తిఁ బరిగ్రహించి
యభ్యసించిరి దృఢముగా నదియు. వారి
కప్పుడు సౌదామినీరేఖ యంబరమున
నద్భుతం బయి వెలసి ప్రత్యక్ష మయ్యె. ౨౧౪

తే. అదియె మంత్రము సగుణమౌ ధ్యాన మనుచు
నిశ్చయించి విచారించి నిష్ఠతోడ
నశనమును నిద్ర మాని జితాత్ము లగుచుఁ
దజ్జపాభ్యాసు లైరి నక్తందివమ్ము. ౨౧౫

ఆ. వార లిట్లు తపము వర్షసహస్రమ్ము
నెరపఁ బ్రీత యయ్యెఁ బరమశక్తి;
దివి శరీరహీన దివ్యవాక్కుల, నిత్తు
వరముఁ గోరుఁ డంచుఁ బలికె నదియు. ౨౧౬

క. సురరిపు లది విని స్వేచ్ఛా
మరణం బర్థింప నద్ది మా కెటు పల్కెన్,
మరణం బట్లే కావుత,
మఱి సుర దైత్యుల కజేయ మహిమం గనుఁడీ. ౨౧౭

క. ఇటు దేవీపరివర్ధిత
పటు దర్ప శరీరు లగుచు వార్థి జలములన్
నటదూర్ముల నటియింతురు
చటులిఁ గ్రీడు లైన నెట్టి జలసత్త్వమునన్. ౨౧౮

మధు కైటభులు బ్రహ్మను దర్శించుట

క. యాదృచ్ఛికముగ నొకనాఁ
డా దైత్యులు కాంచి రందు నబ్జాసనునిన్
వేదంబులు నలుమొగముల
నాదవినోదంబు చేయ నందించు విభున్. ౨౧౯

క. ఆచతురాస్యుని వారలు
చూచినమాత్రమునఁ బొంగి శోరాంత మెఱయన్
మోచించిరి, భుజయుద్ధము
లే చేయుము, దిగుము గద్దె లేకున్న యెడన్. ౭౯–౧

క. మాభుజములతీఁట చనం
గా భాగ్యమునలన నీవు కనఁబడినా వీ
శోభాస్పద పద్మాసన
సౌభాగ్యము వీరభోగ్య సదనము సుమ్మా! ౭౯–౨

ఉ. ఆ మధు కైటభుల్ బలమదాంధులు త న్నిటు ధిక్కరించి మా
రా మొనరింప ముట్టి, వడి బ్రహ్మ విచారణ సేసె దక్షుఁడై,
సామము దాన భేదములు సంయుగ మిం దొనఁగూడ వింక శ్రీ
ధాముని మేలుకొల్పుటె విధాన మటంచు వినిశ్చితాత్ముఁడై.

సీ. మాధవా! నిద్ర లేలె మ్మనాథనాథ!
హరి! నమజ్జనదుఃఖాపహారి! లెమ్ము;
సర్వలోకేశ! లేవయ్య. సర్వశక్తి!
లేవయా దుష్టసంహార! దేవదేవ! ౭౯–౩

తే. శరణు సర్వజ్ఞ! రక్షింపు సురశరణ్య!
అఖిలవిశ్వంభరా! విశాలాక్ష! శరణు;
ఆతతాయులై నిల్చినా రసుర లదిగో;
అయ్య లేవయ్య! యేలనయ్యా యుపేక్ష? ౭౯–౪

క. ఆర్తుండై యీ తెఱఁగునఁ
గీర్తించియుఁ జాల తడవు కేశవునిద్రా
పూర్తిం గానక ద్రుహిణుఁడు
కర్తవ్యవిచారకలనఁ గావించెఁ గడున్. ౭౯–౫

ఉ. ఈ పురుషోత్తముండు నిదురించెడిఁ గన్నులు మూసి, యెంతిగా
లేపిన లేవఁడాయెను, జలింపఁ డొకింత గతాసువో యనన్,

శ్రీపతి యోగనిద్రకు వశీకృతుఁ డౌట ధ్రువమ్ము, శక్తి సు
మ్మీ ఘనమైన, శక్యము, భజింతు ననాథశరణ్య దానినే. ౨౯౬

తే. నిద్ర హరినెనసె లేదు నిశ్చయమ్ము;
హరియు నున్నాఁడు నిద్రావశాత్ముఁ డగుచు;
దేనికెవ్వఁడు వశుఁడో, యదాని కతఁడె
దాసుఁ డౌఁగాక, యాతఁడే దాని ననును? ౨౯౭

తే. సృష్టిపాలనలయకారి శ్రీవిభుండె
కింకరుండైన శక్తికిఁ, గింకరులము
నేను శంభుండు నీ జగన్నవహ మనుచు
యోగనిద్రాస్తవము భక్తియుక్తిఁ జేసె. ౨౯౮

బ్రహ్మకృత యోగనిద్రాస్తవము

ఉ. ఆగమసూక్తిచేత జగదాదివి నీ వని జ్ఞాతమయ్యెఁ, బ్ర
హ్మాగమునం డీ యత్నకర్త జుడు దేహా మెఱుఁగక యిట్లు నిద్దురం
దోఁగుట జూచి నేఁటులఁ దొట్రిలఁజూచి వినిశ్చయింతుఁ, దే
వ్యి! గణుతింప నీ బహుళలీలల నేవిబుధుండు శక్తుఁడో? ౨౯౯

తే. ఈజగత్కర్త్రిఁ జైతన్యహీన మైన
ప్రకృతిగా నిన్ను వర్ణించి పలుకుసాంఖ్యు
లెంత మందమతులొ! యిట్లు జడమ
యీ ప్రపంచ కేనిఁ జైతన్యహీనుఁ జేసె? ౩౦౦

క. నీ నానాగుణాటన వి
ధానం బెవఁ డెఱుఁగఁ జాలుఁ, దల్లి! నను సం
ధ్యానామములఁ బ్రతిక్షణము
ధ్యానింతురు సురవరులు తాత్పర్యమునన్. ౩౦౧

తే. బోధలకు బోధకారణబుద్ధి వీవు,
దేవసుఖహేతు వైన శ్రీ వీవ దేవి!

సకలజనముల కీర్తియు శ్రద్ధ నీవ,
మఱియు రతి నీవ, కాంతియు క్షాంతియు నీవ. ౩౦౩

ఉ. అక్కడ వాక్కు వెళ్ళదను, నందు మనస్సు నివృత్తమౌను, నే
నొక్కటి నేర్తు చాలఁ గన నోప నటంచు, చరంతమైన నా
వాక్కులు దాని నిర్వచనవాయు నటంచును, వేదమాతయే
చిక్కనఁ జిక్కని న్నెలియఁ జెప్ప, నిఁ కేరికి సాధ్య మౌనమ్మా!

తే. తర్కకోటిఁ బ్రమాణశతంబుచేత
నిను దెలియఁగ నైతినే జగజ్జనని యనుచు,
నేఁడు ప్రత్యక్షముగ హరిబ్రదఁ జూచి
మొఱఁగితిఁగా, నిను హరిహరు లెఱుఁగ రంబ! ౩౦౪

క. స్వాహా యని నీనామ
వ్యాహృతి లేకుండ శ్రౌతయాజ్ఞికవిధులం
దే హోమము చేసిన య
జ్ఞాహారము సురల కెట్టు లందును? జననీ! ౩౦౫

క. కావున దేవతలకు నీ
వే వృత్తిప్రదవు, విష్ణుఁ డెంత పిలిచినన్
లేవం; డీ మధుకైటభ
దేవారిభయంబు నీవె తీర్పుము తల్లీ! ౩౦౬

క. అయ్యో బలదర్పితులై
యీ యసురలు నిలిచి యెదుట నీ దృష్టులతోఁ
గయ్యం బొనరింపఁగ భయ
మయ్యెడి, రక్షింపు శరణ మంటిని దల్లీ! ౩౦౭

ఉ. నీపదపంకజంబు లెద నిల్పి భజించుచు నన్యదేవతా
రోపణ చేయ రోయుచును లోకవిధాత్రివి కామదోగ్ధ్రివే
నీపరమైన భావనల నృత్యము సేయుచు నీపదంబు లా
లాపన చేయుచున్ నినుఁ దలంచుచుఁ జొక్కు మహాత్ములే కృతుల్.

తే. ఇంత శక్తిశాలి విష్ణు బంధించినావు
నిద్రచే నిట్టు తల్లి! నిద్రశక్తి!
యిట్టి శ్రీవిష్ణుతేజస్సు నితరమైన
సుఖగుణంబు లేమాయెనో చూడు మంబ! ౩౦

తే. నీ న్నెఱుంగుమతే, జగన్నివహ మెల్ల
భావమాత్రాన సృష్టించి పరమదేవి!
యాత్మనిర్మిత మోహజాలాంతరమున
నాడుకొందువు నటుఁడు నాట్యమునవట్లు. ౩౦౦

కం. నే నెఱుఁగనె నీ లీలల.
నీ నిఖిలము సృష్టిచేసి స్వేచ్ఛావృత్తిన్
లీనము చేసెదవు నీలో
నే, నను నవ్వు లట్లు చేయ నెంచెనో తల్లీ! ౩౦౧

క. మరణమునకు నే వెఱవను,
హరింప వాంఛింతువే స్వహస్తంబులచే
దురితాత్ముల చేతుల దు
ర్మరణపు టపకీర్తి కాత్మ మరగెద జననీ! ౩౦౨

క. బాలా లీలా రూపము
దాలిచి పాలించు నన్నుఁ, దగ దన్న హరిన్
ఖేలత మ్మును మీకాలుర
నేలా క్రోధితివి మీఁద? హేల యటమ్మా! ౩౦౩

క. బహుముఖముల నుతి సేయఁగ
ద్రుహిణుం డిట్లు యోగనిద్ర శోషిత యగుచున్
స్పృహ గలుగ విష్ణు నవయవ
గృహవాసము మాని నిలిచె సంకాశమునన్. ౩౦౪

ఆ. చేతనంబు లేని శ్రీహరి దేహంబు
యోగనిద్ర విడువ నొక్కసారి

తెఱచి కన్ను, లొడలు విఱచి, స్పందించుచు
నావులింప, వేధ యట్టె యుబ్బె. ౨౧౫

శక్తి స్వరూప కథనము

చ. అది విని సంశయాత్ము లయి యమ్మును లిట్లని ప్రశ్న సేసి, "ఓ
వివిధపురాణజాత! యతి విస్మయ మయ్యె భవత్కథానకం
బది కడు నద్భుతం బెఱుఁగ మెన్నఁడు నిట్టిది, సృష్టికారణా
స్పదుఁడు విరించి, పాలకుఁడు శౌరి, లయంకరుఁ డీశుఁ డందురే!

ఉ. అందు జనార్దనుండు మహామహితసత్త్వుఁ డనాది సచ్చిదా
నందమయుం డనంతుఁడు సనాతనుఁ డాద్యుఁడు సర్వశక్తి ని
ష్యందుఁడు సర్వకర్త శుచి స్థాపితుఁడై వివశాత్ముఁ డెట్టు ల
య్యెం దయఁ బల్కుమా తపసి జయించిన శక్తికి రూప మెట్టిదో!

మ. ఎవ రాశక్తి? తదుద్భవం బెచట? నెట్లీశున్ జగన్నాథు నా
త్మవశుంగా నొనరింపఁ జాలె నది? యత్యంతాద్భుతం బయ్యెడిన్,
వివరింపంగదె వ్యాసశిష్య! హృదయావిర్భూత సందేహజా
ల విశేషంబులు జ్ఞానఖడ్గమున లీలం ద్రెవ్వి ఛేదింపవే. ౩౧౮

మ. చెఱున వ్యాతసియాననాజ్ఞముపయిం జెం దొంద సూతుండు ప
ల్కుఁ: రహస్యం బిది, తీర్ప నేర రిది ముల్లోకంబులందుం జరా
చరభూతావళి నొక్కఁ డేని, విధిసంజాతాదిమహామునీంద్రులే
యెఱుఁగన్ లే రల నారదుండు కపిలుండేన్ నాకు సాధ్యంబౌనే!

శా. ఆ నారాయణుఁ డాదిదేవుఁడు పరుం డాద్యంతశూన్యుండు దే
వానీకావనదక్షుఁ డాఢ్యుఁడు విరాడాఖ్యుం డటంచున్ సదా
శ్రీనాథుం బురుషోత్తమున్ హరినిఁ జక్రిన్ శార్ఙ్గిఁ బీతాంబరున్
ధ్యానాధిష్ఠితుఁ జేసి కొందఱు తపోధన్యాత్ము లౌదుర్గదా! ౩౨౦

మ. మఱియుం గొందఱు గొల్తు రీశుఁ డని సంభావించి గౌరీమనో
హరు నాగాంబరు నాగహారుఁ బురసంహారున్ మహాదేవు శం

కపట పంచాస్య హిమాంశుశేఖరు జగత్కల్యాణకృత్ త్ర్యంబకున్
హరు హుంకార విఘాత మన్మథ మహాహంకారు బంకాయునిన్.

క. ఉద్యంతుఁ బ్రశస్తమానుఁడు
నాద్యుమణిని నుభయసంధ్య లర్ఘ్యాహమునం
బాద్యుం జేసి ధ్యానింపఁగ
నుద్యోగించెదరు వైదికోత్తములు ద్విజుల్. 3-౧౧

క. కొందఱు కొలిచెద రగ్నిని,
గొందఱు కొలుతురు మహేంద్రుఁ, గొందఱు వరుణున్;
అందఱ కధికుఁడు విష్ణుం
డందురు ఋషివరులు గంగయుష్టులు నదులన్. 3-౧౨

వ. ప్రత్యక్షము, అనుమానము, శాబ్దము అని ప్రమాణములు మూఁడు. కొందఱు ఉపమానంబుతో నాలు గనియు, మఱికొందఱు అర్థాపత్తిం గలిపి యై దనియు, మీమాంసకులు అనుపలబ్ధితో నా ఱనియు, ఐతిహ్యమును జోడించి పౌరాణికు లే డనియు, వచింతురు. ఎందఱెన్ని ప్రమాణములను నొడివినను, పరబ్రహ్మ మెల్లప్రమాణముల కందరానిదై యొప్పు. 3-౧౩

తే. శ్రుతి విచారించి ప్రత్యక్షగతు లెఱింగి
శిష్టపథమున దృష్టాంతచింత చేసి
తర్క మొనరింపవలె బుద్ధిఁ దఱచి తఱచి
యిది పురాణముల్ మునులు కీర్తించుపథము. 3-౧౪

సీ. స్రష్టను లోకంబు సృష్టించుశక్తియు,
వైకుంఠునందుఁ దద్భరణశక్తి,
హరునందు సర్వసంహారకశక్తియు,
సంప్రకాశకశక్తి సవితృనందు,
దహనునిలో సర్వదాహకశక్తియుఁ,
బ్రేరణశక్తి సమీరునందు,

నాదిశేషునియందు నాదికూర్మంబున
ధరయందు నున్నది ధరణశక్తి,
శివుఁడు కుండలి విడిచిన శివత నొందు,
శక్తిహీనున కసమర్థసంజ్ఞ చెల్లు,
గమనభోజనముల శత్రుదమనమందు
శక్తిహీనంబు నింద్యంబు జగతి నెందు. 326

క. ఆశక్తియె సర్వగతం,
బాశక్తియె సర్వయోని, యదియే బ్రహ్మం,
బీశం, బని యోఁగి బుధుం
డాశక్తియుపాసనంబ ప్రారంభించున్. 327

క. హరి హర విరించు లైనన్,
వసుహాగ్ని యమేందు సూర్య వాసవు లైనన్,
సుర లెవరుం దమ పనులే
బరువై బ్రుంగెదరు శక్తివర్జితు లైనన్. 328

క. సగుణం బని నిర్గుణ మని
యగు రెండు విధంబు లదియు; నందు సరాగుల్
సగుణముఁ గొలుతురు, నిర్గుణ
మగున దెలుఁగుదురు విరాగులైన యతీంద్రుల్. 329

క. వరియించిన వర మదియే
కరుణించును విధివిధానకలితార్చలఁ ద
ద్వరివస్యాపరివర్జిత
ఖరతుల్యులు పెక్కు లుంద్రు కలిలో మనుజుల్. 330

మ. అదె బ్రహ్మాండము సృష్టి పాలనము సంహారంబు గావించు, స
య్యదె ధ్యేయంబు విధీశకేశవులకున్ యజ్ఞాదికర్మంబులం,
దదె ప్రాపించెను నారదుండు విధిచే, నాతండు గోవిందుచే,
నదె పారాశరి నిత్యసేవ్య మని నా కాదేశముం జేసె సూ. 331

క. అనవరతసేవ్య శక్తియె,
ఏనిఁ జనదు తలంపఁ గాదు వేఱొను నుసువుల్,
వివేకి గల బుధుఁడు కన్నుల
కనలేఁ డేశక్తిహీను ఘనజడిమంబున్! ౩౩౧

తే. శక్తిమాహాత్మ్యము ప్రసంగించి సూతుండు
ఘనశాంతుఁ డగుచు భక్తియుక్తిఁ
గనుల హర్షబాష్ప కణములు దనుకఁగా
గోట మీటి యందుకొనియెఁ గథను. ౩౩౨

హరి మధుకైటభులతోఁ బోరుట

మ. హరి నేత్రంబులు వీడి నాసికయు నాస్యంబున్ విసర్జించి కం
ఠభాగంబు త్యజించి బాహుహృదయాంతర్దేశ మూరుస్థలిన్
పరివర్జించి పదంబు లిట్లు వసుధన్ సర్వాంగమున్ వీడి యం
బరమార్గంబున యోగనిద్ర నిలిచెన్ భద్రప్రదాదభ్రయై. ౩౩౩

క. జృంభాసంరంభుండై
స్తంభితరూపంబు వీడి సద్యోజాతో
జ్జృంభిత చేతనుఁడై హరి
యంభోజజుఁ గాంచె నెదుట నత్యంతార్తున్. ౩౩౪

క. జలధరగంభీరధ్వనిఁ
బలికెన్ హరి, తపము వదలి వచ్చితి వేలా?
యలికెద వేటికి? చింతా
కులతం బొక్కెద వ దేలకో? విధి! చెప్పుమా. ౩౩౫

వ. అని యాదరంబున నడుగు విష్ణుదేవునకు బ్రహ్మదేవుం డిట్లనియె.

మ. దేవా! యీమధుకైటభుల్ శ్రవణపూర్తిన్ నీకు జన్మించి బా
హావిస్ఫూర్జితదీర్ఘదేహులు మదాంధ్యాయత్తచేతస్కులై,
నా వెంటం బడినారు ఘోరముగ జన్యంబు నిట్లపేక్షించుచున్,
లేవయ్యా ననుఁ గావ; వీరిశిరముల్ ద్రెళ్లింపవయ్యా, హరీ! ౩౩౬

క. పలికెను గమలి ట్లని హరి :
నిలు వత్సా! యింక నీవు నిర్భీకుఁడవై,
పొలియింతు నిపుడ వీరిం
జెలియ గర్వాయులుగఁ బోరఁ దివురుట నాతో. ౩౩౯

శా. అహో నచ్చటి కేగుదెంచిరి మదాహంకారహుంకారు లా
ఘీంకారోలితదీర్ఘజిహ్వులు మహావేశంబుతో వార్ధి క
ల్లోలాందోళన మూఁగులాడుచును బబ్బుల్ వాఱుచుం దైత్యు ల
ట్లాలోకించి విరించి నార్చి రొగి బ్రహ్మాండంబు భేదిల్లఁగా. ౩౪౦

క. పందా! పలాయితుఁడవై
యిం దేతెంచితివె నీకు నీతఁడు తోడా?
మ్రందింతుము నిను నీతని
ముందరనె నిలుము పోక పోకుము మాతో. ౩౪౧

క. ఇతని మహాభోగంబుల
యతిశయ మంతయును బోవ హరియింతుము, పో
యిత మొనరింపుము, కాదే
బ్రహ్మకుము దాసోస్మి యనుచుఁ బ్రార్థించి మమున్. ౩౪౨

ఉ. ఆ మధుకైటభాసుర మదాంధ వచస్సుల నాలకించి, యు
ద్దామరుషాభిభూతుఁ డయి, దానవవైరి వచించె వారికిన్,
మీ మద మిప్పుడే యుడఁగు, మీకు రుచించునయేని పోర నా
తో మఱి లెం డిదే సమరదోహలినై నిలుచుంటిఁ జూడుఁడీ. ౩౪౩

క. పలుకుచునే యిటు నిలిచెన్
నిలువునఁ దేజస్సు దిశల నిండఁగ, దనుజుల్
తిలకింపఁగ నచ్చెరుపడి,
యలరఁగ వెఱ యుడిగి బ్రహ్మ, యచ్యుతుఁ డంతన్. ౩౪౪

క. లేచినవిభు నా దైత్యులు
చూచి క్రుధన్ మండిపడెదు చూడ్కులతో, సం

గోచింపక హరికిని యు
ద్ధాచరణకు సిద్ధు లగుచు నార్చిరి పెలుచన్. ౩౮౫

ఉ. అంత నిరామయం బగు మహార్ణవసంచల దూర్మిమాలికా
సంతతులందుఁ గాళ్ళు నిలుపఁ జాలని చోట మహాద్భుతంబు న
త్యంతభయంకర మ్మగు మహాసమరం బొనరించె శౌరి యా
సాంతము వారితోడ నసహాయతఁ బంచసహస్రవర్షముల్. ౩౮౬

క. కాఱెనుబోఁతులద్వంద్వము
మీఱి రుసన్ వృషభరాజుమీఁదఁ గవియుచున్
బేరెములు వాఱు భంగిని
బోరిరి మధుకైటభులును బురుషోత్తమునోన్. ౩౮౭

క. మధు వలసిఁ గైటభుఁడున్,
మధువుఁ గైటభుఁడు బడల, మఱి కైటభుఁడై,
మధువై మఱి యీవిధమునఁ
బ్రధనం బొనరించిరి వారు పర్యాయమునన్. ౩౮౮

తే. ఆ నిరామయమైన యేకార్ణవమున
రోమహర్షణమైన సంగ్రామమునకుఁ
బ్రేక్షకులు నిర్వురే యంతరిక్షమందు
యోగనిద్రయుఁ గ్రీనీళ్ళఁ దోఁగు విధియు. ౩౮౯

క. ఇక్కరణిన్ సంకర్షణుఁ
డొక్కఁడె మొగిన్ విరతి లేక యుగ్రాహవ మా
రక్కసులతోడఁ జేయఁగఁ
జొక్కెన్ హరి; యక్కజముగఁ జొక్కర దైత్యుల్. ౩౯౦

ఉ. పంచసహస్రవర్షము లవారణ యుద్ధ మొనర్చి యంత యో
జించెఁ ద్రివిక్రముం డిది విచిత్రము శ్రాంతుఁడ నైతి, వీర లా
క్కించుక సుక్కినట్లు కనిపింపరు దీనికి హేతు వేమి? నా
యంచితశౌర్యమున్ బలమహత్త్వము నేమయె? నెందుఁ బోయెనో?

క. చింతాపరుఁ డగు హరిఁ గని
గంతులు వేయుచును విజయగర్వితు లగుచున్
సంతోషము పొంగఁగ నసు
రాంతకునకు ననిరి దనుజు లంబుదరవళిన్. ౩౫౨

ఆ. పాప మలసినావు బాహుయుద్ధము చేసి,
బలము లేదు రణము సలుప, ననుచు
కొసిలొగ్గి నొసట దాసోస్మి యనవయా,
తెమ్ము రణ మొనర్ప లేకయున్న. ౩౫౩

ఆ. నాల్గు భుజము లున్న నీల్గింతు మిదె నిన్ను,
బలము తెమ్ము, ముందు నిన్నుఁ జంపి,
ముఖరమైన నాల్గు ముఖములపురుషునిఁ
జంపువార మంతఁ జండభంగి. ౩౫౪

క. ఈ మాటలు వా రాడఁగ
ధీమంతుం డచ్యుతుండు తీయనినుడులన్
సామంబునఁ బ్రత్యుత్తర
మా మధుకైటభుల కొసఁగె నప్పు డిమ్మాడ్కిన్. ౩౫౫

క. పోరుదురే శ్రాంతునితో
వీరనరుల్, భీత పతిత పీతాస్త్రులతోఁ,
గాయనఁ బడి బాలురతో,
వీరోచిత ధర్మవిధివివేకము గనుఁడీ! ౩౫౬

ఉ. పంచసహస్రవర్షములపాటు విరామము లేక పౌరుషో
దంచితవృత్తిఁ బోరితిని దక్షత నొక్కఁడ నేను, మీరు లె
క్కించఁగ నిర్వురైన విరమించితి రెన్నియొ మారు లాజి, నే
కొంచెము విశ్రమించి మఱి కూడెదఁ బోర, నొకింత యాఁగుఁడీ!

శా. ఆ దామోదరుసామవాక్యములు దైత్యద్వంద్వ మాలించి స
మ్మోదం బంది జయంబు నిశ్చయముగా బుద్ధిన్ విచారించి యా

నా దూరంబు తొలంగువార మిదె నీ నర్థించు విశ్రాంతి యీ
లే దంచున్ నెప మేల మా కనుచు దూరీభూతులై నిల్చినన్.

విష్ణు కృత దేవీ స్తుతి

క. అతిదూరము వా రరిగినఁ
జతురస్థుఁ జుఁడు చింతచేసె సంయతమతి యై,
దితిసుతమరణోపాయము
నతనికి నతిదీర్ఘచింత నాశ్చర్యంబై. 36

క. విష్ణు దేహాస్యాత్రి స
మునోత్రిత మమ్యో జ్ఞాన మూహాశిపథమం
దాద్య శ్రీదేవిద
స్ద్యత్ స్వచ్ఛందమరణ యుక్తు లటంచున్. 37

శా. అయ్యో, పంచసహస్రవర్షకృత మీ యాయోధనం బెంతయో
నయ్యెన్ వ్యర్థము, వ్యర్థమయ్యె శ్రమ, మాహా, యెట్లు పోరాడెదన్?
కయ్యంబుం బొనరింపకే జయము శక్యం బౌనె ప్రాపింప నే
నెయ్యోజన్ మధుకైటభప్రమథనం బీవేళ సాధించెదన్! 38

క. దీనుఁడు రోగియు నార్తుం
డేనియు మరణింప దాన యిచ్ఛ్యకోనం, డీ
దానవుల బలమదాంధుల
నే నెటు మరణింప నిచ్ఛగింప నొనర్తున్? 39

తే. అఖిలకామప్రదాత్రి విద్యాస్వరూప
శక్తి యొక్కతె యే నాకు శరణ మిపుడు,
సుప్రసన్నాత్మయై యది చూచు నెడలఁ
గోర్కె సిద్ధించు, నిఁక ది క్కొకొండు లేదు. 40

క. వగ నొందుచు నిటులన్ హరి
గగనంబున యోగనిద్రఁ గనె నిర్నిద్రన్,

మొగిడిచి గోసిలి వరదన్
భగవతి నుతియించె యోగివర్యుం డిట్టులన్. ౩౧౪

క. దేవీ! మాయా! నమస్కృతి
గావింతును. సృష్టిహరణకర్త్రివి నీవే
నీవే యనాదినిధనవు
నీవే శివ భుక్తిముక్తి నిధివే చండీ! ౩౧౫

క. నీరూపమ్ము నరూపము
నీరూపము నెఱుఁగ నేర, నీచరితంబుల్
నేర నపారము తెలుఁగన్,
నేరితి నాకొకింత నేఁడె నీమహిమంబున్. ౩౧౬

ఆ. నీవు నన్నుఁ బూన నిద్రావశుండ నైతి;
మఱచి యెఱుఁగకుంటి నజచు బ్రహ్మ
నీవు విడిచినంత నిర్నిద్రశక్తినై
భయదమహానియుద్ధచణుఁడ నైతి. ౩౧౭

తే. ఘోరంబుగ నేఁ బోరితి
వారిధినీరముల నసురవర్యులతోడన్,
పోరఁగ నా లో వాఱెను,
వారలది క్షణక్షణప్రవర్తిత మయ్యెన్. ౩౧౮

ఉ. తల్లి! మదంగముల్ సుడిసి తల్లడ మందుచునుండ నుల్లమం
దల్లన దోఁచె నీవరమహత్త్వ లసత్పటుసత్త్వ లంచు, వా
రల్లదె నిల్చినారు నను నాబుజనూతిసెఁ జంపఁగాఁ గృపా
పల్లవితాంతరంగ వయి పాలన సేయవె వేఁడెదన్ నినున్. ౩౧౯

ఉ. తన్ను నమస్కరించి కడు దైన్యము దోఁపఁగ నిట్లు వేఁడు నా
పన్నుని నాను దేవునిఁ గృపారసదృష్టులఁ జూచి ధైర్యసం
పన్నునిఁ జేయుచున్, హీనుగభస్తిమనోజ్ఞ సుధాప్రసారమౌ
చిన్నిస్మితంబు దేవి ముఖసీమ వెలార్చి వచించె నీగతిన్. 320

చ. అభయ మొసంగినాఁ డిదె జనార్దన! పోరుము పెరిఁగోడ నీ
యుభయులవంచనంబునను యోగ్యుఁడు గాక విమోహితాత్ములన్,
శుభ మగు నీకుఁ బో, మ్మిపుడు చూచెద వీరలఁ జంద్రబింబస
న్నిభ మగు వక్రదృష్టి. నవనీతమనస్కులఁ జేసి మోహపుచే. ౩౮౦

క. ఘనసేన్యోత్క్రోశవచ
శ్శ్రావణంబున మాధవుం డరెంకుండై, మహా
హారరంగంబున నిల్చెను
లవణాంబుధి సింహనాదకలితము గాఁగన్. ౩౮౧

మధు కైటభ మర్దనము

సీ. మరలన్ సంప్రథనోన్ముఖుం డగు బలోన్మాదంబుతో నాత్మ్యమున్
హరి నిల్చున్నవిధంబు గాంచి యసురల్ హర్షాత్ములై పొంగి సం
గరరంగంబున కొక్కదాఁటున సముద్ఘాటించి యార్తిచేఁ బ
ల్కిరి విష్ణుం బ్రభవిష్ణు జిష్ణు సమరారిధ్వాంతతా చిష్ణునిన్. ౩౮౨

క. నిలు నిలుము మహాకాయా!
గెలువు చతుర్భుజ! నెఱవక సమరము మాతోన్,
బలియుఁడు జయ మొందును, దు
ర్బలుఁడే నొకవేళ దైవవశమున గెలుచున్. ౩౮౩

క. కావున జయాపజయములు
దైవాధీనములు గాఁగ దర్శించి సుధీ
భావితుఁడు హర్షశోకా
ప్లావితుఁడై పోటుపాట్ల భ్రమపడఁడు సుమా. ౩౮౪

క. ఎందఱ దైత్యులఁ జంపితి
ముందటికాలమున నీవు భుజసత్త్వశక్తిన్,
డిందితివి నేఁడు మాతో,
నిం దని మెదవిపుడు పోక నిలు నిలు మంచున్. ౩౮౫

కం. ఆ మహాబాహుఁ డిట్లను నగుచు నగుచు
ఒవరముల నిల్చి యాచతుర్బాహుఁ డప్పుడు,
దృఢముగా ముష్టి సంధించి ధిక్కరించి
మీఁద లంఘించి యసురల మించి పొడిచె. 328

తే. అద్భుతం బగు హరిముష్టిహతికి కొంత
చంచలించియు తిట్టి కుపితించి వారు
దృఢముష్టులఁ బొడిచిరి పోవివి హరిని
రణము చూపుట మయ్యెఁ బరస్పరమ్ము. 329

తే. కొంతకాల మిట్లు ఘోరయుద్ధము చేసి
సంధిబంధ మెల్ల సడలిపోవ
బేలచూపుఁ బరపె జాలి గొల్పుచు హరి
యంబరమున నున్న యంబవంక. 330

మ. ఆ నారాయణు నాస్థగా నెఱఁగి మాయాశక్తి తా ప్రసారణం
బా నేత్రద్వయి దానవద్వయము పై సత్యాంతముల్ నిల్పి పై
పై నవ్వెన్ వికటాట్టహాసమున దిగ్భాగంబు లెల్లం బ్రతి
ధ్వానం బీయఁగ దానవేంద్రులు తలల్ పై కెత్తి వీక్షింపఁగన్.

ఉ. అంతట దేవి మోహనముఖాబ్జమునందు వెలార్చెఁ జంద్రికా
కాంతము ఫుల్లకుందసితకాంతిసమంతము దుష్టదైత్య వై
శ్రాంతము రాగదీపకరసార్ద్రము నౌ మృదులస్మితమ్ము దే
హాంతకు లిద్దరున్ మురిసి, నాకము ముంచె దృగంతకాంతులన్.

సీ. వర వికస్వర దివ్య దరవింద సౌరభ
ప్రహరణ ఘ్రాణరంధ్రములు దూరి,
యమునాయుహాశోక హాసప్న హేళలు
మీఁటి కన్నులు మిఱుమిట్లు గొలిపి,
శుక కీర శారికా ప్రేరిత శ్రీరాగ
మాతభల్లంబుల మ్రోఁత చెవులు,

ప్రావృట్కాలప్రేపమ ఘన మస్తకా
నస్త్రధారల జిహ్వా బహులపరచి,
ధూమకేతురూక్ష ధూమ్రమసీలోత్పల
నీలహేతుల పవనమువాలి నొంచి,
కామపంచబాణ కమనీయ ఘోరమై
దేవిసక్రదృష్టి దేజరిల్లె. ౩౭౭

క. పంచేంద్రియ సమ్మోహన
పంచ తన్మాత్రత్కృష్టి సాయకపాళుల్
పంచితులై యసురులు వీ
క్షించుచు ననిమేష లైరి శ్రీదేవిపయిన్. ౩౭౮

క. కర్తవ్యవేది యానన
హర్త యు దేవీప్రయుక్త హాసప్రగంతా
వర్త మహాద్వార్తన మో
హార్తులుగా వారి నెఱిఁగి యాక్షణమందున్. ౩౭౯

క. వారికి హరి జలధరగం
భీర మనోహర ధీర విశదస్వరుఁడై,
ధీ రాజల, స్మిత మలర, సు
రారుల వీరత నుతించి యనె నీరీతిన్. ౩౮౦

ఉ. వీరవరేణ్యులార! యతివేలము మీ రణకౌశలంబు దే
వాసురలోకముల్ జెనఁగు లాడితిఁ గా యుద్ధమున్ నెన్నఁ డీ
సారము మీ పరాక్రమ మసాధ్య మపూర్వము, మేలు, మెచ్చితిన్,
కోరుకొమండు మీరు, పొనరూస్త వరం బిది యెట్టిదేనియున్.

క. భువనానందవిధాత్రిని
భువనేశ్వరిఁ గాంచి మోహమూర్ఛాపరులై,
యువతీవం బభిమానము
చివురింపఁగ వారు మాఱు చెప్పిరి హరికిన్. ౩౮౨

తే. యాచకులు గాఁగ మము నెంతు వా రమేశ!
మేము దాతల మగుదుము, మెచ్చు నచ్చు;
నీ యయుద్ధ మమోఘంబు నిరుపమంబు,
కోరు వర మేదియే నిచ్చువార మేము. ౩౭౮

క. వెంటనె హరి యా యసురల
జంటను బ్రార్థించె నిట్లు సంతుష్టులరై
యుంటిరయే నాచే మృతిఁ
గొంటకులై యిచ్చగింపఁ గోరుదు మిమ్ముల్. ౩౭౯

ఆ. హరివరంబు వించు నసుర లచ్చెరు వంది
మోస పోతి మంచుఁ బొగిలి మిగుల
దీర్ఘచింత చేసి తిలకించి రెల్లెడ
నీరు తప్ప లేని వారిరాశి. ౩౮౦

తే. వార లంత నిట్లు పల్కిరి హరితోడ,
నీవు మా కొసంగినావు వరము,
సత్యసత్యవచన! నిర్వహింపు ప్రతిజ్ఞ,
చంపు జలము లేని సమతలి మము.

ఉ. దానవవైరి యంతట సుదర్శనచక్ర మనంతవక్త్రముల్
ధ్యానము చేసి నెమ్మది సురారుల కిట్లని పల్కె మందహా
సాననభానుమం డయి, తథాస్తు వరంబు నిజంబు సేతు మీ
ప్రాణములన్ హరింతు నిదె వారివిహీన సమస్థలంబునన్. ౩౮౨

తే. దేవదేవేశుఁ డిటు పల్కి దివ్యశక్తి
నూరువు లొనర్చె బహుళవిస్తారములుగ,
జలముపైఁ జూపి నిర్జలసమతలంబు,
పల్కె మధుకైటభుల కిట్లు పరమగురుఁడు. ౩౮౩

ఆ. ఇచట లేదు సలిల మిం దుంచుఁడు శిరంబు,
లేను సత్యవాక్కు నిపుడ యాదు;

మీఁద లిట్టి వరము మిగుల కొంచెఁ బ్రతిజ్ఞ
నిజపనలయు మరణనిశ్చయమును. ౧౯౪

ఉ. యుక్తివివేకశా లా యసురయోధులు శ్రీహరిసంప్రయుక్తభీ
కోక్తులు వించు విష్ణు విపులోరుతలిం బొడగాంచి జీవనా
సక్తి మదిన్ విచారణము సల్పి యుపాయ మెఱుంగుచున్ మహా
శక్తి సహస్రయోజనవిశాలశరీరులు గాఁగ వర్ధిలన్. ౧౯౫

మ. దేవేశుండు త్రివిక్రముం డసురవిద్వేషి ప్రయుంజాన మా
యావిజ్ఞాననిమేషమాత్ర జఘనాభోగంబు ద్విగుణ్యాలీ
లావిస్తార మొనర్చి పెల్చ, నసురల్ సంభ్రాంతులై విష్ణుమా
యావైదగ్ధ్య విమూఢ చిత్తత నసన్యాంగుతులై యుండఁగా. ౧౯౬

క. లక్ష్మీక్రీడాస్థానం
బౌ ఘన్మదేవప్రసారితాకారం బౌ
లక్ష్మీనాథుని విపులా
మోత్కిష్మయమహత్త్వ సమృద్ధి సూచిరి దనుజుల్. ౧౯౭

క. మధువైరిసమాహ్వానము
మధుకైటభు లాలకించి మహా జాడ్య సం
స్తబ్ధులై తమ శీర్షంబుల
నధివాస మొనర్చి రప్పుడు హరియూరువులన్ ౧౯౮

క. నజకెను మధుకైటభభా
స్వరశీర్షమ్ములను జక్రి చక్రప్రధారన్,
పరివర్జితజీవం బగు
సురారియుగళమును బ్రహ్మ చూచె నలరుచున్. ౧౯౯

క. యాదోరాశిన్ వారల
మేద స్స్నిగ్ధదలం బర్వ మేదుర మగుటన్,
మేదిని యను పే ర్కాలసెను
మేదినికిఁ జభ్యమయ్యో ప్రతీక రాసన్. ౨౦౦

తే. మీరు కోరినట్టి సారపుణ్యచరిత్ర
విశదపరచినాఁడ విస్తరముగ;
వేదనిర్ణయంబు వినుఁడు మునివ్రాటికిఁ
నాదిమశక్తి యొకతె పరతరంబు. ౧౦౧

స్రగ్విణి. ఆ మహామాయయే యా మహావిద్యయే
ధీమదారాధ్య యా దేవదైత్యాళికిన్;
కామెయే సృష్టిసాఖ్యాపరాశక్తి యా
నామెయే యా గుణాఖ్యాపరాశక్తియున్. ౧౦౨

పుత్రార్థియై వ్యాసుఁడు తపము సేయుట

వ. అను సూతునిపలుకులు విని ఋషు లిట్లనిరి. ౧౦౩

క. సూతా! రోమాంచంబులు
పూతనువుల నిప్పుడుగూడ మానవు, భవదా
ఖ్యాతం బగు మధుకైటభ
పాతంబు మహాద్భుతంబు బహుపుణ్యంబున్. ౧౦౪

క. పారాశరి పుత్త్రార్థం
బేరీతిఁ దపం బొనర్చె? నెటు సుతుఁ గాంచెన్?
గారాబుకొడుకు కెట్టులు
ప్రారంభించెన్ వచింప భాగవతంబున్? ౧౦౫

వ. నావుడు సూతుం డవ్వారల కిట్లనియె. ౧౦౬

శా. ఏ శైలాగ్రమునన్ మునీశులు తపం బేకాగ్రులై చేతురో,
యే శైలంబు మరుద్గణంబు నసురుద్రేంద్రాదు లెవ్వేళఁ బ్రీ
డాశౌండీరత నాశ్రయింతురు గుహల్ మార్మ్రోగ నీత్రాళికల్,
నా శైలాగ్రము కర్ణికారవనదివ్యం బొప్పు హేమప్రభన్. ౧౦౭

మ. బహురమ్యం బల హేమశృంగమున సంభావించి యేకాక్షర
స్పృహా వాగ్బీజము నారదోక్తము మహావీర్యంబు పుత్రార్థియై

సుహాశాస్త్ర కృతసమ్ము వ్యాసముని నేమం జెప్ప దేవీపదో
త్సాహమ్మాత్రమ్ం జేయు చేసె నస్తులలసద్భక్తిఁ జాల్మ్రాంతముగ. ౧౦౮

క. వసుధకు నాకాశమునకు
శ్వాసనునకును భావకునకు సరివచ్చు ఘనుఁ,
బ్రసవింతుఁగా వృత సుతు
నసమజ్ఞానప్రభావు నని ధ్యానించెన్. ౧౦౯

తే. సల్పుచుఁ దపస్సు వ్యాసు తేజస్సు నిండి
వ్యాప్తమై విశ్వ మెల్లఁ జరాచరంబు;
నగ్ని వర్ణంబులై వెల్గ నతని జడలు;
భయమునొ సురేంద్రుఁ, డభవుఁ డా భయముఁ బాపి, ౧౧౦

క. ప్రత్యక్ష మగుచు వ్యాసున
కత్యంతప్రీతిఁ గోర్కె యని నొసఁగె,
సత్యామల తేజోనిధిఁ
బ్రత్యక్షపు జ్ఞాని సుతుఁ బడసెద వంచున్. ౧౧౧

క. దేవీనామాంగు మహా
దేవుఁ జంద్రార్ధమకుటు దివిషద్గురునిన్
సేవించి ధృతి నమస్కృతిఁ
గావించి నిజాశ్రమమునకుఁ గ్రమ్మరె మునియున్. ౧౧౨

శుకోత్పత్తి

క. ఆవ్యాసమహాముని యంతట
నవ్యక్తంబైన యగ్ని యజ్ఞార్థంబై
సువ్యక్తముగా నరణిన్
భవ్యము చేయఁగ మథింపఁ బ్రారంభించెన్. ౧౧౩

క. మంథన మొనరుచు మునిపతి
సంధిల్లె విచార మిట్లు సద్యస్స్ఫూర్తిన్

సంఘర్షణారణి దంపతి
సంఘాతోజ్జ్వలిత వహ్ని సందీప్తుండై. ౮-౪

క. సుతుఁ బెట్టు గల్గు నాకున్
సతి యాయుగఁ బరిణయంబు సలిపి యెఱుఁగ; నే
నితరాం పదసిగతాయిత
స్వాతంత్ర్యత్యాగోధి నతిన పరిణాయించు టెట్టుల్? ౮-౫

తే. అట్లు చింతించుచుఋషికిఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె
నప్సరోరత్నము ఘృతాచి యంబరమున;
వెంటనే కామకుసుమబాణవిద్ధుఁ డయ్యు,
ధృతి వహించి, వ్యాసర్షి చింతించె నిట్లు. ౮-౬

క. స్వర్గాంగ నైన నాకుం
జిత్రం బీ మోహవశత, ఛీ! బుధనిందా
పాత్రము నగుదునె, యిదియు స
పాత్రము నా జాయగాఁగఁ బరిణయ మాడన్. ౮-౭

క. పూర్వము పురూరవోవిభుఁ
డూర్వశిచేఁ బరిభవంబు నొందఁడె రతుఁడై?
పూర్వాహతఁ జిక్కఁబట్టుదు
సర్వేంద్రియము లని మాని సంయతుఁ డయ్యెన్. ౮-౮

క. వియదధ్వమున ఘృతాచియు
భయవిహ్వలయై మెలుంగు పరపుచు దిశలన్
రయమున శుకయై, ముని వి
స్మయ మందఁగ నెగిరిపోయె శరవేగమునన్. ౮-౯

క. తలవంచడు నాయరణిన్
హిరణ్యరేతుండువోలె నెసఁగుచు దీప్తిన్
బరమాద్భుతముగఁ బుత్త్రుఁడు
వరదానమహత్త్వమునన ప్రభవము నొందెన్. ౮-౧౦

ఉ. ఆశుకుశిరంబుపై సురలు చిల్కిరి పూవులవాన, దుందుభుల్
నాదముతో ధ్వనించె దివి, విశ్రుత మయ్యె వరాప్సరోంగనా
నర్తనలాస్యము, పాడిరి కిన్నరాళి ము
ద్యాశను ... చ్చిరట బర్వత తుంబురు నారదాదులున్.

క. గంగాపుణ్యజలంబుల
సంగాహింపంగ జేసి స్వాసితసుతనయున్,
మంగళవిన్యాశీర్వ
సంగతముగ శ్రీశుకాభిసంజ్ఞితు జేసెన్. ౧౮౧

క. సద్యస్స్తంభవర్ధితతను
హృద్యుండగు శుకు నుపనీతు బుషి వ్యాసుండం
బాద్యర్ధ్యనుమతి జేసెన్
విద్యార్థి, గురూపసదనవిధిపూర్వముగా. ౧౮౨

క. దండము కృష్ణాజనము క
మండలువు దివమ్మునుండి మహికే తేరన్
పండితమునులకు గన్నుల
పండువుగా శుకవటుండు వాని గ్రహించెన్. ౧౮౩

క. వ్యాసుండు శుకుని వేదా
భ్యాసిం బొనరింప దివిషదాచార్యునితో
న్యాసంబు చేయ నాతం
డాసంపూర్తిగ గ్రహించె నన్ని చదువులున్. ౧౮౪

పురూరవుని చరిత్రము

క. ఈ యద్భుత శుకజననం
బా యమివరు లాలకించి, యనఘా, సూతా!
యేయోజ బ్రభు బురూరవు
నాయూర్వశి పరిభవించెనదిదెలుపు మనన్. ౧౮౫

వ. సూతుం డి ట్లనియె.

మ. సుద్యుమ్నుఁ డనెడు నృపుఁ డన
వద్యుఁడు, విధివశముచేత వనితాతనుసం
పద్యత నొంది యిలాఖ్యా
ప్రద్యోతితుఁ డైన, బుధుఁడు వరియించె నిళన్. ౨౨౮

క. ఇళకును బుధసంగతిచేఁ
గలిగెఁ బురూరవుని పేరు గల సుతుఁ డాతం
డిల యేలెఁ బ్రతిష్ఠానపు
ర లలామం బధివసించి రంజకుఁ డగుచున్. ౨౨౯

తే. వాని దేహంబు రూపలావణ్యసీమ,
మతఁడు సద్గుణగణముల కాటపట్టు,
ధర్మవిదుఁడు, ప్రజాకార్యతత్పరుండు,
దక్షుఁ, డతిబుద్ధిమంతుఁడు, ధైర్యశాలి. ౨౩౦

సీ. అతనిమంత్ర మభేద్యమై యుండె నొరులకుఁ,
బరమంత్ర మతనికిఁ గరబదరము,
నుత్సాహశక్తి సర్వోత్తమంబై యుండెఁ,
బ్రభుశక్తి సర్వత్ర వ్యాప్త మయ్యె,
గామదానాదులు స్వవశంబులై యుండె,
వర్ణాశ్రమము ధర్మబద్ధ మయ్యె,
బహుదక్షిణంబుగాఁ బలుయజ్ఞములు చేసెఁ,
బాత్రదానంబు లపారిఁ జలిపె,

నతనిరూపంబునకు సాటి యతనిగుణము,
ద్రవిణబాహుళ్యతుల్య మౌదార్యశక్తి,
విక్రమసమాన మతని శీలక్రమమ్ము,
శక్రసముఁడు పురూరవశ్చక్రవర్తి. ౨౩౧

గీ. బ్రహ్మశాపహతి నరభావ మొంది
యూర్వశి పురూరవు వరించె; నూర్జిత మగు
నతనిగుణరాశిచే విజితాత్మ యయ్యు,
నాతని ముందుగ నిటు సమయంబు చేసె. ౧౩౬

క. రాజా! యీ మేషద్వయ
మేజాతియుఁ బొందనీక యీక్షింపవలెన్,
భోజన మాజ్యమె నాకున్,
నేఁ జూడఁగరాదు నగ్నునిఁగ నురక నిన్నున్. ౧౩౭

క. ఈ సమయంబుల నేదేఁ
జేసిన భంగంబు నిన్ ద్యజించెద నపుడే;
నీసమ్మతి దెలుపు, మనం
జేసె బురూరవుఁడు నామె చెప్పిన ప్రతినన్. ౧౩౮

వ. అంతఁ బురూరవుండును నిరంతర మూర్వశీరూపముగ్ధుండై యంతిపురంబులో నుపవనాంతరభూములఁ గేళిదీర్ఘికా ప్రాంతములందు శైలములఁ బ్రసవనంబు లుపత్యకంబులం దెంతయుఁ దృప్తి లేక రమియింపఁ దొడంగెఁ తదేకచిత్తుండై. ౧౩౯

వ. యజ్ఞంబుల్ తలపెట్టఁ డొక్కపుడుఁ, బ్రదేతాగ్నుల్ భజింపండు, దూతల్ దిక్కుల నింపఁ బంపఁడు, జనాహ్లాదంబు గావింపఁ, డప్రజ్ఞుండై త్యజియించెఁ గర్మములు ధర్మంబుల్ మహాదానకం, బజ్ఞుండట్లు పురూరవుండు సుమబాణావర్తసంవర్తియై. ౧౪౦

క. ఒక్క నిమేషం బేనియు
నక్కమలేక్షణవియోగ మసహము గాఁగాఁ
జొక్కుచు నూర్వశివలపునఁ
దక్కు సమస్తంబు మఱచెఁ దన్మయుఁ డగుచున్. ౧౪౧

క. కొన్నాళ్ళు గడవ నిట్టుల
నన్నపురూరవునిఁ గూడి యూర్వశి భువిలోఁ,

జిన్నంబోయెను దివి; యది
గన్న సురేశుండు వల్కె గంధర్వులతో. ౨౩౮

క. ఊర్వశి లేనిది చక్షుః
పర్వంబుగ లేదు, శోభ వదలె దివము, మీ
రుర్వికిఁ జని వడిఁ గొనుఁడీ
యూర్వశియురణముల రాజనుక్తి చెడంగాన్. ౨౩౯

క. గంధర్వులు నటు పలుకు సు
ధాంధఃపతియానఁ దరలి రప్పుడ యిలకున్.
గంధవహు మించు జవమున,
సంధిల విశ్వావసుండు సర్వాగ్రిముఁడై. ౨౪౦

తే. అది కఠోరతమిస్ర, విహాయసమునఁ
గాలమేఘాదంబినీమాల కాఱుకోనియెఁ;
గటిక చీఁకటి దిక్కులఁ గ్రమ్మె; నప్పుడు
చేరియుండె నూర్వశిని బురూరవుండు. ౨౪౧

తే. ఆ మహాగాఢతర తమిస్రాంతరమున
నూర్వశీమేషయుగము గంధర్వవరులు
వెరవుమై హరియించి; రా యురణములును,
నఱచుచుం బోయె మింట నమ్మా యటంచు. ౨౪౨

శా. అమ్మా యంచు విహాయసాగత తదీయాక్రందనాదమ్ము శ్రో
త్రమ్ముల్ సోఁకినమాత్ర నుల్కిపడి పాదం బాదిగా మస్తకాం
తమ్మున్ దేహము మాతృభావము సముద్భ్రాంతంబుగాఁ గోపరో
షమ్ముల్ క్రమ్మఁగఁ బల్కె నూర్వశి విభున్ శంకానిరాతంకయై.

ఉ. ఓయి పురూరవా! వినవటోయి యదే యురణార్భకమ్ము ల
మ్మా యని సంస్కృతశ్రుతుల మాటికి మాటికి నన్నుఁ బిల్చుచుం
గూయిడునోయి! నాకడుపు కోయుచు మోయుచు నున్నదోయి! దీ
నాయితతద్రవమ్ము; నిను నమ్ముట నెంతటి బేల నైతిరా! ౨౪౪

ఉ. నీ వొక ప్రాణపుంశ్చవని నే భ్రమఁగో, నిది నేను గాను సే
నన్న వసి సమ్మి, మూఢమతి న్యాసము సేసితి మేషయుగ్మముం
నీవశమందుఁ, బుత్రకులుగ నే నివి సాఁకుదుఁ, జేతకాని దీ
నావనదీక్షుఁ బూని యిటు లక్ష్మమె సిద్ధునఁ దాఁగ స్త్రీగతిన్? ౧౧౧

ఉ. కనుఁడు లాలకించి మదనాలసభావము మాని యూర్వశీ
ధ్యానసిమగ్నుఁడై తొలఁగు నంబరమే సరిచేసికొక యా
స్తేనులఁ బట్టి సంభ్రమముగఁ బరతెంచెను మింట మేషశా
బ్దానుగతిన్ నిలుండు నిలుఁ డం చదలించుచు రాజు వారలన్. ౧౧౨

క. విడిచిపుట్టం బెఱుఁగక
కూడం బరతెంచు రాజుకోపమునకు వా
రోడుచు విశ్వావసుముఖు
లాడనిఁబోడిరి వదలి తదురణద్వయమున్. ౧౧౩

ఉ. రోజుచు వెంట నంటెడు పురూరవు నూర్వశి చూచునట్లు వి
భ్రాజితవహ్ని తటిల్లత వెలార్చుచుఁ బాఱెరి దేవయోను లా
రాజును గాంచి నగ్ను సురరామ ప్రతిజ్ఞ విభంగ మయ్యె నన్
వ్యాజముతో యథేచ్ఛ జనె వారసప్రేముడి విస్మరించుచున్. ౧౧౪

క. ఆ రెండు మేకపిల్లలఁ
దీఱని తమకమునఁ జేరఁదీసి మృదువుగా
నీరుచు గోళులఁ బుణికి పు
రూరవుఁ డురమునఁ గదించి లోలత వచ్చెన్. ౧౧౫

క. వచ్చి నిజమందిరమ్మున
నచ్చానం గానలేక యంగజవశుఁడై
తచ్చిత్తత విహ్వలుఁడై
యుచ్చైరావంబుతోడ నూర్వశి యనుచున్. ౧౧౬

క. త్రిమ్మరుచు దేశదేశము
నిమ్మహిఁ సర్వంబు వెదకి యెంతయు వ్యథతో

నమ్మోసినిం గుసుత్షే
ప్రేమ్మునఁ బొడఁగాంచి పలికె దైన్యము దోఁపన్. ౨౫౪

సీ. నిలు నిలు మూర్వశీ! నిలుము, నీకుఁ ద్యజింప నన ర్హ్మయ్యె, స్నేహసం
శిలికెడు పల్కు నా చెవులఁ జిల్కవె, నీవు వశుండ నే, భవ
ల్లలితభుజానుబంధ పరిలాలిత మీ మృదుకాయ మల్ల, క
కులు వృకముల్ చనిం గొనఁగఁ గోరెదొ చూడఁ బరిత్యజించి నన్?

తే. సకలదేశాటనంబున శ్రాంతుఁ డగుచుఁ,
గానమున నార్తుఁ డగుచుఁ దుఃఖమ్ముచేత
వివశుఁడై, బహుకృపణుఁడై, విలపనములఁ
బల్కు ప్రియుఁ గాంచి యూర్వశి బదులు పల్కె. ౨౫౫

శా. రాజా! యెంతటి మూర్ఖచిత్తుఁడవు! శాస్త్రజ్ఞాన మేమాయెఁ? దే
జోరాజం బోయె వివేక మెల్ల? నృపులై యున్నట్టి వా రెందు న
వ్యాజప్రేమ సమాదరింత్రె వశులై వామాక్షులన్ జోరులన్?
స్త్రీ జంబూక వృకంబు లొక్కఁ టని నిశ్చింతించవే యో నృపా!

క. ఇట్లు లూర్వశి వచియించిన
కటువాక్యము లాలకించి గాసి దెలియకే
చటుమట లాడెను స్వైరిణి
పటుపాశనిబద్ధబుద్ధి పార్థివవరుఁడున్. ౨౫౬

తే. వేదవిశ్రుత మీ కథావిస్తరమ్ము
చెప్పితిని దీని మీకు సంక్షేపపరచి;
సాధకుఁడు స్త్రీవశుండు గాఁ జన దటంచుఁ
బల్కు సూతుఁ ని ట్లడిగిరి పరమమునులు. ౨౫౭

సుద్యుమ్న చరిత్రము

విధివశంబుచేత వీరుండు సుద్యుమ్నుఁ
డనెడు నృపుఁడు నారి యయ్యె నంటె,
యెట్టులాయె నాతఁ డిళగా, బుధుం డామెఁ
బెండ్లి యాడె నెట్లు విస్తరింపు. ౨౫౮

వ. పాలింపం జేల్లనియె. ౮౬౨

మ. అమ్మాతాంఘోనిషిసూతి శ్రీపనిత తోడై పుట్టి జైవాత్రుకుం
డనఁ లక్ష్మీత్కళలసామి దైవతసుధాహారాత్ముఁ డుష్ణేత్రు లా
సము వేసెం డు సరోజనాభునకు నాత్మాన్నేత్ర మారెండు చం
ద్రముసుం బొప్పు నుతింపఁగాఁ గువలయాహ్లాదుండు రాజాద్యుఁడై.

క. తారాయోషాసంగతి
నారాజునకుఁ గలిగె సుతుఁడు. నతనికి బుధుఁ డన్
పే రుంచఁగ సార్థకముగఁ
బేరెక్కె బుధుం డటంచు విద్యల నతఁడున్. ౮౬౪

క. అతఁడే సుద్యుమ్నుం డను
భూతలపతి సత్యవాది బుధనుతుఁడు గలాఁ,
డాతం డొకయెడ మృగయా
ప్రీతిన్ సైంధవము నెక్కి వెడలె నడవికిన్. ౮౬౫

క. కతిపయ పరివారముతో
నతఁడున్ వేటాడె ధనువు నాకర్ణాంతం
బు తివిచి శరప్రమోచం
బతివిస్మయముగ నొనర్చు చానందముతో. ౮౬౬

క. తిరుగుచు రురు మృగ శశ సూ
కర నికరము వ్యాఘ్రము మహిష ఖడ్గ గవయముల్
శరభంబులు సింహంబులు
నఱుముచుఁ జేరెం గుమార నామక వనమున్. ౮౬౭

ఉ. మేరువుమూలమం దది యమేయమహత్త్వము వెల్గు దివ్యమం
దార మధూక రాజితము దాడిమ చంపక నారికేళ వి
స్తారము మాధవీ పనస సాల తమాల తతంబు రాజహం
సారవనాదితంబు భ్రమరాళిరుతం బభిరామసీమమై. ౮౬౮

చ. సుఖ మెఱుఁగండు బ్రహ్మ మధుసూదనుఁ డేసి మనోహరేంద్రియా
సక్తిఁ గొన నేర్చియుం బరమ సౌఖ్యము నందఁ డనేకయత్నస
మ్ముఖుఁ డయి యుద్ధముల్ సలుపు మూర్ఖనిశాటులలో, ధనాధిరా
ట్సుఖుఁడు తపం బజస్రమును సల్పుట దుఃఖియె యంచు నెంచెదన్.

ఉ. లోలుపుఁ డైనచో ధనికుఁడున్ సుఖనిద్ర క్షణంబు పొందఁగాఁ
జాలఁ, డిలన్ దరిద్రుఁ డొక సౌఖ్యము నొందుట సాధ్యమౌనె, యిం
కేల మహాత్మ! నీ వెఱిఁగి యెర్గియు సంసృతిదుఃఖజాలస
మ్మేళన సేయ నిట్లు నియమించెదు నన్ను భవత్తనూభవున్? ౫౧౫

క. దుఃఖము జన్మము, జరయుం
దుఃఖము, మరణంబు నొంద దుఃఖము, మఱలన్
దుఃఖము గర్భావాసము,
దుఃఖమయం బీ జగత్తులో సంసృతియే. ౫౧౬

శా. భార్యాపుత్రులు పౌత్రులుం బరిజనుల్ భారంబుగాఁ దన్నునో
ద్ధుర్యత్వంబున లోభతృష్ణల మహాంధుం డౌచు సంపన్నులన్
ఆర్యా! దేహి యటంచు దీనముఖుఁడై యాచించు విద్వాంసుఁ డే
మర్యాదం గను? నిత్యమున్ మరణశుంభద్దుఃఖముం బొందఁడే!

క. ఏకోదరునిం జింతలు
సోఁకవు, వాఁ డెట్లొ కడుపు సుష్టుగ నింపున్,
జేకొని మూలమ్ములనో,
యాకలములనొ ఫలములనొ, యాఁకలి యడఁగన్. ౫౧౭

తే. కర్మకాండంబున మదాత్మ కనదు రక్తి;
పలుకు ప్రారబ్ధ సంచిత వర్తమాన
కర్మ లవి మూఁడు క్షీణించు మర్మ మేదొ,
యోగమో జ్ఞానమో యన్యయోత్సవంబు. ౫౧౮

క. జలగవలెన్ నిరతంబును
లలన తనూరక్త మెల్ల లాలనఁ బీల్చున్;

దెలియక మూర్ఖుఁడు భ్రమపడు
లలితము లగు భావచేష్టలన్ మోహితుఁడై. ౫౨౦

క. దొంగ హరించును విత్తమె,
యంగన భోగముల బలము నైశ్వర్యంబున్
రంగైన సుతుల మనమున్
దొంగిలు సర్వమ్ము; నన్నుఁ ద్రోయకు మందున్. ౫౨౧

ఉ. ఈ విధిఁ బల్కు పుత్రునినిరీహత కెంతయు దుఃఖితాత్ముఁడై
భావన చేసె వ్యాసభగవానుఁడు నేమి యొనర్తు నంచు, నా
పావనమూర్తికన్నుల నవార్యములై ప్రవహించె నశ్రువుల్
మై వడఁకెన్ మనస్సు కడు మ్లానత నొందె నెసంగె గ్లానియున్.

తే. అట్లు శోకపరీత దీనాత్ముఁ డగుచు
వగచు జనకుని ముని భగవానుఁ గాంచి
విస్మయోత్ఫుల్ల నేత్రారవిందుఁ డగుచు
శుకుఁడు తలపోసె నిట్లు వ్యాసుండు వినఁగ. ౫౨౩

క. ఆహా! మాయాబల మిది
మోహంబునఁ బండితులనె ముంచెడి బలిమిన్;
మోహితుఁగా వేదాంత
వ్యాహర్త శ్రుతిప్రమాణు వ్యాసునె చేసెన్. ౫౨౪

శా. ఏ దీ మాయ యి దెంత దుష్కర? విమోహీభూతునిం జేసె నీ
వేదవ్యాసుఁ బురాణకర్త జయసంవిద్వక్తఁ బారాశరిన్
శ్రీదైత్యారికళాంశసంభవు జగత్ క్షేమంకరాకారు, నే
నా దేవిన్ శరణంబు చొచ్చెద నమేయన్ ధ్యేయ మాయామయిన్.

ఉ. ఏమన నౌ నహో! బల, మ దెంతటి వీర్య మహో, ప్రభుండు మే
ధామయుఁ డీశ్వరుం డితఁడు ధైర్యము దక్కి విభగ్నపోతుఁడై
భ్రామిలు ప్రాకృతాపణికభాతిఁ దదీక్షణనిర్మితాత్మమా
యామయ వార్ధి మగ్నుఁ డయి యట్టిటులై యురలించు నశ్రువుల్.

తే. బ్రహ్మ విష్ణు హరాదులే భ్రాంతు లైన
నెవఁడు మాయావశుండు గాఁ డీత్రిలోకి?
నితఁ డెవఁడు? నే నెవండ? ని దెట్టి భ్రమము?
పాంచభౌతిక దేహ సంబంధ మేమి? ౫౨౭

తే. సర్వకారణకారణ, సర్వదేవ
జనని, బ్రహ్మాదులకును నీశ్వరిని, దేవి,
మఱిమఱి శుకుండు మనసా నమస్కరించి,
పలికె నిటు తండ్రి శోకవిహ్వలునిఁ గాంచి. ౫౨౮

క. అందఱకు బోధ చేసెడి
నిం దెలుపం దరమె నాకు? నే నీ జనిలో
నందనుఁడ నైతి నీ, కా
ముం దెవరమొ తెలియ వశమె? మోహ మి దేలా? ౫౨౯

ఆ. అన్నపానములన యాఁకలి దగ తీఱు,
బుత్త్రదర్శనమునఁ బోవునొక్కొ?
శ్రవణగంధములను జెవియు ముక్కు రమించుఁ,
బుత్త్రుఁ గాంచి తనివిఁ బొందఁ బోవు. ౫౩౦

క. పుత్త్రునికంటెన్ ధనమే
పాత్రము సాధింప సుఖము; పశువుగ నుండం
బుత్త్రు నజీగర్తుఁడు మును
ధాత్రీపతి కమ్మలేదె ధనలోభమునన్? ౫౩౧

ఉ. సంసృతివాసనా భయద జాల నిబద్ధము కాదు బుద్ధి, వి
ద్వాంసుఁడ వన్యదుర్లభభవం బిది నాది కృతార్థ మానటుల్
ధ్వంసముగా మదాత్మఁ గల ధ్వాంతము, చీఁకటి పాఱద్రోలు నా
హంసుఁడువోని జ్ఞానకలికార్చిరుచుల్ వెలిఁగింపు నాయెడన్. ౫౩౨

శ్రీ దేవీ భాగవతావతరణము

తే. బుద్ధిమంతుఁడు వ్యాసునిపుత్రుఁ డిట్లు
శాంతుఁడై తురీయాశ్రమిసదృశబుద్ధి
సమగ శుకుండు, వ్యాసమహర్షి మిగులఁ
బ్రీతుఁడై పల్కె నాదరస్మితుఁ డగుచు. ౪౩౩

చ. చదువు శుభంబు భాగవతసంహిత పుత్రక! బ్రహ్మసమ్మితం
బది, శుక! పంచలక్షణసమన్వితకోశము నాతిదీర్ఘమై
నది, పదిరెండుస్కంధముల నయ్యది వెల్గుఁ, బురాణరాశి క
య్యదియె విభూషణంబు, కలయన్నిట నా కభిమానపాత్రముౕ.

క. అది విన్నంతన నరునకు
సదసద్‌జ్ఞానము వివేకచతురత గలుగుౕ;
మొదలౕ దాని నెఱింగెను
సదమలమతి యచ్యుతుండు; చదువుము నీవుౕ. ౪౩౪

చ. హరి వటపత్రగర్భమున నర్భకుఁడై శయనించియుండి యు
బ్బరపడి చింత సేసె, నెటు పుట్టితి? నాజనయిత్రి యెవ్వ? రే
పరికరజాతజాతుఁడను? బాలుఁడ నౌటకుఁ గారణం బదో?
యెఱుఁగుట యెట్లొ? సర్వము చిదేకరసం బిది యంచు వ్యగ్రుఁడై.

తే. అట్లు చింతించెడి ముకుందుఁ డాలకించె,
నీ సమస్తమహంవాచ్య మేన సుమ్ము;
ఇతరము సనాతన మ్మైన దేమి లేద;
అను నఖిలధాత్రి శ్లోకార్ధ మంబికోక్తి. ౪౩౭

ఉ. ఆ శుభవాణి శౌరి హృదయాబ్జములోఁ బదిలంబు సేసి, యా
పేశలసత్యవాక్యకర్త్రి ప్రేరణ వర్తిలెఁ? బుంనపుంసక
స్త్రీశమొ, యెట్లెఱుంగు టని చింతిలి, భాగవతంబు నెమ్మదిౕ,
శ్రీశుఁడు కాంచి మాటికి జపించి దృఢం బొనరించెఁ దచ్ఛ్రుతిౕ.

ఉ. ఆ యెడ నామహాత్మువిమలాక్షులకుం బొడకట్టె లక్ష్మి శాం
తాయతనేత్రయై వరశుభాంబరభూషణయై చతుర్భుజా
ధ్యాయిత శంఖ చక్రకగదాబ్జ మహాయుధయై మృదుస్మితా
స్యాయసితాస్యయై స్వసదృశాత్మవిభూతిసఖీసమాఖ్యయై. ౨౩౯

క. రతి భూతి బుద్ధి కీర్తియు
స్మృతి మతి స్వధ స్వాహ శ్రద్ధ మేధయు దయయున్
ధృతి జృంభ తంద్ర నిద్రయు
గతి లజ్జయుఁ బుష్టి తుష్టి క్షమయున్ క్షుధయున్. ౨౪౦

క. వరభూషణాంబరాయుధ
ధరలై మందారమాల్యదాపితశిఖలై
యిరువది యొక్కరు శక్తులు
పరివేష్టింపంగఁ జక్రి పరికించె శివన్. ౨౪౧

తే. ఆ నిరాధారమైన యేకార్ణవమున
సఖులఁ గూడి మహాలక్ష్మి శాంతరమ్య
మందహాసంబు పరగింప మాధవుండు
కాంచి విస్మితుఁ డగుచుఁ జింతించె నిట్లు. ౨౪౨

ఉ. మాయగ నున్నదీ యుదధి, మానిను లెట్లుదయించినారు, నే
నీయెడ నుంటి నేల, యెవ రెందుల కిట్లిట నుంచినారు, నా
కీయమ యేమి కావలయు, నెవ్వరొ, యేటికిఁ గాననయ్యె, నే
దే యనవచ్చునో, తగదొ, యే నిట నుందునొ, వెళ్ళిపోదునో?

క. ఏ మొనరించిన నే మగు
నేమో తెలియంగఁ జాల, నేల విచారం
బీ ముగ్ధబాలభావము
తో మానం బూని యుండుదున్ నిశ్చింతన్. ౨౪౪

తే. అట్లు వటపత్ర చిత్ర శయ్యాంతరమున
బాలభావంబు ధరియించి పవ్వళించి

విస్మయోన్ముగ్ధుఁ డగు మహావిష్ణుఁ గాంచి
దేవి సస్మితయై పల్కె నీవిధాన. ౫౪౫

క. ఏలా విస్మయ మందెద
వీలాగున, నన్ను మఱచు టే మబ్బుర మా,
లీలామాయాశబలిత
హేలా బ్రహ్మంబుచేత నీరిత మిదియున్. ౫౪౬

క. నే నీ సాత్త్వికశక్తిని
గానా, నిన్నెపుడు విడువఁ గాదె ముకుందా!
నేనున్ నీతో మఱిమఱి
పూనుదు జన్మంబు సృష్టిపూర్వం బెపుడున్. ౫౪౭

శా. నీనాభిన్ జనియించి బ్రహ్మయుఁ దపోనిష్ఠన్ రజశ్శక్తి సం
ధానాత్ముం డయి రక్తరంజనకళాధారేయుఁడై లోకమున్
దా నిర్మించు, మనస్సునైదయిన భూతశ్రేణిఁ బంచేంద్రియ
శ్రేణిన్ దక్కు పదార్థసంచయముతోఁ జెల్లున్ జగత్స్రష్టయై. ౫౪౮

క. లోకము సృజించు నిటు విధి;
లోకము రక్షింతు వీవు; భ్రూప్రభవుండై
లోకస్రష్టకు, రుద్రుఁడు
లోకము కల్పాంతవేళ లోఁగొను హరుఁడై. ౫౪౯

ఉ. నీహృదయాబ్జపీఠమున నిత్యము నే ననపాయనై దృఢ
స్నేహమునన్ వసించెదను, నీవశవర్తిని నై, సురారిసం
దోహ మదాపహారిత్రి నయి, తోడయి యుండి జయంబు గూర్తు, సం
దేహము మానుమా, కనులఁ దేరి కనుంగొను నన్ను సాత్త్వికిన్.

ఉ. మంగళదేవివాక్యముల మాధవుఁ డెంతయుఁ బ్రీతి నొంది ప
ల్కెం గమలేక్షణా! వినఁబడెన్ మును నాకు స్ఫుటాక్షరంబుగాఁ
గం గమనీయగీతము సగంబు శివంబు పరంబు గోప్యమం
చుం గనుపట్టు నెవ్వరివచోవిధి యయ్యది దెల్పవే సతీ! ౫౫౦

ఆ. వేద కలను గన్న పెన్నిధియుంబోలె,
మరల మరల దాని స్మరణసేతు,
మనన సేతు దాని మఱిమఱి మనసులో,
మరులు గొన్న ప్రణయపరువిధాన. ॥౫౫౨

క. హరిమధురవాక్యముల నా
వరవర్ణిని యాలకించి పరమప్రీతిన్
చిఱునవ్వొలయ ముఖంబునఁ
బరికించి మనోహరముగఁ బల్కెను హరితో. ॥౫౫౩

ఉ. ఓయి చతుర్భుజా! యెఱుఁగుదోయి గుణాన్వితనౌట నన్నుఁ, గా
నీ యెఱుఁగంగ నేర వల నిర్గుణ నా సగుణాలయన్ ముని
ధ్యేయను మూలశక్తి భువనేశ్వరి, నా పరమేశి సుమ్ము నీ
కాయెడ నర్థగీతము దయన్ వినిపించినయట్టి దమ్మెయిన్. ॥౫౫౪

శా. ఆ శ్లోకార్థము విన్న భాగవతగుహ్యార్థప్రకాశంబు నో
సుశ్లోకా! యొనరించె నీపయిఁ గృపన్, శోభాస్పదం బద్ది, శా
స్త్రశ్లాఘ్యం బది, వేదసార మది, విస్మార్యంబు కా దద్ది, పు
ణ్యశ్లోక్యం బది, రక్షణీయ మది, దివ్యంబుం బరం బచ్యుతా! ॥౫౫౫

మ. హరి! నీ వెంత యదృష్టశాలి వవుదన్నా! యీ మహావిద్యయే
కరుణాపూరతరంగితాత్మ యయి వాగ్రత్నంబు విన్పించె నీ
కరవిందాక్ష! త్రిలోకిలోన నల శ్లోకార్థంబుకంటెం బరం
బెఱుఁగ న్నానది లేదు, దేవికిని నీ వెంతేఁ బ్రియుండౌ దోహో!

తే. ఆ మహాలక్ష్మివాక్యంబు లాదరించి,
యది మహామంత్ర మను నిశ్చయమునఁ గుదిరి
హృదయకుహరాంతరమున ధరించి దాని
నెల్లవేళ జపించుఁ బద్మేక్షణుండు. ॥౫౫౬

ఉ. అంతటఁ గొంతకాలమున కాతనినాభి జనించి బ్రహ్మ దే
వాంతకభీతి విష్ణు శరణాగతుఁ డైన, మహారణంబు వి

క్రాంతి నొసర్చి, శౌరి మధుకైటభులఁ మథియించి మించి య
త్యంతరతిఁ జపించె విశదాక్షర మా మనుగీతికార్థముఁ. ౫౫౮

తే. అట్లు జపియించుహరిఁ గాంచి యా విరించి
యపుడు ప్రశ్నించె, నీచేయు జప మ దేమి?
యెవ్వరి స్మరించి యెడఁద రమించుచుందు?
వఖిలజగదీశ! నీకంటె నధికుఁ డెవఁడు? ౫౫౯

వ. నావుడు శ్రీహరి యి ట్లనియె. ౫౬౦

క. ఎందును భగవతి నీ నా
యందుఁ గ్రియాకారణాత్మ యగు శక్తి వెలుం
గొందుఁ, దదాధారంబై
పొందుఁ రూపంబు జగతి పూర్ణాంబుధియుఁ. ౫౬౧

ఉ. ఈ సచరాచరాత్మజగ మెల్ల నదే సృజియించు, నాపరా
ఖ్యా సముదీర్ణ శక్తియె యనాది ప్రసన్నయె యైన మోక్షసు
శ్రీ సమవాప్తిహేతు వయి చెల్లు నదే, మఱియుఁ నరాళికిఁ
శ్రీసకలేశ్వరేశ్వరియె నిచ్చలు సంసృతిబంధహేతువౌ. ౫౬౨

తే. అట్టి చిచ్ఛక్తిసంభవం బం చెఱుఁగుము
నేను నీవు విశ్వ మ్మెల్ల, నిశ్చయ మిది;
భాగవత మది గీతార్థపరము నాకుఁ
బల్కె, నది విస్తృతం బగు ద్వాపరాది. ౫౬౩

క. అని కరుణించిన హరి, దా
నిని గ్రహియించెను విరించి; నీరజజుఁడు, నం
దను నారదు దీక్షించెను;
మునికులమణి యతఁడు నాకు బోధించె దయఁ. ౫౬౪

సీ. దాని నేఁ జింతించి ద్వాదశస్కంధంబు
గా విస్తరించితి దేవిచరిత;

బ్రహ్మసమ్మిత మది పంచలక్షణయుక్త
పుణ్యపురాణమ్ము, పూతచిత్త!
వేదార్థసారంబు వేదాంతసారంబు
ధర్మశాస్త్రసమంబు శర్మదంబు
వృత్రాసురవధాది వివిధకథాఢ్యంబు
భాగవతాఖ్య దీవ్యత్పురాణ;
మది పఠించిన వినినఁ బుత్రార్థదంబు,
పరమశాంతి దీర్ఘాయుష్యకరము శివము,
జ్ఞానరవిబోధ మజ్ఞాననాశకం బ
పార సంసార వారాశి తారణంబు. ౫౬౫

తే. అది పదెన్మిదివేల సంఖ్యం దలిర్చు
శ్లోకములఁ బొల్చు; దాని సుశ్లోక! నీవు
సంగ్రహించి ధరింపు హృత్సారసమున,
వినెదు నీతోడ రోమహర్షణి యితండు. ౫౬౬

వ. సూతుం డిట్లనియె. ౫౬౭

ఆ. వ్యాసుఁ డట్లు పల్కి భాగవతం బెల్ల
శుకునితోడ నాకు శ్రుత మొనర్చె;
నేను దాని రత్ననిధినిఁబోలె గ్రహించి
హృది ధరించినాఁడ దృఢనియుక్తి. ౫౬౮

వ్యాసుండు శుకుని జనకునిఁ జూడఁ బంపుట

క. శుకుఁడు పురాణము వినియును
వికలుం డేకాంతశూన్యవృత్తియు నగుచున్
వికసన దొఱఁగిన నది గని
యొకనాఁ డిట్లనియె వ్యాసుఁ డొద్దిక శుకుతోన్. ౫౬౯

ఉ. ఏల శుకా! నిరంతరము నిట్లు ఋణార్దితనిర్ధనుండునుం
బోలె నితాంతచింతఁ గను మూసి తపించెదు? నీకుఁ దండ్రినై
బాలక! నేను గల్గఁగ లవంబు కొంత యెసంగఁ జాలునే?
చాలు, లగింపుమీ మొద నచంచలకీలిక జ్ఞానదీపికన్. ౧౨౦

తే. ఏన శాంతింపదేసి మోహము త్వదాత్మఁ,
జనుము మిథిలాధినాథుని జనకు నడుగ;
నాతఁడు విదేహరాజర్షి యఖిలవేత్త
తథ్యవాక్కు జీవన్ముక్తధన్యుఁడు శుచి. ౧౨౧

వ. అనుడు శుకుం డిట్లనియె. ౧౨౨

క. అన్నా! యచ్చెరు వయ్యెడి
నున్నే వంధ్యాసుతుండు నుర్వీస్థలిలోఁ?
దిన్నది తినకున్నదియున్,
జన్నది చనకున్న దగుట సాధ్యమె యెందున్? ౧౨౩

క. ఏవిధి రాజగు నాతఁడు
జీవన్ముక్తుఁడు విదేహచిహ్నుండును నా?
నేవిధిఁ జోరుఁడౌ ముని యసి,
నావాఁడున్ వైరి యనెడి జ్ఞానం బుడుగున్? ౧౨౪

క. శీతోష్ణంబుల సుఖదుః
ఖాతురతం గనక యబ్జపుట్లు జలములం
దేతీరున నంటక గృహి
యాతం డున్నాఁడో చూడ నద్భుత మయ్యెన్. ౧౨౫

క. దండింపక దుష్టాత్ముల
నుండం గలఁ డెట్టు లేలు నుర్వీపతి? య
ట్టిం డెటు ముక్తుం డనఁ బా
త్రుం డగు? నది చూడ నేగుదున్ గురుదేవా! ౧౨౬

తే. అంచు సెల వీయ వేఁడి సాష్టాంగపడిన
శుకుఁ గవుఁగిలించి పల్కె వ్యాసుండు ప్రీతి,
స్వస్తి గావుత నీకు దీర్ఘాయు వస్తు
తిరిగి యాశ్రమమునకు సత్వరమ రమ్ము. ౩౭౭

ఆ. జనకునొద్ద కేఁగి సందేహముల్ వీఁగి,
యెందుఁ బోక మరల యిందె రమ్ము.
నీ ముఖంబు గాంచి నే నాత్మ సుఖయింతుఁ,
నిన్నుఁ జూడకున్న నిలువ లేను. ౩౭౮

తే. తండ్రికి నమస్కరించి ప్రదక్షిణంబు
సలిపి చాపవినిర్ముక్త శరము పోలెఁ
గదలెను శుకుండు మిథిలాభిగమనకాంక్ష,
జనకు దర్శించి యడుగఁగా సందియములు. ౩౭౯

మ. శుకుఁ డాదారి గిరుల్ నదుల్ పురవనస్తోమంబులుఁ దాఁటుచో
నొకచో మానుల యజ్ఞదీక్షితుల యాగోద్యుక్తులఁ గాంచుచో,
నొకటన్ శైవుల శాక్తవైష్ణవుల సూర్యోపాసనాభ్యాసక
ప్రకరంబుఁ బహుధర్మనిష్ఠులఁ గనెన్ స్వాంతంబునన్ నవ్వుచున్.

క. రెండగు నేఁడుల మేరువు,
నొండొకటన హిమనగంబు, నొగి దాఁటుచు నా
తం డాపై మిథిలాపురి
కొండొక కాలమునఁ జేరెఁ గుతుకము మీఱన్. ౩౮౦

క. ఆ మిథిలానగరమ్మున
క్షేమమ్మునఁ బ్రజలు సుఖులు శిష్టాచారుల్
గా మదిఁ గని యలరుచు నభి
రామంబుగ శుకుఁడు చేరె రాచనగరికిన్. ౩౮౧

శుకుఁడు ప్రతీహారునిచే నివారితుం డగుట

క. ముందుకు నడచెడి వ్యాసుని
నందను వారించి క్షత్తె నయమున ననె, నీ
వెందుల కిటు నడెఁ బోయెద?
విందులఁ బసి యేమి చెప్పు మెవ్వఁడ వనుచున్. ౨౧౩

తే. ఆ ప్రతీహారు ప్రశ్నంబు లాలకించి
మాఱు పలుకక స్థాణువునూడ్కి శుకుఁడు
నగరిద్వారంబు వెలువడి నవ్వుకొనుచు
నిశ్చలత విస్మయంబుతో నిలువఁబడియె. ౨౧౪

వ. ప్రతీహారుఁ డిట్లనెను. ౨౧౫

తే. నడుగ! మూగవాఁడవ యేమి? పలుక వేమి?
రాఁ గతం బేమి? పని లేక రా నెఱుఁగుదు;
నగరు రాజాజ్ఞ లేనిది తగదు చనఁగ;
నందు నజ్ఞాతకులశీలు రరుగరాదు. ౨౧౬

తే. నీవు మిగుల తేజస్వివి, నిశ్చయముగ
బ్రాహ్మణుండవు వేదవిద్వరుఁడ వవుదు;
కులము కార్యంబు నాకు వాక్రుచ్చి, పిదప
యిచ్చ వచ్చినరీతి నీ వేగ నగును. ౨౧౭

వ. అన విని ప్రతీహారికి శుకుం డిట్లనె. ౨౧౮

క. ఏటికి నిట వచ్చితి, నీ
మాటలి నది ప్రాప్త మయ్యె, మాటలిఁ కేలా?
సూటిగ విదేహనగరపుఁ
జోటే చూడంగ మాకుఁ జొప్పడకుంటన్. ౨౧౯

క. నే నీ విదేహనరపతిఁ
గానంగా రెండు గిరులు గడచి యిటు వృథా

యానమునఁ బూనితి బుద్ధిని
హీనత, నాతండ్రి నన్ను నిటు లెఱయించెన్. ౫౯౦

క. పురుషుఁడు ధనాశ భ్రమపడుఁ;
బొరపడితి ధనాశ లేక మోహవశుఁడనై;
మరలింపఁగఁ బ్రారబ్ధము
తరమా, విధివంచితుండఁ దథ్యము నేనున్. ౫౯౧

క. ఎక్కడి మేరునగాగ్రం!
బెక్కడి మిథిలాపురంబు! నే కాల్నడతో
నక్కట తీర్థము వేదము
యిక్కడ రాఁగా, విదేహ మిది చోరరాదున్! ౫౯౨

ఆ. ఇట్లు శుకుఁడు పల్కి యూ కేమి యనఁబోక
నిలిచి యుండఁ జూచి, 'నిశ్చయమ్ము,
ద్విజవరుండు వీఁడు విజ్ఞాని' యని పొల్చి
సామపూర్వకముగ క్షత్త పలికె. ౫౯౩

క. నీ యిచ్చ యెట్లు వచ్చిన
దాయెడఁ జనుమో మహాత్మ! యపరాధమ్మున్
నాయది క్షమింపు, క్షమయే
నీయట్టి విముక్తజనుల నిక్కపు బలమా. ౫౯౪

వ. శుకుం డి ట్లనెను. ౫౯౫

క. త ప్పేమి చేసినాఁడవు!
తప్పదు ప్రభుకార్యవశత దాసున కెపుడున్;
త ప్పెల్ల నాది, యెఱిఁగితి,
నిప్పుడు, పరగృహము చొచ్చి యి ట్లయితిఁ గదా! ౫౯౬

తే. అంత శుకు ద్వారపాలకుఁ డడిగె నిట్టు,
లేమిటి సుఖంబు, దుఃఖ మ దేమిటి ద్విజ!

యేమి సేయఁగవలె శుభ మిచ్ఛయించు
వాఁ డని యడుగ శుకుఁ డిట్లు బదులు పలికె. ౯౭

తే. చిత్తవృత్తులభేదంబుచేత జనులు
రాగులు విరాగు లని యిరువాగువారు;
వీతరాగులు ముత్తెగల్, జ్ఞాతుఁ డంచు,
మఱియు నజ్ఞాతుఁ డంచును, మధ్యముఁ డన. ౯౮

తే. ద్వివిధమై రాగిజనము కీర్తింపఁబడియె,
నందు, మూర్ఖులు చతురు లటంచు; నవలఁ
జతురతయు రెండు విధములు, శాస్త్రజన్య
మొకటియుఁ, మతిజన్య మింకొకటి యగుచు. ౯౯

తే. మఱియు రెండు విధమ్ములై నుతి వహించు.
యుక్త మంచును, మఱియు నయుక్త మంచు;
నీవిధంబునఁ గురిసించి యేకధారఁ,
బలుకుశుకుఁ గాంచి యిట్లని పలికె నృపతి. ౧౦౦

తే. నీవు విద్వాంసుఁడవు భూమిదేవవృషభ !
నేను మూర్ఖుఁడఁ దెలియఁగా నేరకుంటి;
నీవచించు మహార్థ, మో ధీవిశాల !
విస్తర మునన్వయింపుము విపులముగను. ౧౦౧

వ. శుకుం డిట్లనియె. ౧౦౨

సీ. రాగంబు సంసారభోగంబులం దున్న
వాఁడు రాగి యటంచుఁ బలుకఁబడును;
వానిదుఃఖంబులు బహుళంబులై యొప్పు,
వానిసుఖంబులుం బలువిధములు;
వనితా సుతారామ ధనము లొంది సుఖించు
నవివేకి దుఃఖించు ననునిమిషము;
సౌఖ్యం బతం డెప్డు సాధింపఁగా సుఖో
పాయవిచారంబు సేయవలయు;

నతఁ సుఖవిఘ్నకారియే యగు నరాతి,
పరఁగు మిత్రంబునై సుఖోత్పాదకంబ;
యందుఁ జరియుండు మోహంబు నంది చెడుఁడు;
మూర్ఖుఁ డగువాఁడు సర్వత్ర మోహితుఁ డగు. ౬౦౩

సీ. ఆత్మరక్తి విరాగి కగుసుఖ మ్మాత్మాను
చింతన వేదాంతచింతనమ్ము
నేకాంతసేవనం బివి మాత్రమే, తక్క
తుచ్ఛసంస్మృతికథల్ దుఃఖము లగు;
శుభ మిచ్ఛగించెడి శుద్ధవిజ్ఞానికి
బహుశత్రుజాలంబు పరగుచుండుఁ;
గామంబు క్రోధంబు ఘనశత్రుసైన్యంబు,
మఱి ప్రమాదాదుల మాట లేల?

వెదకి చూచిన నిమ్మహావిశ్వమందు
సర్వము విరాగిజనునకు శత్రుబలమె;
యాతనికి బంధువై యుండి యాత్మరక్ష
చేయు, సంతోష మొక్కటే సృష్టి నెందు. ౬౦౪

ఆ. వానిపల్కులు విని ద్వారపాలకుఁడును
ద్విజుఁడు జ్ఞాని యనెడు స్థిరమనీష
నతిమనోజ్ఞమైన యాకక్ష్యను ప్రవేశ
పెట్టె శుకుని మిగులఁ బ్రీతితోడ. ౬౦౫

క. శుకుఁ డట్టులు చని నగరము
సకలంబుం గాంచె విపణి సరణి క్రయకా
రక వివిధద్రవ్యార్థ్యము
వికీర్ణజనసంకులంబు విత్తాశ్రయమున్. ౬౦౬

క. కామము లోభము మోహము
తో మద మాత్సర్య రాగ ధూర్తత్వములన్

ఓమవినాదసనాద
స్తోమము త్రైవిష్టపజనము చొప్పుం గాంచెన్. ౬౦౭

ద్వితీయకక్ష్యాప్రవేశము

తే. పరమతేజస్వి రెండవ భాస్కరుండు
వలె వెలుంగుచు నటు వోయి వ్యాసుతుండు,
దరియఁగ ద్వితీయమందిరద్వారి మఱియు
వారితుం డయ్యె నొక ప్రతిహారిచేత. ౬౦౮

తే. కట్టెవలె నట్టు నిల్చిన క్షుత్తుఁ గాంచి
మాఱు మాటాడక శుకుండు ద్వారి నిలిచె,
మోక్షమే చింత చేయుచు ముగ్ధుఁడట్లు
ధ్యాని యేకాంతియును సమదర్శి యతఁడు. ౬౦౯

క. ఒక్క ముహూర్తావధి యట
నక్కరణిన్ నిల్చి శుకుఁడు నాతని నాలో
నొక్క స్పృహామాత్యుఁడు కని
ప్రొక్కి నడి ద్వితీయకక్ష్యలోనం జేర్చెన్. ౬౧౦

ఉ. అం దొక రమ్యమహా నుపవనావని యొప్పు మరందబిందుసి
ష్యందము దిగ్దిగంతర విసారి పరాగము విభ్రమన్మదేం
దిందిర శారికా పిక సమీరిత రావము కేళిదీర్ఘికా
నందిత రాజహంసము మనఃప్రభవోజ్జ్వల మందిరంబు నై. ౬౧౧

ఉ. ఆ వనభూమిమధ్యఁ జెలువారు నొకానొక కాంతకాంతి రా
జావసథంబు, వ్యాసుతు నందు వసింపఁగఁ జేసి ప్రాజ్యసే
వావిధు లెల్లఁ దీర్చి యవారణమైఁ బరిచర్య చేయ వే
శ్యావనితాశతంబు శుకుసన్నిధి నుంచె నమాత్యుఁ డర్మిలికిన్. ౬౧౨

ఉ. ఆ పొలఁతుల్ నవోదిత వయస్సుకుమార శరీర, లంగజో
ద్దీపక దీపికా సదృశ దివ్యదృగంతలు, చక్రవృత్త నై

శోపమ పీవరోన్నత పయోధర నమ్రలు, శ్రోణిభార సం
జాపిత మత్తయాన, లల దైవతభామలజోడు లందఱున్. ౨౧౩

ఉ. వారలు కాకలీ కలరవ ప్రియకంఠలు, గీతరాగని
స్సారణ చారణీ కళలు, సార చతుర్విధ వాద్య వాదనల్,
ధీరలు నృత్యవిద్య, నవనీతరంభలుఁ, కామదేవపీ
త్రా రసపాన శౌండలు, ప్రగల్భలు మంజువచోవిచాలనన్. ౨౧౪

మ. శుకు నంగంబుల నిండుజవ్వనపురోచుల్ చిందు పొందన్ సుధాం
శుకళాస్నిగ్ధములై ముఖంబున స్మితజ్యోత్స్నల్ వెలుంగొంద శా
రికలం గీరపికాళిఁ గేరెడు వచశ్శ్రీ పొంగువారంగ ద
ర్పకరమ్యోజ్జ్వలరూపుఁ గాంచి వనితల్ కామార్తలై రందఱున్.

క. ఎన్నఁడు నొడ్లం దమచే
జన్నిన మోహంపుటురులఁ బట్టుచుఁ బరవా
శోన్నతి నెఱుఁగని నట్టువ
యన్నులు విజ్ఞానముగ్ధ లగు టది యరుదే? ౨౧౬

చ. వలయుసపర్యలన్ సలుపఁ బంచి యమాత్యుఁడు నిష్క్రమింపఁగా,
లలనలు పంచబాణభరలాలసలై శుకుఁ జేరి తియ్యప
లుకులచవిఁ జూపుచుం గుసుమకోమలపాణుల నూఁది గారుడో
పలచితకుట్టిమం బల సువర్ణగృహంబునఁ ద్రిప్పి రెల్లెడన్. ౨౧౭

తే. దేశకాలోపపన్నేష్ట దివ్య వివిధ
మృష్ట రుచిరాన్నకలన సంతుష్టుఁ జేసి,
వారవనిత లర్చించిరి పరమభక్తి,
శుకు యథాశాస్త్ర నిర్దిష్ట శుద్ధవిధిని. ౨౧౮

శా. వా రంతన్ శుకుఁ గేళికావనములో వాహ్యాళికిం బోవఁగాఁ
బ్రేరేపించి, ప్రియోక్తులన్ వనతరుశ్రీఁ జూపి వర్ణించుచున్,
శారీ కోకిల కేకికా కలరవ స్వానంబు విన్పించుచుం,
జేరం దీసిరి దీర్ఘికాతటము కాంచీనాదముల్ పొంగఁగా. ౨౧౯

సీ. పాణి పాణిఁ దెమల్పఁ బద్మపాణి యొకర్తె,
బిగియ నూఁదఁడు విడిపించుకొనఁడు;
కన్దూఁపులు నిగుడ్పఁ గామాక్షి యొకరిత,
తూలఁడు లోలుఁడై తొలఁగి కనఁడు;
గోటఁ జెక్కిలి మీటఁ గోపన యొక్కతె,
పులకరింపఁడు చెంప పులుముకొనఁడు;
పెద వంటి ముద్దాడ బింబాధర యొకర్త,
మఱు ము ద్దిడఁడు మోము మలఁచికొనఁడు;

కాముబారిఁ జిక్కి కామినీతతి తనుఁ
జుట్టు ముట్టి చిక్కు పెట్టుచుండఁ,
బట్టువడఁడు, వారిఁ బదరఁడు, తొలఁగఁడు,
పాదుకొల్పి మాతృభావ మెడఁద. ౬౨౦

ఉ. నూరుఁడు తొలఁగా నొక కుమారిక, పో దిగనాడి సిగ్గు, పై
జారఁగఁ జైట, నిక్కిన కుచద్వయితో శుకుఱొమ్ము గ్రుమ్మి, చే
యారఁ గవుంగిలింపఁ, జను లంట శుకుం డఱచేతఁ, బొం
గారెను పాలు, కన్న శిశు వంటినజాలున, దానిచన్నులన్. ౬౨౧

ఉ. ఆఁకలి దీర్పఁజాలు రుచిరామ్రఫలం బటువోలెఁ జూపులం
దాఁక దురాశ దీపికఁ బతంగము చుట్టి నిరాశ పొంది య
ట్టాకలఁ దూలునట్లు, దగ యాఱ మరీచికనీటికిన్ మృగా
నీకమురీతి నంటి, శుకునిం, బడయం గనరైరి కామినుల్. ౬౨౨

శా. సాయంకాలవనాంతవాయువులు సంచారింప నాశాళి వే
శ్యాయోషల్ రచియించి రొక్క సుమశయ్యన్ నేరుపొప్పం బరా
ర్థ్యాయత్తాస్తరణంబుగా సురభిధూపాఢ్యంబు గాఁగా శుకా
ప్యాయార్థంబుగ దివ్య రమ్య వివిధోపస్కార పూర్ణంబుగా. ౬౨౩

మ. శుకుఁ డా చేడెలగోల యల్ల తొలఁగం జూ పోపి యందున్న దీ
ర్ఘికనీటం గుశపాణియై కరపదశ్రీశౌచపూతాత్ముఁడై

యకులంకస్థితి నేకచిత్తుఁ డయి సంధ్యాకృత్యముల్ దీర్చి యం
దొక యామంబు నివాతదీపికలతో నొప్పారె ధ్యానస్థుఁడై. ౬౨౪

శా. ధ్యానానంతరమందుఁ దద్రచితశయ్యాసీమమై వ్రాల్చి తా
రానాథోదయమీలితాబ్జములమేరన్ నేత్రముల్ మూయఁగా
నా నాళీకనిభాస్య లాడి రట మంద్రాలాపసాంద్రంబుగా,
జో నాముద్దులబాల! జో శుకశిశూ! జో యం చయత్నంబుగా.

తే. శుకుఁడు యామద్వయము సుఖసుప్తి నొంది,
యంత నామీఁది యామినీయామ మెల్ల
ధ్యానసంస్థితుఁడై స్నాన మాచరించి,
తీర్చి ప్రాతఃక్రియల్, పొల్చె స్థిరమతి యయి. ౬౨౫

శు క జ న క సం వా ద ము

క. జనకుఁడు శుకునాగమనము
విని సత్వరగతి నమాత్యవృతుఁడై శుచియై
తనకుఁ బురోహితు ము న్నిడు
కొని చని యర్చించెఁ బాడి గో వొసఁగి మొదల్. ౬౨౬

క. అన్యోన్యకుశలభాషణ
విన్యాసోపరి సుఖోపవిష్టు లయిన, రా
జన్యుఁ డడిగె నిస్స్పృహుఁ డగు
మున్యాగమనమునకుఁ గతముం దెలుప శుకున్. ౬౨౭

వ. శుకుం డి ట్లనె. ౬౨౮

ఉ. దారఁ బరిగ్రహింపు మని తద్దయు మాపితృపాదు లాడ, సం
సారము నియ్యకోనయితి సంకెలయన్ దృఢనిశ్చయంబుతో;
వా రటు నాకు సంశయనివారణ సేయ విముక్తచిత్తు సం
సారి విదేహు నిన్ జనకజానినిఁ జూడఁగఁ బంపిరిమ్మొయిన్. ౬౩౦

మ. మఱియుం దా నిటు లానతిచ్చిరి, "శుకా! మా టేల? పాలించు భూ
మయుఁడై రాజ్య మకంటకమ్ముగను, జీవన్ముక్తుఁడై మాయవా
గురలం జిక్కక యావిదేహనృపుఁ, డోకుత్తా! వనావాసివై
మఱి నీ వేటికి భీతి నొందెదవు సంసారంపుదారిం గొనన్? ౬౩౧

తే. దారను గ్రహింపు శంకలు దీఱవేని,
పొమ్ము, కను మా విదేహభూపునివిధమ్ము;
తీఱదే దాననీదుసందేహ, మతనిఁ
బ్రశ్న సేయుము, వడిఁ బోయి ర"మ్మటంచు. ౬౩౨

తే. మోక్షకాముఁడ నేను భూభుజవరేణ్య!
తపమొ స్వాధ్యాయమో యజ్ఞతర్పణమొ
వ్రతములో తీర్థసేవయో, పలుకు మనఘ!
మోక్షకారణ మది, జ్ఞానమో మహాత్మ! ౬౩౩

వ. జనకుం డిట్లనె. ౬౩౪

సీ. వినుము మోక్షార్థియౌ విప్రుండు మున్ముందు
యుపనీతుఁడై. గురునొద్ద శ్రద్ధ
వేదవేదాంగముల్ వేదాంతము పఠించి,
గురు దక్షిణం దుష్టి గూర్చి మిగుల,
నంత సమావృత్తుఁడై దార గ్రహియించి
సంసారియై, కొల్చి జాతవేదు,
సత్యవాక్కు నిరాశి సంతోషి శుచియు నై
గతకల్మషుఁడు ధర్మకర్ముఁడు నయి,
పుత్రపౌత్రులఁ గాంచి సంభూతతృప్తి,
నంతపైని వానప్రస్థునాశ్రమంబు
పూని నిరతతపంబుచేఁ బూతుఁ డగుచు,
శత్రుషట్కంబును జయించి శాంతుఁ డగును. ౬౩౫

క. అంత విరక్తుం డయినం
గాంతను నిజపుత్రుఁ గావఁగాఁ బూనిచి, యా
శ్రాంతంబున విధి నగ్నుల
శాంతముగ ధరింపవలయు సంన్యస్తుండై. ౬౩౬

తే. నలువ దెనిమిది సంస్కారములను శ్రుతులు
చెప్పు; నందు గృహస్థుకుఁ జెప్పఁబడియె
నలువదియు; తక్కు శమదమాదు లెనిమిదియు
మోక్షకాంమి విరాగి యగు మునికె సుమ్ము. ౬౩౭

ఆ. ఆశ్రమంబునుండి యాశ్రమం బిట్టులై
యొకటివెనుక నొకటి యొగి గ్రహించి,
తుది విరక్తమైన మది యతి కావుట
శిష్టశాసనంబు చెప్పు క్రమము. ౬౩౮

వ. శుకుం డిట్లనె. ౬౩౯

క. హృదయంబున వైరాగ్యం
బుదయంబై జ్ఞానదీప్తి యుజ్జ్వలితంబై
పొదలినయాతఁ డవశ్యం
బెది చేపట్టంగవలయు, గృహమో? వనమో? ౬౪౦

వ. జనకుం డిట్లనెను. ౬౪౧

ఆ. ఎంతయో బలీయ మింద్రియగ్రామంబు
బహువికారకర, మపక్వబుద్ధి
సుతసుఖాదులందుఁ జూపట్టిన సుఖేచ్ఛ
యతికి, నా వికారమడఁచు టెట్లు? ౬౪౨

తే. శాంతి నందదు వాసనాజాల, మద్ది
దుర్భరము కాన దానితొందుడుకు నడఁచి
మెల్లమెల్లన వాసన లెల్ల సడల
నన్నియు శమింప సన్న్యాసి యౌట మేలు. ౬౪౩

క. మూలమునుండి పిపీలిక
యేలీలన్ మెల్లమెల్ల వృక్షాగ్రమునన్
ఫ్రేలుఫలమునకుఁ బ్రాఁకం
జాలునో, యట్టిద గృహస్థసత్పథము శుకా! ౬౨౨

క. అడ్డేమి చూడఁ బోవక,
యుడ్డీనించుచు విహంగ మొకదాఁటున మా
ఱొడ్డిన నలసెడి ప్రాణపు
గొడ్డ మగు దురధ్వ మగును కుత్సితయతులకున్. ౬౨౩

క. జతనం బున్న తనువున
క తటస్థంపడు, నథశ్శ్రయానుఁడు పడునే?
యతియై పతితుం డైనన్
గతి గానక యట్టివాఁడు కడు నిడుమఁ బడున్. ౬౨౬

తే. ప్రబలము మన స్సది జయింప వశము గాద
యెందు నకృతాత్ము లగువారి కీధరిత్రి;
నాశ్రమానుక్రమంబుచే నందువలనఁ
గ్రమముగా దాని నిర్జింపఁ గడఁగ వలయు. ౬౨౭

శా. శాంతుండై కృతబుద్ధియై సుమతియై సంప్రాప్తవిత్తంబున
సంతోషించుచు శాస్త్రచోదితవిధుల్ సర్వం బనుష్ఠించుచున్,
జింతాకార్యము లుజ్జగించుచు సమస్థేమాత్ముఁడై లాభమం
దెంతో యంత యలాభమం దగు గృహస్థేశ్వరుఁ విముక్తుం డగున్.

ఉ. చూడుము నన్ను, రాజు నయి చూచుచు నుందు ననేక కార్యముల్
క్రీడలు భోగముల్ సలుపురీతిన యుందును గాని నామనం
బేడను గామశృంఖల లగింపఁగ నీక విముక్తబుద్ధి నె
న్నాఁడును; నీవు నట్ల గురునాజ్ఞ విముక్తత నొందనా శుకా! ౬౨౯

తే. బంధనము బంధన మటందు బ్రాహ్మణేంద్ర!
యాత్మ బంధింపఁ దరమె నిరంజనంబు;

నది యగమ్యము హేతుప్రత్యక్షములకు
దృశ్య మెట్లదృశ్యంబు బంధింపఁ గలుగు? ౬౫౦

మ. మనసే నిర్మల మైన సర్వమలముల్ మాయుం, దదప్రాప్తిలో
మునుఁగం దీర్ఘసహస్రజాతముననే మోక్షంబు రాఁబోవదీ
తనువుల్ జీవుఁడు నింద్రియంబు లణుమాత్రంబేని కాఁబోదిఁకన్
మనసే మూలము బంధమోక్షముల కెన్నన్ సౌఖ్యదుఃఖాళికిన్.

ఆ. నిత్య బుద్ధ శుద్ధ నిర్వికారం బాత్మ,
యెందు నెవరికట్టు కంద దద్ది;
బంధమోక్షణములు పరగు మనస్సులో,
నది యడంగునెడల నవి యడంగు. ౬౫౧

ఆ. శత్రుమిత్రు లనుచు సము లను భేదముల్
మనసునందుఁ గల్గు మార్పులు సుమి;
మెట్లుఁ గల్గు భేద మేకాత్ముఁడగువాని
యందు ద్వైతదర్శనార్తి మవియు. ౬౫౨

క. జీవుల నెల్లెడ నహ మను
భావన బ్రహ్మమ్ము సుమ్ము, పలుకు లిఁకేలా?
జీవుఁడు బ్రహ్మము రెం డను
భావ మవిద్య కలిగించు భ్రాంతియె సుమ్మీ. ౬౫౩

తే. ద్వైతబుద్ధి యవిద్యచేఁ బ్రభవ మందు,
నాయవిద్య తొలంగుటే యగును విద్య;
యిదియె విద్య, యవిద్య యియ్యది యటంచు
నెఱుక కల యాతఁడు వివేక మెఱుఁగవలయు. ౬౫౪

క. ఆతపము లేక ఛాయా
శీతలసౌఖ్యం బెఱుంగఁ జెల్లునె యెందే?
నాతీ[illegible]నె యవిద్య వి
నా తెలియుట దెట్లు విద్య నాఁబడుదానిన్? ౬౫౫

తే. గుణము లవి ప్రవర్తించును గుణములందు;
భూతములు నట్లు వర్తించు భూతములన;
యింద్రియార్థంబులఁ జెలంగు నింద్రియంబు;
లందులో నాత్మదోష మానంత యున్నె? ౨౯౭

క. రక్షార్థము మర్యాదలు
శిక్షించును వేద మరియు శ్రీపథ మిఁక, ధ
ర్మక్షయములు వర్ణాశ్రమ
తక్షకములు సౌగతకుపథము లౌరు తెరువుల్. ౨౯౮

వ. అని విని శుకుం డిట్లనెను. ౨౯౯

సీ. సంశయ మిసుమంత శాంతింపదో రాజ!
ముక్తి నెట్లిచ్చు వేదోక్తవిధులు?
సోమపానము హింస యామిషభక్షణ
ప్రత్యక్షముగను సురాగ్రహంబు
ద్యూతాద్యనాచార జాతంబు వినఁబడు;
శశిబిందుఁ డనెడి రాజన్యుఁ డొకఁడు
సత్యవాక్యుఁడయి ధర్మశాస్త్రమై బహుయజ్ఞ
ములు భూరిదక్షిణములుగఁ జేసి

చర్మములరాసి చద లంట జలముచముల
ధారఁ జర్మణ్వతీనదీవారి వెలసె;
నతఁడు దివి కేగె భువిఁ గీర్తి యచల మయ్యె
శ్రుతివిధులు రతాదులును ధర్మువులె, జనక! ౩౦౦

వ. జనకుం డిట్లనియె. ౩౦౧

తే. హింస యజ్ఞార్థ మైన నహింస యగును;
నార్ద్రకాష్ఠయోగంబున నగ్నియందు
ధూమమట్లు లుపాధితోఁ దోఁచు నదియు:
రాగి కగు హింస, కాదు విరాగి కదియ. ౩౦౨

క. నీరాగులై స్పృహాయుహం
కారము వర్జించి మోక్షకాము లయిన సం
సారులు శ్రుతిచోదిత మెది
ప్రారంభించిన నహింస పరమ మది శుకా! ౨౨౩

వ. శుకుం డి ట్లనియె. ౨౨౪

క. సందేహ మయ్యె రాజా!
యెందుఁగ మాయానిమగ్నుఁ డెటు నిస్పృహుఁ డౌ?
డిందని-చో మోహము మదిఁ,
బొందునె మోక్షంబు నెంత పొడవు చదివినన్! ౨౨౫

క. లోపల నిండిన తమముం
బాపంగా శాస్త్రబోధవలనఁ దరంబే?
దీపమె చీఁకటిఁ దోలఁగ
నోపును, మఱి దీపవార్త యోపునె భూపా! ౨౨౬

క. బుధుఁ డగువాఁ డెల్లప్పుడు
విధిగా నద్రోహి యగును వివిధప్రాణి
వ్యధ మాని యుండవలె నీ
పథమును సాధ్యమె గృహస్థభాజనున కిలన్? ౨౨౭

సీ. విత్తవంతుఁడ నీవు విత్తైషణయు లేదె,
రాజైష్యణయు లేదె రాజ వపుదు,
రణభూమిలో నీకు రణజయైషణ లేదె,
సవనభూమిని లేదె హననబుద్ధి,
చోరునిలో నీకుఁ జోరబుద్ధియు లేదె,
తపసిలో సాధుచింతయును లేదె,
స్వపరత్వమును లేదె వస్తుసంచయములో,
మిత్రబుద్ధియు లేదె, శత్రుబుద్ధి,

శుభరసంబులఁ దనియవే చొక్కి యందు?
నశుభరసముల దూరంబునందు నిడవె?
స్వప్నము సుషుప్తి జాగ్రదవస్థ లేవె?
యేయెటు విదేహుఁడవును దురీయుఁ డవుదు? ౬౬౮

క. రథ గజ తురగ పదాతుల
కధిపుఁడ, నివి నావశంబు లని పొంగవొకో?
మధురము తిని తని వొందవొ,
పృథగీక్షణ లేదొ వ్యాళి మిది మాలయు నాఁ? ౬౬౯

క. సమ లోష్ఠ కాంచనుండే
విముక్త దేహాత్మబుద్ధి విశ్వహితుం డో;
రమియింపదు నాచిత్తము
ప్రమదలపై గృహమునందు రవ్వంత నృపా! ౬౭౦

సీ. స్పృహ మమత సంగమును వీడి మృగమునోలెఁ
బత్ర మూల ఫలాశన మాత్రుఁడ నయి
శాంతముగ నొడ్ల నడుగ కేకాంతి నగుచు
ద్వంద్వములు లేక చరియింపవలతు, రాజ! ౬౭౧

క. పటికి గృహధనములు? నా
బోటి విరాగికిని నేల బోటి వినఁగ నీ
మాటలు రాగమయమ్ము, లిఁ
కేటికి, ముక్తుండ వనుట ఋతమె విదేహా! ౬౭౨

క. ఒకపరి శత్రుజచింతయు,
నొకపరి ధనజాతచింత, యొక్కొకవేళన్
సకలానీకజచింతయు,
వికలాత్ము నొనర్చు నిన్ను, విడుచునె చింతల్? ౬౭౩

క. మితభోజనులై శ్రితసు
వ్రతులై జితమతులు నైన వైఖానసవి

శ్రుతమునులే సంస్కృతిమో
హితులు గద, యసత్య మంచు నెఱిఁగినవారున్ ! ౬౨౪

సీ. మీవంశమునవారి కీ విదేహాభిధ
కుటిలంబు కాని నిక్కవము గాదు;
నీపూర్వులు విదేహ నృపనామధారులే
కాని, వారటు గారు కర్మచేత;
విద్యావిహీనుని విద్యాధికుం డని,
మేటి దరిద్రు లక్ష్మీధరుఁ డని,
జనుషాంధు మార్తాండసంజ్ఞతోఁ బిల్చెడి
సాటిదే, యన్వర్థసంజ్ఞ గాదు;
నేను వింటి మీ పూర్వుఁడు నిమినృపుండు
కులగురు వసిష్ఠు యజ్ఞంబు సలుపఁ బోంటెఁ
బిలువఁగా, నాతఁ డింద్రునివలన మున్నె
యజ్ఞమునకు నిమంత్రితుం డగుటఁ జేసి. ౬౨౫

మధ్యాక్కర —— సురపతి జన్నంబు పూర్తి కావించి సొరిది నెన్నంట
జరిపింతు నీయజ్ఞదీక్ష, నీయజ్ఞ సంభారములను
బరువడి నీలోన కూర్పు మంచును బల్కి తాఁ జనిన
గురునిఁగా నొరుఁ బిల్చి క్రతువు గావించెఁ, గోపించి నిమియుఁ

చ. అది విని యా యధర్మమున కల్గి వసిష్ఠుఁడు శాప మిచ్చె, నీ
విది తగ దం చెఱింగియు వరించితి వన్యగురున్ దురాగ్రహో
న్మదమతివై, శరీరపతనం బగుఁగావుత మంచు; నట్లుకా
నదిమొదలున్ విదేహవిదితాఖ్య నెసంగిరి త్వత్కులోద్భవుల్.

క. మఱియున్ నిమియు వసిష్ఠుని
గురుఁ డనియుఁ దలంప కెదురుకొని శాపం బీ,
నిరువురతనువులు పడె, న
చ్చెరు వగు నిట్టిరు విదేహచిహ్న లగుటయున్ ! ౬౨౬

వ. జనకుం డి ట్లనియె. ౬౬౯

క. నిజము వచించితి నైనను
భజింపు చెవి యొగ్గి నాదు పలుకు మునీంద్రా!
నిజజనకు పీడ నెంచెదు
విజనవనం బాశ్రయింప వేడుక పడుచున్. ౬౭౦

క. అందున్ మృగసంతతి ని
న్నొందదె? భూతములు నైదు నుండక సన్నే?
పొందవె యాఁకలిచింతయుఁ,
జెందవె దండాజినముల చింతయు నెప్పుడున్? ౬౭౧

క. అంతియ మదీయరాజ్యపుఁ
జింతయు, నాకే వికల్పచింతన లేదే;
యింతటి దూరము వచ్చితి,
నెంత వికల్పోపహతుఁడ వీవు తలంపన్! ౬౭౨

తే. నేను బద్ధుండఁ గానని నిశ్చయించి
సుఖముగ భుజింతు నిద్రింతు సుఖుఁడ నగుచు;
నీవు బద్ధుండ వౌ దను నిత్యశంక
దుఃఖి వయితివి; సుఖయింపు తూల్చి దాని. ౬౭౩

క. ఈ దేహము నా దనుటయుఁ
గా దనుటయు బంధ మోక్ష కారణములుః సు
మ్మా, దాసులు ధనగృహములు
నీ దేశము నా వటంచు నెన్నఁడుఁ దలఁపన్! ౬౭౪

శుకుఁడు గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించుట

తే. ఆ వచస్సుల శుకుఁడు ప్రీతాత్ముఁ డగుచు
వ్యాసునాశ్రమముం జేరె; నతిరయమున

నచ్చు సుతుఁ గాంచి యుల్లంత, వ్యాసమౌని
పొంగి యెదురేగి చేసె నాలింగనంబు. ౬౮౫

క. శాంతనుఁడు పరనిర్వృతి గత
చింతుఁడు నగు శుకు నెఱింగి చెలఁగి యతండున్
సంతసమునఁ "బీవరి" యను
కాంతను బుత్త్రునకుఁ బెండ్లి కావించె దమిన్. ౬౮౬

వ. శుకయోగియు, యోగమార్గంబు దప్పక గార్హస్థ్యంబు నడపుచుఁ బీవరియందుఁ గృష్ణుండును, గౌరప్రభుండును, భూరియు, దేవశ్రుతుండు, నను నలువురు కుమారులను, కీర్తి యను కన్యను గాంచి; కీర్తిని విభ్రాజపుత్త్రుం డైన యణుహుం డను మహాత్మున కిచ్చి పరిణయంబు గావించె. ౬౮౭

ఉ. వారికి బ్రహ్మదత్తనరపాలుఁడు కల్గె, నతండు వీరతన్
వైరుల నాక్రమించి ధరపాలన చేసి, యనంతరంబునన్
నారదమౌనిదానకలనన్ భువనేశ్వరి నాశ్రయించి ష
డ్వైరుల గెల్చి జ్ఞాని యయి బ్రహ్మపదంబును గాంచె ముక్తుఁడై.

శుకుఁడు విరాగియై మోక్షంబు నొందుట

శా. ఆలీలన్ శుకయోగి తండ్రిదరి గార్హస్థ్యంబు వెళ్ళించి, పైఁ
గైలాసాచలశృంగభూమిఁ బితృసంగంబున్ వధూసంగమున్
బాలాపుత్త్రసమస్తసంగములుఁ బోవం బెట్టి, నిశ్చింత మే
ధాలక్ష్యం బగు పేర్మి నిశ్చలత నాత్మధ్యాని యై నిల్చెనన్. ౬౮౯

శా. అంతం గొండొకకాల మేగ శుకుఁ డాత్మారాముఁడై సిద్ధుఁడై
వింతం గొల్పుచు సర్వభూతములకున్ విద్యుత్ప్రభాపుంజభా
స్వంతుం డై నెగసె న్విహాయసిని భాస్వద్బింబసంభేదియై
భ్రాంతం బై గిరిశృంగ మచ్చట ద్విధా వ్రయ్యంగ నుత్క్షిప్తమై.

మ. సకలాదిత్య మునీంద్ర సిద్ధ బహుధా సంస్తూయమానాత్ముఁడై
శుకుఁ డాకాశపథంబునందుఁ బృషదశ్వుండట్లు స్వచ్ఛందుఁడై
ప్రకటాశాలి ద్వితీయభాస్కరునిరీతి న్వెల్గుచుం బోవఁ దం
డ్రికి నుత్పాతపరంపరల్ కనఁబడెన్ భీశోకముల్ గూర్చుచున్.

ఉ. వ్యాసుఁడు శీఘ్రయానమున నా శుకమౌని తపస్సుచేయు కై
లాసశిరఃప్రదేశమును డాసి యటన్ శుకుఁ గానలేక పే
రాస శుకా శుకా యని విలాప మొనర్చి పరిభ్రమింప మా
ఱ్ఱోసె గిరీంద్రకందరములుం గయణశ్రుతులన్ శుకస్మృతుల్

శా. జ్ఞానోద్దీప్తికృతావతారుఁ డగు వ్యాసబ్రహ్మ యీరీతిగా
దీనుండై విరహాభిభూతుఁ డయి క్రందింపన్ శుకా యంచు న
క్షీణావేశత సర్వభూతగతసాక్షీభూత యా శ్రీ ప్రతి
ధ్వానించెన్ శుక యంచు; నేఁడు స్ఫుటమై తద్ధ్వాన మాలింప నౌ!

క. పారాశర్యునిదుఃఖము
దేరుప శివుఁ డరుగుదెంచి తెలియఁ బలికె, నీ
కీ రీతిని శోకించుట
ధీరాళికిఁ దగు నటయ్య; తేరుము వత్సా! ౬౯౦

క. నీపుత్రుఁడు సుకృతాత్ముల
కే పడయఁగరాని పరమ మీాడ్యగతిఁ గనెన్,
నీ పుత్రజన్మచే నీ
కే పుణ్య విమల నితాంత కీర్తి లభించెన్. ౬౯౧

క. వ్యాసుండు పలికె ని ట్లని:
యో సాంబసదాశివా! మహోజ్జ్వలమూర్తీ!
నాసుతునిఁ గనులఁ గాంచక
యే సుంతయు నోర్వఁ జాల నే మందుఁ ప్రభూ! ౬౯౨

చ. అది విని జాలి నొంది శివుఁ డాతనిపార్శ్వమునందు సర్వదా
హృదయసుఖంబుగా శుకమునీశ్వరుఛాయ కనంగ నౌనటుల్

సదయమతి స్వరం బొసఁగి చన్న మహేశుఁడు, గాంచి దానినే
యెదఁ బదిలం బొనర్చి యెటులే వినివర్తితుఁ డయ్యె వ్యాసుఁడున్.

క. శౌనకముఖ మునిలోకం
బా నిస్తుల శుకవిమోచ నాఖ్యానంబున్
వీను లలర విని, వ్యాసుఁడు
పై నే మొనరించె మాకుఁ బల్కు మనంగన్. ౧౯౮

వ. సూతుం డి ట్లనియె. ౧౯౯

వ్యాసుండు జన్మభూమికిఁ దిరిగి వచ్చుట

సీ. వ్యాసునిదరి మున్ను బహుకాల శుశ్రూష
వేదముల్ చదివిన విదిత మహాను
లసిత వైశంపాయన సుమంతు దేవల
జైమిను లాదిగాఁ జనిరి మున్న,
పుత్రుండు శుకుఁ డట్లు ముక్తుఁడై చన శూన్య
మట్లుగఁ దోఁప నిజాశ్రమంబు
తనుఁ బాసి విలపించు తల్లి నాత్మఁ దలంచి
వెడలి చేరె యమునాద్వీపభూమి,
వేగఁ దన జన్మభూమిఁ బ్రాపించి యాతఁ
డందుఁ దనతల్లిఁ గానక యెందుఁ బోయె
నామె యనుచు నిషాదుల నడుగ, వారు
చెప్పి, రామె శంతనుఁ బెండ్లి చేసికొనుట. 200

ఉ. వ్యాసునిఁ గాంచి దాశపతి స్వాగతవాక్య పురస్సరంబుగా
నాసన మిచ్చి పల్కెను గృతాంజలియై యిటు, నీదురాకచేఁ
జేసితి జన్మ సార్థకము, చేసితి వంశము పావన, మ్మదే
దో సెల విమ్ము రాక కిటు లున్న నిమిత్తము కూర్తు నో ప్రభూ !

తే. వ్యాసుఁ డేమియుఁ గోరఁ బో కాదరించి
రమ్యము సరస్వతీనదీప్రాంతభూమి
నాశ్రమము చేసికొని తపం బాచరించె
శ్రవణపర్వంబుగా మాతృసౌఖ్యకథలు. ౨౦౨

చిత్రాంగద విచిత్రవీర్యుల చరిత్రము

క. అమితద్యుతులై శంతను
నృమణికి సత్యవతివలన నిరువురు తనయుల్
సముదితులై కొలిపిరి ముని
పెము చిత్రాంగద విచిత్ర వీర్యు లనంగన్. ౨౦౩

క. వారలు వీరులు శత్రువి
దారణులై వెలసి గాంగతనయుని భీష్మున్
జేరి కొలువ శంతనునృపుఁ
డేరి కనన్ నేరవయ్యె దేవగణములున్. ౨౦౪

తే. కొంతకున్ దివి కేఁగఁగా శంతనుండు
ప్రేతకార్యంబు లొనరించి, భీష్ముఁ డపుడు
రాజ్యపదవిఁ జిత్రాంగదుఁ బ్రాజ్ఞుఁ జేసి
తాను దేవవ్రతుం డనంగా నెసంగె. ౨౦౫

సీ. చిత్రాంగదుఁడు మత్తచిత్తుఁడై క్రూరతఁ
బరదుఃఖకరుఁ డయి పరగుచుండి
యొకనాఁడు మృగయామహోత్సాహియై వన్య
మృగములఁ వేటాడి మించి తిరుగ
నతనిఁ జిత్రాంగదుఁ డనెడు గంధర్వుండు
గాంచి కయ్యమునకుఁ గాలుద్రవ్వ;
సదృశనాములు మఱి సదృశవీర్యులు వారు
ఘోరతంబుగాఁ గురుక్షేత్రమందుఁ

జోరఁగా మూఁడు వర్షముల్ ఘోరముగను
బొలిసె గంధర్వుచే హస్తిపురవిభుండు,
భీష్ముఁడ డది విని శోకించి వేగముగఁ ద
దౌర్ధ్వదైహిక విధు లెల్ల నాచరించె. ౨౦౬

తే. మంత్రు లంతట భీష్మునియంత్రితు లయి
చేసి రధిపునిఁగాఁగ విచిత్రవీర్యుఁ;
బుత్రశోకంబు గురువాక్యబోధిత యయి
సత్యవతి వీఁగె సుతు రాజ్యసంస్థుఁ గాంచి. ౨౦౭

ఆ. ఆ విచిత్రవీర్యుఁ డధిగత యౌవనుం
డగుటఁ గాంచి భీష్ముఁ డరయఁ జొచ్చెఁ
దగిన పత్నిఁ గొఱకుఁ దమ్మునిఁ గూర్పఁగా
నట్టియెడలఁ దెలిసె నయ్యె నిట్లు. ౨౦౮

మత్తకోకిల—కాశిరాజునకుఁ గన్యకాత్రయి కద్దు, వారును యౌవనస్థుల్
రాసు లంచును సర్వలక్షణ లక్షితాత్మ లటంచు పే
రాస వారిస్వయంవరంబుకు రం డటంచును బిల్చుచున్
దేశదేశపు రాజకోటికిఁ దెల్పె నంచు నెఱుంగుచున్. ౨౦౯

క. తే రెక్కి భీష్ముఁ డొక్కఁడ
యేరత మెఱయంగఁ గాశివీటికిఁ జని కా
శీరాజసుతల బలిమిన్
జేరిచి రథమందు ముగుర శీఘ్రము తెచ్చెన్. ౨౧౦

క. మూఁ డగు చంద్రుని రేఖల
క్రీడై మెఱపొందు వారి నిటు గొని తేరం
గూడిన రాజక మడ్డిన
వాడిమి బాణముల వేడి వారి మరల్చెన్. ౨౧౧

ఆ. వారిఁ దెచ్చి సత్యవతికి నివేదించి
మంత్రి వృద్ధ పౌర మత మెఱింగి,

శుభముహూర్త మొకటి చూచి తమ్మునిపెండ్లి
సేయునుండ, నంపు జ్యేష్ఠకన్య, ౨౧౨

అం బో పా ఖ్యా న ము

ఆ. అంబ ముగురిలోన నతిచారులోచన
యరసి తన వివాహ యత్నములను
గాహ్నవీకుమారు సందర్శనము చేసి
పలికె నిట్లు లజ్జ దలను వంచి. ౨౧౩

ఉ. ఓకురువంశదీపక ! మహోజ్జ్వలకీర్తి ! సమస్తధర్మమూ
ర్తీ ! కరుణింపు నాపయి, వరించితి సాళ్వనృపాలు మున్న, ప్రే
మాకులుఁడై వరించె నను నాతఁడు, నే వృతపూర్వ నౌదు, ధ
ర్మాకలితుండవు బల్లిదుఁడ వౌదు, రుచించినరీతిఁ జేయుమీ ! ౨౧౪

శా. అంబావాక్యము లెల్ల గంగతనయుం డాలించి, విప్రేంద్రవా
రంబుం దల్లిని గూర్చుమంత్రులను సంప్రశ్నించి వా రిచ్చు నా
జ్ఞం బాలించెడువాఁడునై వదలెఁ బూజావాక్యపూర్వంబుగా
నంబా! నీ మన సెట్లు వచ్చె నటు సేయుం బొ మ్మటంచుం గృపన్.

ఉ. శాంతనవుండు త న్నటు విసర్జితఁ జేయ యథేచ్ఛ నింతి సా
ళ్వాంతికభూమి కేగి, ప్రియురాలను నీ కని నిన్న భర్తగాఁ
జింతనచేయు టెల్లను వచించితి, భీష్మునను జ్ఞ నొంది నీ
చెంతకు వచ్చినాను, చెయి చేత గ్రహింపు మటంచు వేడఁగా.

క. ప్రణయభరమ్మున మటిమటి
తను జూచుచు మరల వ్రీడఁ దల వంచుచు ని
ట్లను నాకలికికి సాళ్వుఁడు
మనమున నొక జాలి లేక మా టిటు పలికెన్. ౨౧౭

తే. నిన్ను రాజులు నీతండ్రి నేనుఁ జూడఁ
గెల్చి కైకొని భీష్ముఁ డెక్కించె రథము;

నేఁ బరోచ్ఛిష్టకన్యఁ బాణిం గొనంగ
వెఱ్ఱినే పొమ్ము మాతృరూపిణివ, యంబ! ౭౧౮

క. పలుకఁగ నిటు సాళ్వుం డా
లలన, కనుల జడులవలెను రాలఁగఁ గన్నీ,
రెలుఁ గెత్తి యేడ్చుచుం జని
నిలిచి పలికె నిట్లు భీష్మునికటస్థలిలో. ౭౧౯

తే. నేను నీచే విముక్త నైనాను గాన
నన్ను సాళ్వుండు గ్రహియింపకున్నవాఁడు;
దయను ధర్మజ్ఞ! గ్రహియింతఁ దగును నీవ,
కానిచో నేను మరణింతు, నూన మిదియ. ౭౨౦

ఆ. భీష్ముఁ డిట్లు పల్కె విను నిన్ను గ్రహియింప
నన్యచిత్త వగుట నర్హ మగునె?
నీవు తండ్రికడకు నిశ్చింతఁ బొమ్మన్నఁ
బోక వనికిఁ బోయి పూనెఁ దపము. ౭౨౧

సీ. కాశీపురాధీశకన్యల నిర్వుర
నంబికాంబాలికాఖ్యాత లైన
యతిరూప లావణ్యవతులఁ బెండిలి యాడి
విస్రబ్ధత విచిత్రవీర్యనృపుఁడు
గృహమున నుపవన క్రీడాగృహంబుల
నానావిహారవిధానుఁ డగుచు
వారలఁ గూడి మనోరమంబుగఁ దొమ్మి
దేండ్లకాలంబు రమించి మించి

రాజయక్ష్మంబుచే శరీరంబు విడువ
సత్యవతి పుత్రదుఃఖార్తిఁ బొగిలి పొగిలి,
యుత్తరక్రియ లైనంత నొక్కనాఁడు
పలికె నేకాంతమున భీష్ముఁ బిలిచి యిట్లు. ౭౨౨

క. పుత్త్రా! రాజ్యము గొనుమీ
పుత్త్రార్జిత మిదియు నీకుఁ బ్రీతిన్ భ్రాతృ
క్షేత్రము గ్రహించి కను మొక
పుత్త్రకుఁ యయాతికులము పొందిరి పూర్వుల్. ౭_౨౩

వ. భీష్ముం డి ట్లనెను. ౭_౨౪

క. తల్లుల నందు వెలుఁగవె,
తల్లీ! పిత్రర్థ మేను దాల్చినవ్రత, మే
నొల్లను రాజ్యము చేయఁగ,
నొల్లను దారను గ్రహించు, టొల్ల ననృతమున్. ౭_౨౫

వ్యాసకృత భారతవంశోద్ధరణము

సీ. భీష్ముని సత్యవాక్ప్రస్తారము న్విని
మారు మాటాడఁగా నేరని దయి
దీర్ఘకాలము రాజు స్థిరపడకున్న రా
జ్య మరాజకంబై యశాంతి నొందు
నని వంతఁ గుందు సత్యవతి కుపాయంబు
భీష్ముఁడు మంత్రించెఁ బ్రీతి నిట్లు:
క్షేత్రజుఁ బుత్త్రు విచిత్రవీర్యునకు ను
త్పాదింప నాతనివధువులందు

సిద్ధునిఁ గులీను ద్విజు నియోగింపు మెగ్గు
కాదు, కులరక్ష కిది వేద చోదితంబ;
యట్టి నీపౌత్రునకు రాజ్య మప్పగింపు,
మేను తచ్ఛాసనంబ పాలించువాఁడ. ౭_౨౬

క. ఆనుడి విని వెనువెంటనె.
కానీనుని నిజతనూజుఁ గదియింపఁ దలం,

సా నిముసమునన వ్యాసుఁడు
కానంగా నగుచుఁ దల్లికాళ్ళకు మ్రొక్కెన్. ౨౨౭

తే. ఆ మహాతేజు విగతధూమాగ్ని తేజుఁ
గాంచి భీష్ముండు భక్తి నర్చించెఁ; దల్లి
యాదరంబున వీక్షించి యనియె నిట్లు
మందమందాక్షరముల ననిందితముగ. ౨౨౮

క. భారతవంశవివర్ధన
భారేయత యెసఁగ భ్రాతృదారకు సుతుఁ జే
కూరుపు వడి నీ తేజో
ధారణచే సుందరాంగుఁ, దండ్రీ! యనుచున్. ౨౨౯

తే. వ్యాసుఁడును మాతృవాక్యంబు లాలకించి
మాప్తవాక్యంబుగా నెంచి యాదరించి,
యోంకృతి యొనర్చి యట నిల్చె నొక్కకొంత
యంబికాఋతుకాల సమ్యఙ్నిరీక్ష. 23౦

క. మునిసంగంబున నంబిక
కనె నొక పుట్టంధుఁ బుత్రు ఘనదృఢగాత్రున్;
గని వాని సత్యవతి పె
ల్చన నంబాలికను బనిచె సంతతికొఱకై. 23౧

క. ఋతుకాలంబున మునిసం
గతి నామెకుఁ బాండుసుతుఁడు కలిగిన వగతో
సితుఁడును నృపుఁ డగుట కన
న్మాతుఁ డని యంబికను బంచె మఱియొకయేటన్. 23౨

క. ఆ సత్యవతియు మరలన్
వ్యాసునిఁ బ్రార్థించి యామెఁ బంచిన, నది, లో
నీసునఁ, బోవక, ప్రేష్యా
దాసిని వ్యాసాంతికమునఁ దాఁ బంపించెన్. 233

క. కొనియెఁ క్షత్త్రాంశ శుభ
శ్రీమహితుఁడు విదురుఁ డాదటను; స్థితమతి వ్యాసుం
డీమాడ్కి ధర్మమార్గ
ధాముం డయి భరతవంశరక్షణ చేసెన్. ౨౩౮

ఇంద్రవజ్ర— కల్యాణ భూమా పరకాంతి సీమా!
కల్యాగతాఘాంధ్య వికర్తనశ్రీ!
కల్యప్రభావాఢ్య! జగద్గురు! శ్రీ
కల్యాణనామా! యతికాండ సోమా! ౨౩౯

గద్యము: ఇది— జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానందభారతీ స్వామి కరకమల ప్రసాదాసాదిత శ్రీ కవిసమ్రాట్పట్టాభిషేకశ్రీక, హరితసగోత్ర పవిత్ర, ఆపస్తంబసూత్ర, శ్రీ మహాలక్ష్మ్యంబా హనుమచ్ఛాస్త్రి పుత్త్ర, వేంకటలక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి విజ్ఞానయోగ దర్పణ ప్రతిబింబిత శ్రీదేవీభాగవతంబునందుఁ బ్రథమస్కంధము. ౨౪౦

శ్రీః

శ్రీ దేవీ భాగవతము

ద్వితీయ స్కంధము

శ్రీనారాయణ పద సం
మానిత ! నిజభక్తలోక మంగళకరణా !
ధీనుత ! శ్రీకల్యాణక
లా నామ రహస్యభాష్య రచనా నిపుణా ! ౧

వ. అవధరింపుము, సూతునకు ఋషు లి ట్లనిరి. ౨

మత్స్యగంధ్యుత్పత్తి

క. నీవాక్యము లత్యాశ్చ
ర్యావహములు, మిగుల సందియం బయ్యెడి మా,
కేవిధి వ్యాసునిమాతను
దేవేరిగ శంతను నరదేవుఁడు గొనియెఁ ? ౩

క. ఏవిధమున సత్యవతికి
నావిర్భవ మందె మౌని వ్యాసుండు ! జగ
త్పావన ముభయుల జన్మక
థావిస్తృతి వినుచు మాకు దయతో సూతా ! ౪

వ. సూతుం డి ట్లనియె. ౫

మ. పరమమునీంద్రులార ! యెద భావనచేసి నమస్కరించి యా
పరమ సనాదిశక్తి సురవందిత భక్తసమస్తకామనా
వరదను వాగ్భవాలయ, నవారణఁ జెప్పెద నాలకింపుఁడీ
యెఱుఁగఁ దలంచినట్టి శుభ మిద్ధ పురాణ కథా విధానమున్. ౬

చ. ఉపరిచరుండు నా విదితుఁ డుత్తమధార్మికుఁ డుండెఁ జేదిదే
శపతి మహాతపస్వి; సురశాసనుఁ డాతని కిచ్చె మెచ్చి య
చ్ఛపుఁ బటికంపుటాజిఁ నెసంగు విమాన మొకండు; దానిపై
నెప్పుడుఁ జరించుఁ దా నుపరి నెల్ల జగంబులఁ బూజ్యమానుఁడై. ౭

వ. అది కతంబుగా ధర్మనిత్యుం డగు నమ్మహీపతి యుపరిచరుం డనం బేరఁ బరగె. అయ్యుపరిచరవసువునకు గిరిక యను నర్ధాంగియందు బృహద్రథుఁడు, మణివాహనుఁడు, సౌబలుఁడు, యదువు, రాజన్యుఁడు, నను నేవురు సుతు లుదయించిరి. వారలు నానా రాజ్యంబులఁ దండ్రిచే నియుక్తు లయి వంశకర్తలై వెలసిరి. ౮

మధ్యాక్కర— అతనికి నొకనాఁడు ధర్మపత్నియగు నా సాధ్వి గిరిక
ఋతుకాలసుస్నాత శుచియుఁ బుంసవనేచ్ఛ నర్థింపఁ
బితరులు మృగములఁ దేర నానతి వేటఁ బొమ్మన్నఁ
బితృవాక్యగౌరవం బెంచి యాతండు వేటకే పోయె. ౯

చ. అతఁ డటు లాదినంబు మృగయారతిఁ బోయి వనాంతరంబునన్
ఋతుమతియైన యాత్మరమణీమణి శ్రీకరరూపమే సదా
మతిఁ దలపోయుచుండ నొకమాత్ర స్ఖలించినఁ దేజ, మాతఁడున్
వితథము కాకయుండ నిలిపెన్ వటపత్రపుటాంతరంబునన్. ౧౦

ఉ. అంత నమోఘవీర్యుఁ డగు నాతఁడు యోజన చేసి దానిఁ బ
ర్ణాంతరితార్థసంపుటమునం దభిమంత్రణపూర్వకంబుగా,
నంతికభూమి నిల్చి నడయాడెడి శ్యేనముఁ బిల్చి దానిఁ జం
చ్వంతరమందు నుంచి యది యార్తవయా సతి కీయఁ బంపినన్.

క. అటు సను నా శ్యేనముఁ గని
పుట మాఱిమిష మనెడు భ్రాంతి పుట్టి గ్రసింపం
బటుదర్పితమై తాఁకెను
జటులగతి మఱొక్క పత్త్రి చను చణ్డంబై. ౧౨

క. అన్యోన్య నఖవిదారణ
నన్యోన్య గరుత్ప్రపీడ నాఘాతముచే
నన్యోన్య చంచువిదళన
జన్యం బయి శ్యేనయుగ్మజన్యం బెసఁగెన్. ౧౩

క. ఆ రెండు డేగ లటు దివిఁ
బోరంగా జాఱె పత్త్రపుటగత తేజ
స్సారము, క్రిందన్ యమునా
వారిం బడిపోయె నధిక భాసుర మగుచున్. ౧౪

ఉ. ఆ యమునానదీ శుభజలాంతరమం దొక బ్రాహ్మణుండు సం
ధ్యాయతనిష్ఠుఁడైనఁ గని, యచ్చర యద్రికనామ యాటకై
పోయి, జలాన వానిపదముం గ్రసియించిన, ధ్యానభంగరో
షాయితుఁడై శపించెను ఝషం బయి యుండఁగ దాని నమ్మునిన్.

తే. శఫరియై యట్టు లద్రిక జలములందు
సంచరించుచు నా శ్యేనచంచుగళిత
వసునృపామోఘ తేజంబు వడి గ్రహించి
గర్భము ధరించెఁ, బ్రసవించు కాల మయ్యె. ౧౫

ఉ. ఆ పెనుమీను చంచలతాభతళత్తళకాంతి సూర్యక
న్యాపగ మేఘనీలసలిలాంతరవీధి భ్రమింపఁ జూచి చూ
పోపఁగ జాలరుల్ వలల నొడ్డి చలంబునఁ బట్టి తెచ్చి యా
చేపను బ్రీతి నర్పణము చేసిరి కాన్కగ దాశభర్తకున్. ౧౬

తే. దాశరాజమహానసాంతరమునందు
దానియుదరంబు వ్రయ్యఁ, జిత్రంబు గాఁగ

వెడలి రెండుఁగ తేజు వెల్గెడి కుమారుఁ
డొకఁడుఁ గడు శుభాకార కన్యక యొకర్తు. ౧౮

క. అది యెఱిఁగి విస్మయంపడి
ముదమున దాశుఁడు, వారి భూమీపతియై
పొదలు నుపరిచరవసుపతి
పదముల కర్పించె భక్తిభావముతోడన్. ౧౯

క. ఉపరిచరుండును వారల
విపరీతోద్భవచరిత్ర విస్మితుఁ డయి, దా
శపతికిఁ గన్య నొసంగి, త
నపుత్రుసఁగ నక్కుమారు ననువునఁ గొనియెన్. ౨౦

క. వసుపుత్రుం డగు నాతం
డెసఁగెను బితృతుల్యవీర్యుఁ డెంతయు రుచితో
నసదృశుఁ డయి ధార్మికుఁ డగు
వసుధేశుఁడు మత్స్యరాజ వరనాముఁడు నై. ౨౧

తే. వసుమహారాజుచే దాశపతికి దత్త
యైన కన్నియ నల్లని దగుటఁ గాళి
నా ఝషోదరి యనఁగ నన్వర్థసంజ్ఞ
మత్స్యగంధియు నా వర్ధమాన యయ్యె. ౨౨

వ. అన విని ఋషు లి ట్లనిరి. ౨౩

క. మఱి యద్రిక పాపం బ
ప్సరస మహానసమునందు సంచారితయై
తిరిగి నిజరూపమున భూ
సురశాపవిముక్తి నొంది చొచ్చెనొ దివమున్ ? ౨౪

వ. సూతుం డి ట్లనియె. ౨౫

క. చాపలకృత హాసక్రియ
శాపము ప్రాపించి యదియుఁ జకిత యగుచు సం
దీపిత సర్వాంగముతో
నా పారునిపదము పట్టి ప్రార్థన చేసెన్. ౨౭

క. సహజదయాపేశలుఁ డగు
మహాత్ముఁ డా విప్రవరుడు మతిఁ గరఁగి, శుగా
వహావై కుందకు మీనై
వహించి కవల మఱి ప్రకృతి వడయుదు వనియెన్. ౨౮

క. ఆవిధముగనే యద్రిక
యా విప్రామోఘవాక్యహతి మీన యయి, య
ట్లావాసవయుగ్మముఁ గని
దోవాసము దివ్యతనువు నొందెన్ మరలన్. ౨౯

మ. అటు లా యద్రికగర్భజాత యగు కన్యారత్నముల్ దాశరా
డుటజంబందుఁ బ్రవర్ధమాన యయి ప్రద్యోతించె నావిర్భవ
త్పటు వక్షోరుహ పుష్పమంజరులతోఁ బ్రత్యగ్రసర్వాంగ వి
స్ఫుట లావణ్య సుధా ప్రపూరములతోఁ బుష్పాస్త్రినస్త్రింబనన్.

వ్యాస జననము

తే. ప్రాప్తయౌవన యయి తంద్రిపనుల నదియు
యామునతటంబునన్ సల్పు నప్పుడప్డు;
డొక్కనాఁడు పరాశరుం డుత్తమముని
యచ్చోటు ప్రాపించెఁ దీర్థయాత్రాగతుఁ డయి. 3౦

ఆ. యమున రేవునందు నళనంబు గుడిచెడి
దాశవిభునితోఁ బరాశరుండు
పలికె నిట్లు, నన్నుఁ బడవపైఁ గాళింది
యవలిరేవుడ్డు చేర్పు మనుచుఁ బ్రీతి. 3౧

తే. సంభ్రమంబున దాశుండు సవిధభూమి
మెలఁగు వాసవిఁ దనసుతఁ బిలిచి పలికె,
క్షేమ! శుచిహాస! ధర్మాత్ముఁ డీమహాత్ముఁ
డడుగుఁ, బరపారముం జేర్పు ముడుపమునను. 3౨

క. పడి నది పిత్రాజ్ఞను ముని
నుడుపం బెక్కించి గడపుచుండ యమున నా
జడదారి దైవవశమునఁ
బడెఁ గామావర్తమందు బాలం గంచున్. 33

క. శింజాన కంకణ ధ్వని
శింజినినాదంబు చేసి శ్రీసుతుఁ డేయన్
వ్యంజితయౌవనకుడిచే
యిం జోడించె వలకేల నెలమిన్ మునియున్. 3౪

శా. కామార్తుం డగు మౌనిఁ గాంచి పలికెం గంజాక్షి లేనవ్వుతో
నోమౌనీంద్ర! వసిష్ఠపౌత్రుఁడవు నెంతో ధర్మశీలుండ వా
దీమాడ్కిన్ ఝషగంధదేహ నగు నన్నేలా చేయిం బట్టె దో
హో మందాత్ముఁడువోలె, నన్యాయమునే నొక్కింత యూహింపవో!

క. అయ్యో నినుఁ గాదన భయ
మయ్యెడి, నిసుమంత యోర్పు మద్దరి జనుదాఁ
కయ్యా! యని వేడిన ముని
యయ్యోషఁ దత్కరము వదలి యద్దరిఁ జేరెన్. 3౬

తే. అట్లు దరిఁ జేరి తద్దయు నామునీంద్రుఁ
డాఁగ కా మత్స్యగంధఁ గామాతురుఁ డయి
పట్టఁ బోవఁగ నిలు వెల్ల వడఁక నదియు
ననియె ని ట్లని సమ్ముఖుం డయిన మునికి. 3౭

క. స్వామీ! మీనొప్పెల వలచెడి
నామేను నిది, నీది దివ్య నవ్య సురభిళం;

బామోదకారణం బగుఁ
గామంబు సమానరూపకలితుల కెందుల్ ! ౩౮

ఉ. ఆ వచనంబులన్ విని క్షణాంతరమందుఁ బరాశరుండు శ్యా
మావపువున్ మనోజ్ఞసుమప్రభమై మృగనాభిఘుంఘుమం
బా వల పెల్లదిక్కులఁ నవాప్తిగ యోజనగంధిఁ జేసి కై
కై వడిఁ గీల్పఁ జూడ, నది కప్పుఁబల్కులఁ బల్కె నీగతిన్ ౩౯

క. దేవా! బయ లిట, నాపిత
యావలిదరినుండి చూచు నదె, పవ లిది సు,
మ్మావంత యోర్చి నిశకై
నీ వుండు, దివారతంబు నింద్యము కాదే? ౪౦

తే. సత్యవతియోగ్యవాక్కుల సంతసించి
యాత్మమహిమంబుచే నిమేషాంతరమున,
నందు నిగుడఁ గల్పించి నీహారతమము,
పిలిచె మఱి దాని ముని తనప్రియము దీర్ప. ౪౧

చ. అది మృదుమందవాక్యముల నంతట నిట్లు వచించె, నోకృపా
సదమల! నేను కన్యకను; సత్య మమోఘమహాశుభప్రభా
స్పదుఁడవు నీవు, న న్మద మెసంగ భుజించి యథేచ్ఛఁ బోదు, నా
కెది గతి యాను గర్భము ధరించినఁ, దండ్రికి నే మనంగ నా?

వ. పరాశరుం డి ట్లనియె. ౪౩

క. చారుదతి! నాకుఁ బ్రియముం
గూరిచి కన్యావ్రతంబు కోల్పోవుసుమీ!
భీరు! మ తెయ్యది వలతువో,
కోరుకొనుము వాంఛితమ్ము కూర్చెదఁ బ్రీతిన్. ౪౪

ఉ. మానిని పల్కె, నీపదసమర్పిత మైన మదీయమాన మె
ల్లనియుఁ దల్లిదండ్రులు లోకయింత యెఱుంగకయుండ, నాకుఁ గ

న్యాసియమంబు నీఁగక భవాదృశపుత్త్రుఁడు గల్గునట్లు, నా
కీ నవసౌరభంబు, వయ సెప్పుడు నిల్వ, ననుగ్రహింపవే. ౪౫

వ. పరాశరుం డి ట్లనియె. ౪౬

క. సుందరి ! తథాస్తు నీకుఁ
గందనుఁ డుదయించి యిపుడ నావలనన, గో
విందునియంశమునఁ, ద్రిలో
కీం దెల్లము సేయుఁ దనదుకీర్తిని శుచియై. ౪౭

ఉ. ఓవరగాత్రి ! మున్ను కనియుంటి ననేకల దివ్యరూప శో
భావిలసత్స్వరంగనలఁ, గాని యొకప్డు దెలుంగ లౌల్యముల్;
దైవవశంబుచేతఁ బ్రకృతమ్మున వైష్ణవతేజ మూని సం
భావితమై వెలుంగ నిను బాల! వరించితిఁ దత్ప్రసూతికిన్. ౪౮

క. నీవుం జాలరిదానవు
గా వచ్చర కన్న వసువుకన్యవు, త్రిజగ
త్పావనుని వేదవిభజన
గావించు పురాణకర్తఁ గాంచెదు సుతుఁగా. ౪౯

వ. సూతుం డి ట్లనియె. ౫౦

తే. సత్యవతి యీకొన మహాప్రసాద మనుచు
దానివశమున విష్ణుసత్త్వంబుఁ గూర్చి,
స్నాతుఁడై వడిఁ గాళిందిజలములందు
రాణఁ దనయిచ్చ నేగెఁ బరాశరుండు. ౫౧

ఉ. ఆ యమునాంతరీపమున నప్పుడ గర్భము దాల్చి కామదే
వాయితదేహు బాలకుని వాసవియుం బ్రభవించె, వాఁడు శీ
ఘ్రాయతిమై బ్రవృద్ధిఁ గని, యాత్మ తపోరతినిష్ఠమైన, దం
డాయుతుఁడై సమస్కృతి యొనర్చి వచించెను దల్లి కిమ్మొయిన్.

తే. అమ్మ! సెలవిమ్ము నాకుఁ దపమ్ము సేయఁ
బోయెద, మఱెప్పు డవసరం బాయె, నన్నుఁ
దలఁపు, మప్పుడ నీకుఁ బ్రత్యక్ష మౌదు,
స్వస్తి కావుత మని పల్కి చనె యథేచ్ఛ. ౫౩

తే. అదియుఁ బొంగుచు నానాఁటి యద్భుతములు
మననసేయుచు వైష్ణవమాయ గాఁగఁ,
గమ్మ కస్తురితావులు చిమ్మ రమ్య
తనువిలాసమ్ముతోఁ జేరెఁ దండ్రికడకు. ౫౪

క. ద్వీపన్యస్తుం డగుటను
ద్వైపాయనుఁ డనఁగఁ బరగి బాలుఁడు కృష్ణాం
శాపత్తి నాశువర్ధన
దీపిత దేహంబుతోడ దిశల వెలింగెన్. ౫౫

క. అతఁడున్ బహుతీర్థంబులఁ
గృతావగాహుఁ డయి శ్రద్ధఁ గెరలి తపమునన్
శ్రుతివిభజన వ్యాసపదాం
చితుఁడై జయకృతిఁ బురాణ నివహముఁ గూర్చెన్. ౫౬

సీ. భాగించి వేదముల్ పైలు వైశంపాయ
నుని జైమిని సుమంతుఁ డనెడువాని
నసితుని దేవలు నాత్మజుం డగు శుకు
నధ్యాపన మొనర్చునట్లు పంచి
ద్వాపరాంతంబున ద్వైపాయనుం డిట్లు
వేదరక్షణ చేసి వినుతి కెక్కె;
సత్యవతీజన్మ చరితంబు వ్యాసుని
జనన పుణ్యాఖ్యానమును బఠించు
నరుఁడు పాపవిముక్తుండుఁ బరుఁడు నగును,
ఘనులుఁ కారణజన్ములు ననఘు, లట్టి

నారిచరిత్రల నొసఁగు లెప్పాట రావు,
సత్యవతి మఱి పెండ్లాడె శంతను నృపు. ౫౭

గంగాశాపవృత్తాంతము

వ. ఋషు లి ట్లనిరి. ౫౮

క. ఆనందతుందిలములై
మానసములు పొంగె విన్న మానితకథలన్,
కాని, మఱి సంశయమ్ములు
పూని విడువకున్న వవియుఁ బోఁ దెలుపు దయన్. ౫౯

సీ. వ్యాసునిమాత సత్యవతీశుభాఖ్యాత,
శంతనుపతి కెట్లు కాంత యయ్యెఁ?
పౌరవుండు స్వధర్మపరుఁ డెట్లు వరియించెఁ
గులహీనను నిషాది లలనఁ గాఁగ?
శంతనుని ప్రథమసతి యెవ్వ? రామెచే
వసునంశమున భీష్ముఁ బడసె నెట్లు?
భీష్ముండు జ్యేష్ఠుండు వీరుండు ధర్మిష్ఠుఁ
డుండఁగాఁ జిత్రాంగదుండు నతని
తమ్ముఁడు విచిత్రవీర్యుఁడు ధరణిఁ గొను ట
దేల? పిమ్మట నే ట్లు గోళకులను
గోరు టది యేల? భీష్ముం డపారతేజుఁ
డేటికి వివాహమున కిచ్ఛయింపఁడయ్యె? ౬౦

ఆ. బహుజుగుప్సితంబు పరదార నెనయుట,
యందు భ్రాతృభార్య నందు టధమ,
మట్టి దెట్లు చేసె వ్యాసుండు వేదవే
దాంతవేత్త శుచినితాంతమూర్తి? ౬౧

వ. సూతుం డి ట్లనియె. ౬౨

ఉ. ఆకథలన్ వినుండు మునులార! మహాభిషసార్వభౌముఁ డై
క్ష్వాకుఁడు వాజపేయశతకంబును వేలుగ నశ్వమేధముల్
వీఁక యజించి ధర్మపదవిన్ బరిపాలన చేసి ధాత్రి య
స్తోక మొనర్చి, శక్రపరితోషము, పొందె సువర్గసౌఖ్యముల్. ౬౩

చ. అతఁ డొకనాఁడు బ్రహ్మసదనాంతరభూమికిఁ బూజకై సుర
ప్రతతిని గూడి పోయె, నట వచ్చెను గంగయు, నవ్వు డందు మా
రుతవశమై తొలంగిన మరుద్ధునియంబర, మెల్ల రందు స
న్నతముఖు లైరి చూడ కటు నగ్న, మహాభిషుఁ డొక్కఁడున్ వినా. ౬౪

ఉ. ప్రేమముతో వియన్నదిశరీరవిలోకనలోలుఁ డైన వాఁ
డా మహితాత్మబుద్ధి తనయం దనులగ్నముగా నెఱింగి గం
గామహిళాలలామయు నికామగతిం బ్రతిదృష్టి వానిక
ప్రామలకాంతిమూర్తి ననురక్తమతిం దిలకింప సాగినన్. ౬౫

క. కామవిమోహితులై వా
రామాడ్కిన్ లజ్జ వీడి యరసిన, నలుకన్
భూమిం బుట్టుఁ డటంచును
దామరసోద్భవుఁడు వారి తద్ద శపించెన్. ౬౬

చ. విధిసమవాప్తశాపుఁ డయి వీరుఁ డతం డిల ధర్మనిష్ఠు డే
బుధమణి నాకుఁ దండ్రి యయి పొల్పెసలారఁగ నవ్వుఁ డంచు ని
ర్మథన మొనర్చి, పౌరవకులప్రభవిష్ణుఁ బ్రతీపుఁ దండ్రిగాఁ
బ్రథితమతిన్ వరించెను గరం బనురక్తి మహాభిషుండునున్. ౬౭

క. ఆసమయమునన వసువులు
స్త్రీసముపేతులు యథేచ్ఛఁ గ్రీడించుచు వి
చ్చేసిరి వసిష్ఠునాశ్రమ
భూసముపాంతమున, కట్లు పోవుచు వారల్. ౬౮

తే. పృథువు మొదలగు నవ్వసుశ్రేష్ఠులందు
వెలయు ద్యోనాముఁ డుత్తముఁ డలఘుమహిముఁ,

పతసి పత్ని విలోకించె నందుఁ దిరుగు
నందినీధేనువును గనువిందు గాఁగ. ౧౯

క. ఈనైచికి యెవ్వారి దని
వానిం బ్రశ్నింప నదియు, వాఁ డిట్లనె, నీ
ధేనువు వసిష్ఠునిది, పా
లానిన మహావనము గల్గు నయుతాయువులోన్. ౨౦

మ. అది మా సుందరి యాలకించి ముదిపెం బావిర్భవింపంగఁ బ
ల్కెఁ, దనర్చున్ భువిలో నుశీనరునిపుత్రీరత్న మస్మత్సఖీ
పదనిర్వర్తిత, దాని కీ మొదవు గోవత్సంబుతో సర్వకా
మద నర్పింతు జరారుజల్ చెనకకుండన్; దాని వేఁ డెమ్మనెన్. ౨౧

క. ఆ వనితాప్రేరణచే
ద్యోవసు వసువులను గూడి దొంగిలె నైశం
బావంతయుఁ గొంకక ముని
దేవుం దాంతునిగ నెంచి ధేనువుఁ దరపిన్. ౨౨

ఉ. ఆ మునినాథుఁ డంతట నిజాశ్రమభూమికి వచ్చి యచ్చటన్
హోమపుసౌరభేయి నయనోత్సవకారిణి లేఁగతోఁ గనన్
రామికిఁ జింత నొంది గహనమ్ములలో గిరిగహ్వరంబులన్
భ్రామిలి కోసి రం డనుచుఁ బల్మరుఁ జీరియు వ్యర్థయత్నుఁడై. ౨౩

క. ధేనువు రామికిఁ గతమున్
ధ్యానించి యొకింత, యెఱిఁగి యతికుపితుండై
హాని శపించెను, త న్నవ
మానించుట వసువు లెల్ల మనుజులు గాఁగన్. ౨౪

చ. వసువు లెఱింగి కంపిలుచు వచ్చి వసిష్ఠుని మ్రొక్కి దీనమా
నసు లయి యావు నిచ్చి శరణం బని వేఁడఁ బ్రసన్నుఁడై యతం
డొసఁగెను శాపమోక్షణ మొకొక్క శరత్తున వారికెల్ల ద్యో
వసు వొకరుండు మానుషభవంబున దీర్ఘము నిల్చునట్లుగా. ౨౫

తే. శప్తులై యట్లు వసువులు చనుచుఁ జింత,
శప్త యయి బలుచింతతోఁ జనెడి దేవ
గంగను సరిన్మతల్లి మార్గమునఁ గాంచి
పల్కి రిట్లని వారలు ప్రణతు లగుచు. ౪౬

ఉ. తల్లి! దురంతచింత మముఁ ద్రచ్చెడిఁ బ్రాకృతయోని నెల్లఁ వ
ర్తిల్లఁగ నౌ సుధాశనవరేణ్యుల మే మని, కాన నీవు మా
తల్లివి గమ్ము, శంతనునృపతల్లజుఁ బొందుము, పుట్టినంత మ
మ్మెల్లర వేగ నీటఁ బడ నేయుము శాపవిమోక్షణంబుగా. ౪౭

తే. గంగ యియ్యకోనంగఁ దలంగి చింత,
చనిరి వసువులు తమలోకమునకు మరలి,
యరిగెఁ జింతతో గంగ, మహాభిషుండు
జన్మమునకై ప్రతీపబీజమునఁ జేరె. ౪౮

క. ఒకనాఁడు ప్రతీపనృపా
లకుఁడు త్రిపథగాతటమునఁ బ్రధ్యాతసహ
స్రకిరణుఁడై యుండం గాం
గ కమల భంగములపై నకస్మాద్గతయై. ౪౯

క. అంగన వరవర్ణిని విమ
లాంగఁ బ్రతీపనృపదక్షిణాంకతలారూ
ఢం గాంచి, దాని నటు సే
యం గత మే మంచు విస్మయంపడి యడిగెన్. ౫౦

ఆ. ఆ ప్రతీపుప్రశ్న మాలించి యది పల్కెఁ
గురుకులేశ! నిన్నుఁ గోరుచుంటి,
నను గ్రహింపు మన్న నవయౌవనాంగను
దానిఁ గాంచి పల్కె నా నృపుండు. ౫౧

శా. ఓ కల్యాణి! పరాంగనాగమన మే నొక్కప్డుఁ బూన, నం
తే కా కింకొక ధర్మముల్ వినుము మపత్యేష్ట స్నుషాస్థాన మహా

నీ కుర్వీక్షితి కానఁ గోడలివి కమ్మా, నీదుభాగ్యంబుచే
నాకాంక్షించెడి పుత్రునిం బడయుపుణ్యంబున్ లభింపం దగున్. ౧౨

క. ఆ దివ్యాంగన యది యా
మోదించి యథేచ్ఛఁ జనిన, భూపుఁడు తన ప్రా
సాదంబును జేరెను లో
లోఁ దద్విధ మెంచి పుత్త్రిలోలుపుఁ డగుచున్. ౧౩

ఉ. అంతటఁ గొంతకాలమున కాతఁడు పుత్త్రునిఁ గాంచి తా నర
ణ్యాంతరభూమికిం దపసియై చనుచున్ సుతుఁ బిల్చి పూర్వవృ
త్తాంతముఁ దెల్పి, యొక్క శుచిహాసిని నిన్ను వరించు, దాని నొ
క్కింతయుఁ బ్రశ్న సేయక గ్రహింపుము కూరుచుధర్మపత్నిగా. ౧౪

తే. అంచుఁ బుత్త్రుని శాసించి, యఖిలరాజ్య
రమయు నాతని కిచ్చి, విరక్తుఁ డగుచు
వనమునఁ బరాంబికాధ్యానవశత నిల్చి
దేహము త్యజించి దివి కేగె దివ్యదీప్తి. ౧౫

క. ఆతనిపుత్త్రుఁడు నిజపితృ
పైతామహమైన సార్వభౌమికరాజ్య
శ్రీశోఁ బాలించెఁ బ్రజం
ద్రాతగ శంతనుఁడు ధర్మదండుం డగుచున్. ౧౬

గాంగేయోత్పత్తి

క. శంతనుఁ డొకతఱి గంగా
ప్రాంతాటవి వ్యాఘ్ర ఖడ్గ భల్లూక మృగా
క్రాంతిని వేటాడుచు నటఁ
గాంతను మృగశాబనేత్రఁ గాంతం గాంచెన్. ౧౭

సీ. చూచినంతన దానిఁ, దోఁచెను దండ్రిచే
నిర్దిష్టయైన దీ నెలఁత యనుచు,

సాక్షా న్మహాలక్ష్మి సాకార మైనట్లు
తోఁచు నానాతినిఁ జూచి చూచి,
యెంతకుఁ దని వంద కెల్ల దేహంబున
హార్ద కంచుకిత రోమాంచుఁ డయిన
నతని లక్షించి మహాభిషుం డితఁ డని
నదియు శంతనునిఁ బ్రేమాన్విత యయి

కాంచి చిఱునవ్వుతో నంతికంబుఁ జేరఁ
బ్రీతమానసుఁడై రాజు నాతిఁ జూచి
ప్రణయమున నార్ద్రమగు కంఠరవముతోడ
మృదుమధురవాక్యములఁ బల్కరించె నిట్లు. ౮౮

క. నీ వెవతవో దేవాంగన
వో విద్యాధరివో భుజగయువతివో మర్త్య
స్త్రీవో, గంధర్వివో, నా
దేవేరివి గమ్ము; ని న్నిదే ప్రార్థింతుర్. ౮౯

తే. గంగగా నతఁ డెఱుఁగఁడు గాని దాని,
యది యెఱుంగు మహాభిషుం డనుచు వానిఁ,
దలఁచి వసువులప్రార్థనఁ బలికె నదియు
స్మితరుచుల్ ముఖసీమపైఁ జిందు వొంద. ౯౦

ఉ. రాజ! ప్రతీపపుత్త్రుఁడవు భ్రాజితకీర్తివి నిన్ను బోంటి నీ
రేజశుభాస్యు యెవ్వతె వరింపదు? నే నది చేసినన్ శివం
బేఁ జెడు నైనఁ గా దనుచు నెన్నఁడు నప్రియ మాడవేని నీ
తోఁ జెలిమిన్ నయింతుఁ, బరితోషముగా నిటు బాస చేసెదే! ౯౧

క. దానికి నతఁ డియ్యకొనన్
వానినిఁ బతిగా గ్రహించి స్వర్వాహినియున్
మానుషరూపముఁ దాలిచి
యా నృపుమందిరముఁ జేరె నాత్మేశ్వరియై. ౯౨

శా. గంగాసంగతిఁ శంతనుం డతనిసాంగత్యంబునన్ గంగ, పొం
గంగాఁ గేళి రమించి రిద్వురు నభంగప్రౌఢిఁ, బౌలోమిశో
డం గీర్వాణవిభుండు, శ్రీవనితతో డం గృష్ణ దేవుండుఁ బో
లెం, గంగాంగనఁ గూడి భూపుఁ డెఱుఁగన్ లేఁడయ్యెఁ బెక్కబ్దముల్.

తే. గంగ గర్భిణి యయి కొంతకాలమునకు
వసువు సుతుఁడుగాఁ గని తనప్రతిన నెంచి
పుట్టినంతన పాల్గారు బుడుత నామె
పొంగి పాఱెడి గంగమ్రుపొట్టఁ బెట్టె. ౯౪

తే. అట్లు రెండవమాఱు మూఁ డయిన మాఱు
నాలుగవ మాఱు నైదైన యట్టిమాఱు
నాఱగున్మాఱు మఱియు నేడైనమాఱు
ముంచె వారిఁ బుట్టినవారిఁ బుట్టినట్లు. ౯౫

తే. అది మఱియును నంతర్వత్ని యయిన, రాజు
తీవ్రముగ దీర్ఘముగను జింతించె నిట్లు,
లేమి సేయుదు? నావంశ మేవిధాన
సుస్థిరం బగు నిది యిట్లు సుతులఁ జంప? ౯౬

క. ఈ పాపిష్ఠ హరించెను
పాపల నేడ్వురను వరుస, వారించిన చో
రేపే చను, వారెత కా
కీ పర్యాయమును జంపు, నేది విధి? యంచున్. ౯౭

తే. దీక్షితుం డయ్యెఁ దుది వంశరక్షణమున,
నంతఁ గాలక్రమము పుట్టె నష్టముఁ డగు
వసువు ద్యోనాముఁ, డాతఁ డెవ్వాఁడు మున్ను
స్త్రీజితుండు హరించె వసిష్ఠు మొదవు. ౯౮

క. జనియించిన యాబాలునిఁ
గనుచునె శంతనుఁడు కాంతకాళ్ళం బడి యి

ట్లనె, నీదాసుఁడఁ బ్రార్థిం
తును, బుత్త్రుని నీవె కరుణతో నా కిమ్మా! ౯౯

క. అయ్యో! ముంచితి వేద్యుర
నియ్యర్భకు బ్రదుక ని, మ్మిఁ కే నడిగిన నీ
కయ్యది కూర్చెద, వంశము
త్రెయ్యక కావు, ప్రజ లేక త్రిదివం బున్నే? ౧౦౦

ఆ. అట్లు వేఁడుచున్న నాతస్వి వినకుండఁ
బుత్త్రుఁ గొంచుఁ బోవఁ బూనియుండ,
దుఃఖజాత కోప ధూమ్రామాక్షరముల రా
జనియె నపుడు దాని కడ్డ మగుచు. ౧౦౧

ఉ. ఓసి పిశాచి! రక్కసి వటోసి? యొకింతయుఁ బాపభీతి లే
కీసరణిఁ వధించితివ యేద్యురఁ బాపల, నీ వె తేగితే
నీ సరి పొమ్ము, వంశము హరించెడి నీవెడపొత్తు లేల? నిం
దీసుతు నుంచు, మీావు జనియించిన యిల్లది యెంత దుష్టమో!

తే. ఇట్లు వచియించువిభుని గణింప కదియు
శిశుఁ గుమారుని సందిటఁ జేర్చికొంచు
నరుగుచుఁ రోషతామ్రనేత్రాంత యగుచుఁ
బల్కె ని ట్లని వానికిఁ బ్రతివచనము. ౧౦౩

సీ. సమభయంగం బయ్యెఁ జనుచుంటి నీపుత్త్రుఁ
బాలించి పెంచెడివాంఛ కలదు,
దేవకార్యము దీర్ప దివినుండి దిగిన ది
వ్యాపగం గా నన్ను నరయురాజ!
మానుషజన్మంబు పూని వసిష్ఠుచే
శప్తులై వసువులు చనుచుఁ జింత,
జననివి క మ్మని నను వేఁడ నూకొంటిఁ,
బుత్త్రులు వసువులు పుట్టి నీకు

మున్న యేఁగ్వురు శాపవిముక్తు లైరి;
వసువు పేఁడు మహాత్ముండు వయసు వచ్చు
వఱకుఁ బోషించి నీ కిత్తు భయము వలన,
దేనదను నన్ను నీవు వరించి నెడక. ౧౦౪

క. గంగయు శంతనునకు నీ
భంగిం బలుకుచు నె వెంట బాలకుఁ గొని చూ
డంగా రాక యదృగ రా
జుం గాంతా పుత్త్ర విరహ శోకార్తుఁ బఱెక్. ౧౦౫

ఉ. అంతటఁ గొంతకాలమున కా విభుఁడుక్ మృగయావినోదవి
క్రాంతి వనాంతరంబున మృగంబుల నేయుచుఁ బోయి పోయి గం
గాంతికభూమిఁ జేరి తిరుగాడుచు వచ్చుటఁ జిత్రమై నిమే
షాంతరమాత్రఁ గాంచె నమరాపగనీరము సన్నగిల్లుటక్. ౧౦౬

క. కర మబ్బురపడి దిక్కులు
పరికింపఁగఁ గానఁబడియె బహుమార్గణముల్
పరపించు మహాచాపుఁడు
పరమాద్భుతకర కుమారవరుఁ డొకఁ డచటక్. ౧౦౭

తే. అవని భరియింపరాని గంగాంబువేగ
మాత్మ లఘుహస్తతా విముక్తాంబకముల
సేతువునఁబోలెఁ గట్టు నా చిన్నివానిఁ
గాంచి, నా సుతుఁ డగునో యటంచు నెంచె. ౧౦౮

క. రారా! యెవరికుమారుఁడ
వోరీ నీ వనుచుఁ జీరుచుండెడు నెడలో
మారాడక బాలుఁడు శ్రీ
దారతిఁ బాఱుచు నె కన్ను బ్రాముచుఁ జనియెక్. ౧౦౯

క. భూపుం డా కోమలుని నిజ
రూపం బెఱుఁగం దలంచి ధ్రువమతియై గం

గాపఁగఁ దలఁపఁగ వెనుకటి
రూపము గొని నిల్చె నెదుర రుచిరాకృతియై. ౧౧౦

తే. గంగ! చెప్పవే యిపుడు నేఁ గన్న బాలుఁ
డెవ్వని కుమారుఁడో, చూపవే మదీయ
పుత్త్రకుని నంచు శంతనుభూభుజుండు
వేఁడ సంప్రీతి గంగ మాటాడె నిట్లు. ౧౧౧

సీ. ఇడుగో భవత్పుత్త్రుఁ డితఁ డష్టమవసు,
వితని రక్షించితి నిద్ధతేజు,
గాంగేయుఁ డితఁడు నీ కరమునం దుంచితిఁ,
గులకీర్తి కరుఁ డయి వెలయుఁ గరము,
వేదజాలము, ధనుర్వేదంబు సర్వంబు
నభ్యసించెను వసిష్ఠాశ్రమమున,
జామదగ్న్యుఁ డెఱుంగఁ జాలె నే విద్యల
నవి యెల్ల నీ బాలుఁ డభ్యసించె;

వీఁడు సర్వార్థ కుశల పవిత్రమూర్తి;
కొని సుఖం బుండు రాజేంద్ర! కొడుకుఁ గూడి;
యనుచు సుతు నిచ్చి తా మాయమయ్యె గంగ,
శంతనుఁడుఁ దోఁగెఁ బరమమహా సౌఖ్యవార్ధి. ౧౧౨

ఆ. పుత్రుఁ గౌఁగిలించి మూర్ధంబు మూర్కొని
రథమునందు నాదరమున నుంచి
హస్తినాపురంబు నతిరయంబునఁ జేర్చి
యొనరఁ జేసె నట మహోత్సవమ్ము. ౧౧౩

మధ్యాక్కర—దైవజ్ఞునిం బిల్చి యతని శుభముహూర్తంబు ప్రశ్నించి
రావించి సచివులఁ బ్రజల నెల్లరఁ బ్రముఖుల శుభుల
యావరాజ్యమున గాంగేయు శంతనుం డభిషిక్తుఁ జేసి
తా విస్మరించెను గంగ, గుణశాలిఁ దనయునిఁ గంచు. ౧౧౪

క. గంగావతరణకథయున్
గాంగేయాది వసు జన్మకథలును విన్నన్,
గ్రుంగును పాపము, సిరి యు
ప్పొంగును, జెప్పితిఁ వ్యాసముఖసముదితముల్. ౧౧౫

సత్యవతిని శంతనుఁడు పెండ్లాడుట

వ. ఋషు లిట్లనిరి. ౧౧౬

క. గంగా వసు చరితంబులు
గాంగేయోత్పత్తి కథయుఁ గను మే, లే లీ
లం గంధవతిని దాశసు
తం గాంతగ శంతనుపతి తా గ్రహియించెన్? ౧౧౭

వ. సూతుం డి ట్లనియె. ౧౧౮

తే. ఆ కుమారునిఁ బ్రాపించి హరుఁడు వోలెఁ
దనకుమారునిఁ గూడి శంతనుఁడు గూడ
నలరె నాలు గేఁడులు మృగయావినోద
పరత, రాజర్షి హస్తినాపురవిభుండు. ౧౧౯

మ. ఒకనాఁ డాతఁడు బాణపాతన నరణ్యోర్విన్ వరాహంబులన్
వృకసంఘంబుల ఖడ్గభల్లుకములన్ జెండాడుచుం బోయి పో
యి కళిందాత్మజతీరభూమిని యదృచ్ఛాచారతిప్రాప్తుఁడై
ముకుద్రోణమ్ములఁ గ్రోలె దివ్య సుషిమామోదం బపూర్వం బెదో.

మ. అది కస్తూరిది కాదు, సాంకుమదమేనీ గాదు, మందారజా
తిది కానోపదు, మాలతీ వకుళ జాతీ జాతియుం గాఁగఁ దోఁ
పదు, మల్లీసుమ కేతకీదళ సముత్పన్నంబు కా; దైన నీ
హృదయాహ్లాది సమస్తగంధభర ధారేయంబుగాఁ బొల్చెడిన్.

ఉ. ఎన్నఁడు నిట్టిగంధము వహించినవాయువు మున్ను వీవఁగాఁ
గన్నది లేదు, క్రొత్త యయి ఘ్రాణవిమోహక మయ్యె; నెందు ను

త్పన్న మగుం గనుంగొనియెడం జని, నే నని శంతనుండు వా
తోన్నయనానుసారి యయి యోజ్యనఁగానన మెల్లఁ గ్రుమ్మరెన్.

ఉ. క్రుమ్మరువాఁడు కాంచె నొకకోమలి నా యమునాతటమ్ము ప్రాం
తమ్మున మాసినట్టి వసనమ్ము ధరించి, విభూషణాళి శూ
న్యమ్మయినన్ నిసర్గ సకలాంగ మనోహర చారురూప న
వ్య మ్మగు యౌవన మ్మతిశయమ్మున కి మ్మగు కొమ్మ నిమ్ముగా.

క. ఈగంధము నిశ్చయముగ
నీ గుబ్బమిటారి మేనిదే యగు; నిదియున్
నాగాంగనయో సురసతి
యో గంధర్వియొ మనుష్యయోషయొ తలఁపన్ ! ౧౨౪

క. ఎవ్వతె యగు మఱి యిది ? యి
ట్లివ్వనమున నుండ నేల ? యెటనుండి యిచో
నెవ్విధి వచ్చెనొ యని బల్
దవ్వుగఁ జింతించి రాజు దరిఁ గనఁ డాయెన్. ౧౨౫

తే. కామవశగతుఁడై యాతఁ డామెఁ గాంచి
యెడఁదలో గంగనే స్మరియించుకొనుచుఁ
దటమునం దున్న యా చిన్నదాని నిట్లు
పృచ్ఛ చేసె సందేహనివృత్తికొఱకు. ౧౨౬

ఉ. ఎవ్వతవే ప్రియాకృతివి, యెవ్వరిపుత్రిక వౌదు! వెందుకై
యివ్వననిర్జనస్థలిని నిట్లు చరించెద వొంటి? బాల! నీ
వివ్వఱకే వివాహితవొ యేమొ వచింపవె, నిన్నుఁ జూడఁ గాల్
గ్రువ్వ మరుండు పైని నిదిగో, యెట కేగెద; వేమి సేసెదే! ౧౨౭

తే. అట్లు ప్రశ్నపరంపర లడుగు నృపున
కంబుజేక్షణ బదులు మాటాడె నిట్లు
మోమునం దళు కొత్తు లేమొలకనవ్వు
కౌముదులు దంతకౌముదీకాంతి నెనయ. ౧౨౮

ఉ. ఓ నృపమౌళి! దాశపతి యోమెడి పుత్రుని; కన్యనౌదు నీ
స్థానమునన్ జలానఁ బిత్రుశాసన మూని తరిన్ వహించి యు
న్నా నికై యాత్మధర్మ మని; నాపిత యిప్పుడ యింటి కేగె; నీ
మానసిజంబు తెల్పితి నటంచు వచించి, ధరించె మౌనమున్.

క. కామాతురుఁడై శంతను
భూమీపతి పల్కె; నన్నుఁ బొలఁతీ! పతిగాఁ
గామింపుము, కురునాథుఁడ,
లేమా! తారుణ్యకలిక వృథ కాకుండన్. ౧౩౦

మ. మృగశాబాక్షి! మదీయమానసము నీ శ్రీరూప మీక్షించినా
దిగ స్వాయత్తము గాక యున్నది, యపత్నీకుండ నే నిప్పు, డిం
పుగఁ గైకొందును ధర్మపత్నిగ నినుం బూజావిశేషానుపూ
ర్విగ దాసుండును బోలె నీవశత వర్తింతున్ సరే యందువా! ౧౩౧

క. అమృతాస్వాదరసం బటు
రమణీయము లతనినుడుల శ్రవములు తనియన్
బ్రమదంబున సాత్త్వికభా
వము పోడముఁగ ధృతి వహించి పలికె నది యిటుల్. ౧౩౨

ఉ. నీ మన సెట్లు నాపయిని నిల్చెనో యట్టులె నామనంబు నీ
పై మమకారభావమున వ్రాలెడి, నైన స్వతంత్రఁ గాను, న
న్నోమెడి తండ్రి దాశవిభునొద్దకుఁ బోయి వరింపు మెంతగాఁ
గాముఁడు వేచుచున్నఁ గులకన్యక ధైర్యము తూల నిచ్చునే! ౧౩౩

తే. కామమోహితుఁడై ఱేఁడు గంధవతిని
దాశు నర్థించువాంఛ సదనము చేరఁ,
గనుచు విస్మితుఁడై వాఁడు ప్రణతుఁ డగుచు
ననియె నిటు శంతనునకుఁ గృతాంజలి యయి. ౧౩౪

క. ఓ రాజ! నన్నుఁ గృతార్థుని
నీరాక యొనర్చె, నేను నీదాసుండన్;

జేసికొనుము నీవచ్చిన
కారణ, మది యాజ్ఞగాఁగఁ గావింతు వశిక్. ౧౩౫

తే. దాశపతిపల్కు విని భూమీశుఁ డలరి
యల్ల యోజనగంధిఁ దదాత్మజాత
ధర్మపత్నిగ నొసఁగఁ బ్రార్థనము సల్పె
నది విని వచించె దాశరా జతని కిట్లు. ౧౩౬

ఉ. నీవు వరించు నాతనయ నీ కొసఁగం బ్రియమయ్యెఁ గాని, దే
వా! వర మొక్క టీయ నినుఁ బ్రార్థన సేసెద; దీనిపుత్రునే
భావినృపాలుఁ జేయునటు బాస యొనర్చెదె? యట్లులైనఁ బ్రో
దావులయిక్క నీకలికి దానము చేసెద నీకుఁ బత్నిగా. ౧౩౭

క. దాశునిపలుకులు విని భూ
మీశుఁడు గాంగేయు నెడఁద నెంచినకతనన్
లేశము మాటాడక చిం
తాశల్యముతో గృహంబునకు మరలి చనెన్. ౧౩౮

క. ఇంటికి వచ్చినదాదిగఁ
గంటికి నిద్దురయుఁ నన్నకణ ముదరమునం,
దొంటికి స్నానము లేకయు
నొంటిగ శంతనుఁడు చింత నొదుగం జొచ్చెన్. ౧౩౯

క. తాఁ గాంచిన కన్యామణి
మైగంధం బొక్కవైపు మలచిన, నవలన్
లాగం గాంగేయస్మృతి
యూఁగున్ శంతను నెడంద యుయ్యేలలాగై. ౧౪౦

తే. అట్లు చింతాతురుం డయి యనవరతము
మానిమై దినదినకృశమానుఁ డైన
వానిఁ గని యిష్టసుతుఁడు దేవవ్రతుండు
చేరి యొకనాఁడు జనకుఁ బ్రశ్నించె నిట్లు. ౧౪౧

క. నృపనాథోత్తమ! నీ కీ
ఉపరాజితేచ్ఛ వెనుకను నైనం గలఁడే,
నిపుడే నీకును జేసెదఁ
జెప్పుమా సత్యంబు నీవు చింతకుఁ గతముల్. ౧౪౨

క. సుతువులచింతాకల్యముఁ
జెనకం బొకకొడుకు సుతునిపెం పది యేలా?
తెలి? గతజన్మఋణముల్
సరిపడంచఁగఁ బుట్టినట్టి జనమతి యతఁడో. ౧౪౩

సీ. రాజ్యంబు విడిచి శ్రీరాముండు సీతతో
నడవులఁ దిరిగెఁ బిత్రాజ్ఞఁ గాదె,
క్రీతుఁడై రోహితుం డాతతవిక్రమముం
డప్పించె విప్రుఁ బిత్రాజ్ఞఁ గాదె,
యజ్ఞయూపం బెక్కి నా శునశ్శేపుండు
నంగీకరించె బిత్రాజ్ఞఁ గాదె,
తల్లికంఠము జామదగ్న్యుండు ఖండించె
నస్సద్గుణుండు పిత్రాజ్ఞఁ గాదె,
నేను గలుగంగ నీకుఁ జింతింప నేల?
యెంతటి యసాధ్య మగు నర్థ మేని వీక
నిదె ధనువు చేతఁ బట్టి సాధించి నాదు
పౌలుపు చరితార్థ మొనరింతుఁ, దెలుపు దాని. ౧౪౪

తే. ఆ పలుకు లాలకించి మాటాడె నిట్లు
మనసులో శంతనుఁడు లజ్జమానుఁ డగుచు,
నొక్కటే చింత, పుత్త్రిండ వొక్కఁడ వని
రణములో శూరుఁడవు నపరాఙ్ముఖుఁడవు! ౧౪౫

క. పిత్సమత మెఱుఁగక దేవ
వ్రతుఁడం తొకట వృద్ధ మంత్రివర్యులఁ బంచెన్

పితృచింతకుఁ గత మరయఁగ
నతిరయమున నెఱిఁగి తెల్పి రతనికి వారల్. ౧౬౬

క. ఆ వృద్ధామాత్యులు శాం
తా శైలము కదలి దాశరాట్సదనంబున్
దేవవ్రతుండు చేరి మ
హావినయము ప్రీతి గదుర ననె దాశునితోన్. ౧౬౭

తే. మాతగా నాకు, మాతండ్రినాతి గాఁగ
నిమ్ము నీసుత, నిదిగో ప్రార్థించుచుంటి;
ననిన దాశుండు నీ వుండ నామెసుతుఁడు
రాజు గాఁ; డీవ కొను దాని రాణిగాఁగ. ౧౬౮

ఆ. వానివాక్కు వినుచుఁ బ్రత్యుత్తర మొసంగె
గంగపుత్త్రుఁ డెల్లరుం గలంగఁ,
దల్లి కేవలమ్ము దాశేయి, నే నొల్ల
రాజ్య, మామెసుతుఁడ రా జౌనస్తు. ౧౬౯

క. దానన్ దాశుఁడు తృప్తిం
బూనక యి ట్లనియె, రాజపుత్త్రా! నీ వా
గ్దానము పాలింతువు, కా
నీ, నీసుతుఁ డట్లు బలియుఁ డె ట్లియ్యకొనున్? ౧౭౦

క. అంతట నెల్లరు వినఁగా
శంతనుపుత్త్రుండు పూనె శపథం బిటులన్;
గాంతాగ్రహణము వదలి చ
రింతును భీష్మవ్రతంబు నిది నిజ మంచున్. ౧౭౧

ఉత్సాహ—ఆప్రతిజ్ఞ చేయ దాశుఁ డాలకించి ప్రీతుఁడై
క్షితిప్రగతి నొసంగె సుతను జేయ రాజమహిషిగా,
నీప్రకార మామె యామహీంద్రు నొందె భర్తగా
నాప్రభుం డెఱుంగఁ డామె వ్యాసు మున్న కాంచుట.

క. శంతనునృపు సత్యవతీ
కాంత యిట్లు వివాహ మాడి కనె సుతయుగ్మం,
బంతట వారిరువురుం గా
లాంతరగతులైన, వ్యాసుం డర్థితుం డయ్యెన్. ౧౫౩

ధృతరాష్ట్రాద్యుత్పత్తి

క. అంబిక మునిం గని మూయుట
నంబకము, లల ధృతరాష్ట్రుం డంధుండు పుట్టెన్;
అంబాలిక తెలతెలనౌ
టం బాండుం డగుచు వ్యాసునలుకం బుట్టెన్. ౧౫౪

క. కామకలాకోవిదయై
నేమమునన్ దాసి వ్యాసు సేవించుటచే
శ్రీమద్ధర్మాంశంబున
నామెకు విదురుండు పుట్టె నవితథయశుండై. ౧౫౫

తే. అంధుం డగు ధృతరాష్ట్రుం డనర్హుం డగుట
భీష్మునానుమతిం బాండుండు పిన్న యయ్యు
రాజ్యభారంబు దాల్చె విశ్రాంతబుద్ధి
విదురుం డాతనిమంత్రియై వెలసి కొలిచె. ౧౫౬

తే. భార్య లిర్వురు ధృతరాష్ట్రపతికి సుబల
పుత్రి గాంధారియున్, వైశ్యపుత్రి యొకతె;
యట్లు పాండుం డిర్వురం బెండ్లియాడె శౌర
సేనిం గుంతిని, మద్రభూజానిసుతను. ౧౫౭

ద్విపద— కాంచె బుత్రశతంబు గాంధారి ప్రియులం,
గాంచెను సుతు వైశ్యకాంత యుయుత్సుం,
గన్యయై పితృగేహగతయై సుతుని వ
దాన్యుం గర్ణునిం గుంతి తరణిచేం గాంచె;

నటుపైనిఁ బెండ్లాడె నది పాండురాజు;
నిటు సూతుఁ డాడ, మునీంద్రు లి ట్లనిరి:
ఏమి చిత్రము సూత! యిటు లాడె దీవు!
తా ముందు సుతుఁ గాంచి తదనంతరమునఁ
బాండురాజుకు ధర్మపత్ని యె ట్లయ్యె?
నిండెను గుతుకంబు నెమ్మనంబులను
గర్ణజన్మ కథానకము విస్తరముగఁ
గర్ణముల్ తనియ వక్కాణింపు మన్న.
దానిఁ బ్రారంభించెఁ దా సూతుఁ డిటుల. ౧౫౮

క. ద్విజులార! శూరసేనా
త్మజ కుంతి మొద లది, చిన్నతనమున నె తదీ
యజనకుననుమతి దానిని
నిజసుతఁగాఁ గుంతిభోజనృపుఁడు గ్రహించెన్. ౧౫౯

క. దుర్వాసుఁడు శ్రీసేవాం
తర్వాసుఁడు కుంతిభోజుదరి నొకయేఁ డ
చ్చెర్వుగఁ జాతుర్మాస్యా
పర్వము గడపించెఁ బుణ్యా పర్వము గాఁగన్. ౧౬౦

క. ఆమునిపరిచర్యలకై
నేమింపఁబడిన కుంతి నియమముతో సు
స్థేమాకృతి భజియించి ప
రామోదముఁ గూర్చె బ్రాహ్మణాగ్రణి; కతఁడున్, ౧౬౧

క. దీనిని సకృదుచ్చారణ
తో నేవేల్పును బిలువఁ దో తెంచి యతం
డో నాతి! కూర్చుఁ గామము
నూ నీ కని యిచ్చె నొక్క శుభమంత్రంబున్. ౧౬౨

క. తనదారిఁ దుర్వాసుఁడు
చనినయనంతరము కుంతి, సత్యము లగునే
మునిమాటలు, మంత్రోచ్చా
రణమహిమఁ బరీక్ష సేయ రాదే యనుచున్. ౧౬౩

క. కన్యాసాధారణగుణ
జన్యం బగు చాపలంబు సందడి గొనఁగాఁ
బుణ్యాస్పద మేవేల్పు
నన్యాకృతి విశ్వసింతు ధ్యానమునందున్? ౧౬౪

క. అంచుం గొంతి మదిం జిం
తించెడునెడఁ జూడఁ దూర్పుదిక్కున నరుదై
నించుచు నరుణారుణరుచి
సంచయములు దిశలఁ గర్మసాక్షి జనించెన్. ౧౬౫

క. ఉదయించెడు నా సూర్యుని
హృదయములో నిలిపి కుంతి యిటు ర మ్మని త,
త్పదసంధానముతో వి
ప్రదత్తమంత్రము పఠించి భానుం బిలిచెన్. ౧౬౬

శా. ఆ మంత్రాక్షరమాల జిహ్వ నొకమా టావర్తితం బైనయ
ప్పై మార్తాండుఁడు తిగ్మరశ్మిఁ దనలోనే! యాఁగి, కేయూరబా
హామేయంబు కిరీట కుండల మనోజ్ఞార్ద్రప్రభంబౌ మెయిన్
సామీప్యంబున నిల్చె భోజజకుఁ జెల్వన్ మానుషాకారుఁడై.

క. వచ్చెడు న య్యినదేవుని
నచ్చెరుపడి కాంచుచుండ నాకస్మికమై
యుచ్చలితస్వాంతకుఁ గన
వచ్చె రజోదోష మప్పుడు బహుచిత్రముగా. ౧౬౭

క. అంతటఁ బ్రాంజలియై భా
స్వంతునిఁ బ్రార్థించెఁ గుంతి, ప్రభు! నీరాకన్

సంతుష్ట నైతిఁ, గనుకా
స్వాంతా! నిజమండలంబుఁ బ్రాపింపు దయన్. ౧౭౯

వ. సూర్యుం డి ట్లనియె. ౧౨౦

క. ఆహూతుఁడ నై మంత్ర
వ్యాహృతిబలవశుఁడ నగుచు, నంగజుఁ డైదల్తో
నాహారింపఁగ నిట రా
మోహము దీర్పకయ నన్నుఁ బొమ్మనఁ జన్నే ? ౧౨౧

క. అను లి ట్లని కుంతి పలికె,
నిదె నీకు నమస్కరింతు నేఁ గన్నెను, నీ
కుఁ దగునె పలుకఁగ నిటు ల
య్యా! దురితములు, సర్వసాక్షి నగు ధర్మాత్మా! ౧౨౨

వ. సూర్యుం డి ట్లనియె. ౧౨౩

శా. నీకై వచ్చి వృథా నివర్తితుఁడనై నేఁ జన్న దేవాళిలో
నా కౌనే తల యెత్త? సిగ్గుపలు కూనన్ మందచిత్తుండనో
క్కో! కుంతీ! విను నాదుప ల్కెపుడ నన్నొందన్ వడి ర, మ్మటుల్
రాకున్నన్ శపియింతు నిన్ను నల మంత్రం బిచ్చు నావిప్రునిన్.

క. వరదాత నగుచు నిన్నుం
గరుణించెద నన్నుఁ గూడఁ, గన్యావ్రతమున్
స్థిర మగు, నెవ్వరు నెఱుఁగరు,
మఱియున్ ననుఁ బోలు పుత్రమణియుం గలుగున్. ౧౨౪

ఆ. అట్లు పల్కి తరణి యతిలజ్జితాత్మయై
తన్మనస్కయైన దానిఁ గుంతి
నిచ్చ ననుభవించి యిష్టవరం బిచ్చి
మరలఁ జేరెను నిజమండలంబు. ౧౨౬

తే. వంతి గర్భము దాల్చి నిగూఢవృత్తి
నాత్మమందిరసంస్థిత యగుచుఁ గడపె;
నది యెఱుఁగు నొక్క ప్రియధాత్రియే మఱొక్క
రెఱుఁగ, రామెమాతయునేని యెఱుఁగ కుండె. ౧౭౭

క. నవమాసంబులు నిండినఁ
గవచమ్ముతోఁ గుండలములఁ గడు నొప్పుచు నిం
డువు భాస్కరుఁడో యన సం
భవ మయ్యెఁ గుమారనిభ కుమారుఁ డబలకున్. ౧౭౮

తే. అట్టు లొప్పారంబుగా జన్మమంద సుతుఁడు,
సిగ్గుపడుచును దుఃఖించు చెలియఁ జూచి
యూరడించుచు ధాత్రి, నే నుంటి దిగులు
నొంద నే లని మందసం బొండు దెచ్చె. ౧౭౯

తే. సుదతి విడుచుచు బాలు మంజూషయందు,
విడుచుచున్ వేడికన్నీరు, నుడివె నిట్టు:
లేమి చేయుదు నాతండ్రి! యెంత మంద
భాగ్య! నినుఁ బ్రియు శుభమూర్తి వదల వలసె! ౧౮౦

మ. సిను సర్వేశి పరాపరాంబిక కృపన్ నిత్యంబు నోమున్, జగ
జ్జననీభూతయె స్తన్య మిచ్చి పరిరక్షం జేయుఁ, గాత్యాయనీ
మనుసంభావితఁ గామదన్ భగవతిన్ మన్నాథ దుర్వాసుఁ డ
న్మునిమాణిక్యపదాంబుజాతయుగలంబుం గొల్తు ని న్గావఁగాన్.

ఉ. ఎన్నఁడు చూతు నిన్ను, మఱియెన్నఁడు నీలలితాననాంబుజ
స్కన్న వచోమరందమును స్వాదుగ నేఁ జవిఁ జూడఁ జాలుదున్,
నిన్ను రవిప్రభూతు నిటు నిర్ఘృణ స్వైరిణి యట్ల నిర్జనా
పన్నవనంబునందు నునుపం గమకించెద నన్ను! దుష్టనై. ౧౮౨

మ. గతజన్మంబులఁ బూజ సేయఁ ద్రిజగత్కర్త్రిన్ జగన్నేత్రి వాం
ఛితసంధాత్రి స్వభర్తృధాత్రి నతసుశ్రీదాత్రి శ్రీమాతృకన్,

నతి గావింప శివాపదాబ్జములద్వంద్వంబుఁ సదా భక్తితో,
సుతదౌర్భాగ్యము చేతులారఁ గని నే శోకింతు నేఁ డిట్లుగా. ౧౮౩

ఉ. మందసమందు బాలు నిడు, మాటికిఁ దీసి యురంబు కద్దుచుం
గుందు, జనంబు చూచు నని కొందల మందుచు నంద యుంచు, నే
త్స్యం, దను దాన దూఱుకొను, సూర్యుని దూఱును, ప్రొుక్కు, బాలు మో
ముం దనివారఁ గాంచి యొక ముద్దిడు ధాత్రికి దాని నిచ్చుచున్.

తే. ఎట్టకేలకు మంజూష నిచ్చి కుంతి
పుచ్చి ధాత్రిని, స్నాతయై పోదలెడు వెలి
నడఁగి యుండెను బిత్రువేశ్మమం, దటు గాని
ధాత్రి మంజూష గంగహస్తముల దాచె. ౧౮౪

క. గంగాప్రవాహమునఁ బో
వంగా సూతుండు చూచి పట్టినఁ, దద్రా
ధాంగన వేఁడిన సుతుఁగాఁ
గం గొనె, నిటు సూతుసింటఁ గర్ణుఁడు పెరిగెన్. ౧౮౫

తే. పాండుఁడు స్వయంవరమ్మునఁ బడసి కుంతి,
మఱియుఁ బెండ్లాడె మాద్రిని మద్రపుత్రి;
నాతఁ డొకనాఁడు వేడ్క వేఁటాడువాఁడు
మృగమని భ్రమించి, యేసె రమించుమునిని. ౧౮౬

క. కుపితుండై యపు డామునిఁ
శపియించెం బాండునృపుని, సాంగత్యముతో
నెపు డీ వెనసెదు నిజసతి,
నపుడే మరణింతు విది యథార్థ మటంచున్. ౧౮౭

తే. శప్తుఁడై పాండుఁ డిటు శోకతప్తుఁ డగుచు
రాజ్యముఁ ద్యజించి వనవాసరతిని దరలఁ
గుంతియును మాద్రియును వానిఁ గూడి చనిరి
సలుప సేవ సతీధర్మసంశ్రిత లయి. ౧౮౮

సీ. గంగాతటంబునం గల యాశ్రమంబుల
మహానులసేవ ధర్మములు వినుచుఁ,
దప మొనర్చుచుఁ గథాతత్పరుండై విని
మునిభాషితము సనాతనము నిట్లు:
స్వర్గంబుఁ గనఁ జేర్చు మార్గంబు శూన్యం బ
పుత్రున కటుగానఁ బురుషుఁ డెప్పు
డేయుపాయంబుచే నేనిఁ బుత్రునిఁ గాంచ
దొరకొనవలె స్వర్గ మరయునాతఁ;
డంశజుఁడు, పుత్రికాపుత్రుఁ డనఁగ, క్షేత్ర
జుం డనఁగ, గోళకుం డనఁ, గుండకుఁడు, స
హోఢ కానీన విక్రీతు, లుగ్రవనప
థంబునం బ్రాప్తుఁడు, నశక్తదత్తుఁడు నన. ౧౫౦

తే. పదివిధంబులు పుత్రులు; వార లెల్ల
మనువు గ్రహియింప నర్హు లౌ వార; లైన,
రమణిరో నుత్తరోత్తరక్రమముగాఁగ
నగుదురు నికృష్టు లెన్న ధర్మాచరణకు. ౧౫౧

సీ. ఆవాక్యముల్ విని వేవేగఁ బాండుండు
కుంతితోఁ బల్కె నేకాంతమందు;
నబల! తపోనిష్ఠుఁడౌ మౌని నొక్కనిఁ
బొంది యుత్పాదింపు పుత్రు నొకని;
నాయాజ్ఞచే దోష మేయింత లేదు; మ
హాత్ముండు సౌదాసుఁ డనెడు రాజు
మును వసిష్ఠునికృపఁ గనెఁ బుత్రు నన వింటి;
నని పల్కు పాండున కనియెఁ గుంతి;
దేవ! దుర్వాసుఁ డిష్టసిద్ధిప్రదంబు
మంత్ర మొసఁగెను; దాన నిమంత్రణంబు

నెట్టిదేవునిఁ జేసిన నిట్టె యతఁడు
వచ్చు నాయత్తుఁడై నాదుపజ్జఁ జేర. ౧౫౨

క. అంతట భర్త్రనుమతి నా
కాంత, మదిన్ ధర్మదేవుఁ గామింపంగాఁ,
జెంతకు వచ్చెన్, దద్రతిఁ
గుంతి, యుధిష్ఠిరుని మొదటి కొడుకుఁగఁ గాంచెన్. ౧౫౩

తే. వరుస, నటు వాయుచే వృకోదరుని, మఱియు
జిష్ణుని శతక్రతువరంబుచేతఁ గాంచె;
నీవిధంబునఁ గుంతి మూఁడేండ్లవరుసఁ
బుత్రులం గనె ముప్పుర భూరిబలుల. ౧౫౪

క. సుతులిం జింతాశాంతికిఁ
బతి నర్థింపంగ మాద్రి పాండుఁడు సంతో
షితుఁడై వేఁడినఁ, గుంతీ
సతి తన్మంత్రం బొసంగె సవతికిఁ గృపతో. ౧౫౫

తే. ఏకపుత్రప్రబంధార్థనే యనుజ్ఞఁ
బడసి యది యశ్వినీదేవతల స్మరించి,
నకులు సహదేవుఁ గవల సుందరులఁ గాంచెఁ;
బంచపాండవు లిటు సముద్భవముఁ గనిరి. ౧౫౬

శా. ఏకాంతంబున నుండఁగా విధిబలప్రేరేపితుండై కురు
క్ష్మాకాంతుం డొకనాఁడు మాద్రిఁ గని తత్కాంతాకృతీక్షన్ మనో
జాకృష్టుం డయి తన్నుఁ దా మఱచి డాయన్ దాని భోగింపఁగా,
నాకంజేక్షణ వద్దు వద్దనె నిషేధాలాపముల్ మీఱఁగాన్. ౧౫౭

క. ఐనన్ వినకే పాండు
క్ష్మానాథుఁడు కౌఁగిలించి గాటపుఁదమితో,
దాని దృఢపరీరంభము
లోనే మునిశాపయుక్తి లోకము విడిచెన్. ౧౫౮

ఉ. పాండుఁడు ప్రాణముల్ వదలి వ్రాలిన భూతలమందు మాద్రియున్
ఖండితనాగవల్లి తరుకాండమునుండి తొలంగునట్లు జా
రం డిగి నేలపైఁ బడె నిరంతర రోదనఘోష మెల్లెడన్
నిండ, వశం వదాత్తరవనీతులు గాఁగఁ బృథాదు లెల్లరున్. ౧౯౯

క. మునులు యథావిధిఁ బాండుని
తను వగ్నుల గంగదరిని దహనము సేయన్
దనసుతుల నిచ్చి కుంతికిఁ
జనెఁ దనపతితోడ మాద్రి సహగమనమునన్. ౨౦౦

క. అట నివసించెడి మును లం
తట జలదానాదికమ్ము తగ సలిపిన పి
మ్మటఁ గుంతిని సుతపంచక
మటు గొని తమ వెంటఁ జనిరి హాస్తినపురికిన్. ౨౦౧

క. ఎదురు సను దెంచి భీష్ముఁడు
విదురుఁడు ధృతరాష్ట్రుఁ డచటి విహితజనంబుల్
విదితపతిశాపు లగుటన్
ముదిత! పలుకు, వీర లెవరిపుత్రులొ! యనుచున్. ౨౦౨

క. మఱి మఱి యడుగం గుంతియు
భరమగు దుఃఖమ్ము గదురఁ బల్కెను వీరల్
కురుకులసంజాతులు సుర
వరజనితు లటంచు నెల్లవారును నగఁగాన్. ౨౦౩

క. పిలిచి దుఃఖాన్వితయై యా
కలికి వెసన్ ధర్ముఁ డాదిగాఁ గల సురలన్
బలికెను విశ్వాసార్థము
పలుకుఁడు మీ రెవరి సుతులొ పలుకుఁ డటంచున్. ౨౦౪

తే. అటు సమాహూతమై దైవతాళి వచ్చి
యంతరిక్షమున నిల్చి మాటాడె నప్పుడు,

నా సుతుఁడు వీఁడు, వీఁడును నాసుతుండు,
నాసుతుఁడు వీఁడు, వీరలు మాసుతు లని. ౨౦౫

క. దైవతవాక్యాల భీష్ముఁడు
సేవించి సమాదరించి చేతఃప్రీతిన్
గావించి కుంతిఁ బుత్రుల
రావించి సమర్థరీతి రక్షణ చేసెన్. ౨౦౬

యుధిష్ఠిరాది వృత్తాంతము

తే. పంచపాండవపత్నియై పరమసాధ్వి
కాంచె ద్రౌపది వరపుత్రపంచకంబు;
కృష్ణుసమ్మతి భగిని వరించి కాంచెఁ
బార్థుఁ డభిమన్యు వీరు సుభద్రవలన. ౨౦౭

క. శూరుం డభిమన్యుఁడు పడఁ
బోరన్, హతు లైన ద్రుపదపుత్రికపుత్రుల్,
వైరాటి వానిపత్ని కు
మారునిఁ బ్రసవించెఁ గులము మఱి తెగువేళన్. ౨౦౮

క. ఐనన్ వాఁడున్ ద్రోణజు
బాణాగ్ని విదగ్ధుఁ డగుచుఁ బ్రాణము లేకే
కానం బడి, కృష్ణునికృప
చే నాతఁడు పునరవాప్తజీవనుఁ డయ్యెన్. ౨౦౯

క. మానుగ వంశములు పరి
క్షీణము లౌనెడ భవంబు చెందినకతనన్
వానికిఁ బరీక్షితుం డని
శ్రీనామం బెల్లయెడలఁ జెందెఁ బ్రసిద్ధిన్. ౨౧౦

క. మృతు లైనన్ సుతు లందఱు
ధృతరాష్ట్రుఁడు భీమవాక్యతీవ్రతరశరా

హీనాత్ముఁడై గాంధారేయుతోఁ
పతిసమీక్షతోఁ బుంచెఁ బాండవావసథమునన్. ౨౧౧

క. వారిద్దరిపరిచర్య ది
వారాత్రము ధర్మసుతుఁడు వారనిభక్తిన్
దీరిచి, యొకింత హృదయవి
చారిక సుతగతవిచార తమ మెడసేయున్. ౨౧౨

క. విదురుం డతిధర్మాత్ముఁడు
వదలక వారలను గూడి ప్రజ్ఞాచక్షుః
ప్రముదుఁడై దరి వసియించెను
ముదమున, ధర్మజుననుజ్ఞ మునుకొని నియతిన్. ౨౧౩

క. వృద్ధుం డగు ధృతరాష్ట్రుఁడు
విద్ధుఁడుగా శ్రవణములను వినుచుండంగాఁ
గ్రుద్ధుండై కటువాగ్బ
ద్ధోక్తిఁ బ్రకటించు భీముఁ డుద్ధతబుద్ధిన్. ౨౧౪

క. ఈచీఁకు దుష్టుఁ డెంతయు
నాచే నీనిసుతు లెల్ల నాశము గని హా!
వాచవిగా దుశ్శాసన
నీచునిరక్తము రణోర్వి నేఁ గ్రోలితి హా! ౨౧౫

క. అంధుఁడు చావక యీ దు
స్సంధుఁడు మాపెట్టు పిండచర్వణమున రా
డ్బంధుం డట్టులు బ్రదుకు ది
వాంధమువలె శునకమట్లు ధ్వాంక్షమురీతిన్. ౨౧౬

క. ఇవ్విధ మనుదిన మూరక
ప్రవ్వఁ దెగడుచుండ వాయుపుత్రుఁ డదయుఁడై
దువ్వాచు మొత్తని పలుకుల
నవ్వృద్ధుఁ జెవ్వుఁ బాండవాగ్రజుఁడు దయన్. ౨౧౭

క. పదునెనిమి దేఁడు లేగతిఁ
బొదలెడు దుఃఖమునఁ బ్రొద్దు పుచ్చుచు నెట్టులో
తుది వనవాసకుతూహల
ముదితముగా నంధభూపుఁ డుంకించి చనన్. ౨౧౭

సీ. శ్రుతిచోదితంబుగా సుతులకు నిర్వాప
విధి యొనర్చెడిచింత వేధసేయఁ,
మున్ను వృకోదరుముఖమున జరిగిన
యూర్ధ్వదైహికకృతు లక్షిల మసఁచు
నకృతంబులుగఁ దోఁచు నవధరించిన బుద్ధిఁ
బూర్వవైరం బెల్లఁ బుణ్యచరిత!
యటుగాన వేఁడెద నవసరంబగు ధనం
బౌర్ధ్వదైహికవిధు లాచరింపఁ

దపము సేయంగ వనులకుఁ దరలువాఁడ
ననుచు ధర్మజు నర్థింప ననిపె విదురు;
నాతఁ డేకాంతమున ధర్మసూతిఁ గాంచి
యీవిధం బెల్లఁ జెప్పి రొప్పింపఁజేసె. ౨౧౮

క. ఏకాంతమున యుధిష్ఠిరుఁ
డీ కందువ తన యనుజుల కెఱిఁగింపం, గో
పాకులమతియై మారుతి
చీకాకొనరించె నన్నఁ జెప్పుచు నిటులన్. ౨౧౯

క. అన్నా! దుర్యోధనసా
ఖ్యోన్నతికై ధన మొసంగ నూఁకొన్నావా?
కన్నెత్తని వృద్ధుఁడు సుఖ
మున్నాఁ డిఁక నింతకన్న నొప్పమి యున్నే? ౨౨౦

క. నీ దుర్మంత్రంబుననే
గాదే ద్రౌపదినిఁ గూడి కాననములలో

ఖేదం బందితి మందఱ
నేది పరాక్రమము విరటు కెఱఁగితిమి తుదిన్. ౨౨౨

సీ. మాగధుఁ జంపిన మగఁడ నే నయ్యును
సూపకారుఁడ నౌచు స్రుక్కవలసె,
గాండీవకిణశోభి కరముల జిష్ణుండు
కంకణమ్ములు దొడిగి గరిడి గఱపె,
లాక్షాగృహంబున నిక్కి ప్రహా నగ్ని
నా పురోచను నేసి యరుగవలసె,
కీచకు లందఱఁ బీచం బడంచితి
నతికష్టమున నెట్లొ యర్ధరాత్రి,
నీ ప్రసాదంబుచేత నిన్నియును గల్గె,
జ్యేష్ఠుఁడవు గాన నీ ద్యూతసిద్ధ మైన
యెన్ని యిక్కట్టులేని మే మీఁగవలసెఁ
గాక యీయన్ని పాటులు దాఁకునె మము! ౨౨౩

క. గంధర్వజాతనిగడన
బంధితుఁ డగు కౌరవేంద్రు వదలించితి, విం
కం ధన మాతనిపరసుఖ
సంధానము కీయఁ జూతు, సరి, తగు నీకే! ౨౨౪

క. నినుఁబోటి మూర్ఖుఁ డున్నే
కనులారఁగఁ బార్థుకండ్లఁ గాటుక గని, ఖం
డన చేయక ధృతరాష్ట్రుని,
ధన మీ నెంచెదవు; నేను దానికి నొప్పన్. ౨౨౫

చ. పరుసముగా వచించి యిటు, వాయుసుతుం డటు పాసిపోవ, ము
గ్ధరుఁ బినతమ్ములం గలిసి కోరనవిత్త మొసంగఁ జీకురున్;
[illegible] భూమిదక్షిణలు విప్రుల కిచ్చి యొనర్చె, శాస్త్రవి
ధ్యవిధి శ్రాద్ధదైహికవిధానము పుత్రుల కెల్ల నాతఁడున్. ౨౨౬

క. ధృతరాష్ట్రుఁడు గాంధారీ
యుతుఁడై వడి వనము చేర నుద్యతుఁడుగఁ ద
న్మతులై విదురుఁడు సంజయుఁ
డతని ననుగమింపఁ, గుంతి యటులనె చేసెన్. ౧౨౭

క. కుంతినిఁ బుత్రకు లందఱు
నెంతగ వద్దనిన నిల్వ కేగిన గంగా
ప్రాంతోర్వ్యవనఱకుఁ దోఁ జని
చింతన్ గరిపురికి వారు చేరిరి మరలన్. ౧౨౮

క. ధృతరాష్ట్రాదులు నటు సని
శతయూపాశ్రమము చేరి జాహ్నవితీర
స్థితులై తప మొనరించిరి
కృతపర్ణకుటీరు లగుచు దృఢయోగమునన్. ౧౨౯

ధృతరాష్ట్రాదుల మరణము

ఉ. వారు తపస్థులై యరిగి వర్షము లా ఱయినన్, యుధిష్ఠిరుం
డోరువ లేక మాతృవిరహోద్యతదుఃఖముఁ దమ్ము లందఱుం
జేరఁగఁ బిల్చి కన్నులను జిందెడి బాష్పకణంబు లొక్కచే
గీరుచు గద్గదస్వర వికీర్ణత నెట్టులొ పల్కె నీగతిన్. ౧౩౦

ఉ. సోదరులార! స్వప్నమునఁ జూచితిఁ గుంతి వనంబులోనఁ జెం
పేది కృశాంగ యాట; నెరయించె మనం బటుగానఁ, జూడఁగాఁ
బోఁ దలఁ పయ్యెఁ దల్లి మఱి పూజ్యుల నా పెదతల్లిదండ్రులన్
శ్రీదుని సంజయున్ విదురుఁ, జెప్పర మీరును రాఁ దలంతురే!

శా. ఆమాటల్ విని తమ్ము లగ్రజవచో వ్యాకృష్ట సంతాప్తులై
తాముం మాతృవిలోకనోత్సవ సముత్సాహంబుతో నేఁగఁగాఁ,
దాముం వచ్చెద మంచు ద్రౌపది సుభద్రాతన్వి వైరాటియున్,
మేముం వే మని పెక్కునాగరికులున్ వెంటం జనం గోరినన్.

ఉ. అంచుటుఁ గూడి తాఁ దదలి యా శతయూపుతపోవనస్థలిం
బొంది యుధిష్ఠిరుం డచటఁ బూజ్యులఁ గుంతిని బెద్దతండ్రిఁ ద
క్కుంగలఁ గాంచియున్. విదురు నక్కడఁ గానక యాంబికేయుఁ డా
నెం దతఁ డా మహాత్ముఁడు, వచింపుఁ డటంచును బృచ్ఛ చేసినన్.

మ. ధృతరాష్ట్రుం డిటు పల్కె, నా విదురుఁ డెంతేనిన్ విరక్తాత్ముఁడై
గతసర్వస్పృహుఁడు నిష్పరిగ్రహుఁడు నై కన్న్యాసి యేకాంతసం
స్థితుఁడై నిశ్చలనిష్ఠ నెల్లపుడు నా చిచ్ఛక్తి సన్మానిభా
వితజ్ఞానాకృతినిన్ సనాతనని హృద్వేశ్మస్థితం గొల్చెడిన్. ౨౩౨

ఉ. ఆవఁడునాఁడు ధర్మజుఁడు నందును నిందు వియన్నదీతట
భ్రామణ చేసి చేసి యొక రమ్య వివిక్త వనస్థలంబునన్
శ్యామశరీరు సంశ్రిత నికామ తపోవ్రతు క్షత్తఁ జూచి, దా
నామము చెప్పి భక్తిని బొనర్చె బ్రణామము, చెంత నిల్చినన్.

మ. అనఘుం డా విదురుండు ధర్మజుని పల్కాలించి మాటాడ కే
యణుమాత్రంబుఁ జలింప కచ్ఛమగు స్థాణ్వాకారముం దాల్చి ద
త్క్షణమే యుజ్జ్వల మద్భుతంబు నగు తేజ మ్మొక్కఁ డాప్రస్యా నా
స్యనికామోద్గతమై యుధిష్ఠిరునియాస్యంబుఁ జొచ్చెం జెచ్చెరన్.

తే. విదురుఁ డిటు సన్న ధర్మజుం డెదను వగచి
దేహదాహంబు సేయ యత్నించుచుండ
"వలదు పొమ్ము, విరక్తుండు, వలదు దహన"
మనెడి యశరీరవాక్కులు వినఁబడియెను. ౨౩౩

తే. సోదరులు విని గంగావిశుద్ధవారి
స్నాతులై చెప్పి రిది సవిస్తరము గాఁగ
నంధరాజుకుఁ; బాండవు లట్టు లచట
నిలిచి రొకకొన్ని నాళ్ళు పౌరులను గూడి. ౨౩౪

క. అచ్చట ధర్మజుఁ జూడఁగ
వచ్చిరి నారదమహర్షి వ్యాసుఁడు నితరుల్

సచ్చరితులు మునిచంద్రులు
నిచ్చ నతనిఁ గూడి మాట లెసకం బెసఁగన్. ౨౩౯

క. అప్పుడు వారాశీస్సునఁ
దప్పక వీక్షించి కుంతి తా ని ట్లనియెన్
జిప్పిలుచుఁ గన్నుదోయినిఁ
గప్పంగా నీరు శోకగద్గద యగుచున్. ౨౪౦

క. స్వామీ! కష్టం బూడఁగ
నామన ముద్విగ్న మయ్యె, నాఁ డెన్నఁడో యీ
భూమిం బడుతఱిఁ గాంచితి,
సామర్థ్యము కలదు, చూపి సవరింపఁగదే! ౨౪౧

క. ఈరీతి నడుగ నది, గాం
ధారియు యాచించె నిట్లు: తమ్ములతోడన్
శూరుని దుర్యోధనుఁ గనఁ
గోరెద; నే వారిఁ జూచుకొనలేదు ప్రభూ! ౨౪౨

క. మఱి యర్థించె సుభద్రయుఁ,
బరమతపోధన! కుమారుఁ బ్రాణప్రియునిన్
వరవీరుని నభిమన్యునిఁ
గరుణింపవె కాంచఁ, గనుల కఱ వది తీఱన్. ౨౪౩

తే. ఈ విధంబునఁ బలువురు నితఁ డితఁ డని
స్వర్గత కురుప్రవీర సంచయముఁ జూడఁ
బూన, వ్యాసుండు సంయతప్రాణుఁ డగుచు
దేవిని సనాతనిన్ నిల్పె భావవీథి. ౨౪౪

క. ఆ పయి సంధ్యాసమయము
ప్రాపింప యుధిష్ఠిరాదిపరివారితుఁడై
ద్వైపాయనుండు గంగా
ద్వీపవతీ పుణ్య వారివీచుల మునిఁగెన్. ౨౪౫

తే. స్నాతుఁడై యుట్లు వ్యాసుండు స్తవ మొనర్చెఁ
బ్రకృతి నా పురుషాకార బ్రహ్మరూప
దేవదేవి మహేద్వ్యపవిస్యవాస
నిత్యగుణ యుయ్యు సగుణను విశ్వజనని. ౨౧౬

ఉ. ఎప్పుడు లేదు వహ్ని, యముఁ డెప్పుడు లేఁ, డల వి త్తేశుండు లేఁ
డెప్పుడు, లేఁడు పాశధరుఁ డెప్పుడు లేఁడో సురాధినాథుఁడే,
నెప్పుడు వేధ లేఁడో, హరుఁ డెప్పుడు లేఁడో, యుపేంద్రుఁ డేని, య
ల్లప్పుడు నుండు నిన్నుఁ బరమాత్మను దేవిని నేను గొల్చెదన్.

ఉ. నీవు జలంబు వాయువును, నీ వనిలం బల యంబరంబునున్,
నీవు గుణప్రపంచములు, నీ వహ మేసియు నింద్రియంబు నీ,
నీవు మనస్సు బుద్ధియును, నీ వల చంద్రుఁడు సూర్యుఁ డెప్పుడో,
నీ వపు డుందువమ్మ, జననీ! నిను దాసిని నేను గొల్చెదన్. ౨౧౮

తే. చెప్పె యీ జీవలోకమ్ముఁ జిత్తమందు,
సగుణ మగు లింగకోశమ్ముఁ దగ సమాధి
యందు, నాకల్పకాలమ్ము స్వాత్మతంత్ర
నై వెలుంగుదు వెఱుకకు నంద నీవు. ౨౧౯

క. ఈ జనము మృతులఁ గన ను
ద్వేజించుచు నన్ను వేఁడు వేడుక దీర్పన్
నేఁ జాల మృతులఁ జూపఁగ,
నో జననీ! యోపు దీవె, యొగిఁ జూపఁగ దే! ౨౨౦

తే. వ్యాసుఁ డిట్లు నుతింపఁ బ్రీతాత్మ యగుచు
నా మహామాయ భువనేశి శ్రీమహేశి
స్వర్గముననుండి పిలిపించి పార్థివులను
జూపె నెల్లర వారికిఁ జోద్య మొసఁగ. ౨౨౧

తే. కుంతి గాంధారియును సుభద్రాదులను వరటి
పాండవులు నందుఁ గల యెల్ల బహులజనము

స్వర్గగతులైన యాతీయజనులఁ దిరిగి
రాఁ గనులఁ గాంచి తుష్టాంతరంగు లైరి. ౨౫౨

క. వ్యాసుం డంతట స్మృతికో
న్యాసం బొనరించి యామహామాయా దే
వీ సామ్రాజ్యము, మరలఁగ
భాసించెను వారి నింద్రజాలములీలన్. ౨౫౩

క. మును లందఱుఁ జేఁ బాండవు
లనుమతిఁ గొని యరిగి, రరిగి రాత్మేచ్ఛ మునుల్,
మనమున వ్యాసప్రతిభా
గణసమ్మున్న ధర్మరాజు కరిపురి కరిగెన్. ౨౫౪

క. అంతట మూఁడవనాఁడు వ
నాంతరమున దావదగ్ధుఁడై గాంధారీ
కాంతుఁడు తనసతితోడం
గుంతీయుతుఁ డగుచు మృత్యుగోచరుఁ డయ్యెన్. ౨౫౫

క. సంజయుఁ డొక్కరుం డంతకు
ముం జనె ధృతరాష్ట్రు వీడి పుణ్యస్థలయా
త్రం జవి, నిది నారదువ
ల్లం జెవిఁ బడి, ధర్మజుఁడు కరము దుఃఖించెన్. ౨౫౬

సీ. కౌరవక్షయ మయి యాఱు ముప్పది యేండ్లు
సన, యాదవులు ప్రభాసంబునందు
విప్రశాపంబున విగతమహాత్ములై,
రామకృష్ణులు కన్నులం గనంగ
మదిరాసమాస్వాద మత్తులై యెల్లరు
మడిసి రన్యోన్యప్రమర్దనమున,
బలరాముఁడును దేహభారంబు వదలెను
హరి భగవానుఁడు నచ్యుతుండు

కృష్ణుఁడు భృగుశాపంబు పాలించు నిచ్చ
వ్యాధభాణాభిహతిని జీవములు దొఱఁగె;
యాదవలయంబు కృష్ణనిర్యాణవార్త
రెంట విని వసుదేవుండు తొట్రుపడుచు, ౨౫౭

క. హత్తింపఁ జేసి దృఢముగఁ
జిత్తంబున భువనరాజ్ఞి శ్రీరూపపరా
యత్తతఁ బ్రాణములు పరా
యత్తంబులుగా శరీర మాతఁడు విడిచెన్. ౨౫౮

సీ. అతిముక్తుఁడయి యర్జునుండు ప్రభాస
తీర్థంబు చేరి తత్తీరమందు,
వారివారికిఁ దగుతీరుగా సంస్కార
ములఁ దీర్చె నెల్లవారలకు శ్రద్ధ,
హరిదేహముం గాంచి యష్టపత్నులతోడ
దహనంబు కాష్ఠసంతతులఁ జేసి,
రాముని రేవతీరామతో దహియించి,
యంత ద్వారకఁ జేరి యందుఁ గలుగు

నెల్ల జనముల నాబాల వృద్ధముగను
పురి వెడలఁ జేసి వారితో నరిగెఁ దాను;
నంతలో వాసుదేవు మహాపురంబు,
కడలి పొంగినఁ గలిసెఁ దద్గర్భమందు. ౨౫౯

క. ద్వారకఁ గల జనులం గొని
తేరంగాఁ గృష్ణప్రియలు దివ్యధనముతోఁ
జోరాభీర విలుంఠిత
లై, రది వాపింపఁ బార్థుఁ డసమర్థుఁడు గాన్. ౨౬౦

తే. నరుఁడు నంత నింద్రప్రస్థపురముఁ జేరి
యందు ననిరుద్ధసుతు యాదవాధిపునిగ

వ్రజు నభిషిక్తుఁ జేసి, తా వ్యాసుఁ గాంచి
కథన మొనరించెఁ దనదైన్యకథ యు దెల్ల. ౧౬౧

క. వ్యాసుఁడు విని యతని సమా
శ్వాస మొనర్చి నిటుల మఱి, పార్థా! హరితో
నేసమయమ్మునఁ బుట్టెద
వాసమయం బుగ్రతేజ మది పూను నినున్. ౧౬౨

క. విని పార్థుఁడు గజపురికిం
జని ప్రీడావనతుఁ డగుచు జరిగిన దెల్లన్
వినిపింప నన్న, కాతఁడు
విని హరినిర్యాణవార్త విహ్వాలమతియై. ౧౬౩

క. సానుజుఁడుగా మహాప్ర
స్థానోద్యోగంబుతోడఁ జలిమలదిక్కై
పూని ప్రయాణము, రాజ్యం
బూనిచె నభిషేకవిధుల నుత్తరకొడుకున్, ౧౬౪

తే. ముప్పదారేండ్ల వయసున నొప్పు వాని
హాస్తిపురికిఁ బరీక్షిత్తు నధిపుఁ జేసి
ముప్పదారేండ్లు సామ్రాజ్యమును వహించి
ధర్మజుఁడు వోయెఁ బ్రస్థానతత్పరమతి. ౧౬౫

క. అనుజులతో ద్రోవదితోఁ
జనెను యుధిష్ఠిరుఁడు తుహినశైలముపైపై
చని చని యట వారార్వురు
తనువులు పడఁ జనిరి దివ్యతనువులతోడన్. ౧౬౬

పరీక్షిచ్ఛాప వృత్తాంతము

తే. అటు పరీక్షిత్తు రాజయి యఖిలపృథ్విఁ
బరమధార్మికుఁడై చేసెఁ బాలనంబు,

నితఁడు రాజర్షి యని మెచ్చ నెల్లప్రజయు;
నన్నృపు గడచెనె సమువది హాయనములు. ౨౬౭

మ. ఒకనాఁ డాతఁడు వేఁట కోయి విపులాత్యుగ్రాటవిం జొచ్చి పూ
నికతోఁ గ్రూరమృగంబులం జంపుచుఁ గ్రీడించుచుం బోవుచు
నొక యొక్కండు శరాహతం బయినఁ గన్పింపంగ రాకున్న, దా
నికినై కానన మెల్లెడన్ వెదకి యెంతే శ్రాంతుఁ డయ్యెం దుదిన్.

ఉ. ఆతఁడు శ్రాంతుఁడై చనెమున త్తఱి వేసవివేళ ప్రొద్దు తీ
క్ష్ణాతపతాపముం బఱపు చల్లన నెత్తికి నెక్కనం బిపా
సాతురుఁడున్ క్షుధార్తుఁడును నై కనె నంతికభూమి ధ్యానస
న్నీతమనస్కు నొక్కముని నిశ్చలయోగసమాధినిష్ఠునిన్. ౨౬౯

క. దాహాతురుఁడై భూమీ
రాహుత్తుఁడు మౌనిచంద్రుఁ బ్రార్థింపంగా
హాహా యిమ్మ మ్మని, యా ముని
దేహం బెఱుఁగమిని వినఁడు తిరుగఁ బలుకఁడున్. ౨౭౦

క. కడు బడలి యెంతఁ బడి దగ
యుడురంగా క్షుధయుఁ గదుర నాత్మను మఱి సం
దడి సేయఁగఁ గలిపురుషుం,
డోడ లెఱుఁగని కోప మతని కుద్రేకించెన్. ౨౭౧

క. మృతసర్పం బొకఁ డా భూ
పతియు ధనుష్కోటి నెత్తి పడవేయు మెడన్,
ధృతయోగుఁ డదియు నెఱుఁగక
యతంద్రుఁడై యుండె, రాజు నరిగె నగరికిన్. ౨౭౨

క. వనమునఁ గ్రీడించెడు త
న్మునివరు గవిజాతుఁ డను పుత్రుఁ డనఘుఁడున్
విని మిత్రులవలన నెవఁడో
తన జనకుని మెడను బాముఁ దగిలిచె ననఁగాన్. ౨౭౩

తే. అ మహాశక్తిసంపన్నుఁ డాగ్రహమునఁ
గరమున జలంబు గొని, పితృకంఠమందుఁ
గాఁపతేన నిడ్డ పాపిష్ఠుఁ బాపజేఁడు
కఱచు నేఁడవ నాఁ డని పోరి శపించె. ౧౭౪

ఆ. మునికుమారుఁ డిట్లు తన కిడ్డ శాపంబు
మహానిశిష్యువలనఁ దా నెఱింగి,
వృద్ధమంత్రివరులఁ బిలిచి పరీక్షిత్తు
పలికె నిట్లు శాపపటుత యెఱిఁగి. ౧౭౫

సీ. నాపాపమే మునిశాపరూపం బూని
యనివార్యమై వచ్చె నని తలంతు;
వేదవాదులు మృత్యు వేదంగ రా దందు
రైన, శాస్త్రము చెప్పు యత్నవిధియు;
మణి మంత్ర కౌషధి మహిమం బపారంబు;
నేను వింటిని పురాఖ్యాన మొకటి,
సర్పదష్టను బ్రియ సంజీవితం జేసెఁ
దన యాయురర్ధంబు దాని కిచ్చి
ముని యనుచు; నెప్డు భవితవ్యమునను బుధుఁడు
నిశ్చయముగో సయత్నుఁడై నిలువరాదు;
దైవమతియై నిరుద్యముం డౌ విరక్త
జనుఁడు భిక్షార్థి యతి యయి చనును మవ్వో! ౧౭౬

తే. ఎటులొ యోగించి నోటిలో నెవరొ యిడిన
నన్న మెటు చేరు నుదర ముద్యమము లేక?
మఱియును గృహస్థున కనుద్యమంబు నింద్య,
మన విని, పరీక్షితుని మంత్రు లడిగి రిట్లు. ౧౭౭

రురూపాఖ్యానము

క. దేవా! యెవ రా మునివరుఁ?
డేవిధమున నాయురర్ధ మిచ్చి ప్రియను సం
జీవింపఁజేసె? విస్తర
భావిధ మెఱిఁగింపు మనిన నతఁ డిటు పలికెన్. ౨౭౮

తే. భృగునకుఁ బులోమయందు జనించెఁ జ్యవనుఁ,
డతనికిం బ్రమతి సుకన్యయందుఁ బుట్టెఁ;
బ్రమతికిఁ బ్రతాపి యన్ సాధ్వి భార్య యయ్యె;
వారికి రురుండు పరమతపస్వి పుట్టె. ౨౭౯

తే. కలఁ డొకఁడు స్థూలకేశవిఖ్యాతమౌని;
యాతఁ డాశ్రమమునఁ దిరుగాడువాఁడు
గాంచె మేనక గంధర్వకాంతువలనఁ
గని వదలి పోయిన యనాథకన్య నొకట. ౨౮౦

క. ముని దానిఁ గొని ప్రమద్వర
యను నామం బుంచి పెంప, నదియుఁ ద్రిలోకీ
జనముల నిదియె ప్రమద్వర
తను వనఁగా నొప్పి పెరిగెఁ దరుణోజ్జ్వలయై. ౨౮౧

క. దానిం గని రురుఁ డంగజ
బాణార్దితుఁ డగుచు నింటిపజ్జ విమనుఁడై
దీనుండై యుండినఁ గని
దానికిఁ గారణము తెల్పఁ దండ్రి యడిగినన్. ౨౮౨

ఆ. రురుఁడు నిజముఁ దెలుపఁ ద్వరితగతిఁ బ్రమతి
స్థూలకేశుఁ జూచి సుముఖుఁ జేసి,
కొడుకుభార్య గాఁగఁ గూఁతుఁ బ్రమద్వర
నీయ వేఁడ, వాఁడు నీయకొనియె. ౨౮౩

క. శుభలగ్నము నిశ్చితమై
యుభయులును వివాహపరికరోద్యతు లయినన్
సుభగ ప్రమద్వర త్రొక్కె నొ
క భుజగమును, నాడుచు; నది కఱచెన్ దానిన్. ౨౫౦

క. క్ష్వేలాకీలామాలా
కీలితయై యసువు దొఱఁగి క్రిందం బడఁగాఁ,
గోలాహల ముదయించెను
వ్యాలోకాలోల మౌని వారములోనన్. ౨౫౧

తే. స్థూలకేశనాముఁ డొట్టి మౌనీంద్రుల
రోదనంబు వినుచు రురుఁడు వచ్చి
కాంచె నచటఁ బడిన కాంతఁ బ్రమద్వర
మేను దొఱఁగియు జిగి మెఱయుదాని. ౨౫౨

క. రురుఁ డచ్చోటు వాసి యొంటిగ
విరహాతురుఁ డగుచు శోకవిహ్వలమతియై
కరుణంబుగ రోదించెను
పరిపరివిధములను దానిబాస దడవుచున్. ౨౫౩

ఉ. దైవహతుండనైతిఁ బ్రమదావిరహార్తుఁడనైన నాకు నీ
జీవిత మేల? నాదయితచేయి గ్రహింపను, లాజహోమదీ
క్షావిధి నిర్వహింపను, విషంబు గ్రహింతునొ, నీటఁ జొత్తునో,
పావకునందు దూఁకెదనొ, పాశము కంఠమునందుఁ గొందునో!

మ. మరణోపాయవిమార్గమాణుఁడు నదీమార్గంబునం బోవుచున్
మఱియుం జేసె విచార మిట్లు, మరణింపన్ లాభమా! దానిచేఁ
బరలోకంబునఁ గూర్తునే ప్రియకు భవ్యం బింతయే? నాకుఁ ద
ద్విరహావ్యాధికృతాత్మఘాతి కెటు ప్రాపించున్ ప్రియాసంగతుల్?

క. జననీజనకుల ననఘుల
ఘనచింతావనధి ముంచి, కడుఁ బాపంబుం

గాదా నేల, యనుచు స్నానం
బొనరించి ప్రీతాచమించి యొయ్యన శుచియై. ౨౯౦

వ. జలములఁ గొంచుఁ బల్కె నిటు సత్ప్రీతిః నేని యొకింత దైవతా
పరివదివస్య, సద్గురుల భక్తి నుపాసనచేసి యుంటినేని
జ్వలనుఁడు హోమతుష్టుఁ డయి వర్తిలునేని; దపోజపంబులన్
సలిపితినేని, నాదయిత చయ్యన జీవము లానుఁ గావుతన్. ౨౯౧

ఉ. వేదము తెల్ల సాంగముగ వెల్గి యధీతము లయ్యెనేని, నా
సాదితసంస్కృతిన్ హృదయసంస్థితయే నల వేదమాత, స
మ్మోదితుఁ డయ్యెనేని రవి, పూర్వభవంబులఁ బుణ్య మింతె సం
పాదితమేని, నాప్రియ ప్రమద్వర జీవము లానుఁగావుతన్. ౨౯౨

క. రురుఁ డీవిధమునఁ బలుకుచుఁ
బరభక్తిన్ దైవతాళి భజియించి యెదన్
గరధృత తజ్జలములు భువిఁ
బరివర్జన చేయ, నపుడ ప్రత్యక్షంబై. ౨౯౩

తే. పలికె దేవదూతః బ్రహ్మిష్ఠ! సాహసం
బేలనయ్య! చావఁ బోలునయ్య!
కాలమైనఁ బ్రెళ్ళె గంధర్వకన్యక,
పరిణయమ్ము కమ్ము మఱొకకన్నె. ౨౯౪

ఆ. రురుఁడు పల్కె నిట్లుః వరియింపను మఱొక్క
వనితఁ, జత్తు నదియ బ్రదుకకున్న;
నట్లు పల్కు రురుని హఠవాక్కు లాలించి
దేవదూత పల్కెఁ దీఁపినుడుల. ౨౯౫

క. ఒక్క యుపాయము సెప్పెద,
నక్కన్యకు నీదు నాయురర్ధం బిమ్మా,
యిక్కరణిఁ జేయ దానిని
నిక్కము బ్రదికింపవచ్చు, నీ వొప్పెదవే ౨౯౬

క. రురుఁ డదివిని, యిప్పుడ ప్రమ
ద్వర కిచ్చితి నాయురర్ధభాగం, బదియే
మరలక సంజీవిత యై
కర మానందంబుఁ గూర్చుఁ గావుత మనియెన్. ౨౯౬

సీ. ఆప్రమద్వరతండ్రి యయిన విశ్వావసు
నాముండు ప్రథితగంధర్వవిభుఁడు
తెలిసి వృత్తాంతంబు దేవదూతను గూడి
చనె ధర్మరాజుపార్శ్వంబు చేర
దేవదూత పలికె దేవ! విశ్వావసు
పుత్రి ప్రమద్వర భోగిదష్ట
యై మృతిఁ గనె, రురుఁ డామె నుజ్జీవింప
నాయురర్ధం బీయ నియ్యకొనియె,

మఱియు నాతనివ్రతచర్యామహిమవలన
బ్రదుకఁగ నను జ్ఞయి మ్మని పలికి, ధర్ముఁ
డనుమతింపంగఁ, జేకొని, యామెఁ డామె
రురున కిచ్చెఁ, బెండిలి యయ్యె నిరువురకును. ౨౯౮

క. ఈవిధి నుపాయబలమున
జీవింపఁగఁ జేసెఁ ద్యక్తజీవను రురుఁడుం,
గావున మణిమంత్రౌషధ
సేవల నాత్మాభిరక్ష సేయఁగ వలయున్. ౨౯౯

క. సచివులతో నిటు లని మఱి
రచియింపఁగఁ బంచి యొక్క ప్రాసాదంబున్
రుచిరంబు సప్తభూమిక
నచిర మది ససచివుఁ డగుచు నధిరోహించెన్. ౩౦౦

తే. సేవకునితప్పు మన్నన సేయవలయు
మఱవవలె నని మానిని మరల మరల

వేడఁగా గౌరముఖుసిఁ బంపించి మఱియు
నాత్మరక్షణవ్యగ్రుఁడై యాతఁ డుండె. 301

క. మణిమంత్రౌషధుల విప్రులఁ
దనమందిరమందు నునిచి తగుచోటుల ర
క్షణకై చుట్టును శూరుల
ఘనగజముల మంత్రిసుతుని గాపుగ నుంచెన్. 302

క. గాలియు నటు చొర నేరని
లీలన్ శాసించి యెల్లక్రియ లాసౌధా
ట్టాలికమున నే జరుపుచు
నోలిన్ లెక్కించుచుండె నొక్కొక దినమే. 303

తే. దాని విని కశ్యపుం డను ధరణిసురుఁడు
మంత్రవిదుఁడు ధనార్జనాయంత్రితుఁ డయి
యా పరీక్షితు దర్శించి యతని వేడి
ధనముఁ గొనునిచ్ఛ నిలు వీడి తరలె నటకు. 304

క. నృపుశాపము విని తక్షకుఁ
డపుడ వెడలి వృద్ధవిప్రునాకారముతో
న్పథంబున నటు సను క
శ్యపుఁ గని ప్రశ్నించె వానిచనుకర్జంబున్. 305

వ. కశ్యపుం డి ట్లనియె. 306

తే. నేను కశ్యపుండ నిర్విషీకరణైక
సిద్ధమంత్రవిదుఁడ, నిద్ధతేజుఁ
గురునృపాలుఁ దక్షకుం డంటి కఱచిన
స్వస్థుఁ జేసి యశము వసువుఁ గొందు. 307

వ. తక్షకుం డి ట్లనియె. 308

క. నేన కురురాజుఁ గఱవఁగఁ
బూనిని తక్షకుఁడ, నేను ముట్టినవారిన్

నీ నేర్పున బ్రదికింపం
గా నోపవు, పొమ్ము తిరిగి కశ్యపదేవా! ౩౦౯

వ. నావుడుఁ గశ్యపుం డి ట్లనియె, ౩౧౦

ఆ. విప్రశాపయుక్తుఁ బృథివీశుఁ దక్షకా!
నీవ కఱచు నెడల నిక్కువముగ
సిద్ధమంత్రలీల జీవింపఁజేసెద,
నిందు సుంత లేదు సందియమ్ము. ౩౧౧

క. అది నమ్మక తక్షకుఁ డతి
మదమున న్యగ్రోధ మొండు మాద్యద్దంష్ట్రా
విదళన మొనరిచి, కశ్యప!
బ్రదికింపుము దీని నంచు భస్మము చేసెన్. ౩౧౨

ఆ. కశ్యపుండు నిదిగో కను మంత్రబల మని
బూది యెల్ల నొక్క ప్రోవు చేసి
మంత్రజలము చల్లి మఱ్ఱి నెప్పటియట్ల
బ్రదుకఁజేసె వాఁడు బ్రమసి చూడ. ౩౧౩

క. భ్రాంతుం డై తక్షకుఁ డనె,
నెంతటి ధన మీవు రాజునెడఁ గోరెదవో,
యంతటి ధన మిచ్చెదఁ జను
మింతట, నాపూన్కి దీరు నిదిగో మహాత్మా! ౩౧౪

చ. అది విని కశ్యపుండు మనమందు విచారము చేసె నిట్లు, లే
నిది గొని సన్న నాకు యశ మేగతి నబ్బుఁ, బ్రజాప్రియుం బరీ
క్షిదవనిపాలు లెస్స బ్రదికించిన పుణ్య మ దెట్లు వచ్చు, నా
కదియును గాక లోభమున వ్యాప్తములౌ నయశస్సమిశ్రముల్.

మ. ధనభారంబు యశోవిమిశ్ర మయి శ్రీధామంబుగా నొప్పు నా
ధనమే కీర్తివిహీన మైననెడ నసాధ్యం బైన భారం బగున్,

దనసర్వస్వము సల్పఁడా రఘుఁడు మున్ దానంబు సత్కీర్తికాం
క్షను, నెన్నాళ్ళకి యేమి యీయఁడుగ హరిశ్చంద్రుండునుం గర్ణుఁడున్ ?

తే. అట్లు చింతించి కశ్యపుం డెడఁద, నంత
ధ్యాన మొనరించి, కాంచి గతాయువునిఁగ
ధరణినాథునిఁ, దక్షకదత్తమైన
వసువుఁ గొని యేగె నిచ్చ నివర్తితుఁ డయి. ౩౧౭

తే. కశ్యపు నివృత్తుఁ జేసి తక్షకుఁడు వేగ
హాస్తినాపురిఁ జేరి యేడైనాఁడు
పురమువెలుపల నొక్క యుప్పరిగపై సు
రక్షితుం డని వినెను బరీక్షితు నృపు. ౩౧౮

క. తక్షకుఁ డట వీక్షించెఁ బ
రీక్షిత్క్షోణీంద్రు, మంత్రయుక్తుల మణులన్
దక్షు లగు విప్రవర్యు ల
నుక్షణమును రక్ష సేయ నాల్కొనువానిన్. ౩౧౯

క. అందుఁ గల విప్రశాపభ
యాందోళన జిహ్మగేశుఁ డాలోచించెన్
మందిర మిట్టిది యెట్లు చొ
రం దగు నీశాపదగ్ధు రాజుం గలవన్? ౩౨౦

క. తాపసపీడాకరుఁ డీ
పాపిష్ఠ నృపుండు మృత్యువంచనకొఱకై
యీపగిది రక్షకయి సౌ
ధోపరి నున్నాఁ డెఱింగియుం గాలగతిన్ ! ౩౨౧

క. ఎందుఁ జని యెందు డాఁగిన
నెందఱు రక్షింపఁ బూని యెదిఁ బొనరుపఁగా,
నందక మృత్యువుకోఱల
కుం, దప్పఁగఁ దరమె యెట్టి కోవిదునకు నేన్ ! ౩౨౨

క. దానస్నానాదికక
ర్మాణంబుల వ్యాధి తఱుఁగు, నాయువు హెచ్చున్,
దానివలన మృతి తొలఁగక
పూనిన సాధింపవచ్చుఁ బుణ్యాగతులన్ ! 3_౬౩

క. పాండవదాయాదుఁడు వీఁ
డుండెడి నలు పుణ్యాకార్యయుక్తుఁడు గాకే,
దండన కల మృత్యువుఁ గా
నం డహహా మేడ యెక్కి నందితుఁ డగుచున్! 3_౬౪

పరీక్షిన్మరణము

తే. ఇట్లు చింతించి తను గొల్చి యెదుట నున్న
యురగపతులఁ దాపసవేషధరులఁ జేసి
యధిపు దర్శింప ఫలమూలహస్తులనుగ
నంపి, ఫలగతకీటమై యనుసరించె. 3_౬౫

ఉ. వారలు శీఘ్రయానమున ద్వారముఁ జేరి నివారితార్థులై
ద్వారము గాచువారిఁ గని పల్కిరి తాపసవేషధారులున్,
భూరితరాజదర్శన కవారితులై చనుచుంద్రు తాపసుల్,
మీరు ఘోనరించువారణ యమేయము నశ్రుతపూర్వముం జూడీ!

క. ఆరోహింతుము సౌధము
మా రాజుకుఁ గానుక లిచ్చి మాకొలఁదిగ నా
శీరుక్తుల యుక్తునిఁగాఁ
జేరింతుము, మాకుఁ బోవఁ దెరు విం డనినన్. 3_౬౬

క. వినయంబున రక్షకు లి
ట్లనిరి నిషేధించె నిప్పు డఖిలజనులకున్
జనపతి యిందుం జొచ్చుట,
కనఁ దగు రేపాడి మీరు కాంక్షింతురయేన్. 3_౬౭

తే. అట్లు వల్కల భోగు లసిరి, పోనిండు లే,
తెచ్చినాము రాజు కిచ్చు కొఱకు
జలము పండ్లు మూలములును, నాశీస్సులఁ
గొండు మీని నిచ్చిరండు పతికి. ౩౨౯

క. వా రది నృపతికిఁ జెప్పినఁ
దేరంగ ఫలాదు లనుమతించి బహునమ
స్కారములం దెలుపుఁడు, రే
పే రం డని వేఁడుఁ డని నరేంద్రుఁడు పంచెన్. ౩౩౦

తే. అది నివేదింప రక్షకు లవనిదేవ
వేషభోగులు నట్లు కావించి చనిన;
వార లిచ్చిన ధన మూల ఫలము లపుడు
విభుసముంగల నుంచిరి వినతు లగుచు. ౩౩౧

క. ఫలములఁ గొని భూపాలుఁడు
పలికెను సచివులకుఁ మీరు భక్షింపుం డీ
ఫలముల నని, వారల కా
ఫలముల నన్నియును బంచి, స్వయముగ నందున్— ౩౩౨

క. ఫల మిది పరిపక్వము ద్విజ
కులదత్త మటంచు విచ్చి గొబ్బున నందున్
నలు పగు నయనంబులతో
నలఁతి పురువుఁ దామ్రతనువు నాలోకించెన్. ౩౩౩

చ. అది గని విస్మితాత్మ సచివావళి కిట్లనె నుత్తరాసుతుం,
డదె రవి యస్తమించెడిఁ, విషాప్తి విషాదము నస్తమించుచు
న్నది, మునిశాప మానకకారణార్థము కా దన కొప్పుకొందుఁ, బు
ర్విది, ననుఁ గాటు వేయుత యతెచ్చెనటంచు ధరించెఁ గుత్తుకన్.

మ. దినవాథుం డపరాద్రిఁ గ్రుంకుతటి ధాత్రీపాలకుం డాక్రమిన్
దనకంఠంబునఁ జాల్పఁ దక్షకుఁడు విస్తారోగ్రరూపంబు పె

ల్చినఁ బెం పొంది భయానకప్రకృతిఁ గాలప్రఖ్యుఁడై తాల్చి భూ
పుని భోగంబులఁ జుట్టి, ముట్టి కఱచెన్ ఘూత్కారఘోరంబుగా.

క. స్నేహాతు లేడ్చిరి, సచివులు
మోహితులై చెదల, వగలఁ బొగిలిరి వృద్ధుల్,
హాహాకారం బెల్లెడ
వ్యాహృతమై పెంపు గాంచెఁ బరిజనములలో. 33౬

క. వేష్టితుఁడై తక్షకుచే
నష్టాఖిలపౌరుషుఁడుఁ బ్రణష్టచలనుఁ డ
స్పష్టధృతి పరీక్షిన్నృపుఁ
డిష్టులకున్ దుర్నిరీక్ష్యహీనత బ్రుంగెన్. 33౭

క. ఘోరములై యహిముఖని
స్సారిత గరళాగ్నిశిఖలు క్షణమాత్రములో
మారణదహనము సేయఁగ
నే, రాజుం గూలె దగ్ధవృక్షోపముఁడై. 33౮

క. రక్షకు లందఱుఁ గనఁ జనెఁ
దక్షకుఁ డపు డంతరిక్షధామముదారిన్
మాక్షేత్రాక్షేప జగ
ద్భక్షణకరణోత్థ సర్వభక్షునిరూపై. 33౯

సీ. విగతజీవుని భూపు వీక్షించి జను లెల్ల
విలపించి రెంతయుఁ గలఁత నంతఁ
బుత్రుని బాలుని మునుకొని మంత్రులు
పరలోకసత్క్రియల్ జరుపఁ దొడఁగి
విషదగ్ధమై భస్మవిధి నున్న తత్తను
వగురుకాష్ఠముల జాహ్నవితటమున
దుర్మరణాగత దోష ప్రాయశ్చిత్త
విధిపూర్వముగ దాహవిధులు దీర్చి

యథార్థ్వదైహికక్రియలు శాస్త్రానుగదిత
రీతిఁ జేసిరి, చేసి సర్వసురులకు
బహువిధంబుల దానముల్ పాడియావు
లన్న వస్త్ర ధరా సువర్ణాదికములు. ౩౮౦

చ. అంతటఁ బౌరజానపదు లందఱుఁ బిల్చి తదీయవాంఛ న
త్యంత మెఱింగి మంత్రు లఖిలావనిపాలనలక్షణాళి భా
స్వంతుఁ బరీక్షిదాత్మజుని బాలకునిన్ జనమేజయాఖ్యు నా
శాంతమహీశుఁ జేసిరి శుభాహమునం దిడి సింహపీఠిపై. ౩౮౧

క. ధాత్రేయీరక్షితుఁడై
ధాత్రీశుఁడు రాజచిహ్నధరుఁడై విలస
ద్గాత్రుండై సర్వాదర
పాత్రుండై దినదినప్రవర్ధితుఁ డయ్యెన్. ౩౮౨

తే. పదునొకండవయేఁడు సంప్రాప్తమైనఁ
గులపురోహితుఁ డతనికిఁ గులనియుక్త
విద్య నొసఁగిన, నతఁడు నా విద్యఁ గొనియె
నిజకులక్రమాగతమైన నీతి మెఱయ. ౩౮౩

క. నృపుఁడు ధనుర్వేదంబున
నిపుణతఁ బరిపూర్ణదీక్ష నిష్ఠితుఁ జేయన్
సుపరిష్కృతుఁడై వడసెను
నృపతియుఁ గుంభజునికడఁ గిరీటియుఁ బోలెన్. ౩౮౪

క. వేదంబున మఱియు ధను
ర్వేదంబున ధర్మశాస్త్రవిస్తర నృపనీ
త్యాదిక సమస్త విద్యల
వైదుష్యము కలిగి వెలిగెఁ బారీక్షితుఁడున్. ౩౮౫

క. బలవంతుఁడు శుభదర్శనుఁ
డలఘుపరాక్రమఁ డనిందుఁడు డనల్పవిక్రముఁడున్

లలితుఁడు జితేంద్రియుఁడునై
యిల ధర్మజురీతి ధర్మ మెడయక యేలెన్. ౩౮౬

తే. వానికల్యాణసుగుణసంపత్తి గాంచి
యతనికి సువర్ణవర్మాఖ్యుఁ డనఁగ వెలయు
కాశికాపతి శుభగుణరాశియైన
కన్యక వపుష్టమ నొసంగెఁ గాంతగాఁగ. ౩౮౭

ఉ. దానిని నల్లగల్వలవితం బగు గన్నులదానిఁ, దేంట్లచం
దాన నెసంగు దీర్ఘలలితంబు కచం బగుదానిఁ, గుండలం
బౌనకుచద్వయ నిధాన మగు తప్పగు చన్నులదాని, గంగతీ
రాన వెలుంగు సైకతవిరాజి నితంబముదాని నా సతిన్. ౩౮౮

వ. కూడి జనమేజయుండు వనంబుల నుపవనంబుల వివిధ విహార విలాస
కేళీవినోదంబులఁ దవిలి, కాశీరాజసుత యగు నంబికం గూడి విచిత్ర
వీర్యుండును, సుభద్రం గూడి యర్జునుండునుంబోలె, నిరంతరతదా
యత్తంబగు చిత్తంబున నితరం బెఱుంగక యుండె. ౩౮౯

జనమేజయుండు సర్పయాగం బొనరించుట

తే. అట్టియెడఁ దీక్షుఁ డుత్తంకుఁ డనెడు వాని
తక్షకుని కీడుసేఁత సంతప్తుఁ డగుచుఁ
దదపచితికి సమర్థుని వెదకి తుదకు
నెంచి పారీక్షితునిఁ జేరె నిభపురంబు. ౩౯౦

క. జనమేజయు నుత్తంకుఁడు
గని యిట్లనెః నకట! నీవు కార్యాకార్యం
బను వెఱుఁగ, వకర్తవ్యం
బొనరుతు, కర్తవ్యకలన నూనవు బుద్ధిన్. ౩౯౧

క. ఏ మనఁ గల నిన్నయ్యో క
ర్మామర్షుని విస్మృతారి నకృతోద్యమునిన్

క్షమియింపు బాలచేష్టా
గామున నతండ్రిజ్ఞు నేమి ప్రార్థింతుఁ బ్రభూ! ౩౫౨

ఉ. ఐదులు పలికె నిట్లు పార్థమున్మనుమండు
నెఱుఁగకున్న వైర మేమి నాకు
నేను ప్రతికృతంబు దేనికిఁ జేయ ని
ప్డే మొనర్పవలయు నో మహాత్మ! ౩౫౩

క. వానికి నుత్తంకుం డనె
నో నృప! నీతండ్రిఁ జంపె నొక జిహ్మగ దు
ర్మానుఁడు తక్షకుఁ, డనుగు మి
దే నీమంత్రులను దండ్రి యీల్గినవిధముల్. ౩౫౪

సీ. రాజు విని యవి మంత్రులఁ బ్రశ్న సేయ
వారు పల్కిరి ద్విజశాపవాక్యవలనఁ
బాము గఱచిన నీతండ్రి పడె నటంచు
నది వినుచు విస్మితుం డయి యడిగె రాజు. ౩౫౫

తే. మహాసశాప మంత్రము దాని కారణ మిందుఁ,
దక్షకుం డదేమి తప్పు చేసెఁ?
దెలుపు మన్న, మానికి తెలిపెఁ, గశ్యపునకు
నను వాసంగి తిరిగి పంపిన కథ. ౩౫౬

క. మఱియుం జెప్పం దొడఁగెను,
రురుఁ డనియెడు విప్రుఁ డొక్కరుఁడు ప్రియఁ గాకో
దర మది కఱచుట మడిసినఁ
దిరుగం బ్రదికించి పూనెఁ దీవ్రశపథముల్. ౩౫౭

క. ఇది మొదలుగ నేఁ జంపెద
వెదకి వెదకి యెల్లఫణుల పృథ్వీస్థలి నం,
చది మొద లటులే సేయుచు
ముదుసలి డుండుభముఁ జూచి క్రోధమ్మున భార్గవుఁడు. ౩౫౮

వ. అది గని యా డుండుభంబును, నో బాడబశ్రేష్ఠా! నీ కెగ్గొన
ర్చితి? నన్నెందుల కూరక చిదుమ నేయం బూనెద? వుడుగు; మన.
వాఁడు, నేను రురుండను; మీజాతి ద్విజిహ్వాం బొకండు నిరపరాధ
యగు నాప్రియురాలిం గఱచి పొట్టం బెట్టుకొనియె; నది మొదలు
తత్ప్రతీకారంబుగ నఖిలవ్యాళ మథనంబునఁ గృతప్రతిజ్ఞుఁడ నైతి;
నన డుండుభ మి ట్లనియె. ౩౫౯

క. నే నట్లు కఱచుపామును
గానయ్య! సమానరూపకలితుఁడ నింతే,
ప్రాణకు చంపఁగ నను, నను
మానుషసుమనోజ్ఞవాణి మానుగ వించుక. ౩౬౦

క. నీ వెవ్వఁడవు డుండుభతను
వేవిధమునఁ గలిగెఁ బలుకుమీ నాఁవుడు వాఁ
డావిధ మంతయు రురునకుఁ
దా విస్తరముగను దెల్పెఁ దత్క్షణ మిటులన్. ౩౬౧

ఆ. మున్ను నే బ్రాహ్మణుండనై, మూర్ఖవిధిని,
సఖుఁడు ఖగమాభిధుం డగ్నిశాల నుండ,
వాని బెదరింపఁ దృణకృతఫణిని వేయఁ,
గనలి శపియించె, డుండుభతనువుఁ బూన. ౩౬౨

తే. శాపమోచన మర్థింప శాంతుఁ డగుచుఁ
బల్కె సఖుఁ డిట్లు, లెప్పుడు ప్రమతిసుతుఁడు
రురుఁడు నినుఁ గాంచు, నప్పుడు మరలఁ బ్రకృతి
నందెద వటంచు; నా రురుం డవుదు వనఘ! ౩౬౩

ఆ. మఱియు. బల్కెదఁ బరమధర్మంబు వినుము,
విప్రుల కహింస విహితమై వెలయు నెందు,
యజ్ఞవిహితం బహింస, దయారసంబు
నెఱుక గల విప్రుఁ డెల్లెడఁ బఱపవలయు. ౩౬౪

క. పాపమెయిం బాసి చనెం
బాపఁడు రురుఁ డంత నదలెఁ బన్నగహింసన్;
గోపించి పారుఁ డహివధ
దీక్షించెను, నీవు మఱచి తెలియవు రాజా! 315

ఉ. కూడని చావు వచ్చినదికూడను జూడుము తండ్రికిం ద్రిథా
పాడుది పాపకాటు మృతి, పా డగు చా వది స్నానదానముల్
వీడిన, నంతరిక్షమున వేఁచిన చా వది, కూడ దన్నిటం
గీ డొనరించి దుర్గతి లగింపఁగఁ జేసెను దక్షకుం డిటుల్. 316

క. జనకుని సముద్ధరించెదు
మన సున్నెడ, నంబవేరి మఖమిషమున నీ
క్షణమునసె సర్పసత్రం
బొనరింపఁగ దీక్ష వూను మో రాజన్యా! 317

క. ఆమాటలు జనమేజయ
భూమీశుఁడు వినినమాత్ర పొంగఁగఁ గనులన్
ధూమముగ బాష్పధారలు
తా మాటాడంగ రాక తడఁబడుచు ననెన్. 318

క. ఛీ! యేటికి నాజన్మము?
మాయ య్యటు ఘోరసర్పమరణముఁ గొనఁగా,
నే యపచితి చేయనఁ నే,
జే యజ్ఞాగ్నిని ఫణుల దహింపఁ దివురుదున్. 319

తే. తత్క్షణంబున మంత్రు లందఱను బిలిచి
తక్షకుఁడు యజ్ఞపశువు నుత్తంకమౌని
హోతగాఁ, జేయు మఖమున కుచితవస్తు
వులను గూర్ప నియోగించి పలికె నిట్లు. 320

క. పిలిపింపుఁడు సద్ద్విజులను
గొలిపింపుఁడు నేల గంగకూలమునందున్,

నిలిపింపుఁడు శతశాలను,
మలిపింపుఁడు యజ్ఞవేది మహనీయముగాన్. 321

తే. మఱియు లాలించి సర్వసంపన్నముగను
యజ్ఞసంభారములు కూర్చి, యతివిశాల
వేది యమరించి, పిలిపింప వేదవిదుల,
సర్పసత్రము చేయంగ సాగె రాజు. 322

క. ఫణిహవనము సాగెడు నెడ
వణఁకుచుఁ దక్షకుఁడు వోయి వాసవు సంర
క్షణ మడుగ, నతఁడు కరుణే
క్షణ నభయ మొసంగి నిలిపె స్వాసనమందున్. 323

తే. తక్షకుం డింద్రశరణుఁడై త్యక్తభీతి
నుండు టెఱిఁగి యుత్తంకుఁ డుగ్రోద్యమమునఁ
దక్షకుని సేంద్రుఁగా నిమంత్రణము సేసి
రమ్మనుచుఁ బల్కె బ్రాహ్మనిర్ఘాతవాణి. 324

క. ఆయెడఁ దక్షకుఁ డడలుచు
యాయావరకులజుఁ దలఁప నాస్తీకు మదిన్,
బోయి యతఁడు జనమేజయు
నాయాగము ఋత్త్విజులను నభినుతి చేసెన్. 325

క. పండితుఁ డగు నాయర్భకు
మెండగు తేజస్సు చూచి మెచ్చి, నృపుఁడు, కో
ర్కొండు వరం బేదేనియు
నొం డనక మహాత్మ! దాని నొసఁగెద ననినన్. 326

ఆ. యజ్ఞవిరమణంబ యాతండు కోరిన
నఖిలమునులు నప్పు డదియ వేడ
సత్యబద్ధుఁ డగుచు జనమేజయనృపుండు
సర్పసత్రహోమ శాంతి చేసె. 327

వ్యాస జనమేజయ సంవాదము

క. జనమేజయుఁ డంతట జయు
మును వైశంపాయనుండు మునిచంద్రుఁడు చె
ప్పిన విని యును శాంతింపని
మనమున నొకనాఁడు వ్యాసమౌని కిటు లనెన్. ౩౭౮

తే. దేవ! యేరీతి నాకు శాంతించు మనసు?
పార్థమనుమండు నాతండ్రి పాఁపచావు
నంతరిక్షంబునం గాంచె నవశుఁ డగుచు
నెట్లు నాతండ్రి గాంచు నిష్కృతి? వచింపు. ౩౭౯

తే. భూభుజుల కుత్తమము రణభూమిఁ దెగుట,
మధ్యమము విధిపూర్వకమరణ మింట,
దుర్మరణ మొంది చనెఁ దండ్రి దుర్గతి మెయి,
స్వర్గముం గూర్పఁ గల శాంత్యుపాయ మేది? ౩౮౦

క. ఆసరణిన్ జనమేజయు
చేసిన ప్రశ్నంబు వించుఁ జెలఁగుముదముతో
నా సభ నాలోకించుచు
వ్యాసుం డిటు లానతిచ్చె వసుధేశునకున్. ౩౮౧

క. వినవయ్యా జనమేజయ!
వినిపింతుఁ బురాణవరము వివిధకథాశో
భన మతిగుహ్యము నద్భుత
మును రమ్యము శివము శుభము పుణ్యము వరమున్. ౩౮౨

క. భాగవతాఖ్యానం బది
యాగమ సర్వార్థ సార మది విన్నంతన్
భోగించుఁ జతుర్వర్గము,
వైరాగ్యము దీని శుకున కిచ్చితి మొదలన్. ౩౮౩

వ. జనమేజయుం డి ట్లనియె. ౩౮౪

ఆ. దేవి! యేమి చేసి తివిరి యాస్తీకుఁ డా
యాగమునకు విఘ్నమాచరించె?
నెవరు వానితండ్రి? యేటికి సమకట్టె
ఫణులఁ గావ? విశదపరపుమయ్య! ౩౮౫

వ. వ్యాసుం డి ట్లనియె. ౩౮౬

సీ. మును జరత్కారుఁ డను ముని శాంతుఁడు విరక్తుఁ
డయి గృహం బొల్లక యరుగ నొకటఁ
గనఁబడె నతనికి వనమున నొక గర్త
మున వ్రేలు తత్పితృగణము పిలిచి
పలికె ని ట్లని! పుత్ర! సలుపు గార్హస్థ్యంబు.
దాన సంతృప్తి నెంతయును బొంది,
నిశ్చింతమై స్వర్గనిలయుల మగుదు మ
టన్న వారల కిట్టు లనియె వాఁడు,

నా కయాచితమై మఱి నాదుపేరు
కలిగి, నా మేరలకె నిల్చు కన్య ప్రాప్త
మయిన సతిగా గ్రహింతు సత్యంబు నమ్ముఁ
డంచుఁ దనయిచ్చ నేగెఁ దీర్థాభికాంక్ష. ౩౮౭

తే. అప్పుడే పన్నగుల నెల్ల నగ్నిఁ బడఁగఁ
గద్రువ శపించెఁ దల్లి; యాకథను వినుము:
కశ్యపునిపత్ను లిద్దరు కద్రువ యన
వినత యన నారు విహరించు వేళ నొకట. ౩౮౮

క. దినమణిరథరథ్యంబును
గను మల్లదె యంచుఁ జూపి కద్రువ యడిగెన్,
వినతా! యాహయవర్ణం
బును దెల్పం గలవెఁ నీవు ముం దన నదియున్— ౩౮౯

తే. అరసి చూడఁ దెలసి దా యశ్వరాజంబు,
నేమి గాఁగ దాని నెంచె దీవు?
పలుకు మీవు నంతఁ బందెంబు సఱితనే
యనుడు వినత కప్పు డనయె సవతి. ౩౯౦

క. ఓ వెఱ్ఱిదాన! చూడవె
యావార్వము కృష్ణవర్ణమై యొప్పెడి, నిం
దీ వోడిన నాదాసివి
కావుట పందెంబు, నేను గావుట నీకున్. ౩౯౧

క. మఱునాఁడు వారివాదం
బిరువురుఁ గని నిశ్చయించు నిచ్చ నరిగె ర
ట్లరిగి పృదాకుప్రసు వది
యురగుల నెల్లరను బిలిచి యొయ్యనఁ బలికెన్. ౩౯౨

క. పందెము గలిగెం జని మీ
రందఱు రవిహయ తనూరుహంబుల మఱుఁగా
పొందిక వ్రేలుఁడు నలు పగు
చందంబునఁ గానిపింప జయ మగు నాకున్. ౩౯౩

క. కొందఱు కా దన వారల
నందఱ శపియించె నగ్నియందుఁ బడంగాఁ,
గొందఱు మాతృకృతాజ్ఞా
చ్ఛందంబున వ్రేలి నలనిచాయగ హయమున్. ౩౯౪

ఆ. కానిపించునట్లుగాఁ జేయ, సవతులు
చూడఁ బోయినంత నోడె వినత;
దాసి యగుచు వినత దైన్యంబునం గొల్చె
సవతి, నట్లు పెద్ద సమయ మరిగె. ౩౯౫

క. గరుడుఁడు సువర్ణపక్షుం
[illegible]

స్ఫురణముఁ దుదిలోఁ డయి వినతకుఁ
గరములు జోడించి పలికెఁ గడు వినతుండై. ౧౯౬

క. తల్లీ! యేటికి నిటు దుర
పిల్లెదు, నేఁ గలుగ దుఃఖభీతి యు దేలా?
తల్లులశోకము దీర్పని
పిల్లలు వా రేల? వంత పేర్కొను, తీర్తున్. ౧౯౭

ఆ. కనుల జాఱు బాష్పకణధార మది పెల్లఁ,
దండ్రి! నేను సవతిదాసి నైతిఁ,
దన్ను మోయు మంచు న న్నానిచ్చి తన్నెడి
దాని మోయలేక దీన నైతి. ౧౯౮

క. గరుడుఁడు తల్లికి మాఱుగఁ
బరివహన మొనర్ప నాజ్ఞ బడసి కుటిలు లౌ
నురగులఁ గద్రువతోడన్
సరిగా మోయుచును జేర్చె సాగరతటమున్. ౧౯౯

తే. దీక్షతో మాతృదాస్యవిమోక్షకాంక్షఁ
గద్రువకు మ్రొక్కి యడిగెను గరుడుఁ డపుడు,
తల్లి! సెల విమ్ము, మాతల్లి దాస్య మెట్లు
వీఁగు? నన నది యమృతంబు వేడెఁ దేర. ౨౦౦

మ. జననీదాస్యవిమోచనార్థము సుధాసంపాదనోద్యోగియై
వినతాపుత్రుఁడు విచ్చి పక్షములు తద్విక్షేపముం జేయఁగా
వినువీథిన్ రవ మొంద నపూర్వముగ నావిర్భావ మందెన్ జయం
బని వాఁడున్, ద్రిదశుల్ నయంబని, భయం బంచున్ భుజంగుల్ వినన్

చ. పటుతరశీఘ్రయానమునఁ బాఱి యతండును మింటఁ దేజ ము
త్కటముగ, రెండవున్ రవి యితం డన నొప్పి, సువర్గమున్ ఖిలం
కటగతిఁ జేరి రక్షకులఁ గాళుల ముక్కున నొంచి, తత్సుధా
ఘటము గ్రహించి, లీలఁ దిరుగం బఱతెంచెను సిద్ధయత్నుఁడై.

తే. తెచ్చి దర్భలపై నుంచి దివ్యఘటము
కద్రువకు నప్పఁ జెప్పి నిష్కర్షఁ జేసి,
వినత దాస్యంబువలన నివృత్త యగుట
జననిఁ గొని వైనతేయుండు చనె యథేచ్ఛ. ౪౦౩

క. అమృతప్రాశన చేసెడి
తమకంబున భోగు లెల్లఁ దానములకుఁ బో,
సుమనఃపతి పదిలంబుగ
నమరావతిఁ జేర్చెఁ గొంచు నమృతఘటంబున్. ౪౦౪

క. స్నానాంతర మటు లటఁ
గానక కుంభంబు పాదుగా నుంచిన ద
ర్భానీకము దమ నాల్కల
చే నాక ద్విజిహ్వు లైరి జిహ్వలు వ్రీలన్. ౪౦౫

తే. మాతృశాప భయార్దిత మానసు లయి
వాసుకిప్రముఖు లగు సర్పప్రభువులు
బ్రహ్మకడ కేగి జననిశాపంబు తెలిపి
శరణు వేఁడిన నతఁడు సకరుణుఁ డగుచు. ౪౦౬

తే. వడి జరత్కారుఁ డనియెడి పరమమునికి
వానికి సనామ వాసుకిభగిని నిండు;
వారి కాస్తీకుఁ డనెడి కుమారుఁ డుదయ
మై మిమున్ రక్షసేయు సత్రాగ్నివలన. ౪౦౭

ఆ. అనుచుఁ జెప్ప వార లపుడ జరత్కారు
మునివనంబు చేరి ప్రణతు లగుచుఁ,
బాణిఁ బట్టి వేఁడ వాసుకి చెలియలి
నియ్యకొనియె నియమ మిట్లొనర్చి. ౪౦౮

ఆ. అప్రియంబు నాకు నాడరా దెప్పుడు
నెప్పు డాడె నప్పుడ యేఁ ద్యజింతు,

ననిన వార లొప్ప నామెను బరిణయు
మై నిజాశ్రమమున కరిగె నతఁడు. ౪౦౯

క. అశనానంతర మొకనాఁ
డు శయించి యతండు నిద్రడోలన చేయన్,
'విశదానన! నను నిద్రా
వశు లేపకు' మంచుఁ గూర్కఁ బ్రారంభించెన్. ౪౧౦

తే. ఆదమఱచుచు సుప్తుఁడై నంతలోనఁ
గర్మసాక్షి యస్తాద్రిఁ గ్రుంకంగ నుండె,
సాంధ్యకృత్యంబులం దీర్చుసమయ మైన
ధర్మమున కోడి యాసతి తలఁచె నిట్లు. ౪౧౧

క. కోపనుఁడు విభుఁడు నిద్రన్
లేపినఁ గోపించి చనును, లేపక యున్నన్
లోపించును సంధ్యాకా
లావృతధర్మంబు; ధర్మహానియె బలమా. ౪౧౨

క. నరులకు ధ్రువమ్ము మరణము,
నరకం బగు ధర్మహీననరులకుఁ; గానన్,
వర మగు నధర్మమునఁ బతి
బొరయించుటకంటె నల్క ముంచుట యంచున్. ౪౧౩

క. లేవయ్య సంధ్య వార్వఁగ
దేవా! యిదె సూర్యుఁ డపరదిక్కున జాఱెన్,
లేవయ్యా సువ్రత! సం
ధ్యావేళ యతిక్రమించు నవసర మయ్యెన్. ౪౧౪

తే. అట్లు లాబాల బోధింప నతఁడు లేచి
కుపితుఁడై నిద్ర చెఱచిన కుమతి నిన్ను
విడుచుచున్నాఁడ నీయున్నకడకుఁ బొమ్ము
టంచుఁ బల్కిన నది వేపితాంగి యగుచు. ౪౧౫

క. పలుకుచు, వాసుకి నను నెం
దలకై నీ కొసఁగె, దానితుద గానక యి
ట్లెట్లు అనుచు టుచితమె ప్రభు! యనఁ
బలుకుచు నతఁ 'డస్తి' యంచు వదలెన్ దానిన్. ౧౮౬

తే. అదియు నంతట వాసుకిసదనమునకుఁ
జని నివేదింప జరిగిన సర్వకథయు
సత్యవాక్కుని యెఱిఁగి విశ్వస్తుఁ డగుచుఁ
జెల్లెలిని వాసుకియు రక్ష సేయుచుండె. ౧౮౭

తే. ఆమెకు జనింప బాలకుఁ, 'డస్తి' యనుచుఁ
జనుటచేఁ దండ్రి, 'యాస్తీకుఁ' డన నెసంగె;
నాతఁడే మాతృపక్షరక్షార్థి యగుచు
నిన్ను వేఁడి నీసత్రంబు నిలుపఁ జంచె. ౧౮౮

తే. ఆ మహాత్ముని యాయావరాత్మజాతుఁ
బూజ జేసి యెంతయు నైతి పుణ్యమతివి,
భారతము వింటి, విచ్చితి బహుధనమ్ము,
లర్చ జేసితి మునుల, నీ కౌను స్వస్తి. ౧౮౯

క. వినను విను జనమేజయ!
యీ నీ వొనరించి నట్టి యిన్ని సుకృతులన్,
గానఁడ మీపిత స్వర్గతి,
మానద మీకులము పుణ్య ముసుమహిమమునన్. ౧౯౦

ఉ. ఓ జనమేజయా! యిపుడ యొక్క మహాయతనంబు శ్రద్ధతో
యోజితమైన భక్తి మెయి నూన్పఁగఁ బంచుము, దేవి కయ్యెడం
బూజ లొనర్పు, భాగవతపుణ్యపురాణము విన్ము, చేయుమా
భ్రాజితలీల శ్రీపదపురస్సర యాగము దక్షిణార్చలన్. ౧౯౧

క. పరదేవ్యంబా శుభముఖ
[illegible] గులము పెరుగు, విద్యాటి తెలుంగున్,

చిర మగు రాజ్యము సిరియును,
కర మనుదగు కోర్కె లెల్లఁ గరగతము లగున్. ౨౨

క. ఏవారలచిత్తంబుల
దేవీరూపంబు నిలిచి దీవ్యత్ప్రదను
శ్రీ విన్యాసము చేయునొ,
వారాలకె ఘనకృతములు నక్షరమహిమల్. ౨౩

క. ఎవ్వరు మాయాశక్తిని
నివ్వటిలన్ హృదయగతుల నిలిపి కొలువరో,
యవ్వారలె కన నయ్యెద
రివ్వసుమతి దుఃఖగతుల నెల్లవిధములన్. ౨౪

శా. సంసారార్ణవతారకం బయి సుధాసారప్రసార స్ఫుర
చ్ఛంసానంత రసాలవాల మయి విస్తార ప్రజా పాప వి
ధ్వంసంబై కడుఁ బావనంబు నయి వేదంబై పురాణావళీ
హంసంబై పొలు పొందు భాగవతమున్ సద్భక్తి నాలింపుమా.

క. నే నెఱుఁగను జ్ఞాతవ్యము,
దీనిని మించెడి పురాణ తిలకము నెందున్.
నే నెఱుఁగ శిరోధార్యము
శ్రీనామక మాతృ పాద రేణువు కంటెన్. ౨౬

క. ఏదీప్తిని బ్రహ్మాదులు
శ్రీదం బని కొల్తు రెదల సేవ్యం బదియే
శ్రీదయితున కెఱిఁగించెనొ
శ్రీ దేవీ భాగవతము చెప్పెద వినుమా. ౨౭

క. ఇది యెవ్వ రనుదినమును విని
యెదరో, వారలకుఁ గల్గు నెల్ల ఫలంబుల్;
ఇది విన్న శాంతి నీ కెద
నొదవును, మీతండ్రి పడయు నుత్తమపదమున్. ౨౮

విద్యున్మాలా— శ్రీదేవీ ధీ చిత్తశ్లోకా!
పాదధ్యాతృ ప్రాప్తశ్రీకా!
వేదాంతోద్య ద్విద్యున్మాలా
ప్రాదుర్భూత భ్రాంత్యున్మూలా! ౪౨౯

గద్యము— ఇది జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానందభారతీ స్వామి కరకమల ప్రసాదాసాదిత శ్రీ కవిసమ్రాట్పట్టాభిషేకశ్రీక, హారితసగోత్ర పవిత్ర, ఆపస్తంబసూత్ర, శ్రీమహాలక్ష్మ్యంబా హనుమచ్ఛాస్త్రి పుత్త్ర, వేంకట లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి విజ్ఞానయోగ దర్పణ ప్రతిబింబిత శ్రీదేవీభాగవతంబునందు ద్వితీయస్కంధము. ౪౩౦

శ్రీః

శ్రీ దేవీ భాగవతము

తృతీయ స్కంధము

శ్రీదేవీ పూజా సం
పాదిత విజ్ఞాన సాధ్య వాగ్దేవీ ప్రో
క్తాదిశ్రుతి గోప్య వివర
ణోదిత కల్యాణ సార్థ కోత్తమనామా! ౧

వ. అవధరింపుము, జనమేజయమహీజాని, కృష్ణద్వైపాయనమునిం గసి
యి ట్లనియె. ౨

శ్రీ దేవీ స్వరూపాది ప్రశ్నము

క. స్వామీ! యంబామఖ మది
యేమార్గము చేయు, దాని దేరూపంబో,
శ్రీమాత యెట్టి, దెటు లెట
నేమిటి కుదయించె దెల్పు మిది సర్వజ్ఞా! 3

క. తెలుపుము బ్రహ్మాండం బెటు
కలిగెఁ, విధి హరియు హరుఁడు కారణు లనుచుఁ
బలికెదరు సృష్టికి స్థితికి
విలయమునకు నది నిజంబొ, వే ఱొక తెఱఁగో! ౪

క. వారలు స్వతంత్రు లగుదురొ
కారో, వివరింపుమయ్య! కాలవశగులై
వార లడఁగుదురొ, శోకా
పూరితులో, చిత్స్వరూప పూర్ణులొ తలఁపఁ! ౫

క. అధిభూతం బధ్యాత్మం
బధిదైవం బనఁగఁ ద్రివిధ మగు దుఃఖములన్
వ్యథ నొందెదరో, యిఁక ని
ర్వ్యథులును నానంద సచ్చిదాత్మ్యాగా వారల్ ?

క. కలుగును హర్షము శోకం,
బలసత నిద్రయును వారి నలఁచునె, దేహం
బులు సప్తధాతునిర్మిత
ములో, కావో. వారికేవి, బోధింపఁగదే !

ఆ. ఏమి ద్రవ్యములను నేయే గుణంబుల
నెట్టి యింద్రియములఁ బుట్టినారు ?
భోగ మెట్టి, దేది విభూతి, యాయువ దెంతో,
వాసపదము నేది ? పలుకు దేవ !

వ. వ్యాసుం డిట్లనియె.

తే. నీవు చేసిన ప్రశ్నముల్ నిస్తులములు,
లిట్టివే పూర్వ మొకతఱి నేనుఁగూడ
విధి హరాదుల యుత్పత్తి వేఁడి యెఱుఁగ
నారదమునీంద్రు సర్వజ్ఞుఁ జేరఁ బోతి. ౧౦

మ. విమలంబౌ సురవాహినీతటిని నా విప్రోత్తముల్ వేదవి
త్తము నేకాంతమనోజ్ఞసైకతమునన్ దర్శించి పాదప్రణా
మము సాష్టాంగముగా నొనర్చి నిలువం బార్శ్వంబునం బ్రీతి నన్
సముపాసీను నొనర్చి క్షేమ మడుగన్, బ్రశ్నంబు గావించితిన్.

శా. స్వామీ! సంశయ మయ్యెఁ జెప్పఁగదె యీ బ్రహ్మాండ ముత్పన్న మెం
ట్లో? మూలం బెది? యేకకర్తృకమొ, లేదా యెందఱేఁ జేసిరో,
యేమూలంబును గాదొ, నిత్య మగునో, యేమాత్రముం గాదొకో,
యేమార్గంబున గార్యసంభవము నయ్యెన్ హేతుకాన్వయంబుగా?

ఉ. కారణకారణుండు భవకాలవివర్జితుఁ డాశ్రితాళిసం
తారకుఁ డో సురేశుఁడు సదాశివుఁడే యని కొంద ఱంద్రు, వి
స్తారమహత్త్వుఁ డచ్యుతుఁడ సర్వవిభుం డని కొందఱుం, జగ
త్కారణుఁ డాత్మసంభవుఁడు గాఁగఁ జతుర్ముఖుఁ గొంద ఱంద్రుగా.

శా. సాయంప్రాతము వేదవాదులు సదా సర్వాత్ముఁగా నీశుఁగా
ధ్యేయుంగా స్తవనీయుఁగా సవితృబుద్ధిన్ సల్పి కీర్తింతు, ర
న్యే యజ్ఞేశుని యజ్ఞభోక్తను సురాధీశుం ద్రిలోకాధిప
త్యాయత్తున్ మఘవున్ శతక్రతువు నిత్యం బింద్రునిం గొల్తురన్.

ఉ. కొందఱు గొల్తు రా వరుణుఁ, గొందఱు సోమునిఁ, గొంద ఱగ్నినిం,
గొందఱు వాయుదేవు, మఱికొందఱు ధర్ముఁ, గుబేరుఁ గొందఱుం,
గొందరు సర్వకార్యములఁ గూర్చు గణేశుని నేకదంతు న
స్పందు గజాస్యు సంస్మరణభావవశంవదు నెంతు రీశుఁగాన్. ౧౫

సీ. ప్రకృతినిఁ బురుషానువర్తి మహాశక్తి
నాదిమాయ భవాని నఖిలధాత్రి
నాద్యంతరహిత బ్రహ్మైకతా సంపన్న
సృష్టి సంస్థితి లయ హేతుభూత
సర్వదైవతభూత జనని సర్వేశ్వరి
సర్వజంతువ్యాప్త సర్వపూర్ణ
భవతరుసంభూత ఫలరూప విద్యైక
వేదమాత రుజాపనోదనఘన

మోక్షదాత్రి నిర్గుణయై ముముక్షువులకు,
సగుణయై కామదాత్రి సంసారులకును,
గుణజననియై గుణాతీత, గురుజనములు
కొంద ఱా పరాపరరూపఁ గొల్చుచుంద్రు. ౧౬

క. దానినె వైష్ణవి శాంకరి
దానినె వారాహి బ్రాహ్మి దానినె యైంద్రిన్

జానినె వారుణీ లక్ష్మియని
దానినె శ్రీ నారసింహిఁ దలఁతురు మదిలో. ౧౭

ఆ. రూప గుణ లేప రహితంబు వ్యాపకంబు
బ్రహ్మము నిరంజనం బని పలుకుచుండు,
రదియు కొందఱు మునులు, వేదాంతములను
వినఁబడు నదె తేజోమయం బనియుఁ గూడ. ౧౮

క. వేయి శిరంబులఁ గనులను
వేయి కరంబులను జెవుల వేయి పదములన్
వేయి ముఖంబులఁ బూర్ణం
బై యంతటనుండు పురుషుఁ డందు రపరులున్. ౧౯

తే. విష్ణు పదమె యాకాశమై వెలయుఁగాన
నది విరాజంబు విరజంబు నతిపరంబు
శాంత మందురు కొందఱు, కొంతమంది
పరుఁడు పురుషోత్తముం డని పలుకుచుంద్రు. ౨౦

తే. ప్రభు వొకఁడు గాఁడు పలువురు ప్రభువు లంచు
జగ మనీశంబును స్వభావజన్య మంద్రు
పలువిధంబుల నొరులు; కాపిలులు ప్రకృతి
జడము, బ్రహ్మాండ మెల్లఁ దజ్జన్య మంద్రు. ౨౧

క. ఈవిధముగ సందియములు
వేవిధముల మనము వేచు, విస్పష్టంబుం
గావింపవె, ధర్మం బది
యేవిధమో, మఱి యధర్మ మేవిధ మగునో! ౨౨

సీ. సురలు ధర్మాత్ములున్ సత్త్వశుద్ధు లయ్యుఁ
బాపు లగు రాక్షసులబాధ పడఁగ నేల?
పాండవులు ధార్మికులు సత్యపథులు నయ్యు
బహువిధంబుల దుఃఖముల్ పడి రదేల? ౨౩

ఉ. ఓ సకలార్థవేత్త, విమలోన్నతచిత్త! మదీయచిత్త మా
యాసము నొందె డోలనరియార్భటి నస్థిర మయ్యె ధర్మసం
త్రాసము వీఁగ సంసరణదారుణవార్ధి మునింగి తేలు నన్
జేసినకూర్మి నీవు దరిఁ జేర్పవె పోతుమనై యజాత్మజా! ౬౮

శ్రీ దే వీ భా గ వ తా వ త ర ణ ము

క. ఈవిధమున నారదు న
న్నే విపు డడిగిన విధంబ యే నడిగితి నా
దేవర్షి ప్రీతిఁ గరుణా
పావన దృక్కులను జూచి పల్కెను నాతోఁ. ౬౯

తే. వత్స! యీసంశయమ్మ్లే బాధ పెట్టి
ము న్నొకానొక శుభవేళ నన్నుఁ గూడ,
నంత మాతండ్రికడ కేఁగి యామహాత్ము
బ్రహ్మ నడిగితి నీమహాప్రశ్నములనె. ౭౦

క. పలుకవె యీబ్రహ్మాండము
కలిగిన దెటు, తండ్రి! దానికర్తవు నీవో,
యల హరియొ, హరుఁడో, పూజ్యుఁడు,
పలుకుము, యుత్కృష్టతముఁడు ప్రభుఁ డెవ్వాఁడో? ౭౧

క. అన్యోన్యోపమమై దుఃఖ
స్వన మగు సంసారమందు భ్రాంతం బగుచున్
క్షణమును నొకచో నిలువని
మనమునఁ గల సందియమ్ము మాన్పవె దేవా! ౭౨

తే. ఎన్ని తీర్థములందుఁ గ్రుంకిడిన, నెన్ని
సాధనమ్ముల దైవతశతముఁ గొలువ,
నెఱుఁగకయె యున్నఁ బరతత్త్వ, మెట్లు కలుగు
స్థైర్యమును జిత్తశాంతియు జనుల కెందు? ౭౩

మ. ఎవ్వాని సంస్మరించుచు యజియించెద నెవ్వాని దేవదేవుఁగా
నెవ్వాని నొందఁ గోరి భజియించి నుతించి సమర్చ చేతు, సిం
హవ్వఁ డధీశ్వరేశుఁడో, వచింపు మెఱుంగ వలంతు, స్వామి! నే
నవ్విభు సంశయావళుల నీఁగి సుఖింతు? నుపాయ మే మగున్? 30

క. వ్యాసా! లోకపితామహు
నీసందేహములు దీర్ప నే వేఁడిన సం
తోసమున సురజ్యేష్ఠుం
డీ సంక్షేపోజ్జ్వలోక్తు లిట్లని పలికెన్. 31

క. ఏ మందు నిపుడు పుత్రక!
నీ మొనసిన సందియములు నిక్కము తీర్పన్
నేమయ్యా, నేనె కా దల
దామోదరుఁ డైనఁ గామదమనుం డయినన్. 32

క. కాసంత మెఱుఁగఁ జాలర
యీసంసారమున రాగు లెంత తెలిసినన్
దా సర్వ మెఱుఁగు రాగ ని
రాసుఁడు నిర్మత్సరుండు ప్రగతేహుండున్. 33

ఉ. స్థావరజంగమం బయిన సర్వము నష్టము నొంది పూర్వ మే
కావధికార్ణవం బయిన యత్తఱి, నుద్భవ మొంది పంచభూ
తావళి మాత్రనే యెసఁగ, నప్పుడు నే నుదయంబు నొందితిన్,
గేవల మొక్క పద్మకమనీయ హిరణ్మయ గర్భమందునన్. 34

ఉ. కన్నులు రెండు విచ్చి యెటు గాంచిన సూర్యుఁడు గానరాఁడు, సో
మన్నయుఁ గానరాఁ డోకక్షమాధర మేసియు వృక్ష మేసియుం
గన్నులఁ గానరా, వపుడు కంజముకర్ణిక సుస్థిరాసనా
భ్యున్నతి నుండి శాంతముగఁ బూనితి సత్యవిచార మీఁగతిన్.

ఉ. ఈ మహనీయనీరనిధి నెందుల నే నిటు పుట్టినాఁడ? న
న్నోమినభర్త యెవ్వఁ డగునో సృజియించిన కర్త యెవ్వఁడో

కొన్నా, మఱియుఁ జగంబు లయ మొందెడువేళ హరించు హర్త వాఁ
డేమిటివాఁడొ, నేఁ దెలియ నెట్లు? తలంపఁగఁ జోద్య మయ్యెడిన్.

ఉ. నీరము కాశ్రయించెదని, నీ కిది మొట్లులు నిల్చి భూమియా
ధారము లేక, కన్పడద థాయణి యెందును, నన్ను నిట్లు సం
ధారణచేయు పంకజము తథ్యముగా జనియించుఁ బంకమం,
దారసి పట్టె, మూల మట నైన ధరిత్రి కనంగ రాదొకో! 32

సా. అని చింతించి నిజాధివాస మగు పద్మాస్థానముల్ డిగ్గి చ
య్యన నీరంబులలో గమించి వసుమత్యన్వేషణాయత్తబు
ద్ధిని వే యేండ్లు పరిభ్రమించియు నొకే దీక్షం దదాలోచనం
బును గావించియు నేరనైతిఁ గనఁ దన్మూలంబు నేమాత్రముల్.

క. తరియెడఁ 'దపమ్ము నొనరుపు
మూ' యను నశరీరవాణి యాకసమునఁ గ
ర్ణాయితమైనం జేసితి
వే యేండ్లా యబ్జపీఠి విడువక తపముల్. 35

క. అంతట సృజింపు మనియెడి
వింతగు శ్రుతి పుట్టి చెవుల వినవైనను నే
నెంతయు విమూఢమతినై
చింతించితి, నెవరి సృష్టి సేయుదు నంచున్. 40

క. ఏమియుఁ జేయం దోఁపక
నామన మురియాడుచుండ నాపయికి బలో
ద్దాములు దారుణరాక్షసు
లా మధుకైటభులు దుమికి యార్చిరి పెలుచన్. 41

క. తమకోప నన్నబ్జిని యు
న్నము సేయఁగఁ దజిమి తటిమి తద్ద యడుగ సం
భ్రమమున నాళం బాలం
బముగా నడినీట డిగ్గఁ బాఱితి నేనున్. 42

ఉ. అచ్చటఁ గాననయ్యెఁ బరమాద్భుతవిగ్రహుఁ డొక్క పూరుషుం
డచ్చపు నీలమేఘమటు శ్యామశరీరమువాఁడు, నెమ్మెయిం
బచ్చని పట్టుదువ్వలువవాఁడు, మెడన్ వనమాలవాఁడు, కన్
విచ్చక శేషశయ్య శయనించిన నాల్గుబుజాలవాఁడు నై. ౪౩

మ. ఒకచే శంఖము నీరవంబు యున, నింకొక్కంటఁ జక్రంబు నా
డక నిష్పందము గాఁగ, నొండొకటఁ బ్రేలన్ బ్రీలి కౌమోదకం,
బొకచేఁ బద్మము మోడ్పఁ, ద న్నెఱుఁగకే యుండెన్ జగన్నాథనా
యకుఁ డా కేశవుఁ డచ్యుతుండు హరి నిద్రాయత్తచిత్తంబుతో.

ఉ. శేషునిభోగశయ్య వివశీకృతుఁడై యటు యోగనిద్రకు
న్వేషము స్పందముం దెలియ నేరమిఁ గన్గొని నే నుపాయ మ
న్వేష కొనర్చి దేవి హరినిద్రనె బుద్ధి స్మరించి పొందు సం
తోషము రాత్రిసూక్తతతితో భజియించితి దాని నెంతయున్. ౪౫

ఉ. అంతఁ బ్రసన్నచిత్తయయి యచ్యుతుఁ గ్రమ్మిన యోగనిద్ర ని
ద్రాంతత నొంది విష్ణుతనుసంగతి దివ్యవిభూషణావళీ
కాంతులు దిగ్దిగంతములఁ గ్రమ్మ నచింత్య మతర్క్య మద్భుతా
త్యంతమనోజ్ఞరూపమును దాలిచి నిల్చె నభోంగణంబునన్. ౪౬

క. అది విడువ మహావిష్ణువు
కదలి తెలిసి చూచి మధువుఁ గైటభదైత్యుం
గదనము చేసెను వారల
వదలక హరి యైదువేల వత్సరము లొగిన్. ౪౮

ఆ. వారివంక దేవి పరగింప దృక్కులు
రాగముగ్ధులైన రాక్షసులను
నురుతరం బొనర్చి యుత్సంగ దేశంబు
హరి వధించె వారి నందు నునిచి. ౫౦

తే. అంతలో రుద్రుఁ డచ్చటి కరుగుదెంచె;
ముమ్మూరము మేము కని స్వస్థబుద్ధుల మయి

దేవదివ్యమనోజ్ఞ దేదీప్యమాన
రూపము నుతించితిమి, భక్తి రూపు లొంద. ౭౯

క. పరశక్తి కృపాదృక్కులు
పరగించుచు మువ్వురం గని భావనతనులన్
బొరయించుచుం గృతార్థత
బెరయుంగా నిట్లు పలికెఁ బ్రియవచనమ్ములన్. ౮౦

౼. విధి హరి రుద్రులార! రిపుభీకులు నీల్గిరి మీర లింక ని
ర్వ్యాధు లయి సృష్టి పాలనము నత్యయముం బొనరింపుఁడీ యథా
విధిఁ దగు మందిరములను బేర్చి వసించి సుఖంబుగాఁ జతు
ర్విధ మగు జంతుజాలముల సృష్టి యొనర్పుఁడు మీవిభూతులన్.

క. విదితస్వరమై పేశల
గదితంబై, చెవుల వినఁగఁ గడు మధురంబై
యెదలకు సుఖదము జననీ
మృదువాక్సుధ చెవులఁ గ్రోలి మే మంటి మిటుల్. ౮౨

క. అమ్మా! యందు కశక్తుల
మమ్మా! మహి లేదు, వితత మంతట జల, మె
ట్లమ్మా! సృష్టి? గుణము లే
వమ్మా! తన్మాత్ర లింద్రియమ్ములు నేవే? ౮౩

ఉ. ఆపలు కాలకించి శివ యల్లన నవ్విన దానికాంతు లే
రూపము నొంది కన్పడిన రూపయి యంబరవీధి రత్నసం
చాపిత మచ్ఛమౌక్తికపుదామము లొప్పు సువర్ణకింకిణీ
దీపిత ఘల్లులారవము దివ్యవిమానము గానిపించె నే. ౮౪

బ్రహ్మాదులు భువనేశ్వరిని సందర్శించుట

ఉ. దానిని జూపి యెక్కుఁ డని తల్లి వచింపఁగ మేము తత్పరా
ధీనత నోంకృతిన్ సలిపి ధీవిజితేంద్రియవృత్తు లొంది యా

సీనుల నైతి మా శుభము శ్రేష్ఠము రమ్యము దేవసద్మస
మ్యగ్రమము నై యెసంగెడి విమానవరంబున శంక దక్కుచున్. ౫౬

మ. సుఖసంవిష్టుల మైన మమ్ముఁ గని యా శుభ్రాంగి యంతన్ మహ
న్ముఖరంహంబున నాత్మశక్తి గగనాశన్ దివ్యమానంబు ను
న్ముఖముగా నడిపింప నొక్కత్రుటిలో మున్నున్న మున్నీటిని
రక్షలంబున్ దృగ్గోచరం బయిన మా కాశ్చర్య మాశ్యాం బగున్. ౫౭

చ. మఱునిముసంబె చూడ బహుమానముగా ఫలభారనమ్రమవి
స్తరతరుశాఖలన్ సిలిచి శ్రావ్యకుహూ రుతుల లాలపింపఁగాఁ
బరభృతముల్ మనోజ్ఞవనవారములో గిరిరాజిలో మనో
హరమహి కన్పడెం బశువు లంగనలుం బురుషుల్ చెలంగఁగాన్.

చ. మఱియును గానవచ్చె బహుమార్గ వినోద వినిస్సరత్సరి
ద్వరముల విభ్రమ చ్ఛటుల తాండవకేళి పరంబులైన ని
ర్ఝరములు ఫుల్ల పద్మ వనరాజి విలాసి మరాళముల్ సరో
వరములు కూపముల్ విపులవాపికలున్ బలు పల్వలంబులున్.

సీ. మఱియుం గానఁగ నయ్యెఁ గట్టెదుట రమ్యంబైన ప్రాకారసం
వరణంబై వరహర్మ్యరాజి యయి దివ్యద్యుక్షశాలామనో
హరమై వస్తుసుసంభృతంబు నయి కల్యాణైకపాత్రంబునై
పుర మొక్కం, డది పూర్వదృష్ట మనుచున్ బుద్ధిం బ్రమోదంబుతోన్.

క. మెఱు పాకస్మికముగ నం
బరమున మెఱుపారు నట్లు మా బుద్ధులలోఁ
బుర మిది స్వర్గం బనియెడి
సరి నొక్కటఁ బ్రత్యభిజ్ఞ జాతం బయ్యెన్. ౬౧

క. ఇది యెవ్వరు సృష్టించిన
యది యని విస్మయము నందునంతటిలో మా
కెదురుగను మృగయాపరుఁడై
కదలెడి దేవనిభ రాజు కానంబడియెన్. ౬౨

తే. అప్పుడు మూడనయ్యో నంబిక యువ్విమా
నాగ్రమున నిషణ్ణ యగుచు ధృతిని,
వడి విమాన మంతఁ బవనేరితం బయి
కదలెఁ దక్షిణంబ గగనవీథి. ౬౨

ఉ. ఒక్కముహూర్తమాత్రమున నొండొకచోటికిఁ జేరఁ బోవ మా
కక్కడఁ గాననయ్యెను వనాంతము నందననామకంబు, సం
బొక్కడఁ బారిజాతతరు పూదిన నీడను విశ్రమించి పెం
పెక్కిన కామధేనువు చరింపఁ జతూరద మహా గజేంద్రముల్. ౬౩

క. మందారవాటిఁ గిన్నర
బృందము గంధర్వయక్ష విద్యాధరు లా
నందంబునఁ బాడుచుఁ గను
విందుగ నాడుచు రమించి వెలసిరి మూడన్. ౬౪

క. మేనక మొదలగు నచ్చర
చానలు భావాదు లెఱిఁగి జాణతనముతో
గానము చేయుచుఁ దాళ
స్థానీయక్రీడ నృత్యతత లైరి రతిన్. ౬౫

క. ఆలోకింపఁగ నైరటఁ
బాలోమీసహితుఁడైన పాకారియు ది
క్పాలకులు సూర్యచంద్రులు
నాలోలత్సురగణంబు లాశ్చర్యముగాన్. ౬౬

క. మే మట్లు చూచుచుండఁగ
నా మహితపురంబునుండి యాందోళిక పైఁ
గామగతిన్ మఘవానుని
శ్రీ మెఱసెడి రాజు వెడలెఁ జెలు వొప్పారన్. ౬౭

ఆ. చూచి చోద్య మందుచో మా విమానంబు
నంతలోనఁ గదలె నతిరయమున

సకలదేవసంఘ మగు బ్రహ్మలోకంబు
పొందె బ్రహ్మఁ గంటి మందు నొకని. ౧౮

మ. నిజరూపంబులు దాల్చి వేదములు సందీపించి సాంగంబుగా
నజునిం గొల్వఁగఁ జూడనయ్యె సభలో నబ్ధుల్ సరిత్సాగర
వ్రజముం బర్వతపన్నగోరగములున్ స్వస్వప్రభావంబులన్
భజియింపం గని విస్మయంపడిరి శ్రీనాథుండు శ్రీకంఠుఁడున్. ౧౯

ఉ. నాలుగు మోము లొప్పిన సనాతనుఁ డీతఁడు బ్రహ్మ యెవ్వఁడో
తేలుచు మంచు వా రడుగఁ దేరె కనుంగొని నేను పల్కితిం,
జాల నెఱుంగ సృష్టిపతి సత్ప్రభుఁ డీతఁ డెవండొ, నన్ను నుం
బోలుప నేర, విభ్రమము పూనుటకుం గత మే మగుం బ్రభూ!

క. క్షణమాత్రమున మనోజవ
మున నటఁ గదలెను విమానమును కైలాస
మ్మును గనఁ దదుత్తరక్షణ
మునఁ జేరెను యక్షగణసముదయోజ్జ్వలమున్. ౨౦

వసంతతిలక — అందున్న కోకిలలు పంచమ మాలపింపన్,
స్యందింప గానసుధఁ గిన్నెర లార్ద్రిపక్తిన్,
మందారవాటికల నాఁగ విమానరాజం,
బందుండి యప్పుడ వినిర్గతుఁడై భవుండున్. ౨౧

మ. భగవానుండు వృషాధిరూఢుఁ డగుచున్ బంచాస్యముల్ తేజరి
ల్లఁగఁ బాంక్తేయభుజంబుగాఁ ద్రిణయనోల్లాసంబుతో, నంశుకం
బుగ వైయాఘ్రము కౌంజరంబు నజినంబున్ వెల్గఁ బ్రావారమై,
సిగలోఁ బువ్వుగ నర్ధచంద్రుఁడు ప్రకాశింపంగఁ గానంబడెన్. ౨౩

ఉ. ఆతనిపుత్రు లిద్దఱు గజాస్యషడాస్యులు పార్శ్వరక్షు ల
త్యాతతతేజులై కొలువ నంకము చేరఁగ మాతృకల్ గణ
వ్రాతము నందిముఖ్యులు శివప్రభుపృష్ఠగులై లయస్వనో
ద్ఘాతలుగాఁ జరింపఁ గని కన్నుల, సంశయ మయ్యె, నారదా! ౨౪

క. ఏమా యని యబ్బురపడు
నామాత్రనె వాతవేగమై కైలాసా
గ్రామలభువి దాఁటుచు నా
పై మా యానంబు చేరె వైకుంఠంబున్. ౭౫

ఉ. పుత్రక! యందుఁ జూచిన విభూతు లమేయము లయ్య, చెప్ప నా
మాత్రములే! రమారమణమందిరముం గని శ్యామలోజ్జ్వల
ద్గాత్రుఁడు విస్మయంపడెఁ దత్క్షణమే సరసీరుహోల్లస
న్నేత్రుఁ డొకండు తత్సదనస్థితుఁడై కనిపించెఁ జిత్రమై. ౭౬

ఉ. శ్రీహరి పీతవాసుఁ డతసీకుసుమాభశరీరుఁడుం జతు
ర్బాహుఁడు పక్షివాహనముపై సిరి చెంగట పీఁట జామర
గ్రాహిణియై కనంబడినఁ గన్నుల నమ్మఁగ లేక కేశవుం
డా హరుఁ డేను నొండొరులయాననముల్ తిలకించుచుండఁగా. ౭౭

క. ముగ్ధులమై పలుకక సం
దిగ్ధమనస్కు లగు మమ్ముఁ దీవ్రరయమునన్
స్నిగ్ధప్రభము విమానము
దుగ్ధాబ్ధికిఁ జేర్చెఁ బవనధూతం బగుచున్. ౭౮

క. కంటిమి పాలసముద్రము
మింటికిఁ బొంగఁగ మహోర్మిమిషదాశంబై
జుంటెనురువు మిలమిలలకు
నంటెడి యాదోవిసర సమాకీర్ణంబున్. ౭౯

ఉ. అంతటిలో సుగంధ మొకఁ డద్భుతమై పరతెంచి నాసికా
సంతతులందుఁ జొచ్చె హరిచందన కల్పక పారిజాత భా
స్వంతము కేతకీ వకుళ చంపక వారిజ జాతి కుంద వా
సంతిక మల్లికా సురభి సంగతమై పవనావధూతమై. ౮౦

ఉ. అంతటిలో వినంగనయి స్వాగతశబ్ద ముఖానునాద ప
ర్యంతముగాఁ గుహూధ్వనిసమంచిత పంచమరాగపూరితా

శాంతము కోకిలస్వరము హార్దము శీతల మార్ద్రి మెంతయున్
శాంతము కర్ణయుగ్మకరసాయనమై కరగించె మాయెదల్. ౮౧

ఉ. అంతటిలోనఁ జూడ్కిఁ గననైన మిఱుమి ట్లొసఁగించె మాకు ద్వీ
పాంత మొకండు స్వీయ మణిభాస్వర కాంతి ధగద్ధగాయిత
ప్రాంత మనేకరత్న నికర ప్రతిభాంత మచింత్యవైభవా
క్రాంతము దివ్యహార్త్తిక వికల్పిత దామ విభూషితాంతమై. ౮౨

క. నానా స్తరణోత్తరమై
నానాచిత్రాభిచిత్రణ మనోజ్ఞంబై
నానాపుష్పద్రుమమై
నానామంజులరవంబు నగరము మెఱసెన్. ౮౩

తే. ఆమణిద్వీపమందు శివాకృతిన్ వె
లుంగు పర్యంక మొండు కానంగ నయ్యె,
నదియు బహురత్నఖచితం బనంతరత్న
రాజితంబు రమ్యాకృతిభ్రాజితంబు. ౮౪

తే. అదియు నానాస్తరణ విస్తరాంతరము మ
హేంద్రచాపాభిరామ భూయిష్ఠకలము,
దూరమున మావిమానమందున నె యుండి
కంటి మం దుపవిష్టయౌ కలికిమిన్న. ౮౫

ఉ. రక్తసుగంధ లేపనము రాజిలఁ, ధాలిచి రక్తదామముల్,
రక్తదుకూలధారిణిగ రక్త విశాల విలోచనాఢ్యయై,
రక్తరదచ్ఛదంబులను రంజిలి రక్తపదాంబుజాతయై
రక్తరుచిప్రభా పటల రంజిత సర్వదిశావకాశయై. ౮౬

శా. విద్యుత్కోటి తళత్తళప్రభ లోకే పేరాశి యైనట్లుగా
నద్యత్సూర్య సహస్రకాంతు లొకచో నుద్ద్యోత మైనట్లుగాఁ
బ్రద్యోతించుచుఁ గోటిలక్ష్ములరుచిన్ బ్రాలేయరుఙ్మండలీ
పద్యస్రావి సుధాసమాన కరుణా సంపూర్ణ శోభాఢ్యయై. ౮౭

క. మున్నెన్నఁడుఁ గని యెఱుఁగని
సన్నుతరూపము ధరించి సస్మితరుచిసం
పన్నత శ్రీభువనేశ్వరి
సన్నిఁ యభీష్టాభయములు పాశాంకుశముల్. ౮౮

క. కరుణాతరంగితారుణ
తరుణీ నవపూవనాఢ్య తరళోజ్జ్వలహా
పరిపూర్ణమూర్తి మెఱయఁగఁ
గర మమరగు నూర్తిఁ గనవయ్యె సుతా! ౮౯

చ. లలితమృదుస్మితద్యుతుల రాజిలి, చెక్కులఁ బర్వుచున్న క
మ్మల కమనీయకాంతులను మంజులమై, సిగలోని పువ్వుగా
వెలిఁగెడు నర్ధచంద్రునును వెన్నెలజాలులఁ జల్లనై సము
జ్జ్వల మగు శ్రీముఖాంబుజము వర్ణనసేయుట యెట్లు నారదా?

మ. మఱి యాతల్లికుచద్వయంబు వివరింపన్ సాధ్యమే నాకు, వి
స్తారమై రోదసి పూర్ణకుంభములతో సాదృశ్యముం బూని, యా
పరమామ్నాయపవిత్రదుగ్ధములు విశ్వం బెల్ల పూరించుచున్
బరువై నిబ్బరమై సువర్తులము నై వంద్యంబు నయ్యెం గదన్. ౯౧

క. శిరమున రత్నకిరీటము
పురులుం గనకాంగదములు భుజములపై భా
సుర నానామణి సముదయ
పరికీర్ణవిభూషణాళి వరలఁగ నొప్పెన్. ౯౨

క. అచ్చటి లీలాశుకములె
యుచ్చారణ సేయ హ్రీంకృతోచ్చైశ్రుతులన్
నెచ్చెలు లేక హృల్లేఖన్
సచ్చిన్మయ భువనరాజ్ఞి జపము సలుపరా! ౯౩

క. శ్రీమంత్రరాజమటుల
గాయత్రి నాధ్యస్త యగుచు నయ్యెయెడలం

శాయక యనంగకుసుమా
ద్యాయతనాంబికలు గొలువ నగపడెను సుతా! ౯౪

క. చూచుచునే మున్సురమును
నీ చాన యి దెవ్వ రొకో, యేమిటి పేరో,
నేఁజూడఁ దెలియు టంచును
నాచోఁ గదలక విచార మావేశింపన్. ౯౫

క. ఇది యచ్చర యగునా, కా
దిది మఱి గంధర్వి యగుట యెట్లు, లదియుం గా;
దిది యింక నేదే దైవత
ముదిత యగునో, కా దటంచు మునురము దలఁపన్. ౯౬

క. ఆలోచించుచునుండెడి
యాలోనన చూడఁజూడ నద్భుతరుచియై
వే లగు ముఖములఁ గన్నుల
వేల కరంబుల శిరముల వెలసెను బుత్రా! ౯౭

తే. చారుహాసిని యామహాసాధ్వివంక
నల్ల భగవానుఁ డా విష్ణు వట్టె కాంచి
యాత్మవిజ్ఞానమున నామె నంబగాఁగఁ
దెలిసి మది నిశ్చయించి తాఁ బలికె నిట్లు. ౯౮

క. ఇది భగవతి, మనయందఱ
మొదటి మహాకారణంబు మూలాంబిక, యి
య్యదియె మహావిద్యయు నా
నిదియె మహామాయ యనఁగ నిదె పూర్ణ యగున్. ౯౯

మ. ఇది దుర్జ్ఞేయము స్వల్పబుద్ధులకుఁ గానీ యోగిగమ్యం బిదా
ను, దురారాధ్యము హీనభాగ్యులకు నెందుంగాని, పుణ్యాత్ము లి
య్యది యిచ్ఛాపరశక్తిగా మఱియు నిత్యానిత్యసంరూపగా
నిదె విశ్వేశ్వరి వేదగర్భ శివ సర్వేశేశిగాఁ గొల్తురా! ౧౦౦

క. కుడి యడుఁగుఁ గాలం బొనెడ
నిడె విశ్వాలయం బొనర్చి యెడఁ గ్రీడించున్,
పొదలఁగఁ దన దేహంబునఁ
బదిలంబుగ సర్వజీవభాగ్యాంగములున్. ౧౦౧

తే. సర్వబీజమయాత్మయై సాంప్రతంబ
వెలుఁగుచున్నది యిది, దీని బలసి కొలుచు
నల్లదే విభూతుల కోటు లర్బుదములు
దివ్యభూషాను లేపనో ద్దీప్తములుగ. ౧౦౨

తే. ఓ విధి కపర్దులార! ధన్యులము మనము
భగవతీదర్శనమ్ము సంప్రాప్త మయ్యె,
స్వయముగాఁ గృతకృత్యుల మయితి మెంత
తప మొనర్చిన పుణ్యానేతలమొ మనము! ౧౦౩

ఉ. ఎంతటి భాగ్య మున్న భువనేశ్వరి దేవి శివం గనంగఁ బ్రా
పింతుము, దీనిఁ జూచుట లభింపదు రాగిజనాళి కెన్నఁడే,
నంతటి కాదియా ప్రకృతియై యదియే పురుషప్రసక్తయై
యంతయు సృష్టి సేసి పరమాత్మకుఁ జూపును విశ్వదృశ్యమున్.

క. దీనికిఁ బోలిచికొనఁగా
నే నెక్కడ, నెచట మీర, లెల్ల దివిజులున్!
దీనికి లక్షాంశతులం
గానం జాలరు రమాదికత్రిదశసతుల్. ౧౦౪

చ. తొలి నొక మఱ్ఱియాకుచిఱుదొన్నె నమర్చిన వింతతొట్టిలో
బుడుతఁడనై పదాంబుజపు బొట్టనవ్రేలిని జేతఁ బట్టి పె
న్నలవున నోటఁ బెట్టుకొని యాడుచుఁ గేరుచు నెన్నియేని యూ
టలఁ బడి పాలు గాఱు నునుడాలగు మేన నెసంగుతత్తఱిన్. ౧౦౫

శా. నన్నీతల్లియె యా సుధార్ణవతరంగశ్రేణియుయ్యాలలోఁ
బన్నుండన్ మృదుపాణి సిట్టటుల నూఁపం బ్రేమతో వేడుకల్

గన్నాఁడన్, మధురార్ద్ర కంఠమున జోలం బాడి లాలింపఁగా
విన్నాఁడన్, మదిఁ బ్రత్యభిజ్ఞ వెలసెన్ విద్యోతమానంబుగా. ౧౦౮

క. మనుజజనని యిదియె, దీనికిఁ
బనుపున నన్నలుల భక్తిఁ బొనరింతము, డా
యను జని నిశ్చయముగఁ బద
మును గొని నుతియింత, మిచ్చు భూరివరంబుల్. ౧౦౯

క. ద్వారంబునఁ గల యీపరి
చారకు లొకవేళ మనలఁ జననీకుండన్
వారించిన నటనుండియె
పూరింతము దేవినుతులు పూనినభక్తిన్. ౧౧౦

తే. ఇట్లు హరి పల్క, మేము ప్రహృష్టుల మయి
యోంకృతి యొనర్చి, యోగ నుద్యుక్తుల మయి,
యావిమానంబు డిగి, ద్వారమందుఁ జేరి,
మువ్వురము నిల్చితిమి కొంత పొసఁగఁ గొంత. ౧౧౧

క. ద్వారగతం బగు తన పరి
వారముఁ గని దేవి యల్ల పరప స్మితంబున్,
వా రెల్ల రొక్క త్రుటిలో
స్త్రీరూపంబులు ధరించి చెలఁగి రవేళన్. ౧౧౨

క. నేనును హరియును శివుఁడుం
జానలమై భూషణాఢ్య చారు తనులమై
కానంబడినన్ విస్మయ
మూనఁగఁ జేరితిమి దేవియొద్దకు భక్తిన్. ౧౧౩

క. అవలోకించుచు నొండొరు
యువతీరూపములు మేము నూర్జితమతితో
నవనతుల మైన, మ మ్మది
యవలోకించెను గృపార్ద్ర మగు చూపులతో. ౧౧౪

క. నానామణిగణఖచితము
భానుసహస్రప్రకాశ భాసుర మవ్వే
పీ నిర్మలపదపీఠము
ధ్యానించుచుఁ గాంచు మువుర మందున్ నిలువన్. ౧౧౪

ఉ. అందుఁ జరింపఁ గంటిమి పరాంబికకుం బరిచర్య సేయుచుం
గొందఱు రక్తవస్త్రములు కొందఱు పచ్చని పట్టువస్త్రముల్
కొందఱు నీలవస్త్రములు కొంద ఱనేక విచిత్ర వస్త్రముల్
సుందరరీతిఁ దాల్చి బహుశోభనరూపము లొంది కొల్వఁగా. ౧౧౫

ఉ. వారలు దివ్యభూషణ విభా విభవంబున నొప్పి నాట్యసం
చార మొనర్చుచుం బరవశంబునఁ బాడుచు వీణ లొత్తుచున్
మారుతవాద్యసంతతు లమందతఁ బూరణ సేయుచున్ శుభా
కారతఁ దల్లిఁ గొల్వఁ గనఁ గన్నులపండువ యయ్యె, నారదా!

క. మఱియుం జెప్పెద వినుమా
పరమాద్భుత మంబపాదపద్మముమధ్యన్
స్ఫురిత నఖర ముకురంబునఁ
బరికించిన చిత్ర దృశ్య పరిణాహంబున్. ౧౧౭

ఉ. స్థావరజంగమం బయిన సర్వముతోడ నజాండ మెల్ల నా
తావునఁ జూడ నయ్యె, నను స్థాణుని విష్ణువుఁ గంటి మం దిఁకన్
దేవపతిన్ యమున్ వరుణు దీప్తకుబేర సమీర పావకా
శావిభు లెల్ల సూర్యుఁడు నిశాపతియుం గనవచ్చి రందులో. ౧౧౮

క. గిరి కాననములు నదు ల
బ్ధిరాజి గంధర్వ యక్ష విద్యాధర కి
న్నర పన్నగ రాక్షసు ల
చ్చరలున్ సిద్ధులును మునులు సర్వామరులున్. ౧౧౯

తే. చిత్రకేతు విశ్వావసు శ్వేతముఖ్య
దివ్య గంధర్వవిభు లందు దీప్తులైరి,

సిద్ధ సాధ్యులు వసువు లశ్వినులుఁ దోఁచి
రంద, మఱియుం బితృగణంబు నరయ నయ్యె. ౧౨౦

క. పలికింప మహతి నారదుఁ
డలఘుఁడు తుంబురుఁడు రాగ మాలాపింపన్
గులికెడి హాహాహూహూ
సలలిత నాట్యంబు చూడఁ జాలితి మచ్చో. ౧౨౧

శా. వైకుంఠంబును బ్రహ్మలోకమును దివ్యంబైన కైలాసమున్
వీక్షం గానఁగనయ్యెఁ దత్పదనఖావిష్టంబులై, నేను నం
దే కానంబడితిన్ జతుర్ముఖములన్ నీరేజమందున్ మఱిన్
లోకేశుం డల శేషశాయియు మధుండుం గైటభుండుం దగన్.

క. ఈవిధ మద్భుతముం గని
యే విస్మయ మంది వారి నీక్షింపంగా
నావలనే హరిహరులును
నావేశితవిభ్రమముల నగపడిరి సుతా! ౧౨౩

క. మే మెల్లరముం దానిని
మాయాతగ మఱియు విశ్వమాతగఁ గని చే
తోమోదమున శతాబ్దం
బా మేర తదేక దృష్టి నం దుంటిమయా! ౧౨౪

మ. అమృతాంభోనిధియంతరీపమున మధ్యంబందునం దత్సఖీ
సముదాయంబును గూడి మేమును నిజేచ్ఛన్ వేడ్కఁ లొప్పన్ విహా
రము గావించుచు దేవిఁ గొల్చుచును దద్రమ్యాకృతిన్ బ్రహ
ర్షముతోఁ బొంగుచు నంతకాలము ముహూర్తంబట్లు వెళ్ళింపఁగా.

విష్ణు కృత భువనేశ్వరీ స్తుతి

క. ఒకనాఁడు మహావిష్ణువు
వికసించినతరుణిరూపు వెలయఁగఁ దా నా

ద్దికఁజో నా భువనేశ్వరి
నికటమున నుతించె నిట్లు నిస్తులభక్తిన్. ౧౨౬

క. మ్రొక్కెద దేవికిఁ బ్రకృతికి
మ్రొక్కెద విధాత్రి కిదియె మ్రొక్కెద సిద్ధిన్
మ్రొక్కెద సంసారారణి
మ్రొక్కెదఁ గల్యాణి వరద మ్రొక్కెద వృద్ధిన్. ౧౨౭

తే. సచ్చిదానందమయి, నమస్కారమమ్మ!
పంచకృత్యపరాయణా, వందనమ్ము!
నిఖిలసంసారమూలారణీ, నమస్సు!
జనని, భువనేశ్వరీ, యిదే వినతి గొనుము! ౧౨౮

తే. ఏయధిష్ఠానమున సృష్టి యెల్లఁ బొదలు,
నాయధిష్ఠాన కూటస్థమై వెలింగి,
యర్థమాత్రార్థ భూతవౌ నంబ! నీకు
మ్రొక్కు లిడెద హృల్లేఖకు మ్రొక్కు లివియె. ౧౨౯

చ. ఎఱుఁగుదు నంబ! మున్న యిది యెల్లయు నీయెడ సన్నివిష్టమై
మెఱయు నటంచు విన్న శ్రుతిమిన్కులఁ, గంటిఁ దేటతెల్లమై
యెఱుఁగఁగ వచ్చె సంభవలయేశ్వరి వీ వని సర్వలోకవి
స్తరమహనీయ వీవ యని సర్వసమర్థ వటంచు, నేఁ డిదే. ౧౩౦

ఉ. ఈ సదసద్వికార మగు నెల్ల జగత్తును విస్తరించి ఖే
లాసదృశంబుగా నవికలంబుగ నిర్వదిమూఁడు తత్త్వముల్
భాసిలఁ జూపి పూరుషునిభావము రంజిలఁ జేసి, తల్లి! శ్రీ
వాసమయాన వెల్గెదు విడంబిత లోకమహేంద్రజాలవై. ౧౩౧

మ. జననీ! నామము రూప మీవ యగుటన్ సర్వంబు నీవే వినా
కన భావింప నసాధ్య, మీ వఖిలలోకంబందు వ్యాపించి నిం
డిన సర్వాత్మవు సర్వశక్తివి, నినుం డిందింప నాపూరుషుం
డు నశక్తుండటె, బుద్ధిమంతులకుఁ జెల్లున్ నిన్న సేవింపఁగా. ౧౩౨

ఉ. ఈవిధి విశ్వమెల్ల వెలయించి ప్రభావవశంబుచేత లో
కావళి మోదముం బొరయు టంతయు నీమహిమంబె, తల్లి! క
ల్పావధివేళ సర్వము లయం బొనరించెదు నీవె, యంబ! మా
కేవిధి నీమహత్త్వము నిజేచ్ఛల సత్త్వ మెఱుంగ సాధ్యమా! ౧౩౩

క. అల మధుకైటభదైత్యుల
వలనను రక్షించి మమ్ము బహులోకములన్
దిలకింపఁజేసి భాగ్యము
కలిగించితి నిన్ను నిందుఁ గన్నులఁ గాంచన్. ౧౩౪

ఉ. చూపితి మాకు స్వర్గమును జూపితి బ్రహ్మపదంబు నాపయిం
జూపితి రాజతాచలము చూపితి వంత వికుంఠధామముం,
జూపకయున్న నీరచనఁ జోద్యము లింకను నెన్నియున్నవో
యోప మెఱుంగ నేను విధి యుగ్రుఁడు, నోపుదు రెవ్వ రాపయిన్!

ఉ. నీ నఖదర్పణాన జననీ! కనిపించె మఱొక్క విష్ణుఁ డీ
శానుఁడు పద్మయోనియు మహాత్ములు నింకను నెంద ఱెట్టిచం
దాన మఱెన్నిలోకములఁ దాను వెలింగెద రూహ సేయఁగా
నేనియు నేరఁ దల్లి! యెవ రెన్నఁగలారు భవత్ప్రభావముల్! ౧౩౬

శా. అమ్మా! నీపదపీఠిఁ జాఁగిలి యిదే యాచింతు, నశ్రాంత మే
నిమ్మాడ్కిన్ భవదుజ్జ్వలాకృతి యెద న్వీక్షింపనోఁగాత, నా
ట్యమ్ముం జేయుత నీశుభాహ్వయము జిహ్వాగ్రంబునందున్, నివా
సమ్మున్ నిత్యముఁ జేయుఁగాతఁ గృప శీర్షంబందు నీపాదముల్.

క. సతతము భృత్యుఁడు నీ కగు
నితఁడు, స్వామినివి నీవు నితనికి నెపుడున్;
సుతుఁ డీతఁడు, తల్లివి నీ
వితనికి; మన కిట్టి వ్యాప్తి యొసఁగుత ధ్రువమై. ౧౩౭

క. సర్వం బెఱుఁగుదు నీవే
సర్వజ్ఞవు, పరిసమాప్తిసమవధి వగుటన్

సర్వేశ్వరి! భవదిచ్ఛా
పర్వమకన్నఁ గలఁ జెఱొక్క వర మేఁ గోరన్. ౧౩౯

తే. సృష్టి నొనరించు స్రష్ట, రక్షింతు నేను,
శివుఁడు హరియించు, ననెడి ప్రసిద్ధి కలుగు;
నిది నిజం బౌను, మేము నీయిచ్ఛవలన
శక్తియుక్తులమై క్రియాక్షముల మగుట. ౧౪౦

తే. జగము ధరియించునది ధరాశక్తిగాదు,
సర్వధాత్రి, త్వదాధార శక్తి గాని;
భాస్కరుండు భాసించు నీప్రభన, తల్లి!
విరజనై సర్వమును నీవ వెలుఁగఁ జేయ. ౧౪౧

క. జని గల నను నజ భవులను
ననఁ జెల్లదు నిత్యు లనుచు, నట్టి యెడ సురేం
ద్రుని నితరుల ననఁ జెల్లునె
చను నిత్య యనం బురాణి జనని నిన్నే. ౧౪౨

క. కరుణేక్షణములఁ బరపినఁ
బురాణపురుషునిఁగ నాత్మఁ బొడఁగాంచెద, న
ట్లరయనియెడలఁ దమోహం
కరణంబున విభుఁడ నంచు గర్వింతును నేన్. ౧౪౩

తే. బుద్ధిమంతుల విద్య నాఁ బొల్చె దీవ,
శక్తిమంతులలోఁ దల్లి! శక్తి వీవ,
కాంతి కీర్తియుఁ దుష్టియుఁ గమల వీవ,
ముక్తి జనులకుఁ గూర్చు విరక్తి వీవ! ౧౪౪

క. గాయత్రియు వేదాది క
లాయితవును నర్థమాత్ర వగుదు, స్వధయు స్వా
హా యన, నీవె సురావన
కై యాగము నిగమరాశి నలరింతు వహో! ౧౪౫

ఉ. ఈ యఖిలప్రపంచము రచింతువు మోక్షము గూర్చు పేర్మి, నిం
కీయెడ జీవభావ మది యెట్లు పొసంగును సృష్టియందు? నె
ట్లా యుదధిం దరంగలయ, మట్ల, యనాది యమర్త్య మైన త
చ్ఛ్రేయము నంశమాత్ర మయి చెల్లు సమస్తము, తల్లి! చూడఁగన్.

మ. ఇది సర్వంబు భవత్కృతంబ యని యె ప్డీక్షించు జీవుండు నె
మ్మది, సర్వంబుఁ ద్వదంతరంగమున నే మాయన్ లయంబుం బొర
చ్చెదు; నాట్యాంతమునన్ నటుం డెటులు దా స్వీయాకృతిం దాల్చు, న
ట్ల, దయాబ్ధీ! విరమింతు వీవును గృతార్థత్వంబు చేకూర్చుచున్.

ఉ. మోహమహోర్మియౌ భవసముద్రము నిస్తరణం బొనర్పఁగా
వాహము వీవ గా కొరులనుపాయము లేక సమాశ్రయింతు, స
స్నేహవిలోకనంబు కరుణించి మహాత్రికరాంతకాలమం
దో హృతసర్వలోక! నను నొద్దికఁ గావు నమస్కరించెదన్. ౧౮౮

క. మ్రొక్కెద నీపదయుగళము
దిక్కనిభక్తిం బరేశ్వరి! మహావిద్యా!
యెక్కాలము జ్ఞానకలా
భాక్కునుగాఁ జేయు, సర్వవరదాత్రి! నన్నున్. ౧౮౯

శివకృత భువనేశ్వరీ స్తుతి

ఆ. దేవదేవుఁడు హరి గోవిందుఁ డచ్యుతుం
డిట్లు మఱిమఱి నుతియించినంత,
నెదుటఁ జేరి తల్లి కెఱఁగి పదంబుల,
శర్వుఁ డిట్లు పల్కె శంకరుండు. ౧౯౦

చ. జననివి నీవు విష్ణునకు స్రష్ట కిఁకన్ మఱి నాకుఁ గావొకో,
జనని వశేషసృష్టికిని, సంస్థితి కీవ సమర్థ వౌదు, నిం
కను నగు దీవ పృథ్వి యుదకంబు నభం బనలానిలంబులున్
గుణములు నింద్రియంబులును గూడిన బుద్ధి మన స్సహంతయున్.

క. ఎఱుఁగనివారే యందురు
హరి హర విధికృత మటంచు నఖిలజగత్తున్,
పరికల్పించితి వీవు
ర్వర నీవే, తల్లి! నీవు పుట్టించు టెటుల్? ౧౯౨

క. భూతము లెనసి విషయగుణ
జాతముతో, జాత మగును జగ మని పలుకన్,
మాతరొ! నీకళ లే కది
జాతంబై స్ఫుటముగాఁగ సాధ్యం బగునే? ౧౯౩

చ. వివిధవిలాసవేషములఁ వేసి రమించుకుతూహలంబు సం
భవ మగు నెప్డు నీయెడఁద, మాత! చరాచరభూతరాశిగా
నవు దపుడే, త్రిమూర్తికృతభావము నూనెద వప్పుడే; తదు
త్సవము ముచింప దెప్డు, డది సర్వమునున్ విరమింతు వాత్మలో.

ఉ. నీ పదపాంసురేణు కణ నీత మహోదయ మొంది నేను ల
క్ష్మీసతి పద్మసూతియు సృజింతుము విశ్వము తత్క్షణంబుతో,
నో పరమార్థిచిత్త! మము నుద్ధరణం బొనరింపవేని నీ
వే, పడయుంగనో ముగుర కెట్టులు సత్త్వ రజస్తమంబులున్!

క. జనపతి సచివుఁడు భృత్యుఁడు
ధనికుఁడు నిర్ధనుఁ డటంచు ధరణి సమస్తం
బును గడు విషమం బగు నీ
మనమును నటు విషమ మగును, మాంగల్యాఖనీ! ౧౯౬

క. ప్రకటింప నిలుప లోఁగొన
సకలమ్ము గుణత్రయమ్ము చాలుం జుమ్మా,
యిఁక మఱి ద్రుహిణుని హరి ననుఁ
బ్రకటింతు జగత్త్రయమ్ము పరికల్పింపన్. ౧౯౭

ఉ. నన్ను హరిన్ విరించిని సనాతని! నీవు విమానమందు నుం
డ న్నియమించి దారి భువనావళు లెంతయు నద్భుతంబు లే

మెన్నఁ దెలుంగనట్టివి యనేకము చూపితి, చేసినావె నే
మన్నియు; నీగుణత్రయము నందుకుఁ జాలు, భవాని! కాదొకో!

క. నీలీలల నే నెఱుఁగం
జాలము, నీకళను జేసి సర్వజగత్తుల్
పాలించి సంహరింతువు,
ఖేలనగాఁ బురుషుఁ గూడి క్రీడింతువుమా! ౧౫౯

శా. నీపాదాంబుజసేవ యున్న జననీ! నిత్యంబు నిష్ఠే సతీ
రూపంబే వర మంచు దద్విరహదుర్మోహంబె ప్రాపించుచో
నాపాపిష్ఠవుఁ బౌరుషత్వ మది యేలా, యేల త్రైలోక్యపా
లీపూజ్యత్వ పతిత్వముల్ మహిమముల్ కీర్తుల్ మహైశ్వర్యముల్!

క. స్త్రీభావ మూని నీపద
సౌభాగ్యావాప్తి నొంది సంసృతి నీఁగం
గా భవుఁ డోపె నటంచును
నీభువనమునందుఁ గీర్తి యెలయును గాతన్. ౧౬౧

క. నీసాన్నిధ్యము సేవయుఁ
బాసిన సామ్రాజ్య మెవఁడు వాంఛించును, నీ
భాసురపదదూరుల మగు
చో, సత్యము, త్రుటియు యుగముచొప్పనఁ దోఁచున్. ౧౬౨

క. మును లెవ్వరు నీపదసే
వను వర్జించి, యొరు దీక్ష వర్తించెదరో,
జననీ! వారలు విధివం
చన వైభవపరిభవంబు సలిపినవారల్. ౧౬౩

ఆ. తపము కాదు, కాదు దమము సమాధియుఁ,
గ్రతుశతంబులేనిఁ గావు, నీదు
పదపరాగసేవ భవసాగరమునుండి
ముక్తినీ సమర్థము, జగదంబ! ౧౬౪

మ. కృప నాపైఁ గలదేని తల్లి! యొకచో కేల్మోడ్చి ప్రార్థింతు, నా
కుపదేశింపు నవార్ణమంత్ర, మది నాయూహాం బరిభ్రష్టమై
జపసంభావ్యత వెల్గకున్నది, స్మృతిన్ సందీప్తముం జేసి మో
హపువారాశిఁ దరింపఁజేయఁగదవే, యంబా! భవోత్తారిణీ! ౧౬౫

శా. ఆకర్ణిన్ భువనేశ్వరిన్ శివుఁడు తా నర్థింపఁగా, నంబ యు
చ్చారించెన్ స్ఫుటమై నవాక్షరము, నీశానుండు దానిన్ శుభో
చ్చారం బొప్ప గ్రహించి, దేవిచరణాబ్జం బంటుచున్ మ్రొక్కి, దీ
క్షారమ్యంబుగఁ గామమోక్షకరబీజంబుల్ జపించెన్ ధృతిన్. ౧౬౬

తే. శంకరుండు లోకావళీశంకరుండు
నటు నవార్ణజపాధీనుఁ డైనఁ గాంచి
యా మహామాయశుభచరణాంతికమున,
నే వినమ్రుఁడనై నిల్చి యిట్టు లంటి. ౧౬౭

తే. సకలజనధాత్రి వని నిన్ను సంస్తుతించు
వేదములు ని న్నెఱుంగఁ గోవిదము లగుట,
నఖిలమఖహోమములను స్వాహాస్వరూప
మున వెలుంగవె, సర్వజ్ఞమూర్తి! జనని! ౧౬౮

శా. అమ్మా! కర్తను నేనె యన్నిటికి, బ్రహ్మాండంపుభాండంబు స
ర్వ మ్మేనే సృజియింతు నద్భుతముగా, వర్ణింప నాతో సముం
డిమ్ముల్లోకములందు లేఁడు, ధ్రువ, మేనే ధన్యుఁడో బ్రహ్మనం
చిమ్మాడ్కిన్ దురహంకృతిం జొనుపఁ బోకే, నన్ను మోహాబ్ధిలో.

ఉ. తల్లి! నిజంబుగా నిపుడు ధన్యుఁడ, నీపదపద్మరేణుసం
పల్లవలబ్ధిచే; విను, భవం బెడలించి విముక్తి గూర్చు నీ
యెల్లకు నీశ్వరిం బర వరింతు; మహార్తి మహార్గళంబు సం
ధిల్లఁగఁ జేయు మోహము విదీర్ణముగాఁ గృప సేయవే ననున్.

క. నీచే నావిస్మృతిఁ గని
నీ చెప్పెడి పనుపు సేయు నీకింకరుఁడన్,

నాచేతఁ బొగడ్గ మ్రొక్కుచు
నాచింతను నన్నుఁ గావు మజ్ఞుఁడఁ దల్లీ ! ౧౭౧

క. నీకె వినోదవిహారిణి
వై విశ్వం బీక్షవలన నలరించెదు; న
న్నీ విశ్వవిధాత యనెడి
యావా రేమియు నెఱుఁగని యజ్ఞులె తల్లీ ! ౧౭౨

సీ. నీప్రభావ మెఱుంగ నేరమినే తల్లి !
స్వర్గకాము లయి యజ్ఞములు సేత,
నీనామము జపింప నేరమినే శ్రమ
నష్టాంగయోగసమాధిఁ గొనుట,
నీపదవరివస్య నేరమినే తత్త్వ
సంఖ్యావిధానవిస్తారు లగుట,
నీస్వరూపము చూడ నేరమినే బహు
భవముల మూఢులై పతితు లగుట,

యొక్క నిమిషార్ధ మాత్రంబు నోపరొక్క,
నీపవిత్రచరిత్రంబు నిలుప నెదల,
నంబికా యని, యీశ్వరీ యనుచు, శక్తి
యంచు, శివ యని, నీనామ మనరె లేరొ ! ౧౭౩

చ. సరసిజమందు నాకు మును జన్మము గూర్చిన దీవె కావొకో !
హరి మధుకైటభుల్ పొడువ, నాతనిఁ బాలన చేసి తీవెగా !
హరుని హరించి నాముఖమునం దుదయింపఁగఁ జేసినావుగా !
హరి హరు లేను నీకృప సమర్థుల మౌదుము నీదుశక్తినే ! ౧౭౪

క. నీజని యెవఁడుం జూడం,
డేజనుఁడుఁ వినఁడు, స్థాన మిది యనఁ డెవఁడే
నీ, జగదాదివి, యేకవు,
నా జననివి శక్తి వీవ యను శ్రుతి దాన్. ౧౭౫

తే. సీవితీర్ణవినోదంబు కేవలము మ
హాద్భుతావహం బగుటచే నాదిదేవుఁ
డగుణుఁడు నిరీహుఁడు నకర్త యయ్యుఁ బ్రీతి
నరయు నని పల్కుదు రభిజ్ఞులైన బుధులు. ౧౭౬

క. అయినం దల్లీ! యొకసం
దియంబు వేఁడించు నెడఁదఁ, దీర్పుము దానిన్,
సయిదోడు నీకుఁ బురుషుం
డయి పరుఁడు వెలుంగు, మీ రనాదు లిరువురున్. ౧౭౭

తే. వేదవాక్యంబు మిథ్య గాఁబోదు గాని,
యిది విరుద్ధంబుగాఁ దోఁచి యెడఁద వేఁచు;
బ్రహ్మవిదు లద్వితీయంబు బ్రహ్మ మేక
మే యటందురు, మీ ద్విత్వ మే మనందు! ౧౭౮

శా. నాపుణ్యాతిశయమ్ముచే నిపుడు పొందం జాలితిన్ భవ్యహా
నీపాదాంబుజసేవ, సందియ ముమా! నీనోట నే తీర్పు, నీ
రూపం బేది, నిజంబు పూరుషుఁడవో, స్త్రీరూపాత్మవో, తెల్పి, సం
దీపింపంగదవే స్వరూపము, భవాబ్ధిన్ దాఁట ముక్తుండఁ గాన్.

క. వినయావనతాంగుఁడనై
తను నే నిటు ప్రశ్న సేయ, దయతో నా కి
ట్లనె నాదిశక్తి భగవతి
ననుఁ గాంచి కటాక్షలలితనయనాబ్జములన్. ౧౮౦

బ్రహ్మాదులకు శ్రీదేవి నిజస్వరూపము నుపదేశించుట

క. నాకును నాతనికి సదా
యేకత్వమె కాని భేద మేమియు లే, దే
నే కాదె యతం, డాతం
డే కద నే, భేదమెల్ల నెదఁ గల భ్రమనే. ౧౮౧

క. కారణ కార్య విభేదా
కారత సూక్ష్మాంతరంబు గల మము నెఱుఁగన్
నేమము నెవఁ, డతఁ డీ సం
సారంబు తరించు బుద్ధిశాలి నిజముగా. ౧౮౨

ఉ. ఏకము నద్వితీయమును నే యగు బ్రహ్మ మనాది నిత్యస
త్యాకము నైనఁగాని, యది ద్వైతము నొందును సృష్టివేళ, నే
నేఁక నుపాధియోగమున వే ఱగు చెం డయి దీప మొండె, ఛా
యాకృతు లద్దమం దెటులొ, యట్టులె మా ప్రతిబింబరూపముల్.

తే. సర్గసంక్షయంపుసమయానఁ, బురుషుండు
గాను, స్త్రీయుఁ గ్లీబ మేనిఁ గాను,
సర్గవేళ బుద్ధిసామర్థ్యకల్పిత
మెల్ల భేద మనుచు నెఱుఁగ వలయు. ౧౮౪

క. నేనే బుద్ధిని శ్రీయున్
నేనే ధృతి, కీర్తి నేనె, నేనే స్మృతియున్,
నేనే శ్రద్ధను, మేధన్
నేనే, దయ లజ్జ నేనె, నేనే క్షుధయున్. ౧౮౫

క. నేనే తృష్ణను క్షమయున్,
నేనే కాంతియును శాంతి, నేనె పిపాసన్,
నేనే నిద్రను తంద్రను,
నేనె జరాజరలు, విద్య నేనె యవిద్యన్. ౧౮౬

క. నేనే స్పృహయును వాంఛయు,
నేనే శక్తియు, నశక్తియేనియు నేనే,
నేనే తజ్జ్ఞా వస,
లేనే నాడీసమస్త, మేనే వృష్టిన్. ౧౮౭

క. నేనే సమస్త మగువా,
క్కే నే, బూతనేనె, యస్ఫుత మేనె, పరావా

క్కనే, మధ్యమ పశ్యం
తి నామను వైఖరి యన నేనే సుమ్మీ! ౧౨౮

క. నేనే యీసర్వము, నేఁ
గానిది సంసారమందుఁ గలయ వెదకినం
గానీ గానంబడ దను
జ్ఞానము సుదృఢం బొనర్పు జలజజ! మదిలో. ౧౨౯

మ. బహునామంబులు దాల్చి శక్తి నయి గీర్వాణాకృతిం బొంది లో
కహితార్థంబు పరాక్రమించెదను నేఁ గౌబేరినై వజ్రహ
స్తాహ్వానై వైష్ణవి బ్రాహ్మి గౌరి శివనై వారాహినై వారుణీ
విహితాకారను నారసింహి నయి తద్భావానుకూలంబుగా. ౧౩౦

చ. జలమున నేనె శైత్యము, కృశానునియౌష్ణ్యము నేన, భానులో
పల వెలుఁ గేన, యాదును; క్షపాపతిలో హిమ మేను; జీవకో
టులు నను వీడనేని నొకటుల్ లవమేనిఁ జలింపలేవు, దై
త్యుల సమయింప శక్తుఁ డగునో శివుఁ డేనియు నేఁ దొలంగినన్!

తే. స్ఖలితుఁ బతితుని భీతుని భ్రాంతు శత్రు
జితు నరాధము దుర్బలమతిని జనులు
శక్తిహీనుఁ డితఁడు, వీఁ డశక్తుఁ డండ్రు
గాని, రుద్రహీనుఁడు విష్ణుహీనుఁ డనరు. ౧౩౨

క. కావున శక్తియె హేతువు
గావుట యెఱుఁగంగవలయుఁ, గంజజ! శక్తిన్
నీవుం గూడిన సృష్టిం
గావింపఁ గలాడ వగుదు, కడుఁ బెద్దవునన్. ౧౩౩

మ. హరియున్ శంభుఁడు నింద్రుఁడున్ హిమకరుం డాదిత్యుఁడుం ద్వష్టయున్
వరుణుండుం బవనుండు శక్తియుతులై భాసింతు, రాశక్తిచే
ధరియింపంగ సమర్థ మౌ ధర, తదాధారంబె లేకున్న నీ
ధరయున్ శేషుఁడుఁ గూర్మ మొక్క యణుమాత్రం బూనఁగా నేర్తు రే!

క. నా కిచ్చ కలిగెనేనిన్
లోకంబుల జలము పీల్చి లోఁగొందుఁ ద్రుటిన్,
బోకార్తు నా విభావసు,
పేఁకన్ స్తంభింతుఁ బవను వివిధచరములన్. ౧౯౫

వ. మఱియుఁ జతుర్ముఖా! తత్త్వంబు లసత్తులై యుద్భవించుచుండు నని శంకింప వలవదు. ఘట కపాలాదులకుఁ బ్రాగభావ ప్రధ్వంసాభావం బులుం బోలె విద్యమానంబు లగు తత్త్వంబులకు నావిర్భావ తిరోభావంబులె కాని యుత్పత్తి ప్రలయంబులు ఘటిల్ల నేరవు. ప్రకృతంబున నీయెడఁ బృథివి కానంబడ కున్నను, నయ్యది పర మాణువులుగ నయ్యె నని యెఱుంగ నగు. ౧౯౬

తే. ఇదిగొ కొనుము మహత్తత్త్వ మేడు తెఱఁగు,
లదియు శాశ్వతము క్షణిక మదియె శూన్య
మగును, నిత్యం బనిత్యంబు, నది సకర్తృ
కం బహంకారజనకంబు, కమలభవుఁడ! ౧౯౭

తే. ఇ ట్లహంకార మాదిగా నేడు తెఱఁగు
లగు మహత్తత్త్వము గ్రహించి యఖిలభూత
చయము రచియింపు మబ్జజా! చనుఁడు మీరు
స్వస్వవిధులఁ దీర్పుఁడు దైవభావితు లయి. ౧౯౮

ఉ. ఇదె భవదీయశక్తిఁ గొనుమీ చతురానన! చారురూప స
స్మిద దరహాసినిన్ విమల మాల్యవిభూషణ భూషితన్ శుభా
స్పద సమధిష్ఠితాసన సువాసిని దివ్యమహాసరస్వతిన్
ముదిత రజోగుణాన్విత; నినున్ సహచారిణియై భజించెడున్.

చ. ఇదె నినుఁ గూడి వీడక చరించు వరాంగన నావిభూతి సు
మ్మిది, యవమాన్య గాదు, హృదయేశ్వరిగాఁ బ్రియగాఁగఁ బూజనా
స్పదగ నెఱింగి దీనిఁ గొని సత్యనివాసము చేరఁబొమ్ము, త
త్పదమున మహత్త్వబీజ సముపాత్త చతుర్విధ సృష్టి సేయుమా.

తే. కాలకర్మ స్వభావముల్ కారణములు
జగతి కంతయు నన్న సూక్ష్మం బెఱింగి
లింగకోశమునుండి వేర్చేసి సకల
జీవులం జరాచరంబుల సృష్టి సలుపు. —౨౦౨

చ. సరసిజగర్భ! నీకు హరి జాప్యుఁడు, సత్త్వగుణప్రధానుఁడై
పరగుటఁ బూజనీయుఁ డగువాఁ, డెపు డెప్డు విపత్తు గల్గు, నా
తరుణములన్ ధరించి యవతారములన్ బహుభంగి దైత్యసం
హరణ మొనర్చు; శంభుఁడు జనార్దనుతోడయి యుండు సర్వదా.

క. సురలను సృష్టింపుము; త
ద్భరణము త్రైవర్ణ్యవిహిత బహుయజ్ఞములన్
జరిపింపుము; మన్నామ
స్మరణం బమరులకుఁ దుష్టి సలుపుం గాతన్. —౨౦౩

క. శర్వుఁడు తమోగుణాఢ్యుఁడు
సర్వముఖంబుల నతండు సంపూజ్యుండై
గీర్వాణుల నాశక్తులు
పర్వి దిగంతరములందుఁ బాయక కాచున్. —౨౦౪

ఉ. ఈవిధి నాన తిచ్చి భువనేశ్వరి, నాకు నవార్ణమంత్రదీ
క్షావిధి తీర్చి, ధ్యానపరిచర్యలు తెల్పి, వచించె నిట్లు: మం
త్రావళి నుత్తమం బిది, హృదంతరవీధి సదా ధరించి, త
ద్భావన సర్వకార్యముల వర్తిలు; శ్రేయము దానఁ జేకురున్.

తే. అట్లు కరుణించి నన్ను ననంతరమున
నాజగన్మాత భువనేశి యాదిశక్తి,
హరి కొసఁగుచున్ మహాలక్ష్మి, ననియె నిట్లు,
చెలఁగ శోభన రుచిర శుచిస్మితంబు. —౨౦౬

శా. దీనిం గ్రీడకు నీ కొసంగితిని బ్రీతిన్ శ్రీమహాలక్ష్మి, ల
క్ష్మీనారాయణయోగ మిప్డు డిటులన్ సిద్ధించె, నీదానురః

స్థానంబందు ఘటింపు దీని నెప్పుడున్, సర్వార్థముల్ చేకుఱన్,
శ్రీనారాయణ! దీని నేమఱక పూజింపం దగున్ సర్వదా. ౨౦౭

ఆ. నీవు విధియు శివుఁడు నిజము మద్గుణజాతు
లగుట సర్వమాన్యు లగుదు రెపుడు,
ముగుర భేద మెన్ను మూఢచేతస్కులు
నిరయగాము లగుట నిక్కువమ్ము. ౨౦౮

క. హరియే సాక్షాత్తు శివుం
డరయంగా శివుఁడె తాను హరియను వాఁడున్
మఱియుం ద్రుహిణుం డట్లే
మెఱయున్ భేదంబు లేక మీయిర్వురకున్. ౨౦౯

తే. వరలు పరమాత్మచింతనాపాది సత్త్వ,
మది ప్రధానగుణంబు నీకంబుజాక్ష!
తక్కు రెండు గౌణములు; పెంపెక్కు మఱి
లక్ష్మితోడి రజోగుణోల్లసితుఁడ వయి. ౨౧౦

ఉ. మాధవ! నీకొసంగెద సుమంగళమంత్రము, వాగ్భవంబు నా
మాధిగతంబు మాయ తుదియై విలసిల్లెడు దాని, దాన ను
ద్గీథముఁ గూర్చి సంతతముఁ గీర్తనసేయు, జపింపు భక్తి హృ
ద్వీధి ధరించి; కామనలు తీర్చు నిదే మఱి మోక్షదంబు నౌ. ౨౧౧

క. వైకుంఠమున రమింపు య
థాకామ మనాది గాఁగఁ దలఁచుచు నన్నున్,
మీ కుండదు మృత్యుభయము
నాకడుపున నెల్ల లయ మొనర్చెదు వఱకున్. ౨౧౨

తే. శ్రీమహాకాళి నిచ్చుచు శివున కవలఁ
బలికె నమృతంపుసోనలౌ పలుకు లిట్లు,
త్రిగుణరూపిణి యయి ప్రకృతిస్వరూప,
నిర్గుణాత్మిక యయ్యు పరానిష్కలాఖ్య. ౨౧౩

క. హర! కైసని గారి మనో
హరిని మహాకాళిఁ గొను విహారము సేయం
గ, రచింపుము కైలాసం
బు, రుచిఁ బెడునట్టికీర్తిఁ బొందుము సుఖముల్. ౨౧౪

తే. తమము ముఖ్యంబు నీకు, సత్త్వము రజమ్ము
గౌణగుణములు, రాత్రిసాక్రమణవేళఁ
దమము రజమును గొనుము, సత్త్వంబుఁ బూను
తప మొనర్పఁగఁ బరమాత్మఁ దలఁచువేళ. ౨౧౫

సీ. త్రిగుణములే మీ రెల్లఁ ద్రిగుణాత్మకముగాని
వస్తు వీసంసృతిఁ బడయ లేము;
దృశ్యంబు నిర్గుణం బెటు లౌను? బరమాత్మ
నిర్గుణుం డతఁడు కంటికి గనపడఁడు;
సమయానువర్తినై సగుణ నిర్గుణ నేను
కార్యం బెపుడుఁ గాను, కారణమునే;
సర్వకారణ నౌట సగుణ నౌదును, బరు
షాంతికంబున నిర్గుణాత్మ నౌదు;

సత్త్వవలన నహంకారజన్మ మగును,
త్రిగుణము లహంకృతిని సంప్రతిష్ఠితములు,
దానిచేత మహత్తత్త్వ మౌను జన్మ,
మదియె బుద్ధి యనంగ విఖ్యాత మగును. ౨౧౬

తే. దానఁ దన్మాత్ర లుదయించు, వానివలన
నేను భూతంబు లేను కర్మేంద్రియములు
నైదు జ్ఞానేంద్రియంబులు నవల మనసు
గలిసి పదియాఱు కారణకార్యగణము. ౨౧౭

క. చనుఁడీ ముగురు విమానం
బున నిలయంబులకుఁ, జేయఁ బూనుఁడు విధులన్,

నను స్మరియించినమాత్రం
బున దర్శన మొసఁగి విషమములు హరియింతున్. ౨౧౭

క. స్మరియింపుఁడు నన్ను సదా,
స్మరింపుఁడు సనాతనుఁ డవఁ జను పరమాత్మున్,
నిరతము మా యిరువుర సం
స్మరణంబునఁ గార్యసిద్ధి సాధ్యముసుండీ. ౨౧౮

చ. సెల వటు పొంది, శక్తులను జేకొని, శ్రీభువనేశ్వరీ మహో
జ్జ్వలభువనంబు రూపము ప్రభావము నద్భుత దర్శనోక్తులుం
దలఁచుచునే విమానమును దాసి కనుంగొనునంత ద్వీపమే
గల పొడ గానరాదు, శివఁ గానము, కన్పడ దా సుధాబ్ధియున్.

క. పరికింపఁ ద్రిమూర్తులముం
బురుషాకృతు లొంది మరలఁ బొడకట్టితి, మా
ర్యార మొక్క విమానం బది
హరి మధుకైటభులఁ ద్రుంచినటఁ జేర్చెఁ ద్రుటిన్. ౨౨౦

తే. నారదా! నేను విష్ణుండు గౌరివిభుఁడు
నట్టి దేవీప్రభావంబు నరసినార
మంచు వివరింపఁ బ్రీతుఁడై యతనిసుతుఁడు
నారదమహర్షి ప్రశ్నించె నలువ నిట్లు. ౨౨౨

తే. ఆదిపురుషుండు నిర్గుణుం డచ్యుతుండు
కనుల కగపడెనో మఱి, కన్నశక్తి
త్రిగుణమూ, నిర్గుణాత్మయా, తెలుపు తండ్రి!
వానిరూపంబు తెలుపుము దానిరూపు. ౨౨౩

క. శ్వేతద్వీపమునందు మ
హాతపమున్ మఱియు మఱియు నతితీవ్రగతిన్
దాతా! చేసి, మహాత్ములఁ
బూతుల సిద్ధులను, గంటిఁ బొందక దానిన్. ౨౨౪

వ. ఇవ్విధంబున నిజతనూద్భవిజిత పారదుం డగు నారదుం డడిగిన బ్రహ్మాసనుం డగు చతుర్వదనుండు దరహాస వికసిత ముఖ కల్హారుం డయి సంశయ నివారణ నిపుణంబులగు సత్యవచస్స్ఫురణంబుల నిట్లని నుడువం దొడంగె. ౨౨౫

క. రూపము లేనిది నిర్గుణ,
మేపగిదిం దానిఁ గనుల నీక్షింప నగున్?
రూపము గల దెల్లయు నిల
రూపింపుము నశ్వరస్వరూపము గాఁగన్. ౨౨౬

తే. నిర్గుణం బగు నల శక్తి దుర్గమంబు,
నిర్గుణుం డగు పురుషుఁడున్ దుర్గముండు,
భావనామాత్ర సాధ్యులు కేవలమ్ము,
జ్ఞానగమ్యులు మునులకు ధ్యానపదులు. ౨౨౭

క. ప్రకృతియుఁ బురుషుఁ డనాదు ల
వికృతు లనంతులు నచింత్యవిగ్రహు, లరుదౌ
నొక నమ్మిక వారలచే
రిక సాధ్యం, బదియె లేక లేరు తెలియఁగన్. ౨౨౮

వ. మఱియు సర్వభూతాత్మకం బయిన పరమచైతన్యము సర్వగతం బయి, తేజోరూపంబున నెల్లజీవుల ననపాయం బై యుండుఁ; గావునఁ బ్రకృతి పురుషు లిరువురును సర్వగతులు సర్వవ్యాపకులు నని యెఱుంగుము. చరాచరాత్మకం బగు సంసారంబునఁ దద్వి రహితం బగునది రవంతయుఁ గానంబడదు. సర్వదేహంబులయందు మిశ్రీభూతులై వెలుంగు ప్రకృతి పురుషు లిరువురు నిరంతరైకావస్థాన గతు లవ్వటం జేసి చిన్మయులు నిర్గుణులు నిర్మలులు నగు నవ్వారల నేకరూపులుగ నుపాసింపవలయు. దానం జేసియ, బ్రహ్మవేత్తలు మాయావిశిష్టం బయిన బ్రహ్మమే శ్రీదేవీపదవాచ్య మని యుపదేశింతురు. ౨౨౯

తే. అల్ల శక్తి యెదో, పరమాత్మ వాఁడె;
పురుషుఁ డెవ్వఁడో, యల శక్తి పరమ యదియుఁ
సూక్ష్మ మగు నంతరంబేనిఁ జూడఁబోరు
వేదవేదాంగవిదు లగు విమలమతులు. ౫౩౦

క. నారద! యీవిశ్వ మహం
కారమునఁ జరాచరాత్మకం బయ్యె, నహం
కారజగుణావృతచిత్తం
బేరీతిని నిర్గుణంబు నెఱుఁగం జాలున్ ? ౫౩౧

క. గుణవిచ్ఛేదము కానిది
కనఁగా నల నిర్గుణం బగమ్యం బది; యే
జనున కహంకారము చనఁ,
గను నాతఁడు చిత్తమం దకల్మషవృత్తిన్. ౫౩౨

క. అది విని నారదుఁ డడిగెను,
విదితంబుగ సాత్త్వికాది వివిధగుణము లె
ట్లుదితం బయ్యె? స్వరూపం
బెది వానిది? ముక్తి దేనియెఱుక లభించున్? ౫౩౩

వ. అని యడిగిన నారదునకు బ్రహ్మ యి ట్లనియె. ౫౩౪

క. త్రివిధాహంకారసము
ద్భవ మగు శక్తిత్రయంబు వరుసన్ జ్ఞానం
బవు సాత్త్వికిని, క్రియాత్మిక
మవు రాజసి, ద్రవ్యశక్తి యగుఁ దామసిచే. ౫౩౫

సీ. వానికార్యంబులన్ వాక్రుత్తు విను యథా
తత్త్వంబుగా నారదా! మహర్షి,
వంతులోఁ దామసాహంకారజాతమౌ
ద్రవ్యశక్తిని సముద్భవము లగును,

శబ్దంబు మఱియు స్పర్శము రూప రస గంధ
వాచ్యమౌ తన్మాత్ర పంచకంబు;
శబ్దగుణక మాకసము, స్పర్శగుణకము
వాయువు, వహ్ని రూపగుణకమ్ము,

వరుస రస గంధ గుణములు వారి పృథ్వు
లెఱుఁగుమివి సూక్ష్మములుగ, నీయెల్ల పదియు
మిళితమై ద్రవ్యశక్తి సమ్మేళ మొంది
ఉపనువృత్తిక సర్గమౌఁ దామసమున. ౩౧

సీ. రాజస్యహంకార బీజక్రియాశక్తి
జాతమౌ వస్తుపంచకము వినుము,
శ్రోత్రంబు త్వక్కు చక్షు ఘ్రాణ జిహ్వాలు
నన నొప్పు జ్ఞానేంద్రియంబు లైదు,
వాక్పాణి పాదముల్ పాయువు గుహ్యంబు
ననఁ బఱు కర్మేంద్రియంబు లైదు,
ప్రాణం బపానంబు వ్యానం బుదాన స
మానముల్ వాయువు లేను గూడి

యైదు పదియును రాజసాఖ్యాన సర్గ
మగుఁ గ్రియాశక్తి మయ సాధనాళిమాత్ర
మని యెఱుఁగు మి వెల్ల; సమస్తమునకుఁ
జిదనువృత్తి యుపాదానపదము సుమ్ము. ౩౨

సీ. సాత్త్వికాహంకార జాతమౌ జ్ఞానశ
క్తిని బుట్టు నల వస్తుగణము వినుము,
జ్ఞానేంద్రియంబుల కేనింటికిని దిశల్
వాయువు సూర్యుండు వరుణుఁ డశ్వి
నులు నధిష్ఠానరూపులు దేవతాపంచ
కము, నట్ల చంద్రుండు కంజజుండు

ప్రద్యుండు క్షేత్రజ్ఞరూపకుండు నను కల్పి
తంబైన కారణరూపమైన బుద్ధి
లోనయిన దానికిని నధిష్ఠానమైన
దైవతము లివి మనసు .... చేయఁ
బడియు నై దగు; నీకిటఁ బరికించిల్లు
నాత్మివ్యాఖ్యాక నాత్మివ్యాక సర్గవిధము. ౨౭౮

క. స్థూలం బన సూక్ష్మం బనఁ
గ్రాలుం బరమాత్మరూపకద్వయ, మల జ్ఞా
నాలోకం బగు రూపం
బొలి నిదానంబు స్వస్వరూపోదంచితముగాన్. ౨౭౯

క. ధ్యానాదిని ....
బూనం దగు స్థూలరూపబుద్ధియె; యదియే
తానగఁ బురుషుని సూక్ష్మం
బైన స్వరూపం బటందు రాత్మాభిజ్ఞుల్. ౨౮౦

తే. నాశరీరము సూత్రసంజ్ఞను వహించుఁ,
బలికెదను స్థూలమగు పరబ్రహ్మతనువు
విస్తరంబుగ నింక, నోపినవిధాన
వినుము, నారద ! ముక్తుఁడౌ వినినవాఁడు. ౨౮౧

తే. భూతసూక్ష్మంబు లని నేను మున్ను పలికి-
నట్టి తన్మాత్ర లే యగు నైదుభూత
ములుగఁ బంచీకరణకార్యమూలము వను,
వినుము పంచీకరణ మార్గ వివరణంబు. ౨౮౨

క. ముందుగ రసతన్మాత్రను
బొందించి మనంబునందు, భూతాంశగణం
బిందుల వేర్వేఱుగఁ జే
ర్పం, దగ నుదకంబు పుట్టు రసమయ మగుచున్. ౨౮౩

సీ. పుంసు మనస్సులోఁ బొందించి యల రస
తన్మాత్ర, రెండుగా దానఁ జేసి,
యందులో నొకభాగ మట్లుంచి, రెండవ
భాగంబు నాల్గుగాఁ బంచి, యట్లె
తక్కు భూతంబుల తన్మాత్రలను గూడ
రెండుగా నొకటి నాల్గింటిగఁ జీల్చి,
ప్రేలనిరసము సాబాలునఁ దక్కటి
భూతాళి యష్టాంశములను జేర్ప,

నుదక ముదయించు, రసమునఁ దూడి చీల్చి
నట్టి నాలుగుభాగమ్ము లట్లు మరల
నితరభూతతన్మాత్రల నెసఁగి కలియు
భూతతన్మాత్ర లవి మాఱు భూతములుగ. ౨౮౭

వ. ఇట్లు వేర్వేఱుగఁ బంచభూతసంభవమై, యవ్వానియందు నధిష్ఠానముగాఁ జైతన్యము ప్రవేశించినంతన, యహ ముదయించు. ౨౮౮

క. ఆ యహ మను నభిమానం
బాయత్తంబైన నదియె యాద్యం డగు నా
రాయణుఁ డనియు ననంబడుఁ,
బాయక వైశ్వానరాఖ్యఁ బ్రథితుఁ డతండౌ. ౨౮౯

సీ. భూతముల్ పూర్వోక్త రీతి ఘనీభూత
రూపత విస్పష్టరూపము లయి,
యొక్కొక్క భూతంబు కొక్కొక్క గుణము ప్ర
ధానంబుగ గుణవృద్ధముల యగును;
నాకాశమున గుణంబగు శబ్ద మొక్కటె;
స్పర్శమ్ము శబ్దమ్ము వాయువునకు;
శబ్దంబు రూపంబు స్పర్శంబు నా మూఁడు
గుణము లౌ నగ్నికి గుణము లగుచు;

జలమునకు నాల్గు గుణములౌ శబ్ద మనఁగ
స్పర్శమును రూపగుణము రసం బనంగఁ;
బృథివి కైదు గుణంబులై వెలయు గంధ
శబ్దరూపముల్ రసము స్పర్శం బనంగ. [illegible]

తే. అట్లు మిళితమై పుట్టు బ్రహ్మాండ మిద్ది
సర్వజీవాళి మేళనజాత మగుచు
సకలము నజాండ మిది; జీవజాతు లెల్ల
నెనుబదియు నాల్గు లక్షలై యొసఁగు నయ్య! [illegible]

సత్త్వాదుల స్వరూపము

క. వివరించితి సర్గం, బిఁక
వివరింతు గుణస్వరూప విధముల్ వినుమా,
భువి సత్త్వము ప్రీత్యాత్మక
మవు, నా ప్రీత్యుద్భవంబు నగును సుఖమునన్. [illegible]

ఉ. శాంతియు శౌచ మార్జవము సత్యము లజ్జ దయాస్వభావమున్
సంతసమున్ దయా ధృతులు సంతతతుష్టియు శ్వేతవర్ణమం
దెంతయుఁ బ్రీతి ధర్మమున నిష్ఠము సత్తున సిండుశ్రద్ధ యు
త్యంత మసత్తునన్ విముఖతాప్తియు సాత్త్వికలక్షణంబు లౌ. [illegible]

క. తత్త్వం బెఱిఁగిన ఘనులు
సాత్త్విక మన మఱియు రాజసము తామసమున్
త్రిత్వాకారప్రత్యే
కత్వమున వచింత్రు శ్రద్ధ గ్రాలఁ నటంచున్. [illegible]

ఉ. రక్తముచాయ రాజసము రాజిలు, నప్రియకారి యౌటచేఁ
బ్రోక్తము దుఃఖయోగము తదుద్భవకారణ మంచు, దానిని
ద్రిక్తత మానగర్వములు ద్వేషము ద్రోహము స్తంభమున్ క్రుధా
యాస్తియు నిద్ర శల్యము నివి యొప్పును రాజసలక్షణంబులై. [illegible]

క. వెలయుం దమంబు రంగుగ
  వలు వగుచు, విషాద మోహన ప్రద మని యా
  ప్తులు గుర్తింపంగాఁ దగుఁ
  దెలిపెదఁ, దల్లక్షణంబు దెలియుము వత్సా! —౯౫౩

సీ. ఆలస్య మెం దుండు, నజ్ఞాన మెం దుండు,
      నతినిద్ర యెందు, దైన్యం బ దెందుఁ,
  గార్పణ్య మెం దుండుఁ గౌటిల్య మెం దుండు,
      భయ మెందు నుండు, విషాద మెందు,
  రోష మెందుల నుండు, వైషమ్య మెం దుండు,
      నెం దుండుఁ బరదోష మెన్నుచుంట,
  వేదశాస్త్రీయుక్త విధులందు నాస్తిక
      -బుద్ధి యెం దుండు వివృద్ధ మగుచు,

  నందుఁ దామస మగు శ్రద్ధ యావరించె
  ననుచు నీ లక్షణంబుల నరయఁ దగును
  బుద్ధిమంతుఁడు; లెస్స నీబుద్ధిఁ గనుము,
  పరగు నిది పరతాపోపపాదక మగు. —౯౫౪

క. కేవలము సత్త్వగుణమును
  గేవలము రజోగుణంబుఁ గేవలతమముల్
  లేవెం, దన్యోన్యాశ్రయ
  భావంబున నవి విమిశ్రవర్తనఁ బొదలున్. —౯౫౫

క. శ్రేయస్కాముఁడు సత్త్వ
  స్థాయస్ఫూర్తిన్ వెలుంగఁ బచరించి, రజ
  స్సాయమున మొనర్చుచు, నె
  ట్లో యడఁపంగఁ గడఁగుఁ దమఉద్రేకంబున్. —౯౫౬

క. ఒక్కటి పెం పొందిన మఱి
  తక్కటి రెండును విరుద్ధధర్మము లగుటచే

ను కక్కఱి శమియించును, విను
వక్కాణించెదను వత్స! వానివివరముల్. ౨౫౭

క. వినినంతమాత్ర నెవ్వఁడుఁ
గనినంతనునేని జ్ఞాని కాఁ డచలంబై
యనువుగ ఫలజనకం బగు
ననుభవ మది లేక, నిక్కమయ్య తనూజా! ౨౫౮

ఉ. ఒక్కఁడు పుణ్యతీర్థమహిమోక్తి వినం గని శ్రద్ధ మీఱఁ జా
నక్కడి కేఁగి క్రుంకు లిడి యర్థవిధంబున దానధర్మముల్
పెక్కులు రాజసమ్మున నొనరించి గృహాగతుఁ డయ్యె; వాని కే
నక్కట! కామమూదియగు నారిపుషట్క మడంగ దింతయున్.

తే. పాపదేహవికారరూపంబు లైన
కామరాగాదికం బడంగనిది తనువు
పాపభూయిష్ఠమే కద, వానితీర్థ
సేవయును విస్క వృథ యయ్యెఁ గేవలమ్ము. ౨౬౦

ఉ. కర్షకుఁ డొక్కరుండు తనుకష్టము నోరిచి నల్లనేల సం
కర్షణముం బొనర్చి సరిగాఁ దఱి విత్తులు చల్లి వారిసం
తర్ష మొనర్చె రేఁ బవలు దానినిఁ బాయక కాచియుం దుదిన్
హర్షముతో హిమాత్యయమునన్ నిదురించెను పంటవేళలో. ౨౬౧

క. అకటా! వనమున వ్యాఘ్రా
దికములు శలభములుఁ బైరు తినివేసె, సము
త్సుకత మెఱయఁగా నా క
ర్షకుఁ డాసించిన ఫలంబు సర్వం బడఁగెన్. ౨౬౨

క. ఒక్కనితీర్థశ్రమ, మిం
కొక్కనికృషి, యిట్లు నిరుపయోగము లగుఁ, జెం
పెక్కను శాస్త్రవిలోకన
నెక్కడ సత్త్వము విరాగ మొసఁగు ఫలంబై. ౨౬౩

తే. సత్త్వ మెక్కువయై రజస్తమము లడఁచుఁ,
దమము సత్త్వమ్మును రజోభ్యుదయ మడంచుఁ,
దమము పెరిగి యడంచు సత్త్వంబు రజము;
నపు డగు విరాగ లోభ మోహములు వరుస. ౨౬౪

ఉ. సత్త్వము వృద్ధి గన్న, స్థిరసంస్థిత మా మతి, ధర్మమందు లో
లత్వము సత్త్వభోగవిముఖత్వము యాజ్ఞికకర్మలందు నా
సక్త్వము వృద్ధి గాంచు. నిరతంబు సుఖగ్రహణం బొనర్చుటకా
సాత్త్వికవిత్త మొక్కటె, రజమ్మును నొంచి తమస్సు నోర్చుటకా.

ఉ. రాజసమైన శ్రద్ధ ప్రబలంబయినంత. సనాతనంబులై
భ్రాజిలు ధర్మముల్ వదలు వాంఛ జనించుఁ, గ్రమప్రవృత్తిగా
రాజసవిత్తవర్ధనము రాజసభోగసుఖేచ్ఛ, దానితో
సాజము నిర్గతంబగుట సత్త్వముఁ దామసముకా గ్రమంబుగా.

చ. ఎపుడు తమం బెసంగు నపుడే శ్రుతియందుఁ బ్రమాణబుద్ధియుకా
వ్యపగత మౌఁ, బొనర్చును ధనార్త్యయ మొల్లక, ద్రోహివలె, నిరా
సపరుఁడునై శతుం డగు, నశాంతుఁ డగుకా, గ్రసియించు, రాజసం
బుపశమ మంద సత్త్వమును నొక్కుట, దుర్మతి గ్రోధనుండు నై.

తే. సత్త్వ మేనిఁ దమస్సు రజస్సునేని
నొంటిగా నుండ, వన్యోన్య మంటియుండు;
నం దొకటి తక్కు రెంటి మూహిందఁ జేయు,
మిథునధర్మంబు లవి యని కథితము లగు. ౨౬౮

తే. మృత్తుచేఁ గుండ, కుండచే మృత్తు నెట్లొ,
యజ్ఞదత్తుండు దేవదత్తాహ్వయుండు
నొక్కపని యెట్లు సేతురో, యుగ్మభావ
మవియుఁ బూనును స్త్రీపురుషాత్తియువలె. ౨౬౯

తే. అట్లు పలుకు బ్రహ్మ నడిగితి, సంతృప్తి
నొందకుంటిని మధురోక్తులు విని,

మఱియుఁ జెలువు గుణసమగ్రరూపంబును,
బుష్టి పరమశాంతిఁ బొందు మనల్లు. ౨౭౦

గుణ స్వరూప నిరూపణము

తే. అట్టు లడుగు నారదునుల్కు లాలకించి
యా రజోగుణసంభూతుఁ డగు విరించి,
యాదరంబొప్ప నీక్షించి యాత్మజాతు
వంక, వివరించె నీరీతి నింక, వినుము. ౨౭౧

క. గుణముల నిండగు రూపం
బనువర్ణింపంగ సాధ్య మగునే నా, కై
నను నది నానేర్చినవ
ట్టును దృష్టాంతముల స్ఫుటపఱుతు, విను దాసిన్. ౨౭౨

వ. పొలఁతి యశేషభూషణ విభూషితయై లలితాంగియై స్మితో
జ్జ్వల యయి హావభావవిలసద్వపువై పతికిం బ్రియంబు మి
క్కిలి పచరించు, బంధుతతికిం బ్రమదం బొనఁగూర్చుఁ దల్లిదం
డ్రులకు, నదే సపత్నికిఁ గడుం గలిగింపదె శోకమోహముల్! ౨౭౩

మ. మదదంతావళబృంహితం బగుచు భ్రామ్యద్వాజిహేషారవా
స్పదమై స్యందననేమిఘోష మయి యాస్ఫాల్యత్పదాతప్రథా
పదమౌ వాహిని చోరలుంఠిత భయభ్రాంత్యాపనోదక్షమం
బదియే దస్యుజనాళికిన్ భయవిమోహోపాదియై యొప్పదే! ౨౭౪

చ. ఘనతిమిరావగుంఠితము గర్జనఘోరతటిద్భ్రమంబు దు
ర్దిన మది విత్తుకైతు నలరించి, యనావృతగేహవాసులౌ
జనుల నలంతవెట్టి యనిశంబును బ్రోషితభర్తృకాజనం
బున కెడలేని యార్తియు విమోహభరంబుఁ గరంబు గూర్పదే!

క. గుణ మేదియు నొంటిగ నెం
దును నుండంబోదు సుమ్ము, తోడై యుండుం;

గనుక, సుఖంబును మోక్షం
బును మోహామునట్లు యుడియు మూఁడుం గూర్చున్. ౨౭౬

ఉ. సత్త్వగుణంబు నిర్మలము స్వచ్ఛము నై వికేదప్రకాశశో
భాత్మము తోడ నొప్పు; నది నర్తిలుచున్న లఘుత్వ మొందు, లో
లత్వము మాననేర్చు, విషయంబులఁ బటువృత్తి తోలంగు, సత్కథా
విస్తరము స్మృష్టిపూం, కోనవు వెన్కటివృత్తుల నింద్రియావళుల్.

క. చంచలచిత్తము జృంభా
ప్రాంచితదేహంబు స్తంభపరవశమనముం
గాంచకగ నగు జనంబుల
నుంచునెడ రజోగుణంబు మేదుర మగుచున్. ౨౭౮

క. కలి నన్వేషించుచుఁ జా
పలమున మది శాంతి లేక భ్రమియింపంగాఁ
గలిగెడి కోర్కెల బరువై
తలకొను నింద్రియగణంబు తమ మేపొందన్. ౨౭౯

తే. ఇట్లు గుణవిస్తరంబు వచింప స్రష్ట,
నారదుఁడు ప్రశ్న చేసె; గుణత్రయంబు
భిన్నలక్షణంబు విరుద్ధవృత్తి, యొకట
మిశ్రమై యెట్లు కార్యముల్ సలుపు ననుచు. ౨౮౦

వ. అని యడిగిన నారదునకు బ్రహ్మ యి ట్లనియె. ౨౮౧

ఉ. తైలము వర్తి యగ్నియు నితాంతము నైరులు భిన్నధర్మసం
శాలులు నయ్యు నొండొకట సంగతమై వెలుఁగొంది దీపమై
చాలవె పాఱద్రోల ఘనసంతమసంబు దిగంతభూమి, కా
లీల గుణత్రయంబుఁ బొనరింపఁగఁ జాలును గార్యజాలముల్.

వ. అని పితామహుండు నాకుఁ దెలిపె నని నారదుండు, వ్యాసునితో
మఱియు ని ట్లనియె. ౨౮3

క. వ్యాసమునీంద్రా! సత్యవ
తీసుత! విను కారణములు త్రిగుణములే సు
మ్మీ సృష్టి కెల్ల, నేఁ గమ
లాసనుచే మున్ను విన్న దదియే వత్సా! ౨౨౮

తే. ఇట్లు మున్ను నారద సంయమీశ్వరుండు
విస్తరించె గుణంబుల వివర మెల్ల
గాన, జనమేజయా! నీవు దీప్తి నెఱిఁగి
నిష్ఠ మీఱఁ బరాశక్తి నిలుపు మెడఁద. ౨౨౯

శా. ఆరాధింపుము దాని నాపరమ దివ్యాకార, నెద్దానిచే
నీ శోభిల్లిన సర్వముం వితతమై యాకీర్తి భాసించునో,
సారం బేదియొ సర్వనామములకున్, సంసాధ్యకార్యాళికే
దారంభంబుగ నేది నిర్గుణయునై సాకారయై పొల్చునో! ౨౩౦

క. పురుషుఁడు పూర్ణుఁడు పరముఁడు
నిరీహుఁ డవ్యయుఁ డకర్త నిర్గుణుఁ డేక నీ
పరమమహామాయయె దా
విరచించును సదసదాత్మవిశ్వం బెల్లన్. ౨౩౧

క. హరి హరు లజుఁ డిన చంద్రులు
పురుహూతుం డగ్ని వాయువులు వరుణాదుల్
సుర లెల్ల శక్తియుతులై
కరము సమర్థు లటు గాక కదలం గలరే! ౨౩౨

ఉ. ఆ పరమేశియే జగతి కంతకుఁ గారణమయ్యె! భూప! దే
వీపదభక్తిఁ జిత్తము ద్రవింప మఖం బొనరింపఁ బూను, మం
బాపరిచర్యచేత సులభం బఖిలేప్సితసిద్ధిదంబు సం
తాపహరం, బనంతకరుణామయ యీశ్వరి సత్త్వమూర్తి [illegible].

ఉ. దానినె మున్ను బ్రహ్మయు సదాశివుఁడున్ హరి పూజచేసి, వి
ద్వాని జితాత్ములౌ మునులు ధ్యాన మొనర్తురు మోక్షకాంక్షులై

దాసిపని శేషానుము [illegible] నముగాఁ బ్రసంగమా
ర్తౌన పచించింతనె వంబు లసాధ్యములైన నీయదే! ౨౯౦

సత్యవ్రత చరిత్రము

తే. వినుము సత్యవ్రతుం డను విప్రుఁ డొకఁడు
బిరుదుమహిం బుగా భయవివ్హాలుఁ డయి
పలుక 'నై యై' యట చు నాపరమమూర్తిఁ
జలమెఁ గవిరాజు దేవి ప్రసన్న యగుచు. ౨౯౧

క. దేవీనామమహాత్మ్యము
భావితముగ మాకు నెప్పుడుఁ బ్రత్యక్షమును
మ్మా విమలకథాముఖమున,
నా, వేదవ్యాసుఁ గాంచి నయ మెసలారన్. ౨౯౨

వ. జనమేజయుం డా సత్యవ్రతునికథ వినవలతు నానతి మ్మని వేఁడిన వ్యాసుం డి ట్లనియె. ౨౯౩

క. వినిపింతుఁ గౌరవేశ్వర!
మునులసమాజమున నేను మును విన్నది పా
వనము మనోహర మతిశో
భన మద్భుత మగు పురాణవరకథ, వినుమా. ౨౯౪

క. కురురాజ! ము న్నొకానొక
తఱి నేఁ దీర్థాభినిరతిఁ దరలి మునినిరం
తరసేవ్యము నైమిశవని
కరిగి మునీంద్రులకు నెఱఁగి యచట నిలిచితిన్. ౨౯౫

క. అందుండి రపుడు సనకస
నందను లాదిగల బ్రహ్మనందనులు చిదా
నందులు జీవన్ముక్తు ల
మందతపోవ్రతు లనేక మానిజనములున్. ౨౯౬

క. వేదవిదుల్ వేదవ్రత
వేదులు వేదాంతవిదులు వివిధాధ్వరసం
పాదితపుణ్యులు శౌచా
మోదులు మును లా సమాజమునఁ గల రనఘా! ౨౬

క. ఆ పుణ్యసమితిలో బహు
ధా పుణ్యకథాప్రసంగతతి నడువంగా
నా పరిషత్తును వినయా
లాపుఁడు జమదగ్ని యిట్టులం బ్రశ్నించెన్. ౨౭

క. కందను మహానుభావులు
నిం దొక్కటిఁ గూడియుంట నెంతయు మదికిన్
విం దయ్యె నాకుఁ గల్గిన
సందేహము దీర్పరయ్య సదయహృదయులై. ౨౮

క. చేరఁగ సుఖసేవ్యుండై
కోరిక లెల్లయును వేగఁ గూర్చెడు విభుఁడై
యారాధనీయతముఁ డగు
శ్రీరమ్యుఁడు వేలు పెవ్వఁ డెల విచ్చెదరో! ౨౯

క. అట్టిఁడు బ్రహ్మానో, విష్ణువో,
గట్టులదొరకూఁతుమగఁడో, కా కింద్రుఁడో, యు
ద్భట్టో, సమీరణుఁడో, ధన
రాట్టో, కుమారుఁడో, యినుండో, రజనీపతియో! ౩౦

మ. మునిగోష్ఠిన్ జమదగ్ని యీవిధిని మోదంబుం గేలుతో సందియం
బును దీర్పుం డని వేడుకొన్న వచనంబుల్ లెస్సగా లోమశుం
డను మానీశ్వరుఁ డాలకించి సభలో నత్యాదరం బొప్ప నా
తని సంబోధన చేసి పల్కెను సమాధానంబు నీరీతిగా. ౩౧

సీ. శుభ మిచ్చుయించెడి శుద్ధు లెల్లరకును
సంసేవ్యతమ పరాశక్తి యొకతె,

క. వేదవిదుల్ వేదవ్రత
వేదులు వేదాంతవిదులు వివిధాధ్వరసం
పాదితపుణ్యులు శౌచా
మోదులు మును లా సమాజమునఁ గల రనఘా! ౨౯౭

క. ఆ పుణ్యసమితిలో బహు
ధా పుణ్యకథాప్రసంగతతి నడువంగా
నాపరిషత్తును వినయా
లాపుఁడు జమదగ్ని యిట్టులం బ్రశ్నించెన్. ౨౯౮

క. ఇందరు మహానుభావులు
నిం దొక్కటఁ గూడియుంట నెంతయు మదికిన్
విం దయ్యె నాకుఁ గల్గిన
సందేహము దీర్పరయ్య సదయహృదయులై. ౨౯౯

క. చేరఁగ సుఖసేవ్యుండై
కోరిక లెల్లయును వేగఁ గూర్చెడు విభుఁడై
యారాధనీయతముఁ డగు
శ్రీరమ్యుఁడు వేలు పెవ్వఁడొ సెల విచ్చెదరో! ౩౦౦

క. అట్టిఁడు బ్రహ్మయొ, విష్ణువొ,
గట్టులదొరకూఁతుమగఁడొ, నాకేంద్రుఁడొ, యు
గ్రాట్టో, సమీరణుఁడో, ధన
రాట్టో, కుమారుఁడో, యినుండో, రజనీపతియో! ౩౦౧

మ. మునిగోష్ఠిన్ జమదగ్ని యీవిధిని మోదంబుం గేలుతో సందియం
బును దీర్పుం డని వేడుకొన్న వచనంబుల్ లెస్సగా లోమశుం
డను మానీశ్వరుఁ డాలకించి సభలో నత్యాదరం బొప్ప నా
తని సంబోధన చేసి పల్కెను సమాధానంబు నీరీతిగా. ౩౦౨

సీ. శుభ మిచ్చుచుండెడి శుద్ధు లెల్లరకును
సంసేవ్యతమ పరాశక్తి యొకతె,

యదియే ప్రకృతి యాద్య యదియె సర్వగ శివ
యదియె బ్రహ్మైనమహాత్మజనని,
సంసారపాదప సంతతి కదె మూల,
మదె సమస్తము దాల్చు నఖిలధాత్రి,
స్మరణంబుచే సముచ్చారణ వరదాత్రి
యద్దియే కరుణారసార్ద్రమూర్తి,
యాపరేశి మహత్త్వబోధాతిభూమి
యయిన యితిహాసమును మునులార! వినుడు,
ద్విజుఁ డొకం డెట్లు శుభము ప్రాపించెఁ గేవ
లాక్షరోచ్చారణముమాత్ర; నది వచింతు. ౫౧౭

తే. దేవదత్తుం డనంగ భూదేవుఁ డొకఁడు
పుత్త్రహీనుండు కోసలభూమిఁ గలఁడు;
పుత్త్రి కామనతో విధిపూర్వకముగ
వాఁడు కావింప నిష్టి యుపక్రమించె. ౫౧౮

క. తమసాతీరంబున ను
త్తమమండప మొం డొనర్చి దానికి ద్విజస
త్తములను సత్రక్రియవి
త్తములను బహువేదవిద్వదాన్యులఁ బిలిచెన్. ౫౧౯

తే. వేది నిర్మించి, యట యథావిధిఁ బ్రతిష్ఠ
సలిపి యగ్నిని, బుత్త్రేష్టిఁ దొడఁగెఁ జేయ,
బ్రహ్మగ సుహోత్రమూని, యధ్వర్యుఁడుగను
యాజ్ఞవల్క్యుఁడు, హోత బృహస్పతిగను. ౫౨౦

తే. పైలమునివర్యుఁ బ్రస్తోతృపదవి నుంచి,
గోభిలాఖ్యు నుద్గాతగాఁ గూర్చె, మఱియు
మానిసింహుల సభ్యులఁగా నొనర్చి,
వసు వొసఁగె నెల్లరకు విధివత్తుగాఁగ. ౫౨౧

తే. అప్పుడు దుర్జాత సామగాయనవరిష్ఠుఁ
డందు సప్తస్వరముల సమన్వితము ర
థంతరమ్ము గానము స్వరితమ్ము గూర్చి
సలుపుచుండె మనోజ్ఞసుశ్రావ్యఫణితి. ౩౦౮

క. ఆసమయంబున బహుళ
శ్వాసంబులఁ జేసి సుంత స్వరభంగము గాఁ
గా, సహియింపక గోభిలు
సీసున ననె దేవదత్తుఁ డిట్లు కుపితుఁడై. ౩౦౯

తే. మూర్ఖు వైతేమయా మునిముఖ్య నీవ!
యయ్యయో కావ్యకర్మగదయ్యె యిదియుఁ?
బుత్త్రుఁ గామించి యజనంబు హోనముప నిటు
లిందు స్వరభంగ మొనరించి తేమనందు? ౩౧౦

తే. గోభిలుఁడు పల్కె నిటు బిట్టు కుపితుఁ డగుచు,
మూర్ఖుఁడు శఠుండు శబ్దవిమూఢుఁ డయిన
పుత్త్రుఁ డుదయించు నీకు, దుర్బుద్ధి వగుచు
నిట్లు నిందించి యుంట నిర్హేతుకముగ. ౩౧౧

క. శ్వాసోచ్ఛ్వాసంబుల య
భ్యాసము సాజము శరీరభాజనులకు, నే
దోసంబును దద్గ్రహణా
యాస స్వరభంగగతుల నంటదు జనులన్. ౩౧౨

తే. ఆమహాత్ముండు గోభిలుం డటు శపింప,
దేవదత్తుండు తచ్ఛాపతీవ్రవాక్య
భీతుఁడై, యార్తమూర్తి వినీతుఁ డగుచు
వేఁడె ని ట్లని గోభిలు వివిధగతుల. ౩౧౩

క. అయ్యో మహాత్మా! యే మన
నయ్యా! నిన్నుఁబోటి మహాను లక్రోధనులై

యెయ్యెడలఁ సౌఖ్యప్రదము
లయ్యెడ రే, దీని కెంత యలుక వలసెనే? ౩౦౬

తే. సుతునిఁ బడయ కేను సుమహచ్ఛ్రగావేశ
తపనఁ బొగిలినాఁడ దద్దయు మును,
పిట్లు కరుణ మాలి హింసించెదో మఱి
శాపవాక్యలం బ్రశస్తహృదయ! ౩౦౭

ఉ. వినవో కో వేదవేత్తలగు విప్రులు సెప్పఁగ మూర్ఖుఁడైన పు
త్త్రునిఁ గనుకంటె మే లగు సుతుఁ బడయం గనకుంట నాఁగ, నం
దును బహునింద్యకర్ముఁ డబుధుం డగు బ్రాహ్మణుఁ, డట్టివానిఁ జె
ల్చిన నిజ మారయం బశువులఁ గణుతింపఁగవచ్చు, భూసురా! ౩౦౮

శా. భూదేవుం డిల మూర్ఖుఁ డైనయెడలఁ బూజార్హతల్ లేవు, నె
చ్చో దానార్హత లేదు; కర్మవిధులఁ దూరుం డగుఁ శూద్రుఁ డి
ట్లో దా నట్టుల; నింద్యు నాతనిఁ బవిత్రుల్ చేర రానీక యెం
తే దూరంబున నుంతు రాసనవిధిఁ దేవర్షి కార్యంబులఁ. ౩౦౯

ఉ. వేదవివర్జితుండయిన విప్రుఁ డగుఁ గరదుండు రాజు; కెం
తే దయ నట్టివాని క్షుధ దీర్చెడి యన్నము మించి వేఱుగా
నేదియు దాన మీయఁ దగ, దిచ్చిన నారకి యౌను; మూర్ఖుఁ
సాదర మొప్పఁ గర్షకజనంబునఁ గూర్చి మెలంగ మే లగుఁ.

తే. శ్రాద్ధమున మూర్ఖవిప్రునర్చనముకంటెఁ,
గుశచటంబునఁ జేయుటే కొంత మేలు;
మూఢుఁ డెయ్యెడ దానాదిపూజ లందు,
నాయెడ బుధుండు వసియింపనైనఁ జనదు. ౩౧౧

ఉ. వేప ఫలింపఁ దత్ఫలము విందులు కాకులు మెక్కనేకదా!
యాపగిదిఁ దురాత్ములసుఖార్థమె దుష్టవిభూతి చొప్పడుఁ;
ఏపురుషుండు వేదవిదు నిం తలరించు భుజింపఁ బెట్టి, మె
చ్చె పులకింత్రు స్వర్గమున నాతనిపూర్వులు పూర్ణతుష్టులై.

క. కావున గోభిల! నన్నుం
గావుము, మరలింపు శాపకలనత, మే లౌ
జా వట్టి సుతుని కంటెం,
దావక పదయుగళి వ్రాలినాఁడన్ దేవా! ౩_౭౧

ఉ. గోభిలుపాదపద్మములకుం బ్రణతుం డయి వాఁడు గాఢసం
క్షోభము నొంది యశ్రువులు గూరినకన్నుల నిట్లు వేఁడు న
ప్డాభుని గాంచి గోభిలునియాత్మ కరంగె; క్షణార్ధకోపనుల్
శోభనులౌ మహాత్ములు; లశుద్ధులు దుష్టులు కల్పకోపనుల్. ౩_౭౨

చ. జలము స్వభావశీతలము చయ్యన వేఁడిమి యెక్కు నెంతచే,
జ్వలనునితోడియోగమున; దానివియోగము నొంది యెంటనే
చలువ యగున్; మహాత్ములకు శాంతము పూను మనస్సు లట్లు; గో
భిలుఁడుఁ గృపాతరంగిత పవిత్ర వచస్సులఁ బల్కె నిట్టులన్. ౩_౭౩

తే. నావచనకారణంబుగా దేవదత్త!
మూర్ఖుఁడై నీకుఁ బుత్త్రుండు పుట్టుఁగాని,
వాఁడు పిమ్మట మఱియు విద్వాంసుఁడు నగు
నుడుగుము కలంక నీమది విడువు వగపు. ౩_౭౪

తే. ప్రముదితుఁడై దేవదత్తుఁ డా వరము నంది,
యిష్టిని సమాప్తి చేసి యథేష్ట దక్షి
ణల నొసంగి ఋత్విజుల హృష్టుల నొనర్చి
పంపి, యెదురు సూచుచు నుండెఁ బడయ సుతుని. ౩_౭౫

ఉ. రోహిణికిన్ సమాన యగు రూపసి యాతని ధర్మపత్నియున్
రోహిణినామ దాని కతఁడున్ శుభలగ్నమునందు గర్భని
ర్వాహ మొనర్చి పుంసవనవర్తనఁ దీర్చి యలంకరించి యు
త్సాహము మీఱ వేదవిహితంబుగఁ జేసె సమస్తసద్విధుల్. ౩_౭౬

తే. పది నెలలు నిండ రోహిణీవనిత యంత
శుభదినంబున రోహిణీశుద్ధతార

శుభముహూర్తానఁ బ్రసవించె శుభకుమారు,
జననుఁ డతనికిఁ దీరిచె జాతకర్మ. ౩౨౭

క. సుతు దర్శించినపిమ్మట
సుతథ్యుఁ డని నామకరణ మొనరిచి విధిస
మ్మతముగ గర్భాష్టమమున
నతని కుపనయన మొనర్చె నానందమునన్. ౩౨౮

క. శుభలగ్నంబున నతనికు
నభిమానము మీఱ వేద మధ్యాపనఁ జే
య భరితహర్షుఁడు బ్రహ్మ
ప్రభువుం డా మహానివసుఁడు ప్రారంభించెన్. ౩౨౯

క. గురుఁ డటు పాఠము సెప్పిన
మరలం బాఠం బనండు, మాటాడఁడు వా
తెఱువఁ డొకించుక, పెదవుల
నద విప్పఁడు, నాల్క యింత యాడింపఁడునో! ౩౩౦

క. చెప్పినపాఠము చెవులన్
జొప్పడెనో లేదో తెలియఁ జొప్పడదు మదిం
జెప్పర మగు మఱపుం డెర
గప్పినవడి మూఢుఁడట్లు కనఁబడు నెపుడున్. ౩౩౧

క. బ్రతిమాలు నొకప్పుడు పిత
కతిపయసమయముల విసివి కసరుం దిట్టున్
స్తుతియించు బుజ్జగించును
మతిఁ దూలినఁ గొట్టు నొక్కమాఱు కుపితుఁడై. ౩౩౨

క. ఎన్నివిధంబులఁ జెప్పిన
సున్నయ్యెఁ బ్రయత్న మెల్ల, సుంత యుతథ్యుం
డన్నిగమంబులఁ బలుకం
బన్నింపఁడు జిహ్వ; వచ్చెఁ బండ్రెం డేండ్లన్. ౩౩౩

క. విధిపూర్వకముగ సంధ్యా
విధి నిర్వర్తింప జాతవేదసమర్చా
విధి సేయఁగ నేరం డను
కథ విప్రుల ఋషుల జగతిఁ గలయం బ్రాఁకెన్. ౩౩౫

క. ఎం డెం దరిగె నుతఘ్యం
షం డెల్లరు నవ్వ సాగి ప్రాతనిఁ గంచున్
నిందింతురు తలిదండ్రులు
బందుగు లందఱు నిజేచ్ఛఁ బదురుము రతనిన్. ౩౩౬

ఉ. ఇంత శోకుండు పుత్రుఁడు జనించుటకంటెను మేలు పంగు న
త్యంతము సంధుఁడైన సుతుఁ డంచు వచింపఁగఁ దల్లి దండ్రు తో
యెంతయు నావచస్సు లెరియింపఁగ వాఁడు విరక్త బుద్ధి వి
శ్రాంత సురాపగాతట సుశాంత తపోవనిఁ జొచ్చె నిష్ఠమై. ౩౩౭

క. ఉటజం బొక్కటి గంగా
తటమునఁ గల్పించి దివ్యతరముగఁ దా న
చ్చట వనవృత్తిని నివసిం
చుటకున్ నిశ్చయ మొనర్చి చొప్పడె దీక్షన్. ౩౩౮

తే. బ్రహచర్యంబు పర మగు వ్రతము నాకు
సత్యమే పల్కువాఁడ, నసత్య మింత
పలుక కుండెద, బలితంపుఁ బ్రతిన లంచు
స్థిరమనీష సంకల్పంబు చేసె నతఁడు. ౩౩౯

సీ. వేదాధ్యయన మన్న విధి యెఱుంగఁ డొకింత,
జపవిధానము నేర్వఁ జాలఁ డింత,
దైవతధ్యానంపు దారి యగమ్యంబు,
రాదు వానికిఁ దదారాధనంబు,
నాసనవిధ మన్న నాదియుఁ గానరాఁ,
డింత ప్రాణాయామ మెఱుఁగ లేఁడు,

వినఁడు ప్రత్యాహార మనుపేరు కలదైన,
భూతశుద్ధి యొనర్చు పోలు వెఱుఁగఁడు,
మంత్ర మెఱుఁగఁడు, కీలకమహిమ నేని,
మొదలు గాయత్రి పలుకు టేమో యెఱుంగఁ,
డాచమన మన్న స్నానంబు శౌచ మన్న
నేమొ యెఱుఁగఁడు, మఱి చేయు నేమి తపము! ౩౩౯

క. ప్రాణాగ్నిహోత్రమును బలి
దానము సంధ్యార్చనంబు తదుపరి సమిధా
ధానము హోమము నతిథిస
మ్మానమునము నతని కింత యాడవు మదిలో. ౩౪౦

శా. ప్రాతర్సాయల నేలు కాంచి యెటులో ప ద్ధోమి మంత్రక్రియా
వీతస్నాన మొనర్చి గాంగధునిలో విన్యాధిమధ్యాన ఖ
ద్యోతుం డెక్కెడువేళ నాఁకటిసాదన్ దూలంగ సర్వాంగముల్
చేతం జిక్కిన పండ్లు వన్యములు భక్షించున్ గతాతంకుఁడై. ౩౪౧

క. సత్యం బెప్పుడుఁ బల్కు, న
సత్యం బొకవేళ నాల్క సడలదు; దానన్
సత్యాత్ముం డని జనములు
ప్రత్యేకము పేరు పెట్టి పలికిరి వానిన్. ౩౪౨

క. ఒక్కని కహిత మొనర్పం,
డొక్కనికిన్ హితము సేయ నూకొనఁ డెన్నం,
డొక్కట సుఖనిద్రం గొను,
నొక్కఁడ చింతించు నిర్భయుం డయి యిటులన్. ౩౪౩

ఉ. ఎన్నఁడు నన్ను మృత్యువు వరించుఁ, దరింతును దుఃఖవార్ధిఁ? బ్ర
సన్నశతాత్మజీవనముకన్న నిసీ! మరణంబు మేలు, మా
ఖ్యోన్నతి కెల్ల దైవముదురూహమె కారణ, మేమి సేతు? నా
యున్నతవిప్రజన్మము వృథోద్యత మయ్యెను విద్య యంటమిన్.

క. పాలం బిదుకని ధేనువు
లీలం, బుష్పించియుఁ ఫలింపనితరువుం
బోలెన్, వంధ్యాతరుణీ
శ్రీలుం బలెనే, వృథా కులీనతఁ గంటిన్. ౩౮౫

ఉ. నే నిటు లేల దైవమును నింద యొనర్చుట? పూర్వజన్మలో
దానము సేయ విప్రుఁడు వదాన్యుఁడు కోరెనొపుస్తక, మ్మనూ
నానులఁ జేయ ఛాత్రుల, సుసాధుధరాసురసేవ సేయ, సుం
తేనిఁ దపస్సు తీర్థముల నెన్నఁడుఁ జేయ, శఠుండ నైతిఁ జా. ౩౮౬

తే. వేదశాస్త్రార్థపారగుల్ విప్రపుత్రు
లెంద ఱున్నార, లొకఁ డేన మందమతిని,
దైవయోగంబు నే మందుఁ దపము సేయు
టేమొ యెఱుఁగను సాధనం బేమి నాకు? ౩౮౭

క. దైవమె తప్పం దలఁచిన
చో, వృథ పురుషశ్రమంబు క్షోణీస్థలిలోఁ,
గావునఁ బరంబు ధ్రువముగ
దైవమె, ఛీ! పౌరుషప్రదర్శనము వృథా. ౩౮౮

తే. హరి హరు లజుండు శక్రాదు లఖిలసురులు
కాలవశగులు, కాలమ్ము గడవరాదు;
పవలు రే యిట్లు బహుభంగి వాఁడు పొగులు
జాహ్నవీతీరపావనాశ్రమమునీడ. ౩౮౯

చ. నలిఁ బదునాలుగేండ్లు విజనం బగు తద్వనభూమి నుంతయున్
సలుపక యే తపంబు యజనంబు జపం బటు కాలయాపనం
జలుప, నబద్ధ మాడఁ డను సద్యశ మొందు జనాళి వ్యాప్తిఁ గాం
వెలసెను సత్యమే వ్రతము వీని కటంచు వచింప నందఱున్. ౩౯౦

తే. అట్టిచో నొక్కనాఁడు వేటాడువాఁడు
శరశరాసనధారి నిషాదుఁ డొకఁడు

సమయమున్యుండు హానవిశారదుండు
క్రూరరూపుఁ డా వనభూమిఁ జేర వచ్చె. 3౫౪

క. కోలం బొక్కటి మేనం
గీలింపంబడి కిరాతు కెడపిన వాలుం
గోలం బిట్టార్చుచు భయ
లోలితమై మానికడకు ద్రుతగతిఁ బాఱెన్. 3౫౫

క. వడవడ వడఁకుచు నెత్తుటఁ
దడిసిన దేహంబుతోడ దైన్యాకులమై
తడఁబడు నడుగుల వెఱఁ బ
ర్విడెడు వరాహంబు దృష్టిపీథిం బడఁగా. 3౫౬

ఉ. ఆ ముని మానసంబున దయారస మొక్కటఁ బుట్టి యుద్భ్రతా
యామతఁ బొంగి వెల్లువయి యాఁగక పాఱ వికంపమానుఁడై
మై మయి లేక పల్కుతనమాట యెఱుంగక యుచ్చరించె ధీ
ధామము వాగ్భవాభిధసుధాకరబీజము మంత్రరాజమున్. 3౫౭

క. ఆ సారస్వత శుభ బీ
జాసాదన మత్రుతంబు నజ్ఞాతం బా
భూసురునకైన సద్యో
భాసురమై నోట దైవవశమున వెడలెన్. 3౫౮

తే. అట్లు వెడలిన బీజమహాత్మ్య మింత
యెఱుఁగఁ, డాపూని వగ నొందు నెడఁదఁ గరుణ;
దారి గానక కోలంబు తత్తరమున
నం దొకానొక పొదమాటు కరిగి డాఁగె. 3౫౯

ఉ. అంతఁ బరక్షణంబుననె యచ్చటికిం బరతెంచె నాశ్రమో
పాంతము దాసికై వెదకువాఁడు నిషాదవిభుండు విల్లు క
ర్ణాంతము లాఁగి పట్టిన శరంబున నొప్పి కరాళగాత్రుఁడై
యంతకుమూర్తిఁ దాల్చి యెఱుపారెడుకన్నుల సంజ పర్వఁగా.

క. ఒక్కెండ కుశాసనమున
నక్కడఁ సత్యవ్రతాఖ్యుఁ డాసీనుండై
యొక్కెడఁ గానంబడినన్
మ్రొక్కి నిషాదుండు పలికె మునిపుత్త్రునితోన్. ౩౫౮

క. నా యేటు తినినకిటి యది
యే యెడఁ జనెనయ్యా! చెప్పు, మెఱుఁగుదును నిజం
బే యాఁడెడి వ్రతి వని, య
య్యా! యాఁకట నాకుటుంబ మటమటలాడున్. ౩౫౯

క. విధియే యిది నావృత్తిగ
విధియించె, నిజంబె నేను విను పల్కెద, నె
వ్విధమున నైన శుభాశుభ
విధానములఁ బోష్యరక్ష విహితము కాదే! ౩౬౦

తే. నీవు సత్యవ్రతుండవు, నిజము పలుకు
శరహతంబు వరాహ మేచాయఁ బాఱె?
నాకుటుంబ మాఁకటిమంట నవయుచున్న,
దార్త్తి నడఁగెద, నడఁ బల్కు మవనిదేవ! ౩౬౧

చ. మఱిమఱి యిట్లు తన్నుఁ బ్రతిమాలఁ గిరాతుఁడు, విప్రుఁ డాత్మలోఁ
జిరతరచింత చేసె, నెటు చెప్పుదుఁ, జెప్పనిచో వ్రతంబు రూ
పఱుఁ, గలచొప్పు చెప్పిన క్షుధార్తుఁ డితండు శరవ్యధార్త సూ
కరము వధించు, నిప్పు డెది కర్జము, పల్కుటొ, పల్కకుండుటో!

క. సత్యము హింసాయుతమేన్
సత్యము కా, దనృతమైన సంగతదయమై
సత్యంబ, జనహితంబే
సత్యం బటు గాక హత్య సత్యం బగునే? ౩౬౩

క. ఒకరికి హితమిం దది యిం
కొకరికి నహితము విరుద్ధయోగముచే, నే

నీఁక నిపు డే మనువాఁడ
వికలము గాకుండ ధర్మవిధియున్ వ్రతమున్ ? 316

ఉ. అబుసమిచంద్రుఁ డట్టుల నిజాత్మ విచార మొనర్చుచున్, మని
ర్ధారణ చేయఁజాల కిది ధర్మ మటంచు నిరుత్తరుండుగాఁ
బాఱుఁడు, బాణవిద్ధకిటిపాటు కనుంగొని యప్రయత్నమె ము
చ్చారణచేసె నే శుభవచస్సు కృపాకలితార్ద్రచిత్తుఁడై. 317

ఉ. దాన నిజాద్యబీజ సముదాహరణమ్మునఁ జేసి దేవి ప్ర
ధానికవిద్య ప్రీత యయి తత్క్షణమే దయచేసె విద్య. స
న్మానిదురాప మేది యది మానసవీథిఁ బరిస్ఫురించె, ఫం
దోనిధి నాకుజాతునకుఁ దోఁచినటుల్, కవి యయ్యె నాతఁడున్. 318

తే. ఎదుర ధృతచాపుఁడై యున్న యెఱుకుఁ గాంచి
యొక్క గీతంబు వ్రాకుచ్చె నుత్తరముగ
సత్యకామాఖ్యుఁ డా ద్విజసత్తముండు
పరమధర్మాత్ముఁ డతిదయాపరత నిట్లు. 319

తే. “ఏది చూచునో యది పల్కలేదు సుంత !
యేది పలుకునో యది చూడలేదు నిక్క;
మయ్యయో వ్యాధుఁడా ! స్వకార్యార్థి వగుచు
నేల మఱిమఱి ప్రశ్నింతు విట్లు వృథయు?” 320

క. అది విని వ్యాధుఁడు సూకర
పదముం గన్గొనెడియాశ వదలె; ముని జగ
ద్విదితుం డయ్యెఁ గవీశ్వర
పదభాజనుఁ డీతఁ డపరవాల్మీకి యనన్. 321

క. వెండియు సారస్వతము న
ఖండవిధిన్ జపము దీర్ఘకాల మొనర్చెన్
బండితకవి యని యతఁ డు
ద్దండఖ్యాతిన్ రహించె దశదిక్కులలో. 322

క. ప్రతిపర్వంబును బ్రాహ్మణు
లితనియశోవిశదగీతు లెసఁగింతురు సం
స్తుతియింత్రు మహాను లాతని
నతి విస్తృతిఁ బాడి యీశుభాఖ్యానకముల్. 32౧

తే. మున్నుతథ్యుని నెవ్వారు మూఢుఁ డనుచుఁ
బదరి వదలిరో కఠినులై, వారె యిపుడు
గారవం బొప్ప నిలు సేర్చి గౌరవించి;
రట్లు గావున సేవింపు మంబ నధిప! 32౬

శా. దేవీయజ్ఞము శాస్త్రచోదితవిధిం దీపింపు మాశక్తియే
యీవిశ్వంబున కాదికారణ మదే యిచ్చున్ మనోభీష్టముల్,
భావింపన్ స్మరియింప మ్రొక్క లిడఁగన్ వర్ణింప ధ్యానింపఁగా
సేవింపన్ భజియింప భక్తిమెయి నర్చింపంగఁ గీర్తింపఁగా. 325

ఉ. దీనుల నార్తులన్ వికలదేహులఁ గాంచి, క్షుధావ్యథారుజా
ధీనులఁ గాంచి, క్షుద్రుల నతృప్తులఁ గాంచి, యశక్తులన్, దరి
ద్రాణుల నాధిపీడితులఁ ద్రస్తుల మూర్ఖులఁ గాంచి, పుష్టిధీ
హీనులఁ గాంచి కాంచి యజితేంద్రియవృత్తులఁ దుష్టచిత్తులన్.

ఉ. సంతతవేదవాదులను సంపదుదాత్తులఁ జూచి, శౌర్యదు
ర్దాంతులఁ బుత్రపౌత్రపరిరాజితసౌఖ్యులఁ జూచి, దీర్ఘవి
శ్రాంతయశస్కులన్ గని, సులక్షణలక్షితులన్ వశీకృతా
శాంతుల రాజ్యశోభనవసంతుల శాంతులఁ జూచి చాంతులన్.

క. వారలు మును శ్రీఁ గొలువని
వారలు, మఱి కొలిచియున్న వా రని వీరల్
వేఱుగ వ్యతిరేకాన్వయ
పూరణ ననుమానరచన బుధుఁ డెఱిఁగికొనున్. 32౮

తే. పుణ్యములగోష్ఠి లోమశమునిముఖమున
విన్న దేవీమహాత్త్వపవిత్రచరిత

చెప్పితి నృపేంద్ర! యిది నల్పి చిత్తశుద్ధి
నీవు నర్చింపు శ్రీదేవి నియతి సతము. ౩౭౬

దేవీయజ్ఞవిధానము

వ. జనమేజయుం డిట్లనియె. ౩౭౭

శా. స్వామీ! పల్కుము దానియజ్ఞవిధి నిర్వర్తింతు సద్బుద్ధితో
నేమంత్రంబొ, సపర్య యేవిధమొ, యేద్రవ్యసంజాతముల్
హోమార్థంబు సమీకరింపవలె? విప్రౌఘంబు సంఖ్యాక్రమం
బేమార్గం బగు? నెట్టిదక్షిణల నర్పింపదగుం జెప్పవే! ౩౭౮

వ. వ్యాసుం డిట్లనియె. ౩౮౦

క. దేవీయజ్ఞవిధాన మి
దే వర్ణింతు విను మందు నెఱుఁగం బోలున్,
త్రైవిధ్యము సత్త్వరజో
భావంబులఁ దమముచేతఁ బ్రథమమునన్. ౩౮౧

తే. మునులకు సాత్త్వికయజ్ఞము,
జనపతికులములకు రాజసంబున్, రక్షో
గణమునకుఁ దామసంబును
గుణరహితము జ్ఞానమయ మగు విముక్తులకున్. ౩౮౨

తే. పుణ్యకాలంబునఁ బవిత్రభూమి న్యాయ
మార్గచిత విత్తమున వేదమంత్రవిధుల
శ్రోత్రియబ్రాహ్మణులు చిత్తశుద్ధి కలిగి
శ్రద్ధమైఁ జేయుయాగంబు సాత్త్వికంబు. ౩౮౩

తే. వలయు మంత్ర క్రియా ద్రవ్యములను శుద్ధి
మూఁట; నటుగాని కల్గదు పూర్ణఫలము;
సుకృతమేని నన్యాయవిత్తకృతమైన
రాదు యశ మిందుఁ, బరమందు గాదు సుఖము. ౩౮౪

సీ. అమయుం బాండవరాజసూయ మిలఁ బ్రత్యక్షప్రమాణం బను
త్తమయజ్ఞం బది, భూరిదక్షిణ సమాప్తంబయ్యె, సాక్షాత్త్రివి
క్రముఁ డా కృష్ణుఁడు దానినేత, క్రతుకర్మప్రాభవుల్ మానిస
త్తము లాసాదితసర్వవిద్యులు భరద్వాజాదులే ఋత్విజుల్. ౯౬

శా. కానీ యజ్ఞసమాప్తియైన నెలయుం గాకుండనే వారికిం
బోనేపోయెను రాజ్యలక్ష్మి, సభ నీచుం బొందెఁ దల్సాధ్వి: బల్
కానం జేష్టపడ నయ్యె; మాత్స్యుకడ డాఁగన్ వచ్చెఁ; బాంచాల
స్త్రీనారీమణి యందుఁ గీచకుఁచే: బ్రెప్పాల్ వడెన్ మెండియున్.

క. ఎం దేగె ద్విజాశీశ్శుభ,
మెం దేగెను యజ్ఞసుకృత, మెందేగెను గో
విందునియెడ భక్తియు, సభ
యందున జడ పట్టి యీడ్చునపు డాసాధ్విన్. ౯౮

ఆ. వలయుఁ దలఁప ధర్మవైగుణ్య మిందులోఁ
గర్త ధర్మసుతుఁడె గాక, నేత
హరియె యౌనుగాక, యయినను భవితవ్య
మిట్టు లయ్యె నంచు ననఁగఁ దగదు. ౯౯

క. భవితవ్య మయిన దంచున్
బ్రవచింపఁ బ్రమాణపాళి వ్యర్థం బగు వే
దవిధుల్ సాధనములు ధ
ర్మవచనము లుపాయములును మాయును వితథమై. ౧౦౦

తే. దైవము నుపాయమును రెండుఁ దలఁప నగును
కర్మ విపరీతఫలసిద్ధికలది యయినఁ,
గర్మలో లోప మెద్దియో కల దటంచుఁ
బ్రాజ్ఞు లగువార లూహింపవలయు మొదల. ౧౦౧

తే. కర్మయున్ బహువిధ మంత్రము కర్మవిదులు;
కలుగు భేదంబు శ్రీయుఁ, జేయుక ర్తయందు,

నుండు భేదంబు మంత్రప్రయోగమందు,
ద్రవ్యమున సాధనముల భేదంబు కద్దు. ౩౯౦

సీ. ఎఱుఁగవె మున్ను జిష్ణుఁడు వధింపఁగ బ్రహ్మఁగ విశ్వరూపు, వాఁ
డసురుగ మాతృపక్షకుశలార్థము తత్క్రియఁ జేయుచుణ్ సురా
సురులకు స్వస్తి యన్న, దనుసూతులవృద్ధిని గాంచి, క్రుద్ధుఁడై
హరి నఱికండె వజ్రమున నాతనిఁ; గ ర్మకలాప మీయెడణ్.

కం. అటు గాక సేయ రోషో
ద్భటుఁడై ద్రుపదుండు మఖము భారద్వాజుణ్
బటిమ వధించుసుతుం గన
ఘటియింపడె వేది నొక్క కన్యామణియుణ్! ౩౯౩

ఆ. మున్ను దశరథుండు పుత్రేష్టి నొకపుత్రు
నొదవఁ జేయ నల్వు రుదితు లైరి;
విహితరీతిఁ జేయు విధి సిద్ధతర మాను
విపరిణామకరు లవిధికృతములు. ౩౯౪

తే. ధర్మపుత్రుండు ఋతవాది, ద్రౌపది సతి,
భ్రాతలు శుభాంగు లైన దుర్ద్రవ్యయోగ
దోషమునఁ జేసి చేడ్పాటు తొడరె, వారి
రాజసూయంబు విపరీతభాజనముగ. ౩౯౫

సీ. కానఁగ వత్స! సాత్త్వికమఖం బది దుర్లభ మెందు, దానిపై
ఖానసమానిసత్తములె కా కొరు సేయ నశక్తులయ్యు, యె
వ్వానికి న్యాయసంచితము వన్యము ఋష్యము సంస్కృతంబునో
బోనమొ, వాఁడె సేయు విధిపూర్వకరీతి వియూపసైఖరిణ్. ౩౯౬

తే. రాజసములు సయూపముల్ ద్రవ్యబహుళ
సంస్కృతమ్ములు నభిమానసంయుతములు
క్షత్రవైశ్యుల కగుఁ; దామసంబు లింక
మాదకములు క్రోధనమానుపాదుల కగు. ౩౯౭

ఉ. మానసయజ్ఞ మెన్న నసమానము దానిని మోక్షకాంక్షులై
మానుగ సర్వసాధనసమగ్రముగా నొనరింప నేర్తు, రే
దేనియుఁ దక్క-యజ్ఞముల నించుక న్యూనత యావహించు ద్ర
వ్యానకొ శ్రద్ధలోనొ క్రియయందునొ ఋత్విజసంపదాప్తినో! ౩౯౮

క. ముందు మనశ్శోధన చే
యం దగు; వీతేంద్రియార్థ మగు నెడ నది యె
న్నం దగ మగు శుచి యని; దా
నం దేహముఁ బూత, మట్టి నరుఁ డధికృతుఁడౌ. ౩౯౯

సీ. వాఁ డంతఁ గల్పించు బహుయోజనాయామ
మండపరాజంబు మనసునందు,
స్తంభములై యజ్ఞీయ తరుదారు కృతములై
మెఱుఁగారు విస్తారమేఖల లయి,
యందు వేది నమర్చి యగ్నులు మనసుచే
సుష్ఠుగా నచటఁ బ్రతిష్ఠ సేసి,
ఋత్విగ్వరణ మంత నిచ్ఛలోఁ గావించి
భావించి వేదవిద్బ్రాహ్మణులను,

బ్రహ్మ నధ్వర్యు హోతను గ్రమమునఁ బ్ర
దాత నుద్గాతఁ బ్రతిహర్తఁ దక్కఁగల్గు
ఋత్విజుల సభ్యులఁ శాస్త్రరీతిఁ బిల్చి
వారిఁ బూజింపవలె మనెఁ బరమ భక్తి. ౪౦౦

సీ. ప్రాణపంచక మందుఁ బంచాగ్నులై యొప్ప,
వానిఁ బ్రతిష్ఠింపవలయు వేడ్క,
ప్రాణాగ్ని యే గార్హపత్యాగ్ని యగు, నం ద
పాన మాహవనీయవహ్ని యగును,
వ్యానంబు దక్షిణవహ్ని యౌ, నవసథ్య
కాగ్ని యౌచు సమాన మమరు నందు,

పక్షస్థ లెల్ల మహాన సంజ్ఞక వహ్నిగా
వెలయ సుత్కటదీప్తి వెలుఁగు నదియు,
ధ్యానమంతట మనసుచేఁ బరమశుభము
నిర్గుణం బగు ద్రవ్యంబు నిర్మలముగ,
మనసె యగు హోతయును యజమానుఁ డంమ,
యజ్ఞపతి నిర్గుణబ్రహ్మమై వెలుంగు. ౯౦

తే. ఆ పరబ్రహ్మరూపిణీ, యాదిశక్తి,
నిర్గుణాకార, నిర్భేదనిధివిధాత్రి,
యెల్లకును నేది యాధార, మేది యెల్ల
యెడల వ్యాపించి పూర్ణయై యొప్పుఁగు తల్లి. ౯౦౨

ఉ. దాసని బ్రహ్మనిష్ఠ నెడఁదం బదిలం బొనరించి, యాంతర
ధ్యానసమాప్తపూర్వ మగు ద్రవ్యసమస్తము దానిప్రీతికై
ప్రాణకృశానుకీలలఁ దిరంబుగ హోమ మొనర్పఁగావలెన్,
మానసదివ్యరంగము సమగ్రవిభాప్రవిభాస్వరంబుగా. ౯౦౩

చ. ఆయెడ వాఁడు చిత్తము నిరాశ్రయముం బచరించి, రాజ! ప్రా
ణాయమనంబు సేసి, వెలయంగఁ దదగ్నులఁ గుండలీముఖ
స్థాయితవీథి వెంట వసుసం ప్రవిలాప మొనర్చి, కూడఁగాఁ
జేయును బ్రేల్చి బ్రహ్మపదసిద్ధ మహేశ్వరి శాశ్వతం బరన్. ౯౦౪

క. తాను స్వయం బీశ్వరి యను
స్వానుభవం బతని కపుడు సాక్షాత్కృతమౌ
తానై యాపరమేశ్వరి
కానంగా నగును వానికన్నుల కరుదై. ౯౦౫

మ. అతఁ డవ్వేళ నిరాకులం బయిన చిత్తాబ్జంబునందున్ సమా
హితతుండై నిజయోగనిష్ఠ మెయి స్ఫూర్తిం గాంచు ధ్యానంబునన్
వితతుండై తను నెల్లభూతములలో వీక్షించుచున్, సర్వభూ
తతతిం దాఁ దనయందుఁ గాంచు; నిటు లందం జాలు భూనాయకా.

శా. భూతాత్మం డతఁ డెప్పు డయ్యె, నప్పు డోపుఁ సచ్చిదానంద శ్రీ
మాతం జూడఁగ నాత్మలో; నపుడు బ్రహ్మజ్ఞానియై వెల్గు; మా
యాతూలంబు సుదగ్ధమై, మిగిలెడిన్ బ్రారబ్ధ మొండే తనూ
పాతార్థిం; గృతకృత్యుఁ డాతఁ డిక జీవన్ముక్త మూర్ధన్యుఁడున్.

కం. దేహం బుడిగినవాఁ డా
రోహించును మోక్షపదము రూఢిగ రాజా!
శ్రీ హైమవతిన్ శోభన
దేహన్ భువనేశి నెమ్మనిన్ గొల్వఁ గదే! [illegible]

కం. కడఁగి సమస్తవిధంబుల
నుడుగక గురువాక్యసరణి నూఁకొనుచు శివన్
నొడువుచుఁ దత్కథలే చెవి
నిడుచున్ మంతన మొనర్ప నెసఁగు శుభంబుల్. [illegible]

మ. నృపవరా! వేదము స్వర్గకాములకు నగ్నిష్టోమయాగంబు చే
య విధించుంగద, దానఁ జేపడినపుణ్యాం బద్ది క్షీణింప వాఁ
డు వడున్ మృత్యుముఖంబునం దనుచు నంద్రుంగాదె తత్త్వజ్ఞు; ల
ట్లవుటం దక్కుమఖంబు లన్నియు క్షయాయత్తప్రయోగంబులో!

కం. మానసయజనం బొక్కటి
యే నిర్వర్తించినట్టు లెసఁగించినచో
నేనాఁ డక్షయఫల మగు
నానిశ్శ్రేయసము గూర్చు ననితరసమమై. [illegible]

తే. కాని, జనమేజయా! యసమాన మట్టి
మానసమఖంబు సాధింపఁ బూనుపొంటె
జయము కాంక్షించు రాజులే చాల, రీవొ
సలిపినాఁడవు తామససర్పమఖము! [illegible]

శా. నీవైరంబు దురాత్మతక్షకునితో నిర్వాహితం బయ్యె, నీ
చే వహ్నిన్ దహియింపఁ ద్రెళ్ళిపడి చచ్చెన్ వ్యాళముల్ కోట్లుగా

దేహీయజ్ఞ మొనర్పఁ బూను మఁక విస్తీర్ణ క్రియాకాలపం
క్తివిష్టం బెపె చేసె మున్ను విశదమై సృష్ట్యాది, రాజోత్తమా!

మ. కలరు ద్విజోత్తముల్ శుభమఖక్రియ దక్షులు వేదవిత్తముల్
కలితతదర్థబీజపకస్త్రవిశారదు, లట్టివారలన్
బిలువఁగ నంపి కర్త వయి వేగమ తీర్పు మఖంబు, వారి కి
స్త్రులఫల మిచ్చి నీజనకు దుర్గతినుండి సముద్ధరింపరా! [illegible]

సీ. విప్రాపమాన ప్రవృత్తి పాపము పెంగఁ
గడు దుర్ఘటము నరకప్రదంబు,
శాపజం బగు దోషసంప్రాప్తియును దానిఁ
గూడె నీతండ్రికిఁ దోడుపడుచు,
నందుపై సర్పదంశాయాత దుర్మర
ణావాప్తియును సయ్యె నతని కంక,
నదియునుంగాక వాఁ డంతరాళపుఁ జావు
చచ్చెను నింద్యం బశస్తతరము,

తే. కాదు కుశసంస్తరంబులు కలుగుభూమి,
గాదు సంగరక్షోణిని, గగనమందు
సౌధతలిఁ దండ్రి కంతంబు జాత మయ్యె,
లేదు దానంబు, స్నానంబు లేదు గంగ! [illegible]

కం. ఇవి యన్నియు నొక్కొక్కటి
ప్రవణంబులు నరకగహ్వరంబునఁ ద్రోయన్,
ధ్రువము, కపూణము లన్నియుఁ
గవిసెన్ నీతండ్రిమరణకాలమున నృపా! [illegible]

కం. కాలము తఱియుట యెఱిఁగిన
వేళన్ దాఁ బ్రాణి యెందు వెలసినఁ బొందం
గా లేకయు సాధనములు
సోలుచు వివశార్తిదుఃఖదోషుం డగుచున్. [illegible]

క. "ఈ దేహము కేవలభూ
తోదిత, మది యెటులు సన్నునులు కేల? పడం
గాఁ దలచినఁ బడుఁగావుత,
వా దేటికి నన్యయుండ బ్రహ్మను నాకున్ ! ౪౧౮

తే. "నేను ముక్తుండ, సంసారిఁ గాను, సర్వ
థా సనాతనుఁడ, శరీరధారణంబు
కర్మచేఁ బ్రాప్త మయ్యె; భుక్తంబు లయ్యె
నవియును సుఖదుఃఖఫలానుభవమువలన. ౪౧౯

క. "ఘోరము భయదము నగుసం
సారం బను సంకటమ్ము సమసెను, నిటుపైఁ
గారింపలేదు న;" న్నను
ధీరధృతిం దనువు విడిచి పోయిన నేనిన్. ౪౨౦

తే. అట్టిస్మృతి స్నానదానశూన్యంబె యయిన
ముక్తుఁ డగు వాఁడు జన్మసంసక్తివలన;
నాపరాకాష్ఠ యోగులకైన నరిది;
యయ్యొ! మీతండ్రి చన్నది యట్లు గాదు. ౪౨౧

క. విన్నంతనె ద్విజశాపం
బన్నా! తన దేహమందు నత్యంత మమ
త్వోన్నతి నభిమానంబుం
బన్నె, స్నిగ్ధేద మింత పడయఁడు మదిలో. ౪౨౨

ఉ. నాతను వుజ్జ్వలం బిది యనామయమై వెలుఁగొందు, రాజ్యము
న్యాతసమస్తకంటకమునై విలసిల్లెడి, నింతలోనె శో
భాతత మీ శరీరము నిపాతమహార్తికి నిచ్చగింతునే?
హా! తలపోయఁ దక్షకవిషాగ్నిచికిత్స యసాధ్య మౌనొకో! ౪౨౩

క. జాంగలికులఁ బిలిచి, పనిచి
జాంగళ మణి యంత్ర తంత్ర మంత్రజ్ఞుల స

ర్వాంగము పరిరక్షింపం,
బ్రాంగణభువి నిల్పిరిడీ మహాసైన్యంబుల్. ౪౨౪

క. ఇట్టుల నాజ్ఞాపించుచు
నెట్టన నురుసౌధ మొండు నిర్మించి, తదీ
యాట్టాలికోపరిస్థితి
నెట్టులనే నాత్మరక్ష నెంచెం జేయన్. ౪౨౫

క. ఆ నరనాథుం డిట్టుల
స్నానము దానమ్ము దేవిస్మరణము దైవ
ధ్యానంబు భూమిశయనము
గానీ లేకుండ మోహకంధిపతితుఁడై. ౪౨౬

క. కలియోగంబున పూని
చ్ఛలనం బొనరించి యతఁడు సర్పవిషజ్వా
లల బ్రమగ్గె సౌధతలిఁ; ద
త్ఫలితముగ నవశ్యనరకవాసం బబ్బెన్. ౪౨౭

తే. ఓయి జనమేజయా! తండ్రి నుద్ధరింపఁ
బూనుకొనవోయి; పాపకపూయ నరక
వార్ధిలోనుండి శ్రీదేవిపాదపద్మ
సేవ యను తెప్ప గూర్చి ప్రసిద్ధఫణితి. ౪౨౮

తే. అమితతేజస్వి వ్యాసమహర్షి పలుక
లాలకించుచు జనమేజయాధిపుండు
బాష్పముల్ జడి వార నవారితముగఁ
గనుల, నిటు పల్కె గద్గదకంఠుఁ డగుచు. ౪౨౯

క. ఛీ! నా యీ బ్రదు కేటికి,
మానాయన నరకకూపమగ్నుం డైనన్ !
నే నేమి చేయ నాతఁడు
పూనన్ మఱి స్వర్గసుఖము, పోల్చి తెలుపవే. ౪౩౦

మ. వెండియుఁ జక్రినావు ప్రభవిష్ణుఁడు సర్వలోకనా
థుం డొనరించె యజ్ఞ మని, శ్రోడయు యూతని కేద్విజేంద్రు లం
దుండిరి? వేదతత్త్వవిదు లొప్పిరి ఋత్విజు లౌచు నెవ్వ? రి
వ్వాం డన కెల్ల దెల్పు మది నూఁదఁగఁ దద్విధ మెల్ల సాంగమై.

తే. హరి యొనర్చిన యంబికాయజ్ఞవిధము
నీవు వివరింప విని సమాహితుఁడ నగుచు
నేను గావింతు విధివిధానాన దాని,
ననుచు జనమేజయుఁడు వేఁడ వ్యాసుఁ డనియె. ౪౯

కం. నరవర! వివరించెద విను.
పురుషోత్తమకృత మహాధ్వ పుణ్యాధ్వర వి
స్తరకథ శ్రద్ధాళుఁడవై;
పరమాద్భుత మది తలంప భగవత్పరముల్. ౫౦

కం. దేవి యనుజ్ఞం గొని యా
మూవురు మూర్తులును శక్తిపూర్వులుగాఁ బుం
భావం బూని విమానము
పై వార్ధిన్ మరల దరిసి వచ్చిరి ప్రీతిన్. ౫౧

కం. ఘోరం బగు వారాన్నిధి
వారిజనాభుండు భవుఁడు వారిజభవుఁడున్
జేరి సృజించిరి ధర వే
ర్వేఱుగఁ దమస్థానములును విడిదలకొఱకై. ౫౨

తే. అందు నాధారశక్తి యనంత మచల
మైనయది పరదేవి స్వరూపమ్ముగా వి
మోక్షణ మొనర్చె; ధర దానఁ బుట్టి వెలసె
లెస్సగ మధుకైటభుల మేదస్సుతోడ. ౫౩

తే. అట్లగుట భూమి మేదిని యనఁ బరంగె,
ధారణమ్మున మఱి దాని ధర యనంద్రు,

విపుల విస్తారయోగతఁ బృథివి యుండ్రు,
మహి యనంగ మహీయస్త్వమహనామఁ బరగె. ౨౩౭

వ. మఱియు నవ్వసుంధర, యపారంబు నగాధంబు నగు నకూపారనీరం బున బ్రుంగిపోక నిలువ, సహస్రఫణుం డగు నాదిశేషునిచేఁ దలం దాల్పఁ బడియె. ౨౩౮

క. ధరణిన్ ధరియించుటకై
గిరివిస్తర మొనరె, లోహకీలము కట్టిన్
భరియించురీతిని; మహీ
ధరసంజ్ఞ యొసంగె శైలతతికిన్ దానన్. ౨౩౯

క. అందున్ మేరువు కన్నుల
విందై బహుయోజనాళి విస్తరమై వె
ల్గొందున్, స్వర్ణమయము, మి
న్నంటెడి, మణిశృంగ శోభ దక్షిణామంబై. ౨౪౦

వ. విశ్వస్రష్ట యగు బ్రహ్మకు, మరీచి, నారదుఁడు, అత్రి, పులస్త్యుఁడు, పులహుఁడు, క్రతువు, దక్షుఁడు, వసిష్ఠుఁడు, ననఁ బ్రథితు లగు పుత్త్రు లుదయించిరి. ౨౪౧

తే. అందులో మరీచికిని గశ్యపుఁడు పుట్టె;
నతఁడు పదుమూవురన్ దక్షసుతలఁ గొనిన,
వారు బహుధా సురాసురావళిని గాంచి;
రిట్లు వితతమై కాశ్యపసృష్టి వెలసె. ౨౪౨

తే. సర్ప పశు పక్షి మానుష జాతిజాత
విస్తరం బయి యీసృష్టి వితత మయ్యె;
దాని సామాన్యమానవుల్ మానసముల
భావనముసేయు టొకయింత వశము గాదు. ౨౪౩

క. లవపటితనువున బ్రహ్మకుఁ
గలిగెన్ స్వాయంభువుండు ఘనుఁడు మనువు, దా

వలదేహార్ధంబందున్
సలలిత శతరూప యనఁగ సాధ్వి జనించెన్. ౧౧౦

తే. దానికిఁ బ్రియవ్రతుండు నుత్తానపాదుఁ
డనఁగ నిద్దరు సుతులుఁ, గన్యకలు మువ్వు
రద్భుతాకార లుదయించి; రట్లు సృష్టి
బ్రహ్మదేవుండు సాగించి ప్రమద మలర. ౧౧౧

సీ. మేరుశృంగముపైనిఁ జారుప్రకారమ్ము
గాఁ గూర్చె బ్రహ్మలోకంబుఁ దనకు,
సర్వలోకోపరిష్ఠంబు వైకుంఠంబు
శ్రీనాథు లీలాస్థాన మయ్యె,
భూతసంఘాత సంస్థిత కైలాసంబు
సాంబసదాశివస్థాన మయ్యె,
బహురత్న రాజిత స్వర్గంబు మేరువు
పై సురాధిపతి కావాస మయ్యెఁ,
బాలకడలిఁ ద్రచ్చిననాఁడు వడసె నతఁడు
పారిజాత మైరావత భద్రగజము,
కామధేను వుచ్చైశ్శ్రవో నామ హయము,
నచ్చరలను, ధన్వంతరి, నమృతకరుని. ౧౧౨

క. ఈవిధముగఁ ద్రివిధంబై
దేవతలు మనుష్యు లనఁగఁ దిర్యక్కులుగా
భావిత మగు సృష్టికథా
శ్రీవిభవము వెలసె వివిధరీతుల నరుదై. ౧౧౩

తే. జీవజాతంబు కర్మతోఁ జేరి యెసఁగు
నండజ స్వేదజోద్భిజ్జ మనఁగ మఱి జ
రాయుజంబు లనఁగ నాల్గుచాయ లగుచు,
నిట్లు సర్గంబు మహిమ రహించుచుండె. ౧౧౪

విష్ణుకృత దేవీయజ్ఞము

ఉ. భాసిలుచుండ సర్గము ప్రవర్తితమై యిటులన్ విభుండు శ్రీ
వాసుఁ డధోక్షజుండు భగవంతుఁడు క్రీడ లొనర్చుచున్ నిజా
వాసమునన్ రమారమణి పజ్జ వెలుంగుచు నుండ, నొక్క శ్రీ
వాసరవేళ నెమ్మదిని బాఢ, స్మరించెను దేవిపరత్నమున్.

చ. అల్లన జ్ఞప్తి వచ్చెను సుధార్ణవడోలికలందుఁ జేలు ర
త్నోల్లసితాంతరీపమున నుజ్జ్వలరూపముతోడ వెల్గు నా
తల్లియుఁ, దద్విరూపమును దాను ధరించినచొప్పు, దానిచేఁ
దొల్లి సమాప్తమైన శుభధూర్వహ తంత్రము శాక్తమంత్రమున్.

మ. అంబాయజ్ఞము సేయువేడ్క మదిలో నావిర్భవింపంగ ల
క్ష్మ్యంబాకాంతుఁడు లేచి వైళము, సమాహ్వానం బొనర్చెన్ మహే-
శుం బద్మాసను శక్రుఁ బావకు ధనేశున్ దక్షిణేశున్ జలే
శుం బూతాత్ము వసిష్ఠుఁ గశ్యపుని దక్షున్ వామదేవున్ గురున్.

సీ. యజ్ఞసంభారంబు లతివిస్తరంబుగఁ
గల్పించె బహుసాత్త్వికములు, విపుల
విభవాభిరామమై వెలయుంగ శిల్పుల
వితతమండపముఁ గావింపఁ బంచె,
సప్తవింశతి విప్రసత్తములను భక్తి
వరియించె నార్త్విజ్యభార మూనఁ,
జిత్రరీతిని మహాచితిఁ గూర్చి వేదులు
వేయించె రమ్యసువిస్తరముగ,
నుర్విసురులు దేవీబీజయుక్త మంత్ర
రాజ జపపరాయణులైరి, శ్రద్ధతోడ
విహితరీతిఁ గల్పించి హవిస్సు, దాని
వితతముగ హోమ మొనరించి రతులనిష్ఠ.

క. హోమము తీరెన నిముసం
బే మాధవుఁ గూర్చి పుట్టె నెంతయు మధుర

శ్రీ మహితాక్షర సుస్వర
ధామం బశరీరవాణి తా నిట్లనియెన్. ౪౫౩

మ. అమరానీకమునన్ సమస్తుఁడవు మార్తాండవుం గమ్ము, శ్రీ
రమణా! బ్రహ్మయు వాసవాదిక సురవ్రాతంబు నిన్నర్చలన్
సముపాసింపఁగ మానవావళికిఁ బూజాపాత్రమై సర్వకా
లములం దెందు వరప్రదుండ వయి పారమ్యంబుతో నొప్పుమా!

మ. హరి! నీవే సకలాధ్వరక్రియల ముఖ్యప్రఖ్యాతం దాల్చి, శ్రీ
పరమేశుం డని యజ్ఞమూర్తి యని సేవల్ సేయఁగా యాజ్ఞికుల్,
ధరణీభారకు లైన దానవుల విధ్వంసంబు గావించి నిన్
శరణంచున్ సురసంఘముల్ గొలువ రక్షం జేయు మీశుండవై.

క. ఏయే వేళల ధర్మం
బీయిల, హరి! గ్లాని నొందుఁ నీవు మదంశన్,
ఆయా యెడ రూపుం గొని
చేయవలెన్ ధర్మరక్ష స్థిరమహిమమునన్. ౪౫౬

శా. నానాయోనుల ధర్మరక్షణమునఁ బూనంబోవు నీరూపముల్
ధ్యానార్హంబులు మాననీయములు విఖ్యాతంబులై యొప్పి, లో
కానీకంబుల నీ కఖండయశ మవ్యాజంబుగాఁ గూర్చు ల
క్ష్మీనాథా! సహధర్మచారిణిగ వాసించున్ భవచ్ఛక్తియున్. ౪౫౭

శా. వైకుంఠా! యది నారసింహి యనఁగా, వారాహియున్ నా, నా నా
కాకారంబుల భూమణాయుధమహాత్మ్యంబుతో నొప్పుచున్
నీ కెవ్వేళలఁ గార్యసాధనమునం దీపించు నాయంశచే
మాకాంతా! యవి నీ కథకరణసీమల్ గావు సమ్మాన్యముల్.

శా. ఆ నాశక్తులు నీవు నీభరతపుణ్యక్షేత్రమం దెల్లెడన్
నానాభంగిఁ బ్రతీకజాలముల నానాపూజలం గొంచు భ
క్తానీకంబు కభీష్టసిద్ధి దయచేయం జాలుచున్ సద్యశః
స్థానీయంబులరై వెల్గింగి త్రిజగత్సంభావ్యతం గాంచుఁడీ! ౪౫౯

క. విన్నన్ నాశక్తుల భ
క్త్యున్నతి వేదోక్తమంత్రయుక్తిని సేవా
సక్త్యున్నతి నామజపార్చా
సన్నుతులం జేసి నరుఁడు సౌఖ్యము లొందున్. ౧౬౦

తే. ఈవిధివరంబు లొసఁగి యా దేవవాణి
యల్ల విరమింప జిష్ణుఁడు హర్షవశత
యజ్ఞసంపూర్తిఁ జేసి యథార్థరీతి
నందఱం బంపి తాఁ జేరె నాత్మపురము. ౧౬౧

మ. పరమంబై విశదంబునై శ్రవణపర్వంబై శుభావాసమై
వరదానాక్షరమై వినంబడిన భవ్యశ్రీశ్రుతిన్ బల్మఱున్
బరివర్ణించుచు మెచ్చుచుం దలఁచుచుం బ్రార్థించుచున్ మ్రొక్కుచున్
సరివస్యారతులైరి శక్తికి సురవ్రాతంబు మహాసాంద్రదశన్. ౧౬౨

వ. అని విని జనమేజయుం డి ట్లనియె. ౧౬౩

క. హరి సేసిన మఖము సువి
స్తరముగఁ బల్కితివి మఱియుఁ దల్లిచరిత్రం
బరుదుగ వినిపింపుము నీ
కరుణం బావనుఁడఁగా మఖం బొసరింతున్. ౧౬౪

వ. వ్యాసుం డి ట్లనియె. ౧౬౫

క. నుతమువఁగ వినఁ జవియై వె
ల్గెను నితిహాస మ్మొకండు కీర్తించెద, నా
నుడి విను మవధానుఁడవై
కడుఁ బుణ్యపురాణ మంబికాకథ, రాజా! ౧౬౬

సుదర్శన చరిత్రము

ఉ. కోసలదేశమందు నవికుంఠితశౌర్యధనుండు ధర్మవి
ఖ్యాసముదీర్ణమూర్తి ధ్రువసంధి యనంగ నినాన్వయుండు తా

జేసెను రాజ్యపాలన శుచివ్రతుఁడై ఘనముల్ కులాశ్రమా
శాసనముల్ ధ్రువమ్ములుగ సర్వసమృద్ధి నెసంగ సంపదల్. ౪౮౬

క. ఆతఁడు రాజ్య మొనర్పఁగ
నీతిం జను లింత తప్ప నేరరు, చోరుల్
కాతరులు ధూర్తజనులుఁ ద
దాతతవిషయమునఁ గాన నరుదు వెదకినన్. ౪౮౭

తే. వాని కుండిరి రూపసంపన్నపత్ను
లిరువు; రందు మనోరమ జ్యేష్ఠపత్ని;
యపరపత్ని లీలావతి యనఁ బరంగు;
నిద్దరును గామభోగదాయినులు పతికి. ౪౮౮

చ. సవతులతోడఁ గూడి ధ్రువసంధి వనంబులఁ గాంతదీర్ఘికా
సవిధములందుఁ జంద్రమణిశాలలలో గిరికందరావళిన్
వివిధ మనోజ్ఞ కామభవ విశ్రుతలీలల సంచరించె నా
నవపరిలుబ్ధ బంభరముచందము దోఁప విలాసవైఖరిన్. ౪౮౯

తే. ధర్మపత్ని మనోరమాతన్వి యొక్క
శుభముహూర్తమ్మునం గాంచె సుతుని సర్వ
రాజ్యలక్షణసంపన్ను రాజవదను,
వానికి సుదర్శనాభిఖ్య ప్రథిత మయ్యె. ౪౯౦

ఆ. అంతనొక్కమాస మగుడు లీలావతి
కనియెఁ బుత్రు రమ్యగాత్రు శుద్ధ
పక్షమందు దివ్యబుక్షయోగంబునన్
శత్రుజిత్తు నాఁ బ్రశస్తి వెలుఁగ. ౪౯౧

క. ఇరువురుసుతులకు జనకుఁడు
కర మానందమున జాతకర్మము చూడా
కరణం బిత్యాదిగ సం
స్కరణము లొనరించెఁ బ్రేమసంపద పొదలన్. ౪౯౨

చ. మొగముల క్రొవ్వాలు ముంగురులమూఁకల నూటికి నంటుకొనఁగ నై
కెగయుచుఁ గ్రోయుచున్, రెప్పల నిట్లు నెయిన క్రొవ్విద రంచుఁ బల్కు బం
దుగులు, ప్రియం బొనర్చుచు నమూల్యముగా ధ్రువసంధికిన్ సమా
నగరిమ నాటలాడుచు మనంబు హరించిరి పుత్రు లిద్దఱున్. ౪౭౪

ఉ. అందును శత్రుజిత్తు పలు కాశినముఖ్యులు మూటకట్టుచున్
జిందు సుధారసంబు; బటులఁ జేసి విశేష మతండు తండ్రికా
నందము చేయు. మంత్రులు జనంబుల కెక్కుడు నూర్పు; నట్లు కాఁ
డందఱకున్ సుదర్శనుఁ డొకండుక మందుఁడు మందభాగ్యుఁడున్.

మ. అటు లుండన్ ధ్రువసంధి తన్ను విధి వెంటాడఁగ వేఁటాడువాఁడై
నటవీవీథికి నొక్కనాఁడు చని, పంచాస్యంబులఁ జోపుచున్,
గిటిసంఘంబులఁ గూల్చుచున్, గజములం గ్రేడించుచున్, ఖడ్గకం
కటముల్ సించుచు,, నన్యసత్త్వములకుం గాలుండు నా నొప్పుచున్.

క. మృగయాపరుఁడై క్రీడిం
పఁగ వనమధ్యమునఁ బొదలమాటున డాఁగన్
మృగరాజుఁ గాంచి ధనువును
బిగలాఁగి శరంబు విడిచె వెన్నునఁ గ్రువ్వన్. ౪౭౬

ఉ. క్రుచ్చిన బాణపాతమున ఘూర్ణిలి హుమ్మని బొబ్బ వెట్టి పై
యచ్చరవీథికి న్నెగసి యా మృగరాజ ముదీర్ణవేగమై,
చిచ్చరపిడ్గునా బయలఁ జిందులు ద్రొక్కుచుఁ దోఁక యెత్తుచున్
వచ్చె నరేంద్రుపై కెదురు వాఁడి సటల్ ఝళిపించి భీమమై. ౪౭౭

మ. నృపసింహుండును దానిఁ దాఁకు గని యున్మేషాక్షుఁడై పాదముల్
విపులాంకస్థలి మోపి నిశ్చలమతిన్ వీఁకం గృపాణంబు పా
ణిపటుత్వంబున నూని డాఁపలిచెయిం జెన్నొందఁ జర్మంబు ని
శ్చపలుండై యెదు రొడ్డెఁ దా నవరపంచాస్యంబు నా నొప్పుచున్.

క. అచ్చటి సేవకజనములు
నుచ్చలితనిజాయుధముల నుద్దవిడి హరిన్

విచ్చలవిడి నొప్పించుచుఁ
గ్రుచ్చిరి హాహాస్వనంబు రోదసి నిండన్. ౪౮౦

క. ఆపంచాస్యంబు సటా
క్షేపంబున వాని నెల్లఁ గెడపుచు గజ్జా
టోపతఁ జైపై కెగయుచుఁ
గోపోగ్రత రాజుపైకిఁ గ్రూరత దుమికెన్. ౪౮౧

క. తనపైఁ బడు దాని నురం
బున నిజఖడ్గమున నృపతి పొడిచెను, ధ్రువసం
ధిని హార్యక్షము నిజశా
తనఖంబులఁ జీల్చి యొసిసి దంష్ట్రలఁ బట్టెన్. ౪౮౨

క. అత్తెఱఁగు గాంచి సైనికు
లుత్తలపడి కురిసిరి నిశితోగ్రశరంబుల్
తత్తరమున హరిపై, నవి
రిత్త సనెం, గెడసెఁ బతియు మృగములపతియున్. ౪౮౩

ఆ. పేరెలుంగుతోడ విలపించుచును భటుల్
పరుగువాఱి నగరి కరిగి యంత
భర్త్రు ఘోర మరణ వార్త నివేదించి
రాప్తమంత్రివరుల కందఱకును. ౪౮౪

తే. సచివు లాలించి యది కడు సంచలించి
కానకు వసిష్ఠు రావించి గతవిభునకు
నుత్తరక్రియ లొనరింప నూన్ప, వానిఁ
దీర్చెఁ బరలోకసుఖకారిధీ నతండు. ౪౮౫

ఉ. అంత నమాత్యులుం బ్రకృతు లందఱుఁ గూడి వసిష్ఠమౌనితో
మంతన మాడి తేల్చిరి, సమంబుగఁ బోల్చి, సుదర్శనుండె య
త్యంతసులక్షణుండు, జనశాసనయోగ్యుఁడు, బాలుఁ డయ్యు ధీ
మంతుఁడు, ధర్మపత్నికిఁ గుమారుఁడు వీఁడు జ్యేష్ఠుఁ డౌటచే.

తే. వృద్ధమంత్రు లిట్లు మంత్రించుచుండ
నంతలోనె లీలావతియయ్య యెఱిఁగి
యుజ్జయినినుండి కూర్మి మహోగ్రసేన
వఱపె దౌహిత్రుకొఱకు యుధాజితుండు. [illegible]

క. కరిలిన చనుదెంచె మ
నోరమజనకుఁడు సుదర్శనునిపక్షంబై
పోరంగ వీరసేనుఁడు
చేరిచి కాళింగసీమ సేనాబలముల్. [illegible]

క. అన్యోన్యము వివదించుచు
సైన్యంబులు వీట నిల్పి సరభసమున రా
జన్యులు చేరిరి చూడఁగ
మాన్యులఁ గులవృద్ధమంత్రిమణులం బిలుచన్. [illegible]

తే. ఇరువురును మంత్రిముఖ్యుల నెనసి, వీఁడు
వీఁడ రాజ్యార్హుఁ డం చేపువేఁజఁ బలుక,
నడిగెను యుధాజితుఁడు, వీరలందు నెవఁడు
జ్యేష్ఠుఁ డాతఁడె రాజ్యార్హుఁ డెందుఁ గాదె! [illegible]

తే. అది వినుచు వీరసేనుఁ డిట్లనియె నపుడు,
వయసుతోఁ బని యేమి పన్నెడు? ధర్మ
నిధులు పల్కరె ధర్మపత్నీసుతుండె
రాజ్యభాజనుఁ డని, వృథా రట్టు లేల? [illegible]

వ. నాపుడు నాగ్రహమున యుధాజితుం డిట్లనియె. [illegible]

క. చూడుఁడు నాదౌహిత్రుని,
వీఁడె గుణజ్యేష్ఠుఁ డితఁడె విస్ఫురితాస్యం,
డీ డగునె యెన్న వీనికి
వాఁడు? జడుఁడు రాజ్యభారభాజనుఁ డగునే? [illegible]

తే. శత్రుజిత్తు నీవిధంబున సంస్తుతించి,
తెగడఁగ సుదర్శనుని, విని తీవ్రకోప
ఘూర్ణమానాక్షుఁడై తీక్ష్ణ కుటిలవాణి
శత్రుజిత్తు వీరసేనుండు చదయఁ దిట్టె. ౨౯౩

తే. ఆసభాస్థానమందు మర్యాద లెల్ల
పీటఁబుచ్చి యాయిద్దరు వృద్ధనృపులు
వాదు లాడ, సచివు లెట్టుఁ బల్కలేక
యుండఁ, బల్కె యుధాజిత్తుం డుగ్రత మఱి. ౨౯౪

శా. పోపొండోయి కుమంత్రులార! తెలిసెంబో మీ దురాలోచనా
వ్యాపారక్రమ మెల్ల, నీజడమతిన్ బాలుం గనిష్ఠున్ వృథా
భూపాలుం డని నిల్పి మీరె విభుతం బొల్పొంది కోశార్థముల్
మీ పూర్ణేచ్ఛల దోచఁ జూచెదరు లెండీ, యింత యూహింపనే!

క. మీయింగితం బెఱుఁగని య
య్యాయకుండె యుధాజిత్తుండు? మాయ లుడుఁగుఁడీ!
మీయాట లిచట సాగ, వ
మేయము నాబలము తీర్చు మిగిలినపనులన్. ౨౯౬

క. కోసలసింహాసనమున
నానుతసుతు శత్రుజిత్తు నయమున నిడుఁ, డీ
బా సాలింపుఁడు, లేదే
నాసేనయుఁ దీక్ష్ణఖడ్గ మది తీర్చుఁజూఁడీ! ౨౯౭

తే. వీరసేనుండు నానుడుల్ విని మహోగ్ర
కోపుఁడై మాఱు పల్కె, నోకోఁడవు నీవ
వీరమానివిగా రజ్జు ద్రేపెలదేల?
పోరఁ గాంచెదు నాలావు బీర మిప్పుడ. ౨౯౮

తే. యుద్ధమున నెగావి యొందుపాయంబునఁ
గుదుర దీ వివాద మెంది గతి యని.

ఋషులు ప్రజలు ధర్మశ్రేష్ఠులు మంత్రులు
వ్యగ్రచిత్తులై మఱలి చనిరి. ౨౦౦

ఉ. అంతటిలోన దేశమున నంతట నీ రణవార్త ప్రాకి సా
మంతులు వెల్లు లేగి నిజమండలసైన్యము లెల్లఁ గూర్చి దు
ర్దాంతత రాజధానికి మదంబున నెత్తిరి విగ్రహోన్నతిన్
గ్రొంతెయు నట్టు లంత యెదు రెక్కఁగఁ ద్రోయుచు కూహలంబునన్.

క. కలవారొద్దకుఁ జెప్పం
గలవారును జలము బలము గలవారును ధీ
గలవారుం గలయంబడి
కలహింపఁగ నెల్లప్రజయుఁ గళవళపడియెన్. ౨౦౨

సీ. చనె ధ్రువసంధి, మాము లిరుచక్కిని జేరిరి యుద్ధకాంక్షఁ, దా
ల్చిన చనె దండనీతి, యఖిలం బగు కోశము దోచుకొని జే
యను వసి శృంగిబేరపురమందు నిషాదులు పొంగి సర్వసా
ధనయుతులై యయోధ్యపయి దాడి వెడలిరి రుదగ్రవైఖరిన్.

క. మఱియు మఱి దేశదేశాం
తరములఁ గల దస్యుజనము తద్రాజ్యమునం
బొరలంబడి చెల రేగిరి
తఱచై, తఱిఁ గని యమర్చ్చ ధనము హరింపన్. ౨౦౪

ఉ. నగరోపాంతవిశాల దేశమున సేనల్ దీర్చి యుద్ధోపలం
బగ సాధింపఁగ వీరసేనుఁ డిట నీవైపున్ యుధాజిత్తు వే
ఱుగ నాపై వయి నిల్చి లోభమువెలయున్ రోషాంధులై ఘోరసం
యుగ సంరంభ విసారితాస్త్రు లయి రొండొండన్ విజృంభించుచున్.

మ. ఇరువాగుల్ రథనిస్వనంబు శ్రుతి, మత్తేభేంద్రఘీంకారముల్
మురజ ధ్వానము, లశ్వహేషలు లయల్ పూరించుతాళంబులున్,
శరముల్ దువ్వెడి నారిమ్రోఁతలు లసత్సంగీతమై తోడుగా
స రి గా సద్భటపాణిపాదకలనం జల్పె న్నవిమిన్నాట్యముల్. ౨౦౬

క. అన్యోన్యాయుధఘట్టన
జన్య మహోల్కాప్రదీప్త సకలదిశంబై
సైన్యంబులు తలపడఁగా
జన్యము ఘోరావతారచరితం బయ్యెన్. ౫౦౭

క. తుములంబై సాగ విమ
ర్దము, బాహాబలయుతుఁడు యుధాజితుఁడు శతాం
గము నెక్కి మేరుగిరిసా
రము విలు గొని ప్రతిభటులశరంబుల నొంచెన్. ౫౦౮

ఉ. తనభటు లెల్లఁ బాఱఁగ, రథంబులు నుగ్గుగ, నశ్వరాజముల్
తునియ, గజావళుల్ బెదరఁ, ద్రోయుయుధాజితుఁ గాంచి వే యెదు
ర్కొనెఁ బటుసింహనాదముఖరుం డయి పెన్విలు పూని బాణమో
చనఘనలాఘవంబు, రణచండిమఁ జూపుచు వీరసేనుఁడున్. ౫౦౯

క. ఓరి యుధాజిత! మాటలఁ
బోరా దిటఁ జక్క నిలిచి పోరాడక, నా
నారాచంబు లజిహ్మగ
సారంబులు శత్రురక్త సంతర్పణముల్. ౫౧౦

తే. ఇట్లనుచు వీరసేనుఁ డహీనముష్టి
దృఢముగాఁ గూర్చి కురిసి మహేషువృష్టి
ప్రావృషేణ్యపయోదంబు పర్వతేంద్ర
శిఖరమునుబోలె నయ్యుధాజితుని ముంచె. ౫౧౧

చ. పలుకులఁ దీర్పరాదు రణపాండితి, చాపధరుండ నైన నా
బలు పొకయింత చూపుతఱి వచ్చుటఁ బండువ యయ్యె నేఁడు, ని
శ్చలమతి వీరసేన! నిలు చక్కటిఁ బాఱక, తెప్పపాటులో
పల జముప్రోలి కేగ నినుఁ బంచెద బాణపుసారెతోడుగా. ౫౧౨

ఆ. అనుచు బిరుసుబిరుదు లాడి, యుధాజిత్తు
వీరసేనభటుల విఱుగ నేసి,

పఱపె వానితనువుపై నరదంబుపై
శరము, లతఁడుఁ గొనియె మఱొకవిల్లు. ౫౧౩

క. తలపడి యివ్విధి నిద్దఱు
నీలాపతులు పోరఁ జూచి యెల్లబలంబుల్
చెలరేగి పెనఁగె నెదురై
జలనిధు లెనసినఁ గలంగు చందము దోఁపన్. ౫౧౪

శా. వాజిని వాజి, వారణము వారణముల్, రథముల్ రథంబు, బం
టోజను బంటుఁ, దాఁకు నెదు రొడ్డినఁ గాంచి వియచ్చరవ్రజం
బాజివిధంబు మెచ్చెఁ బిశితాశనలుబ్ధములై నభోంగణ
భ్రాజితమై చరించె నెడఁబాయక వాయసకంకగృధ్రముల్. ౫౧౫

మ. హరిమాతంగభటవ్రజం బొడళులం దన్యోన్యఘాతంబునం
దఱుపై కాఱినరక్తసింధు వది ప్రత్యక్షంబుగాఁ దోఁచె భీ
కరమై, పాపులు దండపాణిపురి కేగన్ దారి రోధించు వై
తరణీవాహిని భూమికిం దిగినచందం బొప్పఁగా నబ్రమై. ౫౧౬

క. ఒరసిన నెత్తురువాగుల
విఱిగిన సైకతములందు విరిసినజడలన్
నరశిరము లుండెఁ గ్రీడా
పరులు యమున నిడిన తుంబిఫలములువోలెన్. ౫౧౭

ఉ. వీరుఁ డొకండు ప్రాణములు వీడి రథంబుననుండి భూమికిన్
జాఱినఁ దత్పలాశ గగనంబున గృధ్ర మొకండు చుట్టి సం
చార మొనర్చె, జీవుఁడు నిజస్ఫురదున్నతరమ్యమూర్తిఁ గ
న్నారఁగఁ గాంచి మై మఱచి యందు మఱిం జొరఁ బూనెనో యనన్.

ఉ. అల్లదె నా శరీర మబలా! కనుమా కమనీయరూపమై
యుల్లము నించుఁ ద్రెళ్ళియు శరోత్కరజర్ఝరితాత్మసంధిబం
ధోల్లసితం బటంచు నొక యోధుఁడు చూపి విమానయానుఁడై
సల్లపనం బొనర్చెఁ దనసందిటఁ జేరిన స్వర్వధూటితోన్. ౫౧౮

ఉ. ఒక్కఁడు మై దొడంగి రిపునుగ్రశరాహతి, మింట వేలుపుం
జక్కెరబొమ్మతోఁ మెఱయ సమ్మదలీల విమానయానమం
దెక్కెటి వాసిపత్ని త్యజియించి శరీరము నగ్నిలోనఁ దా
నక్కడఁ జేరి యాత్మవిభు హస్తముసం గొని లాగె బల్మికై. ౧౨౦

తే. సద్భటద్వయ మన్యోన్యశస్త్రనిహతిఁ
బోరుచుం గూలి దివిఁ జేరి వార లొక్క
యప్సరఃకామినినె పొంది, యందు దాని
కై పెనంగిరి మరల దివ్యాస్త్రవితతి. ౧౨౧

ఉ. యువకుఁ డొకండు రూపసుగుణోన్నతిచేఁ దన కెక్కుడైన స్వ
ర్యువతినిఁ జేరి, దానిఁ దన కున్ముఖిఁ జేయ నిజానుభావముల్
ప్రవితతముల్ పొనర్చి మరలన్ మరలన్ గణుతించి చెప్పుచో,
నవి నిజమై తనుం బొరయునట్లు చరించెను యోగయుక్తుఁడై.

తే. బ్రహ్మచారి యొకఁడు స్వర్భామినిన్ భక్తి
కలితఁ బడసి దానిఁ గవయఁ డయ్యె
వనిత వేఁడుకొన్న వ్రతభంగభీతుఁడై
వృథయు గాఁగ దాని వేడ్క యెల్ల. ౧౨౩

చ. మొదల విమర్దసంజనితభూరజ మంబర మంటి భాస్కరుం
బొదివి దివంబు రాత్రి యను బుద్ధి పొసంగఁగఁ జేసె నంతలో
నదియె రణప్రయుక్తరుధిరాంబుధివీచుల మున్గఁ బూషుఁడుం
డుదితవిభాభిరాముఁ డయి యొప్పెసలారె వివృద్ధకాంతితోఁ. ౧౨౪

చ. సమరము ఘోరభంగి నిటు సాగెడువేళ యథాజితుండు దీ
ర్ఘము దృఢమైన వింటఁ బదిలంబుగఁ బూన్చి శితార్ధచంద్రబా
ణ మొకటి లక్ష్యశుద్ధిఁ గఠినంబుగ నేసిన వీరసేనుమ
స్తము దెగనేసె. నద్ది నిజసైన్యము లార్వ జయస్వనంబుతోఁ. ౧౨౫

క. తల్లు త్తునిసి విభుఁడు షడఁ గుం
డలములమెఱుచులు మకుటంబుడంబు నడంగన్

వలదె నీకలం బలపలనై
బలగంబులు విచ్చి వారె భయభీతములై. గీ. ౬౮

సీ. జనకుండు రణభూమి సమసినవార్తను
నాకమ యాలించి కూరి భీతి,
యేమి సేయను దోఁప కిట్లు వితర్కించె
నెం దేగఁ గల నిప్డు నెవ్వఁడు గతి ?
పసిపాప నాపట్టిఁ బాలించు టెటు యుధా
జితుఁడు లోభవశత హాతు నాసన్న,
లోభి చేయని దేమి లోకంబులో నుండుఁ ?
దల్లిని దండ్రి భ్రాతలను గురుల

సఖుల బంధులఁ జంప సంశయపడండు,
[illegible] పొందఁ డభక్ష్యభక్షణ మొనర్ప
నాన యే, దగమ్యాగమనంబె సేయు,
నెవ్వ రీపురి నన్ను రక్షించువారు ! గీ. ౬౯

క. శరణం బంచు సపత్నీ
చరణంబుల వ్రాలి వేడ సత్ఫల మున్నె !
కరుణించునె లీలావతి
పరికింపక సవతి సహజవైరం బెందున్ ! గీ. ౭౦

సీ. సవతితల్లికిఁ గుక్షి సంస్థుఁడౌ శిశుపిండ
మేడేదు సేయఁడే యింద్రుఁడు మును,
గర్భనాశార్థమై గరళ మీయ సపత్ని
సగరుండు పుట్టఁడే సగరుఁ డగుచుఁ,
గైకేయి దశరథుఁ గాంక్షించబడే జ్యేష్ఠుఁ
బ్రవ్రాజన మొనర్ప రామభద్రు,
మును సుదర్శను రాజుగను [illegible]
లవశు లిప్డు యుధాజిదనుగమనులు,

పురములో నాసవతితండ్రి పొరకమున్న
తలఁగి చనవలె నెటులేనిఁ దనయుఁ గాచి
బాలుఁ గాంచినఁ జెఱవెట్టు వాఁడు నిజము,
పతి చనియెఁ, దండ్రి హతుఁ డయ్యెఁ, భ్రాత లేఁడ! ౹౼౨౯

క. దైవమె నా కీయాపద
గావించె, సముద్యమింపఁ గార్యార్థముగా
దైవం బనుకూలించుం,
గావున యోజింతుఁ బుత్రుఁ గాచెడివెరవుల్. ౹౼౩౦

క. బాలామణి యిటు దీర్ఘం
బాలోచించుచుఁ దలంచి యధికనిపుణు స
చ్ఛీలు విదల్లుని విశ్వా
సాలంబుని మంత్రివర్యు నర్హుం డంచున్. ౹౼౩౧

క. రావించి వాని నేకాం
తావాసంబునకు బాలుహస్తముఁ గొంచున్
వేవిధముల నార్తిం బరి
దేవన మొనరుచుచుఁ దోఁగు తెరు వర్థించెన్. ౹౼౩౨

తే. ఆతఁ డామెపల్కు లాలించి యోజించి
నుడివె, సత్య, మిందుఁ దడయఁ జనదు,
వారణాసి కరుగవలయు, నా మాతులుం
డుండు, వాఁడు కూర్చు దండిరక్ష. ౹౼౩౩

క. మనము యుధాజిద్దర్శన
మునకు సముత్కంఠమతులపోలె వెడలి స్వం
దనమునఁ దొలంగి పురి య
ల్లన వనమార్గములఁ జనుట లగ్గగుఁ దల్లీ! ౹౼౩౪

ఉ. ఆవనితాలలామ యటు లాడు విదల్లునొడుల్ గ్రహించి, శ్రీ
లావతిఁ జూడఁ బోయి కడు లాలనఁ బల్కుచుఁ, దండ్రిఁ జూడఁగాఁ

బోవలె నంచు స్యందనము పూన్చి విదల్చని వోడ సప్తతాం
తాన్మృతుఁగా సుదర్శను నొనర్చి వడిం బురి నిర్గమించెఁ దాన్. ౧౩౫

క. పురి వెలిఁ గాఁపున్న భటా
వరణంబు తలంగి పోవ వశమే కా కా
తరుణీమణి కంపించుచుఁ
బరపుచు నలుదెసల బెదరు వాతెడి చూపుల్. ౧౩౬

తే. ఆర్తి స్త్రీమూర్తి దాల్చినయట్లు గోప
నతికృపణరూప శోకసమాకులాత్మ
యై యుధాజిత్తు దర్శించి యనుమతిఁ గొనె
జనకుతనువు యథావిధి సంస్కరింప. ౧౩౭

క. పితృసంస్కారకలాపం
బతివినయమున నిర్వహించి యాతురయై యా
సతి యదను చూచి నేర్పున
సుతుతోడన్ వారణాసిచొప్పునఁ దొలఁగెన్. ౧౩౮

క. రెండు దినంబులు చనఁ గను
పండువుగాఁ గానవచ్చె భాగీరథి; యం
దుండి మనోరమ యూర్చుచు
గుండియదడ కొంత యార్చుకొనుచుండె నెటో! ౧౩౯

క. ఆరమణీమణి బాలక
సైరంధ్రీ సంవిదల్ల సహచర యగుచున్
పేరెలుఁగున నేడ్చుచు భా
గీరథి శరణంబు చొచ్చెఁ గేల్మోడ్చి మొగిన్. ౧౪౦

క. ఎదురన్ జలజల మని చిఱు
రొద చేయుచు జహ్నుతనయ రోచిస్స్మితయై
కదలఁగ ముదంబు గూర్చుచు
నొదవించెఁ బ్రశాంతి యావనోర్వీసుదతికిన్. ౧౪౧

ఉ. ఆసమయంబునందు వినవచ్చె నపారమునంద భూతవి
త్రాసకమౌ మహాకలకలం బొకఁ డందు, ననేకపాదవి
న్యాసభయంకరంబు బహుళాయుధఘర్షణముం బరస్పరా
క్రోశనఘోరముల్ సమద ఘోణ సమూహ రవానుకారముల్.

క. కను చూసి తెజచునాలో
నని వారలఁ జుట్టుముట్టి నానావిధశ
స్త్రసము లొనర్చు నిషాదుల
గణ మొక్కటి దోఁచుకొనెడి కాంక్ష చెలంగన్. ౫౬౩

సీ. ఒకఁడు మనోరమ మొడలిపై నగ లెల్ల
నూడ్చెఁ, గోసియుఁ ద్రెంపి మొలనున్నకొనెను,
నొకఁడు సువర్ణనుజ్జ్వలాంబరములు
రత్నభూషాదులు లాఁగికొనియె;
నొకఁడు సైరంధ్రి తా నొడిలోన దాఁచిన
వసువు వజ్రంబులు వదల గుంజె,
నొకఁడు విదల్లుకరోల్లాసినిశితాసి
లాఁగి పై జళిపించి రేఁగి యార్చె,

నొకఁడు నొగ లెక్కి యుగ్యంబు లూన నడచెను,
నొకఁడు రథ మెక్కి రథికుఁడై యుబ్బి మీఱె,
నొకఁడు వారల నో రెత్తకుండుఁ డనియె,
బ్రదికిపోయితి రనె నొక్కఁ డదయుఁ డగుచు. ౫౬౪

క. ఆదస్యు లట్లు వారల
పైఁ దాల్చిన యొడ్వు లింత వదలి సమస్తం
బేది దయ దోఁచి తోఁచిన
యాదారిం జని రుదగ్రహర్షోద్ధతులై. ౫౬౫

క. ఒదిగి యొదిగి నుతుఁ గరములఁ
బదిలంబుగఁ బొదివి ఘాలుపా టొదవంగా

జెడ రదరఁగ నైరంత్రిం
గదిసి కరం బూఁత గొంచుఁ గదలి మెలమెలన్. ౫౪౬

క. తడఁబడుచు నామనోరమ
యుడుపం బొకఁ డెక్కి త్రిపథగోత్తారణముం
గడువడి నొనర్చి చని కా
ల్నడఁ బ్రాపించెం బ్రికూటనగపుణ్యోర్విన్. ౫౪౭

క. భైరవతతి వెన్నాడం
బాఱెడి కాననకురంగివడువున వెనుకం
దేఱి కనంగా వెఱచుచు
భారద్వాజాశ్రమంపువనముం జేరెన్. ౫౪౮

క. ఆపాదమస్తకంబు భ
యోపహతిన్ వడఁకుచున్ సముత్కటగరిమం,
దాపసులఁ గాంచి యెదుర స
మీపభువిం గొంత దేఱె మెల్లన నెటులోఁ. ౫౪౯

తే. అట్లు తనుఁ జేరి భయవిహ్వలాంగి యగుచు
నెగయు నూరు పుడిగి తన కెఱఁగుటకును
దెలియకున్న దీనాంగన తెఱఁగు గాంచి
పలికెఁ గృపఁ బూని యిటు భరద్వాజమౌని. ౫౫౦

ఉ. ఎవ్వతె వీవు రూపవతి ? యెవ్వఁడు నీపతి? యేమి కష్టముల్
నివ్వటిలంగ భీకరవనిం జొరఁబాఱుట సంభవించె? నిం
దెవ్విధిఁ జేరఁగాఁ గలిగె? యెంతయుఁ జోద్యము బాలపుత్ర వో
జవ్వని! సంశయింపక నిజంబు వచింపు మెఱుంగఁ గోరెదన్. ౫౫౧

క. మొద లరయ నీవు మానుష
సుదతివొ కాదో వచింపు, చూడం జూడన్
మదిఁ దోఁచు రాజ్యమెడలన్
జెదరిన శుద్ధాంతకాంతచిన్నెలు నీలోఁ. ౫౫౨

చ. పరమమునీంద్రుఁ డిట్లు తనుఁ బ్రశ్న మొనర్ప లతాంగి పైపయిం
డెర లయి పొంగువాఱె చనుదెంచి కలంచెడి యశ్రువారి స
స్తను లొకకట్ట త్రె కెలుఁగు రాపడ మాటలు రాక వానిది
కఱరసిన సౌవిదల్లుఁ డెవ యూరసి మానికిఁ జెప్పె నాఁ డిటుల్.

సీ. సూర్యవంశ్యుఁడు మహాశూరుం డయోధ్యాధి
పతి ధ్రువసంధి నాఁ బరఁగునృపుఁడు
హాలిసె సింగముచేతఁ, జెలి యీమె తద్ధర్మ
పత్ని మనోరమ పరమసాధ్వి,
యారాజు తనయుఁడీ యర్భకుండు సుదర్శ
నాఖ్యుండు, ధర్మాత్ముఁ డామె తండ్రి,
దౌహిత్రుకొఱకు యుధాజితుతోఁ బోరి
యసువులు దొఱఁగె రణాజిరమున,

నంత విత్రస్తయై స్వపుత్రావనార్థ
మీ విజనకాననంబు ప్రాపించె నిందు
నడరి దస్యులు హరియించి రఖిలధనము,
నీమహాదేవి కిపుడు దిక్కెవరు లేరు. ౫౫౮

తే. మానిసత్తమ! యిది పసికూనతల్లి,
రాచవారింటిసుత, మహారాజపత్ని.
నిన్నె శరణంబు చొచ్చె, నాపన్న దీని
నో మహాభాగ! రక్షింపవో మహాత్మ! ౫౫౯

క. ఆర్తత్రాతల కిష్టా
పూర్తాధికపుణ్యఫలము పొందుపడుఁగదే!
కీర్తింపఁ దరమె విత్ర
స్తార్తుల రక్షింపఁ బడయునతులోదయముల్! ౫౬౦

ఉ. సానునయంబుగాఁ బలికె నాఋషి, స్వస్థమతిన్ వసింపు క
ల్యాణి! మదీయసన్నిధి, నరాతిభయం బొకయింత చేరఁగా

సీను. సుతుం జితంజః వసుఢేనుః దసుణా బ్రతిసిష్ఠ నానుచుణా
పినిసి నోముకొ, వ్యానుభవింపక తేజునొకొ విపద్గతుల్! ౫౫౮

క. మునిమాటల మది పదిలం
బొనరిచికొని రాజ్ఞి యాశ్రమోటజమందుం
దనసుతు సాఁకుచు నివసిం
చెను సైరంధ్రీసౌవిదల్లసేవిత యగుచున్. ౫౫౯

చ. అచట యుధాజితుండు నిజమార్గటికైు పురిఁ జొచ్చి క్రమమే
యుచితము నైదివమ్నొ శమ మొంద సుదర్శనుఁ జంపు టంచు నెం
చుచుఁ జని రాణివాసమును జొచ్చి మనోరమఁ గాన కందులోఁ,
నెచటికిఁ బోయె నేమయిన దేమని యందఱ నర్గెఁ బల్కుచున్.

క. సేవకుల మనోరమ గల
తా వెఱుఁగం గలయఁ బంచి, తనదౌహిత్రున్
రావించి శుభదినంబునఁ
గావించెన్ భద్రపీఠికాసంస్థితునిన్. ౫౬౦

క. ఆథర్వణశుభమంత్రో
ద్గీథంబు వసిష్ఠహాని కీర్తింపఁగఁ బా
థోధిజల పూర్ణ కుంభ క
రాధారులు చేసి రప్పు డభిషేచనముల్. ౫౬౧

క. భేరీ శంఖ నినాదము
చారుతరానేక తూర్య సంరావంబున్
బూరటిలన్ దశదిక్కులు
బోరుకలఁగె నుత్సవమునఁ బుర మెల్లెడలన్. ౫౬౨

క. వేదము పఠింప సుస్వర
నాదంబుల విప్రజనులు వందులు స్తోత్రో
న్నాద మొనర్చిరి జయజయ
నాదంబుల చేసి రచట నానాజనముల్. ౫౬౩

క. ఈసమయంబునఁ జూడం
గా సాకేతము నవోత్సకరణం బొలిచెన్
భాసుర నూతన నాథుని
సేసమ్మద పుష్ట హృష్ట తుందిల జనమై. ౫౬౫

మ. ఎవఁడో యేడనొ సాధుపూరుషుఁ డోకండే యేమొ కానోపుఁ గూ
కె వగన్ బుద్ధి సుదర్శనుం దలఁచి, యేడీవాఁడు సాధ్వీమత
ల్లి వనాంతంబులఁ దల్లి నెట్టియెడుమల్ వెంటాడెనో పాపమం
చు విచారించెను వానిబోంట్లు లనుదాచుఁ మాట లేమంత్రిపో!

తే. అట్టియోగ్యులు సమబుద్ధు లడఁగియుండ
శత్రుజితుని సింహాసనసంస్థుఁ జేసి
మంత్రివశ మొనరిచి రాజ్యతంత్ర మెల్ల
మరలెను యుధాజితుఁడు నిజపురికిఁ బోవ. ౫౬౬

ఉ. వారనిభీతిఁ బాఱి మునిపల్లెలలోఁ దల దాఁచి డాఁగియు
న్నారు సుదర్శనాదు లని నాట జనశ్రుతి శ్రోత్రవీథి, ని
ర్వైర మొనర్పఁ బూని తెగనై చుకుతూహల ముల్లసిల్లఁగాఁ
జేరె యుధాజితుండు బలుసేనలు గూరిచి చిత్రకూటమున్. ౫౬౭

తే. వానికి సహాయుఁడై ముందు బలసి నడచె
నతిబలుఁడు బలుఁ డను నిషాదాధిపుండు
వారివెంటనె వడి శృంగిబేరవిభుఁడు
వెడలె దుర్దర్శనాముఁడు వీతదయుఁడు. ౫౬౮

ఉ. వా రటు వచ్చుచున్న విని వారక కన్నుల బాష్పపూరముల్
కాఱ శరీర మెల్ల వడఁకన్ సుడిగాలికి వల్లిమాడ్కి, మై
జాఱెడిస్వేదవారిఁ గొనగోటను మీటుచుఁ బుత్రు సందిటం
జేరిచి పైఁట చాటొనరఁ జేసి మనోరమ యార్తిమూర్తియై. ౫౬౯

క. తడఁబడు నడుగుల వడిఁ బ
ర్విడుచు భరద్వాజునుటజ మెదురం జని తాఁ

గను భక్తి ప్రముక్తిఁ బూతని
యమునులఁ బరిశైచి ప్రశ్నఁ, దన మునికి నిటుల్. ౫౭౦

ఉ. ఏమి కొఱనస్తి? నెక్కడికి నేగుదు? నెవ్వరు దిక్కు నాకు? దు
ర్నామబలంబు శోధగ యుధాజితుఁ డల్లరి వచ్చె, బాలు నేఁ
జేమెయిఁ బొట్టఁ బెట్టుకొనఁజే? పాలియింపఁడె నాదుతండ్రి? మా
భూమి హరింపఁడే? బలిమిఁ బూన్పఁడె మన్నన రాజకీర్తికై? ౫౭౧

క. వింటిమి పురాణకథ మన
ముందర పాండవులు ద్రుపదపుత్రియు మునివా
టిం దాము వసించెదు తఱి
నందఱు పాండవులు వేట కరిగి రొకయెడన్. ౫౭౨

సీ. ద్రౌపదితో నుండె ధౌమ్యుండు మఱి యందుఁ
గల రత్రి పైలుండు గాలవుండు
నాత్రేయుఁ డైన యా చ్యవనుండు జాబాలి
కణ్వ జతుక్రతు గౌతములును
భృగువు సుమంతుండు వీతిహోత్రుఁడు యజ్ఞ
దత్తుండు యజ్ఞకృత్క్రతు యవులును
నాశాసన యవక్రు లల వత్సల కహోడ
ముఖ్యులు సన్మానిముఖ్యు లలఘు
లో భరద్వాజ! నీవు నం దుండవొక్కొ!
వేదవేదాంగవిదులు శుభోదయాత్ము
లుజ్జ్వలులు వారియండఁ దా నుండెఁ బ్రీతి
యాజ్ఞసేనియు దాసీసహాయ యగుచు. ౫౭౩

తే. అంతలోఁ బాండవులు మృగయాభినిరతి
వన మొకటి దాఁటి యింకొకవనము చేరు
చుం గడుం దవ్వు వోయిరి శూరధర్మ
మనుసరించి ధనుర్బాణహస్తు లగుచు. ౫౭౪

శా. శ్రీమంతం బగు సింధురాజపురము దారిం బోవుచున్ మంజులా
ర్థామోదంబుగ పేనులన్ మునులవేదాధ్యాపనల్ సోఁకఁ, ద
చ్ఛ్రీముఖ్యం బయి యాశ్రమాంతరము దర్శింపంగఁ గాంక్షించుచున్
ధీ మీఱన్ వడిఁ దేరు డిగ్గి చెనలెన్ భృత్యద్వయోపేతుఁడై.

తే. నిగమవాదం బొనర్చు మానితతిఁ గాంచి,
యంజలి ఘటించి భక్తి, జయద్రథుండు
తన్నెఱింగించుకొని పేరు తెలిపి మ్రొక్కి
యనుమతం బయి యాసీనుఁ డయ్యె నొకట. ౫౭౬

చ. నరపతిరాక చెచ్చెర వనంబునఁ బ్రాఁకిన మానిపత్ని తె
వ్వారో, యతఁ డెట్టివాఁడో, కని వత్తము గా కని వేడ్క బుద్ధాలం
దొరలఁగ, వచ్చుచుండెఁ గని, తోఁ జనుదెంచెను యాజ్ఞసేనియున్
వరకుచభారనమ్రగమనంబున మాఱట శ్రీ యనంగనై. ౫౭౭

ఉ. దానిని వాలుఁగన్నుఁగవదానిని, వేలుపుబొమ్మ కుద్దియౌ
దానినిఁ, దమ్మి నెమ్మొగముదానిని, గాంచి జయద్రథుండు, స
న్మానికులేంద్ర! శ్యామ సురమానిత యెవ్వరిపత్ని తెల్పు మీ
చాన, తలంప రాణ్మహిషీచాయఁ గనంబడు నంచు వేఁడినన్. ౫౭౮

తే. ధౌమ్యుఁ డెఱిఁగించె నిట్లు, లీతరుణి కృష్ణ,
పాండవులధర్మపత్ని, శుభస్వరూప;
వార లింద వసించుచున్నారు, నేఁడు
వేట చని రిప్డ వచ్చెడివేళయు నగు. ౫౭౯

ఆ. సైంధవుండు వాని సద్వాక్య మాలించి
కృష్ణఁ జేరి మ్రొక్కి ప్రియము మీఱఁ
గుశల మడిగి వగచె ఘోరాటవిఁ బదునొ
కేడు లెట్లు గడుపఁ గూడె ననుచు. ౫౮౦

ఉ. ద్రోవది వానిసౌమ్యముఖధోరణి రంజిలి పల్కె స్వస్తి యౌఁ
గావుత నీకు భూవర! సుఖంబుగ నిందుఁ బథశ్రమంబు పోఁ

గా నటియింప్ర మిచ్చు, క్షణకాలములోఁ జనుచెంగ్రీ నాయువుల్,
నీ విటు దాక యాత్మధనమీషల కెంతయుఁ బ్రీతి నూల్పెదే.

క. కలలన యిల్లు పలికెదు
నాలోన నె వాఁడు లోభహాతుఁడై దానం
జే లాఁ బలిమిఁ గొని చనె
నాలింపక మానినవులహాహారవముల్. ౫౮౨

ఆ. విశ్వసించి బుధుఁడు వెఱవు వీడం బోల,
వల్లొనర్చి యితఁడు మ లంచు, ధ్రువము;
సత్యసంగరుండు సాధుసమ్మతబుద్ధి
నమ్మి మోసపోఁడె నాఁ డటు బలి! ౫౮౩

ఆ. ఆడి బొంకు దెలుఁగఁ డాతండు ప్రఖ్యాతు
మనుమఁ డమితధర్మమహితబుద్ధి,
పూర్వదక్షిణాకములుగఁ దొంబదితొమ్మి
దధ్వరములు సలిపినట్టి దాత. ౫౮౪

ఉ. యోగుల కీశ్వరేశ్వరుఁ డనుత్తముఁ డవ్యయసత్యమూర్తి శ్రీ
భాగవతాగ్ర్యపూజ్యభగవంతుఁడు విష్ణుఁడు దేవకార్యదీ
క్షాగరిమంబునన్ వడుగుగాఁ బ్రభవించి ఛలంబునన్ గొనం
డే గురురాజ్యముం, జెఱుపఁడే యతఁ డూనినయజ్ఞకార్యముల్.

క. అట్టి మహాభాగుఁడు హరి
యట్టుల కపటమున బలిని హరియించిన, నిం
కెట్టిది చేయం డితరుం;
డిట్టు లగుట నమ్మ వలవ దెన్నఁడు లోభిన్. ౫౮౬

సీ. లోభహాతుఁడు చేయ లోఁగు పాపము లేదు,
పరలోకభీతిఁ బన్నడఁ డొకింత,
పరవిత్తహరణంబు వాంఛించియే నరుల్
దేవతలం గొల్వఁ దివురుచెల్ల,

గ్రహణవేళల మహామహిమ పొందెడుకోర్కెఁ
బలుదానములుఁ జేయుఁ బార్థివుండు
వస్త్రాదు లమ్మఁగా వణిజుండు గొని లాభ
మర్థించి సల్పు దేవార్చనంబు,

నొకఁడు భయమువలన నొక్కఁడు భక్తిచే
నొకఁడు చౌర్యవృత్తి నొకఁడు బలిమిఁ
బరధనము హరింపఁ బ్రాణు లెల్లఁ దలంతు
రెట్లు విశ్వసింప నెసఁగు జనులు? ౫౮౭

క. వృథ యగుఁ దీర్థము, దానము
వృథ యగు, నధ్యయన మెల్ల వృథ యగు, నెవనిన్
వ్యధపెట్టు లోభ మోహము,
లధముఁ డతనిసుకృతమేని నకృతంబ యగున్. ౫౮౮

క. నీయంత నొదిగి ముని దే
వా! యీయెడ నే వసింతు నాత్మజుతో, ము
న్నా యవనిజనోలెనె యె
ట్లో యింటికి ననుపఁ జాలవో యుధాజితునిన్ ! ౫౮౯

ఆ. అట్లు పల్కు రాణియార్తవాక్యాలించి
కరుణ మాని యచటు కదలి వేగ
ఘన తపఃప్రభావఘని భరద్వాజర్షి
పల్కె రాజుతోడ వచన మిట్లు. ౫౯౦

క. "రాజా! మును వచ్చిన తెరు
వోజం గొని యేగు, మింద యుండెడు దుఃఖో
ద్వేజిత యీసతి బాలత
నూజునితో మాదునండ నూల్కొన శుభముల్. ౫౯౧

వ. అనవిని యుధాజి త్తిట్లనియె. ౫౯౨

ఆ. "మొండితన మ దేల! మునిముఖ్య! కొనిపోదుఁ
గొడుకుఁ గోడ దీని విడుపుమయ్య!
విడువవేని రోస మడర మనోరమ
బలిమిఁ గొంచుఁ బోవవలసి వచ్చు." ౫౩

క. గంభీరసాగరాంతర
కుంభితబడబాగ్ని పోలికొనియుఁ శాంత
స్తంభితరేఖం దేజ
స్సంభృతుఁ డయి పలికె వసిష్ఠుఁడు కౌశికున్. ౫౪

క. మున్ను వసిష్ఠుని మొదవుం
గొన్న కుశికతనయుఁ బోలెఁ గొని చను మీవున్,
న న్నాశ్రయించి మనియెడి
యిన్నాతిన్ బలిమిఁ గొనఁగనే బల మున్నన్. ౫౫

తే. పలానివాక్యంబు లాలించి మానవపతి
వృద్ధమంత్రిని గర్తవ్య మిట్టు లడిగె
బలిమి నైన దీని సుతునితోఁ జలము మీఱఁ
గొంట నా మత మేమి వ్రాకుత్తు వీవు? ౫౬

క. కొంచెంబయిన శత్రువు
నంచితశుభ మిచ్ఛగించు నాతఁ డుపేక్షిం
గించిత్తు చేయఁ జన దెక
మించినయెడ రాజయక్ష్మ మితి మిత్తి యగున్. ౫౭

క. లే దిందు సేన, యోధుఁడు
గా దన నను లేఁ డొకండుఁ, గావున బలిమిన్
నాదాహిత్రత్సర్షిన్
ఛేదించి యకంటకముగఁ జేయుదుఁ బ్రభుతన్. ౫౮

వ. ప్రధానుం డి ట్లనియె. ౫౯

క. ఓహో! వలదటు, ప్రభు! ముని
యూహాం దలపోయు, మేల యుపమానముగా
నాహోమధేనువుం గాను
సాహసకౌశికునిగాథ స్మరియించె నొకో! ౬౦౦

క. పూర్వము విశ్వామిత్రుం
డుర్విం జరించుచు యథేచ్ఛ నొకనాం డర్థిం
గుర్వాశ్రమమున కేగెను
సర్వపరివారయుతుండు సబలుం డగుచున్. ౬౦౧

క. నృపుం డేతేర వసిష్ఠుం
డుపవిష్టుం జేసి విష్టరోపరి తగున
ట్లుపచారనిమంత్రణముల
సపరివారం బతిథిగ క్షణియించె నొగిన్. ౬౦౨

క. గాధేయుభోజనాదులు
సాధింపంగ సామిధేని సన్ముని మది నా
రాధించిన నదియు సమా
రాధన మొనరించె మెచ్చ రా నెల్లరకున్. ౬౦౩

క. నందినిమాహాత్మ్యంబును
నందంబు ప్రతాపగరిమ యంభారవ మా
నందంబు గూర్ప గురుపద
వందన మొనరించి భూమిపతి యి ట్లనియెన్. ౬౦౪

క. కుండోధ్ను లైన దోగ్ధ్రీ
తండంబు సహస్రమిత్తు దానికిం బ్రతిగా,
నిండీ నందిని నా, కిదె
దండం బొనరింతు మీకు ధర్మాత్మ! గురూ! ౬౦౫

వ. వసిష్ఠుం డి ట్లనియె. ౬౦౬

క. ఇది హోమధేనువయ్యా!
యెది యిచ్చిన నేని యీయ నెల్లను దీనిన్,
మొదవులు వేయును నీవవి
కదలక నీయొద్దనె యుండఁ గావుత రాజా! ౬౦౭

వ. విశ్వామిత్రుం డి ట్లనియె. ౬౦౮

క. పదివేల నాల నిచ్చెద,
నది కాదే లక్ష యిత్తు, నశేష విత్తున్,
మొదవును దీనిం బుచ్చుము,
తుది వదలను దీని బల్మితో నే గొందున్. ౬౦౯

వ. వసిష్ఠుం డి ట్లనియె. ౬౧౦

క. నాయావు బలిమిఁ గొనఁగా
నే యిష్టంబైనఁ జేయుమీ యటు రాజా!
నాయిచ్చ దీని నీయను
వే యిచ్చిన నిచ్చితేని విత్తము నిన్నేన్. ౬౧౧

క. సాకల్యంబుగ మునివా
క్యాకర్ణించుచును గినిసి యాజ్ఞాపింపన్
వీఁకం గౌశికు ననుచరు
లాకర్షించిరి హఠాద్రయంబున మొదవున్. ౬౧౨

క. బలదర్పిత మగు కౌశికు
బలమునఁ గల బలియు రెల్ల బలసి తఱుముచున్
బలిమిన్ నందిని నూపిరి
సలుపంగానీక కట్ట సాగిరి పెలుచన్. ౬౧౩

క. వడఁకంగఁ దనువు, దొఱఁగం
జడిగా బాష్పములు, సురభి జాలి గొలుపఁగా
నడిగె వసిష్ఠుని నేటికి
విడిచితి విటు దివియ నన్ను వీర లటంచున్. ౬౧౪

క. ముని పల్కెఁ, దల్లి! నిన్నే
మనసా విడువంగ లేదు మఱి యీనృపుఁడే
నిను బల్మిఁ గొనెడి, నేనే
మొనరింపఁ గలాఁడ నతిథియోజితు నితనిన్. ౬౧౫

తే. మౌనివాక్యంబు లాలించి ధేను వపుడు
పొంగి రోషంబుతో దూఁకి చెంగు మనుచుఁ
గలఁగి పాఱఁగ మూఁగిన బలము లెల్లఁ
గ్రూరభంగి నొనర్చె హంభారవంబు. ౬౧౬

శా. ఆ హంభాపటుదారుణధ్వని దశాశాంతంబులన్ మ్రోయఁగా
నాహూతాగతులైనటుల్ మొదవుసర్వాంగాళి నొక్కుమ్మడిన్
సాహంకారులు ఘోరరాక్షసులు వర్మాస్త్రాయుధోదగ్రులై
యోహో యోఁగుఁ డటంచుఁ బుట్టిరి వడిన్ హుంకారగర్జోగ్రులై.

క. అందలు పుట్టిన సేనా
సందోహము కవిసి రాజుసర్వబలంబున్
గ్రమ్మందించి నిరవశేషం
బందించి విముక్తిఁ జేసె నా నందినినిన్. ౬౧౮

క. తనసేనపాటు గని కూ
రినవగ నేకాకి యగుచు నృపుఁడు కదలి నె
మ్మనమున క్షాత్రబలము ఛీ
యని తెగడుచు బ్రహ్మబలము నారాధించెన్. ౬౧౯

క. బహుకాలము ఘోరతపము
గహనంబునఁ జేసి వదలి క్షాత్రబలము దు
ర్గ్రహవిధి విశ్వామిత్రుఁడు
మహర్షి యయ్యెఁ దుది, దాని మాట యెఱుఁగవో! ౬౨౦

మ. ప్రభు! నీ విట్టివృథావిరోధము త్యజింపం బోలుఁ గాలాగ్నిస
న్నిభమై బ్రాహ్మణువల్కు చేయుఁ గులమున్ నిశ్శేషముం గావునన్

శుభమహా నీ విప్రు డేగి మానివరునంఘ్రుల్ వట్టి ప్రార్థించి నీ
కభియుక్తం బొనరించి కొన్న, మది నూహార్ల మాని బాలుం గొనన్.

క. దైవాధీనము జగ మని
భావించుచుఁ గరుణతోడ వర్తింపఁగ నౌ;
దైవమునఁ దృణము పవియౌఁ
జా వగును బులికిఁ గరికిని శశమశకములన్. ౬౨౨

క. బాలుఁ డనాథుఁడు నిర్ధనుఁ
డాలమునకు దుర్బలుండు నగు నర్భకుపై
నేల పగ, జాలి గొను మది,
నాలింపుము నాదుపల్కు; నతని విడువుమా! ౬౨౩

తే. వృద్ధమంత్రివాక్యంబులు విని వినీతుఁ
డై యుధాజితుఁ డాశ్రమంబందుఁ జొచ్చి
మానిపదపీఠి శిరసా నమస్కరించి
మరలి శాంతుఁడై నిజపురి కరిగె నిచ్చ. ౬౨౪

క. మన మంతటఁ గుదుటంబడి
మనోరమ కుమారు నాశ్రమంబున సాఁకన్,
మునిబాలురతో నాడుచు
ననుదినపరివర్థమానుఁ డయ్యె నతండున్. ౬౨౫

క. ఒకనాఁ డటు లాడెడు బా
లకు దరికి విదల్లుఁ డరిగి లాలింపఁగ, మా
నికొడుకు విదల్లుఁ దనయం
తికమునకున్ 'క్లీబ' యంచుఁ దిన్నన బిలిచెన్. ౬౨౬

తే. అది సుదర్శనుఁ డాలించి యల్ల క్లీబ
శబ్దమునఁ గల్గు మొదటి యక్షరముతోడ
బిందువుం గూర్చి శ్రీకృపాప్రేరితుఁ డయి
యాత్మ ధరియించి మఱిమఱి యనఁ దొడంగె. ౬౨౭

క. రాఁగల యోగమున యదృ
చ్ఛాగతమై కామరాజ మతనికి దొరకం
గాఁ గడు బాల్యంబున శ్ర
ద్ధాగౌరవముల నతండు దానిఁ గొనె నెదన్. ౬౨౮

క. వాఁ డైదేఁడులు నిండని
యీడున మంత్రంబు నేర్చె, ఋషివర్యం డే
వాఁడో, ఛందము న్యాసము
గో డేదో, ధ్యాన మేదొ గుఱుతు తెలియకే. ౬౨౯

క. నడచుచు నుడుగుచు నుఱుకుచుఁ
గుడుచుచుఁ గూర్చుండి నిదురఁ గూర్కుచుఁ గ్రీడం
గడపుచు నిత్యము మనమున
విడువక జపియించుఁ గామబీజము నతఁడున్. ౬౩౦

తే. పదునొకండవ యేఁట నృపప్రసూతు
నియతపథమున ముని యుపనీతుఁ జేసి
వేదమును సాంగముగ ధనుర్వేదయుతము
గను బఠింపించి దండనీతిని నొసంగె. ౬౩౧

క. ఎదలో నతనికి వదలక
పదిలంబై యున్న మంత్రబలమున వీఁకం
జదు వెల్ల నొదవె, దేవీ
పదభక్తుల కందరాని పదముం గలదే! ౬౩౨

ఉ. దేవి సమస్తభూషణసుదీపితయై, విహగేంద్రవాహన
శ్రీ విలసిల్లఁగా మెయిఁ ధరించిన యెఱ్ఱని పట్టుపుట్టపుం
గావి స్వకీయరక్తతనుకాంతులఁ బెంపఁ బ్రసన్నరూపరే
ఖావిభవాభిరామ యయి కన్నుల గట్టెను వాని కొక్కెడన్

మ. తనకుం దర్శన మిచ్చి నిల్చిన జగత్కల్యాణి నారాయణిన్
బ్రణతిం జేసి సుదర్శనుండు ప్రణుతింపం గామరాజాత్మగా

త్రుని (శ్రీ) కాంచి, శరాసనంబు శరముల్ తూణీరముం గంకటం
బును దివ్యంబు లొసంగి పెల్చనఁ జనెన్ మోదంబు పెంపొందఁగా.

శశికలాస్వయంవరము

క. కాశీరాజసుపుత్రిక
సౌశీల్యసులక్షణాఢ్య శశికల నా క
న్యాశిక్షామణి ప్రాభవ
పేశల రమణీయగాత్ర విలసిల్లు నిలన్. ౬౩౫

క. బందీజనములు దానికిఁ
దెందిచ్చిరి వార్త వనమునందు వసించుం
గందర్పమూర్తి శౌర్యపు
పందరుఁడు సుదర్శనాఖ్య రాట్సుతుఁ డంచున్. ౬౩౬

చ. శ్రవణముచే సుదర్శను విశాలవిలోచన యాత్మనాథుఁగా
ధ్రువమతియై వరించి పరితోషము మీఱఁ దదీయదర్శనం
బవు నెపు డంచు నుండ జగదంబిక యొక్కనిశావసానమం
దవిరళలీల స్వప్నగతయై కృప యొక్కెడి చూడ్కిఁ గన్పడెన్. ౬౩౭

క. ఆతల్లి యపుడు పల్కెన్,
నాతీ! యఖిలార్థశోభనం బగు నీకున్
బ్రీతి వరింపు సుదర్శను,
నాతఁడు మద్భక్తుఁ, డొప్పు నన్నిట నీకున్. ౬౩౮

శా. అంబామంగళదివ్యభవ్యమహనీయాకారముం గాంచి వా
క్యం బాలించి సుధాతరంగితము, స్వప్నాంతమ్మునన్ లేచి, వా
ర్షం బాకారము పొందినట్లు యయి వారంవారమున్ వాని స్వాం
తంబందున్ స్మరియించుచున్ మురిసి వింతం బొంగె నబ్బాలయున్.

క. దానియపూర్వామోదం
బానాఁ డూహింప కమ్మ యడిగె మతిమతిన్

క. రాఁగల యోగమున యదృ
చ్ఛాగతమై కామరాజ మతనికి దొరకం
గాఁ గడు బాల్యంబున శ్ర
ద్ధాగౌరవముల నతండు దానిం గొనె నెదన్. ౬౨౮

క. వాఁ డైదేఁడులు నిండని
యీడున మంత్రంబు నేర్చె, ఋషివర్యుం డే
వాఁడో, ఛందము న్యాసము
గో డేదో, ధ్యాన మేదొ గుఱుతు తెలియకే. ౬౨౯

క. నడచుచు నుడుగుచు నుడువుచుఁ
గుడుచుచుఁ గూర్చుండి నిదురఁ గూర్కుచుఁ గ్రీడం
గడపుచు నిత్యము మనమున
విడువక జపియించుఁ గామబీజము నతఁడున్. ౬౩౦

తే. పదునొకండవ యేఁట నృపప్రసూతు
నియతపథమున ముని యుపనీతుఁ జేసి
వేదమును సాంగముగ ధనుర్వేదయుతము
గను బఠింపించి దండనీతిని నొసంగె. ౬౩౧

క. ఎదలో నతనికి వదలక
పదిలంబై యున్న మంత్రబలమున పీఁకం
జదు వెల్ల నొదవె, దేవీ
పదభక్తుల కందరాని పదముం గలదే! ౬౩౨

ఉ. దేవి సమస్తభూషణసుదీపితయై, విహగేంద్రవాహన
శ్రీ విలసిల్లఁగా మెయి ధరించిన యెఱ్ఱని పట్టుపుట్టపుం
గావి స్వకీయరక్తతనుకాంతులఁ బెంపఁ బ్రసన్నరూప కే
ళావిభవాభిరామ యయి కన్నుల గట్టెను వాని కొక్కెడన్.

మ. తనకుం దర్శన మిచ్చి నిల్చిన జగత్కల్యాణి నారాయణిం
బ్రణతిం జేసి సుదర్శనుండు ప్రణుతింపం గామరాజాత్మగా

త్రుని (శ్రీ) కాంచి, శరాసనంబు శరముల్ తూణీరముం గంకటం
బును దివ్యంబు లొసంగి పెల్చెనఁ జనెన్ మోదంబు పెంపొందఁగా.

శశికళా స్వయంవరము

క. కాశీరాజసుపుత్రిక
సౌశీల్యసులక్షణాఢ్య శశికల నాఁ గ
న్యాశీర్ష మణి ప్రాభవ
పేశల రమణీయగాత్ర విలసిల్లు నిలన్. ౬౩౫

క. బందీజనములు దానికి
నందిచ్చిరి వార్త వనముసందు వసించుం
గందర్పమూర్తి శౌర్యపు
రందరుఁడు సుదర్శనాఖ్య రాట్సుతుఁ డంచున్. ౬౩౬

చ. శ్రవణముచే సుదర్శను విశాలవిలోచన యాత్మనాథుఁగా
ధ్రువమతియై వరించి పరితోషము మీఱఁ దదీయదర్శనం
బవు నెపు డంచు నుండ జగదంబిక యొక్కనిశావసానమం
దవిరళలీల స్వప్నగతయై కృప నొల్కెడి చూడ్కిఁ గన్పడెన్. ౬౩౭

క. ఆతల్లి యపుడు పల్కెన్,
నాతీ! యఖిలార్థశోభనం బగు నీకున్
బ్రీతి వరింపు సుదర్శను,
నాతఁడు మద్భక్తుఁ, డొప్పు నన్నిట నీకున్. ౬౩౮

శా. అంబామంగళదివ్యభవ్యమహనీయాకారముం గాంచి వా
క్యం బాలించి సుధాతరంగితము, స్వప్నాంతమ్మునన్ లేచి, హ
ర్షం బాకారము పొందినట్లు యయి వారంవారమున్ దాని స్వాం
తంబందున్ స్మరియించుచున్ మురిసి వింతం బొంగె నబ్బాలయున్.

క. దానియపూర్వామోదం
బానాఁ డూహింప కమ్మ యడిగె మఱిమఱిన్

దీనికిఁ గారణ మేమని
కాని త్రపాభరమునఁ బలుకద రవంతేన్. ౬౮౦

వ. శశికలయు సుదర్శనాయత్తచిత్తయై యేకాంతంబున నిట్లు తలపోసె.

సీ. అరుణభూషామాలికాంబరంబుల నంబ
చిత్రితం బయ్యె నాచిత్తభిత్తిఁ,
బూర్ణేందుకౌముదీ పూర్ణహాసప్రభ
వెలుఁగొందు నామనోనిలయ మెల్ల,
నుద్యదాదిత్య సముల్లాసితనుకాంతి
వికసించె హృదయాబ్జవీథి మిగుల,
బాణాసనోజ్జ్వల పంచసాయక రేఖ
హత్తియున్నది మదీయాంతరంగ,

మమృతపుంజల్లు వోని పరాంబపలుకు
శ్రవణపుటముల జలజల జాలువాఱు,
బలిమి నాకృష్టమై పరవశత నొంది
యాత్మ విలసిల్లెడి సుదర్శనార్పిత మయి. ౬౮౧

క. కలలోఁ గాంచిన దేవిం
దలపోయుఁన్, మరల, నా సుదర్శనుఁ దలఁచున్,
బులకించును మురిపెంబునఁ,
దిలకించును మొగము నిండఁ దీయనినగవుల్. ౬౮౩

క. ఒకచెలికిమాత్ర నుడివెను
సకలంబగు స్వప్నకథయు శశికల తమియై;
నొకనాఁడు వార లిద్దరు
వికసిత చంపకవనాంత విహరణ పరలై. ౬౮౪

క. ఉపవనమునఁ గుసుమంబుల
నపచయ మొనరించువేళ నా బాలిక లం

మసలక్షించెరె సంకర
విప్రాజమునిచేఁ జనెనీ విప్రోత్తమునన్. ౬౨౫

క. అక్కజమగు శశికల కని
(మొక్కి యడిగె వాని మధురముగ్రంబుగ, నీ
వెక్కడి వాఁడవు? ద్విజ!
యెక్కడికేఁగెదవు వేగ మిట్టు? లటంచున్. ౬౨౬

తే. ఆమహాత్ముఁడు పల్కెఁ బద్మాక్షి! యిట్టు,
లల భరద్వాజునాశ్రమంబందునుండి
వచ్చుచున్నాఁడఁ గార్యార్థపరుఁడ నగుచు,
నేమి వినఁగోరెదో తెల్పు మిందువదన! ౬౨౭

క. అది విని శశికల యడిగెను
ముదితమతిం దెలుపు మిందుఁ బుడమి నప్రాస్వం
బౌది కలదు వర్ణనీయము
సుదర్శనీయము విశేష శోభాన్వితమున్. ౬౨౮

తే. చిఱునగవు నాట్యమాడ భూసురుఁడు పలికె,
నందు వసియించుఁ జామి ధ్రువసంధిపుత్రుఁ
డగు సుదర్శనబాలుఁ డన్వర్థనాముఁ,
డతఁడు పురుషోత్తముండు రూపాన్వితుండు. ౬౨౯

శా. ఏలా వానిమనోహరాకృతివిధం బీక్షింపకున్నం గనుల్?
బాలా! ధాత గుణంబు లెల్ల నొకచో భాసిల్ల సృష్టించె నాఁ
బోలున్ వానిని, వాఁడె నీకుఁ దగు నా వో భర్త గా నుండఁగా,
మేలై సన్మణికాంచనాప్తి యువ లెన్ మీ యోగ మొప్పారెడున్.

క. అటు వల్కి యా మహీసురుఁ
డెటు నేఁగెం జనియెఁ గార్య మెక్కడఁ గలదో,
యిట శశికలకున్ మరు లు
త్కటమై విలసిల్లె నా సుదర్శనుమీఁదన్. ౬౩౦

చ. మదనుఁడు ధూర్తుఁడై యతివమానసముం గిలకొట్టి బేలవై
వదనము వాడ నుస్సు రని వాల్చుచు మాటికిఁ బ్రాణపుంజెలిన్
గదియఁగ జేరి యేకతమ కన్నులఁ గూరఁగ నశ్రువారి గ
ద్గదిక యెసంగ శ్రావ్యతరకంఠమునన్ విలపించె నీ గతిన్. ౬౫౨

మ. చెలియా! నాగతి యేమి? నామది చలించెన్, దేహతాపంపుటు
గ్గలికన్ వేఁచెడిఁ జందనంబు విషసంస్కారంబుగాఁ, బూలదం
డలు వ్యాళంబులు గాఁగఁ, గౌముదులబృందం బగ్నికీలోపమం
బులుగా, రేలుఁ బవళ్ళు శాంతియు సుఖంబున్ శూన్యమయ్యెం గదే!

ఉ. సౌధతలంబునందు సుఖసంస్థితి గానక కేలిదీర్ఘికా
రోధముఁ జేరఁబోవుదు, మఱుక్షణ మచ్చటఁ దోపకుంటమిన్
భూధర మాశ్రయింతు, నటఁ బోవమిఁ బ్రొద్దు, విహారవాంఛమై
సౌధవనంబు సేరుదును, స్వాస్థ్యము గల్గ దొకింత యెందునన్.

క. గీతావాదనములు శ
య్యా తాంబూల ప్రముఖ సమగ్ర సుఖంబుల్
నాతాపము తీర్పవు ప్రే
మాతురనై స్వప్నపురుషు నాత్మ మలసెడిన్. ౬౫౫

తే. ఆభరద్వాజు నాశ్రమం బాశ్రయింప
నుత్సహింతును, కులలజ్జ యొప్పకుండు,
జనకుఁడు స్వయంవరమె నాకుఁ జాలె నేని
యాత్మఁ గావించెద సుదర్శనార్పణంబు. ౬౫౬

ఉ. ఎందరు లేరు క్షత్రియు లహీనపరాక్రము లిద్ధతేజు ల
స్పందయశోవిభూషణులు భావజసుందరులైనఁ గాని నా
డెందము కానలో నలమటించుచు రాజ్యపదప్రణష్టుఁడై
డిందు సుదర్శనున్ విడువలేదు క్షణంబు బలావకృష్టమై. ౬౫౮

క. ఏకాకియు నిర్ధనుఁడు న
నీకసహాయవిరహితుఁడు నిరతవిపినభూ

న్యేకాంతవాసి మూఁడ
రైకాహోరములు సుదర్శనాఖ్యుఁడై నచ్చెన్. ౬౫౮

క. నింహారిన వార్చిజా
ఖండజపమ్మున రేకెకల కనఁ దద్వాత్, మా
తండున్ మఱునాఁటి విడువక
యుండె నహర్నిశము తజ్జపోద్యుతుఁ డగుచున్. ౬౫౯

మ. అతఁ డశ్రాంతము ధ్యానతత్పరత దేవ్యాకారసందర్శని
త్రత నుండం గనఁ జాలు స్వప్నమునఁ బ్రత్యక్షంబుగా దేవి వి
శ్వతతాకారిత విష్ణుమాయ సకలైశ్వర్యప్రదన్ శ్రీ సఖం
డిత నవ్యక్తను విశ్వసూతి నపరన్ దీప్తప్రభావిగ్రహన్. ౬౬౦

ఉ. ఆతఁడు రాజపుత్రుఁ డగు టాత్మ నెఱింగి యుపాయనంబుగాఁ
బ్రీతి నిషాదనాథుఁడు నివేదనచేసె రథోత్తమం బొకం
డాతతయుద్ధసాధనసమన్వితమున్ ధ్వజరత్నశోభితం
బై తనరారి నాలుగు హయంబులు పూన్చినదాని జైత్రమున్.

తే. దానిని సుదర్శనుండు మిత్రత్వబుద్ధి
స్వీకరించి పూజించెను శృంగిబేర
పురవరాధిపు శంబరుఁ గరముఁ బ్రీతి
వన్య మూల ఫలాది సంపత్తి నిగుడ. ౬౬౧

సీ. అతిథిసత్కృతిఁ బొంది యటు నిషాదవిభుండు
సనినంతఁ బల్కిరి మునులు దరిసి,
రాజపుత్ర! ధ్రువంబు రాజ్యంబు ప్రాపింతు
వచిరంబ నీప్రతాపాశ్రయమున,
విశ్వమోహిని యంబ వీక్షించు నినుఁ గటా
క్షేక్షణంబుల భవత్పక్ష మూని
వరదాత్రియై యుండు, సరిలేని సాహాయ్య
సంపత్తి యబ్బె, విచారపడకు,

వనుచు మఱి సంశ్రితవ్రతు లైన పూని
వన్యు లనిరి మనోరమావనితఁ గాంచి,
శుచిసితస్మిత! నీబిడ్డ సువ్రతుం డి
దే ధరాధీశుఁ డగు శీఘ్రమే యటంచు. ౬౬౩

చ. అది విని పల్కె నాసతి, తథాస్తు మదీయకుమారకుండు మీ
పదవరివస్య నేమఱఁడు, భావితమంత్రులు మీరు, వీని కే
యదియు బలంబు కోశము సహాయులు ప్రెగ్గడ లేని లేర, బొం
కొదవని మీదువాక్కుల శుభోదయ మీతనిఁ జెందు టబ్రమే!

క. ఆ తే రెక్కె సుదర్శనుఁ
డేఁతేరం జూడఁ జోద్య మెన్నఁగ నొక్కం
డాతం డక్షౌహిణికో
పేతుం డయినట్లు తోఁచు విస్ఫుటకాంతిన్. ౬౬౪

మ. అది యాతండు జపించుమంత్రబలమే యౌఁగాక, కా దన్యథా
మదిఁ జింతింపు నరేంద్ర! సద్గురుఁడు నేమం బొప్ప దీక్షింపఁగా
నది లబ్ధంబయి నిష్ఠ నెల్లపుడు శౌచాత్ముండు శాంతుండు నై
హృది భావించెడు భాగ్యశాలి కిలపై నేముండు నప్రాప్యముల్ ?

క. ఎవ్వారికిఁ జిత్తంబుల
నివ్వటిలదొ యంబపూజ నిష్ఠ ధ్రువంబై
యవ్వారే దౌర్భాగ్యులు
నివ్వసుధన్ మందమతులు నీతివ్యథితుల్. ౬౬౫

ఉ. ఆదిమమాతగా నెది యుగాదిఁ బ్రకీర్తిత యయ్యె, సర్వదే
వాదిగ నాపరాంబఁ గనులారఁ గనందగు జీవకోటి, శ్ర
ద్ధోదయ మెందు, లక్ష్మి యెటనో, స్మృతియెయ్యెడఁ, గీర్తి యెందు, నే
యేదరి మేధ, శక్తి ధృతు లేకడ, సన్మతి యేడఁ గానసౌ! ౬౬౬

శా. మాయామోహితులై కుతర్కజనితోన్మాదంబునం గాక మే
ధాయుక్తుం డెవఁ డాపరాంబిక జగత్సర్గావనోన్నాశకృ

న్యాయముం గొల్చుచు, గొల్చుచే దిక్పాలుర్ మూడు నా సమేతల్ర్తి నః
శ్రీయుక్తుల్ నను స్పృద లక్ష్మీనల విశ్వేశ్వరీ లాలితుల్!

క. విద్యావిద్యాత్మికయై
నిత్యత బ్రహ్మస్వరూప యోగాత్మదంభో
బాధ్యాసితమై యది జ్ఞా
నమ్మున సేవింపకున్న జ్ఞానం బబ్బున్! ౬౨౦

తే. అట్టి పరదేవి త్రివిధాత్మ సకలసృష్టి
చేసి విశ్వాత్మ నలరింపఁ జేయుఁ జూపి,
యట్టి దేవి సుదర్శనుం డాత్మఁ గొలిచి
వనమునన్ రాజ్యరమ నించుప్రసాద మొందె. ౬౨౧

క. అనవరత మచట శశికల
యనంగబాణప్రపీడితాకారంబుం
గని పిత యోగ్యవరాన్వే
షణపరత స్వయంవరంబు చాటం బంచెన్. ౬౨౨

సీ. రాజలోకైకధర్మంబు స్వయంవరం,
బది త్రివిధం-బయి యలరుచుండు,
నిచ్ఛాస్వయంవరం బెన్న పణాభిధా
నమ్మున శౌర్యశుల్కమ్మునాఁగ,
స్వేచ్ఛాస్వయంవరంబే దేఁడు ప్రకటించి
శిల్పుల నేమించి చిత్రరీతి
మంచంబు మాంగల్యమహితంబు నిర్మించి
సభ్యమంటపములు చాల సేయఁ
జూచి శశికల స్వవివాహశోభనములు,
జడి గొనఁగ బాష్పముల్, తనసకియఁ బిల్చి
యనియె, వడిఁ జని తెల్పు మాయమ్మ యెఱుఁగ
నే సుదర్శనేతరుని వరింప ననుచు. ౬౨౩

ఉ. ఆసఖి సంభ్రమాతురపరయాన్విత యౌచు విదర్భపుత్రియా
వాసముఁ జేరి యేకతమ భామినిఁ గాంచి మనోజ్ఞమంజువా
చాసుభగంబుగాఁ దెలియఁ జాటెఁ దదీయకుమారికాహృద
ధ్యాసితమూర్తి నాథుఁడు సుదర్శనుఁ డంచు సుదర్శనంబుగా.

శా. ఓకల్యాణి! త్వదీయపుత్రి బహుమాన్యల్ సెప్పఁగా వాని ది
వ్యాకారాఢ్యగుణప్రశస్తి విని తద్భావాత్మయై యుండ శ్రీ
ప్రాకట్యం బగు నాదిదేవి కలలోఁ బ్రత్యక్షయై పల్కె వాఁ
డే కాంతుం డగు నీకు, భద్ర మగుఁ దల్లీ! దాన నంచుం గృపన్.

క. ఏమని చెప్పుదుఁ దల్లీ!
నీముద్దులతల్లి స్వప్ననిహితసమాధిన్
శ్రీమాతఁ గాంచి, పలికిన
శ్రీమాటలు విన్నదాని చెన్నిది యంచున్. ౬౭౬

మ. కలలోఁ గాంచిన దేవిరూప మెదుటం గంచుం బ్రమోదించుఁ గ్రాం
దలఁపుల్ నించు, సుదర్శనాకృతి మదిన్ ధ్యానించు యోగిక్రియన్,
గలవీణామృదువాణి వాణి చెవులం గల్యాణమై నిండఁగం
బలుకుం బల్కు సుదర్శనాభిధమహామంత్రంబు నిస్తంద్రయై. ౬౭౭

తే. అల భరద్వాజునాశ్రమం బాశ్రయించి
వాఁడు ధ్రువసంధిపుత్రుఁ డున్నాఁడు నేఁడు,
నీకుమారికప్రాణముల్ నిలుపఁ దలఁచి
తేని, దొరకొను కూర్పఁగా వాని దాని. ౬౭౮

క. చెలినోటఁ గూఁతుపలికిన
పలుకు యథాతథమ తల్లి వైదర్భి వడిం
దెలియం జెప్పె సుబాహున
కలవోకన్ రాణివాస మాతఁడు చేరన్. ౬౭౯

ఉ. ఆనుడు లాలకించి నృపుఁ డచ్చెరు వందుచు నెమ్మనంబునన్,
లేనగ వొప్ప మోముపయినిన్, నిజభామినిఁ గాంచి యిట్లనెన్,

మహా! [illegible] నీ వెఱుంగవె, కురూపుఁడు ఇతండు స్వరాజ్యలక్ష్మి ప[illegible]
వానిఁ [illegible]. నుండెనే నరణ్యమునందు వనతక్షి [illegible]. ౬౮౦

చ. అతని నిమిత్తమే కద మహాబలసాహసయుక్తుఁడై యుధా
జితుఁడు తన వీరసేను హతుఁ జేసె, దరిద్రుఁడు వాఁడు, నాకుమా
రితకు వరుండు వాఁడగునె? యింతక విక్రియమైన నన్నుఁ జె
ప్ప తగదు కేకయక్షితిపపుత్రులు నిక స్వయంవరంబునన్. ౬౮౧

క. వైదర్భాంగనయు విశే
షాదరమునఁ గూఁతుఁ జేరి యంకము పేరం
గాఁ దీసి ప్రుడికి చిబుకము
వైదర్భీవాణి నిట్లు వచియించెఁ దమిన్. ౬౮౨

సీ. మాతల్లి! యేటికే మీతండ్రి నెఱియించు
పట్టు వట్టెదు? నాకుఁ గిట్టదమ్మ!
వినవొ సుదర్శనుం డన నెవ్వ రనుకొంటి?
త్యక్తరాజ్యశ్రీకుఁ డపగతాప్తుఁ
డాశ్రయహీనుఁ డత్యంతదరిద్రుండు
వనవాసియు ఫలాశి బహుకృశుండు
నబల తజ్జనయిత్రి యతనితో, డట్టేఁడు
కాఁడు యోగ్యుఁడు భవత్కరముఁ గొనఁగ

రాజ్యలక్షణలక్షితుల్ రాజపుత్రు
లెందఱే రూపగుణములు సమిద్ధతేజు
లనఁగ రెంతురు వరణార్థ్మ, లల్ల కోస
లాధినేత తదనుజన్ముఁ డతఁడుఁ గలఁడు. ౬౮౩

చ. మఱియును నొక్కమాట, బలుమానిసి తాత యుధాజితుండు సం
గరమున వీరసేను బలగర్వి వధించి తనంత మన్మనిన్
ధరకు నధీశుఁ జేసి తనదారిన పోక చలంబు మీఱ వెం
దఱిమె సుదర్శనుండు తల దాఁచిన యాశ్రమభూమిమేరకున్.

ఉ. ఆసఖి సంభ్రమాతురరయాన్విత యౌచు విదర్భపుత్రియా
వాసముఁ జేరి యేకతమ భామినిఁ గాంచి మనోజ్ఞమంజువా
చాసుభగంబుగాఁ దెలియఁ జాలెఁ దదీయకుమారికాహృద
ధ్యాసితమూర్తి నాథుఁడు సుదర్శనుఁ డంచు సుదర్శనంబుగా.

శా. ఓకల్యాణి! త్వదీయపుత్రి బహుమాన్యుల్ సెప్పఁగా వాని ది
వ్యాకారాఢ్యగుణప్రశస్తి విని తద్భావాత్మయై యుండ శ్రీ
ప్రాకట్యం బగు నాదిదేవి కలలోఁ బ్రత్యక్షయై పల్కె వాఁ
డే కాంతుం డగు నీకు, భద్ర మగుఁ దల్లి! దాన నంచుం గృపన్.

క. ఏమని చెప్పుదుఁ దల్లీ!
నీముద్దులతల్లి స్వప్ననిహితసమాధిన్
శ్రీమాతఁ గాంచి, పలికిన
శ్రీమాటలు విన్నదాని చెన్నిది యంచున్. ౬౭౬

మ. కలలోఁ గాంచిన దేవిరూప మెదుటం గంచుం బ్రమోదించుఁ గ్రొం
దలఁపుల్ నించు, సుదర్శనాకృతి మఱిన్ ధ్యానించు యోగిక్రియన్,
గలవీణామృదువాణి వాణి చెవులం గల్యాణమై నిండఁగం
బలుకుం బల్కు సుదర్శనాభిధమహామంత్రంబు నిస్తంద్రయై. ౬౭౭

తే. అల భరద్వాజునాశ్రమం బాశ్రయించి
వాఁడు ధ్రువసంధిపుత్రుఁ డున్నాఁడు నేఁడు,
నీకుమారికప్రాణముల్ నిలుపఁ దలఁచి
తేని, దొరకొను కూర్పఁగా వాని దాని. ౬౭౮

క. చెలినోటఁ గూఁతుపలికిన
పలుకు యథాతథము తల్లి వైదర్భి వడిం
దెలియం జెప్పె సుబాహున
కలనోకన్ రాణివాస మాతఁడు చేరన్. ౬౭౯

ఉ. ఆనుడు లాలకించి నృపుఁ డచ్చెరు వందుచు నెమ్మనంబునన్,
లేనగ వొప్ప మోముపయినిన్, నిజభామినిఁ గాంచి యిట్లనెన్,

మానినీ! నీ వెఱుంగవా, కుమారుఁ డితండు స్వరాజ్యలక్ష్మి మా
రానఁ ద్యజింప, నుండెడి నరణ్యమునం దనతల్లి తోడుగా. ౬౮౦

చ. అతనినిమిత్తమే కద మహాబలసాధనయుక్తుఁడై యుధా
జితుఁ డని వీరసేను హతుఁ జేసె, దరిద్రుఁడు వాఁడు, నాకుమా
రితకు వరుండు కాఁదగునె? యించుక విప్రియమైన నచ్చుఁ జె
ప్పు తనయ కెక్కునట్టి నృపపుత్రులరాక స్వయంవరంబునన్. ౬౮౧

క. వైదర్భాంగనయు విశే
షాదరమునఁ గూఁతుఁ జేరి యంకము చేరం
గాఁ దీసి ప్రొడికి చిబుకము
వైదర్భివాణి నిట్లు వచియించెఁ దమిన్. ౬౮౨

సీ. మాతల్లి! యేటికే మీతండ్రి నెఱియించు
పట్టు వట్టెదు? నాకుఁ గిట్టదమ్మ!
వినవా సుదర్శనుం డన నెవ్వ రనుకొంటి?
త్యక్తరాజ్యశ్రీకుఁ డపగతాప్తుఁ
డాశ్రయహీనుఁ డత్యంతదరిద్రుండు
వనవాసియు ఫలాశి బహుకృశుండు
నబల తజ్జనయిత్రి యతనికో, డట్టేఁడు
కాఁడు యోగ్యుఁడు భవత్కరముఁ గొనఁగ

రాజ్యలక్షణలక్షితుల్ రాజపుత్రు
లెందఱే రూపగుణములు సమిద్ధతేజు
లుగు డెంతురు వరణార్థు, లల్ల కోస
లాధినేత తదనుజన్ముఁ డతఁడుఁ గలఁడు. ౬౮౩

చ. మఱియును నొక్కమాట, బలుమానిసి తాత యుధాజితుండు సం
గరమున వీరసేను బలగర్వి వధించి తనంత మన్మనిన్
ధరకు నధీశుఁ జేసి తనదారిన పోక చలంబు మీఱి వెం
దఱిమె సుదర్శనుండు తల దాఁచిన యాశ్రమభూమిమేరకున్.

క. నాఁడు సుదర్శనుఁ జంపెడు
వాఁడు భరద్వాజువాని భయమున వాఁడా
నాఁ డెట్టెట్లో విడిచి చని
నాఁ డతఁ డెట్టులును విడుచునతఁడే చలమున్? ౬౮౫

శా. ఆవాక్యంబులు సోఁడుగా జననినేత్రాబ్జంబులం బొంగి జా
లై వాఁకంబడె కాఱునశ్రువుల సర్వాంగాభిషేకంబు గాఁ
గా వారించుచుఁ దల్లి బేల మతి నిష్కంపంబుగాఁ బల్కె వై
ర్యావాసంబగు పల్కు పుత్రి యిటు లార్యప్రోక్తధర్మస్థితిన్. ౬౮౬

క. ఒకటే చెప్పెదఁ దల్లీ!
ప్రకటముగ సుదర్శనుండు వనవాసియు శ్రీ
వికలుం డగుఁగాక, యతం
డ కడు మదిష్టుఁడు వరింప నన్యు నెవనినేన్. ౬౮౭

సీ. శర్యాతివాక్కుకై చ్యవను వరించి శు
శ్రూష సేయదె సాధ్వి యాసుకన్య,
భర్తృశుశ్రూషయే వనితలకుఁ బరమ
భద్రంబు స్వర్గాపవర్గదంబు,
సది కైతవము లేక యాచరించెదునాతి
కేమి కొఱంత? నీ కెఱుక లేదొ,
భగవతి వాని నా వరునిఁగాఁ జూపించె,
నోరు నెట్లు వరియింతునో వచింపు,
మంబ! మచ్చిత్తభిత్తిపై నచ్చు గ్రుద్ది
నిలిపె జగదంబ యాపూర్తి నిశ్చలముగ,
నిట్లు వృతుఁడా సుదర్శనుండే మదీయ
విభుఁడు, వరియింప నొరు నెట్టివిభునిఁ గాని. ౬౮౮

తే. అట్లు విడువక ధర్మోక్తు లాడు పుత్రి
పలుకులాలించి వైదర్భి బహువిధముల

బహువిదర్శన ప్రార్థక వాదములను
జెప్పి, వృథగా సమస్తంబుఁ, జెప్పెఁ బతికి. ౬౮౯

ఉ. కేప స్వయంవరం బన భరింపక యోర్మి నరేంద్రపుత్రి సం
తాపము రేఁప సద్గుణవదాన్యుని భానుకు నొక్కనిన్ రహో
దీక్షితవైఖరిం బిలిచి, తేరఁగఁ బంచి యుతేంచు నా నవ
నోపమభక్తి ద్రొక్కి దృఢయుక్తి వచించె సుధామయోక్తులన్.

క. తండ్రీ! నీవే యీయెడఁ
దండ్రివి నా, కిప్పుడ కదలి దయ మీఱఁగ నా
తండ్రి యెఱుంగని భంగిం
దీంద్రపుగతి నామనమునఁ దేరం జనుమా! ౬౯౧

క. ఎఱుకగద భరద్వాజుని
సుమచిరపుణ్యాశ్రమంబు సూటిగఁ జని చె
చ్చెరఁ గాంచి సుదర్శను మ
ద్వరు నిటు నాపల్కుగాఁగఁ బలుకు మతనితో. ౬౯౨

తే. ఆర్య! మాతండ్రి నాకై స్వయంవరంబు
చాటఁ బంచె నాశావకాశముల నృపులు
పలువు రేతెంతు రందు, సంపన్నసైన్యు
లస్త్ర శస్త్ర ప్రశస్త చిహ్నముల రేప. ౬౯౩

శా. దేవా! నిన్ను మదీయహృత్కమలమధ్యపీఠమం దుంచి సం
సేవింతున్ నిజనాథుఁగా మఱియు నా శ్రీదేవి స్వప్నంబులో
నావిర్భావము నొంది నాతలఁపు శ్లాఘ్యం బంచు మన్నించి సం
భావించెన్ మఱువం దదాదిగఁ బరాంబాచంచదాదేశమున్. ౬౯౪

మ. నిను ధ్యానింతు మనస్సుచే నెప్పుడు, వర్ణింతుం ద్వదాకారస
ద్గుణపుంజంబు వచస్సులన్ నిరతమున్, దుర్వారదోర్గర్వుఁడై
యనయంబున్ గుఱి సేయు నంగజుఁడు సర్వాంగంబు నీకై, యశో
ధన! నే నన్యు వరింపఁ దండ్రిపను పాత్మం బూన నొక్కింతయున్.

ఉ. అన్యు వరించుకంటె విష మగ్ని, గొనం జను, నీవు వచ్చినన్
ధన్యత నీకు నా కొదవుఁ, దథ్యము శ్రీజగదంబ ప్రేరణం
బన్యము గాఁ బొసంగునె? చరాచరభూతసహస్రకోటి స
మ్మాన్యము గాదె తత్పదము మానిహృదబ్జసుధాపదంబునన్. ౧౯౭

చ. పరమదయాకరా! పురుషవర్య! సుదర్శన! యెల్లకార్యపుం
భర మిడి దైవమంద, పరవాణి దృఢంబుగ నమ్మి, నాస్వయం
వరమును రమ్ము, దానివశవర్తులు శంకరుఁ డాదిగా సురే
శ్వరులె, తదిచ్ఛచే నఖిలభద్రములున్ మన మొందు టబ్బమే!

క. భూదేవా! యిటులున్ నీ
లోఁ దోఁచినభంగిఁ జెప్పి లోఁగొని వానిన్
వేదె మ్మని వాఁడు తనియఁ
గా దక్షిణ యొసఁగి పంపెఁ గాననభువికిన్. ౧౯౮

ఆ. ఆసుదర్శనుండు నాలించి ప్రీతి వి
ప్రేంద్రు డెచ్చినట్టి యిష్టవార్త,
గమననిశ్చయంబు గావించె ముని భర
ద్వాజుఁ డనుమతింపఁ దద్ద మెచ్చి. ౧౯౯

ఆ. సుతుతలం పెఱింగి సుదతి మనోరమ
మై వడంక వెఱపుమై నెలుంగు
వడఁకఁ గనుల నశ్రువారి గూరఁగ నార్తిఁ
బలికెఁ బుత్రునిఁ దనపజ్జఁ దివిచి. ౨౦౦

తే. తండ్రి! చన నేల యొంటి, యుధాజితుండు
పొంచియుండెడి నీకుఁగాఁ, బొలిసె మున్ను
వానిచేతుల మాతండ్రి, వదలఁబోకు,
మేకపుత్ర నిరాశ్రయ నిదె కను నను. ౨౦౧

ఉ. తల్లి యధైర్య మేదఁగ సుదర్శనుఁ డీగతిఁ బల్కె, ని ట్లనం
జెల్లునె క్షత్రియాంగనకుఁ, జేయుదువే భవితవ్య మొందుగా,

నుల్లము శంకఁ దక్క నిఁక నోర్చి, స్వయంవరయాత్ర సేఁత యా
తల్లియనుజ్ఞనుమ్మ, వెఱ దాఁకదు డాఁకొను దీన భద్రముల్.

ఉత్సాహ—తల్లి నూరడించి యిట్లు తగినమాట లాడుచున్,
బల్లవింపఁగా బ్రయాణవశకుతూహలం బెదన్,
వెళ్ళి తేరు పూంచి మఱువు వేసి పూని యంబులున్
విల్లు నెదుట నిల్చి తనకు వినయయుక్తి మ్రొక్కినన్.

తే. చైత్రయాత్రోత్సుకుం డయి చనుమనుండె
యిట్లు తనపుత్రరూపుఁడై యెదుట నిల్చె
నా యని స్వయంవరోత్సుకుఁడైన పుత్రు
నా మనోరమ దీవించె నాదరమున. ౨౦౪

సీ. అగ్రభాగంబున నంబిక రక్షించుఁ
గాతఁ, బార్వతి కాచుఁగాక వెన్ను,
వారాహి విషమాధ్వచారంబులం బ్రోచు,
దుర్గంబులం దెల్ల దుర్గ యోము,
గాలికాపరమేశి కలహంబులం బ్రోచు,
మాతంగి కాపాడు మండలముల,
సౌమ్య స్వయంవరసభఁ గాచు నిను, భవ
మోచని బ్రోచు భూభుజులనడుమ,

గిరిజ గిరిదుర్గభూముల నరయుఁగాత,
చత్వరములఁ జాముండిక సాఁకుఁగాతఁ
గాననంబులఁ గామగ కాచుఁ, బ్రోచు
వైష్ణవి సనాతనీశక్తి వాదములను. ౨౦౫

తే. చరణములఁ బ్రోచు భైరవి, సంగరముల
నన్ని వేళ లెల్లెడల ని న్నాదిదేవి
సచ్చిదానందరూపిణి సర్వధాత్రి
శ్రీమహామాయ భువనేశి యోముఁగాత. ౨౦౬

తే. సిద్ధవాక్యులు నిట్టు లాశీర్వదించి
యోర్వఁ జాలక పుత్రవియోగ మామె
యాత్మజుఁ డనుమతింపఁ ద న్ననుగమింపఁ
దరలె ధాత్రేయితో స్వయంవరముఁ జూడ. ౭౦౭

క. కూరిన కౌతుకభరమునఁ
దే రెక్కె సుదర్శనుండు దీవించిరి శ్రీ
ప్రారంభసత్యవాక్తతి
భారద్వాజాది విప్రవర్యులు ప్రీతిఁ. ౭౦౮

క. వారికి మ్రొక్కి ముదం బ
వ్వారిగ వెడలి శుభశకునవారం బెచ్చో
దారిం గంచుం జేరెరి
వారాణసి సకల దురిత పటల వినాశిఁ. ౭౦౯

ఆ. తల్లియుం దదీయధాత్రేయి యేగాని
పరిజనంబు లేక యరద మెక్కి
వాఁడు రా నెఱింగి, వచ్చి సుబాహుండు
నాచరించెఁ బ్రీతి నర్ఘ్యణములు. ౭౧౦

స్వాగతము—తుంగపీఠి శుభతూర్యరవంబుల్
పొంగ వాని నిడి పూనిరి చూడ్కిఁ,
మంగళద్యుతి సుమంగళులా పు
ణ్యాంగనల్ పలికి స్వాగతగీతుల్. ౭౧౧

క. వారల కుచితాతిథి స
త్కారము గావించి సేవకవ్రజయుక్తా
గారము సుజలాహారో
దారము నివసింప నిచ్చెఁ దద్ద నృపుండుఁ. ౭౧౨

సీ. పలువురు వచ్చిరి వైభవంబుగ నృపుల్,
దాహ్మెతుఁ గూడి యుధాజిత్తుండు,

కదు కోసలుఁడు కరిహయకాంతసంఘకములతో,
సైంధవశ్రేణితో సింధువిభుఁడు,
మాహిష్మతీపతి మహితరథాళితో,
మద్రేశుఁడు పదాతిమహామకోటితోడఁ,
పాంచాలభూపతి బహుళసైన్యములతోఁ,
పార్వతీయుఁడు భిల్లబలముతోడఁ,
గామరూప చోళ కర్ణాట వైదర్భ
విభులు దిశలు నిండు ప్రభలఁ బ్రబలి
యిరువదియును మూఁడు నక్షౌహిణులసంఖ్య
బలము లందఱఁ బోరలఁ బడియెఁ గూడి. ౨౧౩

మ. బలవంతుల్ ప్రథితప్రభావు లురుశోభాభాస్వరుల్ సూర్యో
జ్జ్వలసౌందర్యసువిగ్రహుల్ లలితభూషావేషభాగ్యోదయుల్
కలభాషుల్ కవితావిలాస నటనా గాంధర్వ కల్యాణ లీ
లల నత్యంతవిదగ్ధు లందు జనపాల గ్రామణుల్ ధీధనుల్. ౨౧౪

ఉ. కూడినరాచవారిసుఖగోష్ఠిఁ బ్రసంగమునన్ సుదర్శనుం
డాడకు వచ్చు టొక్క పరిహాసపుమాటయి చెల్లె, నొక్కఁడే
పీఁ డడుపెంచెఁ దేరిపయి వే అనుమానము దక్కి, తన్వి దా
వేఁడుక రాజు లిందఱను వీడి వరింపదె వీని నొక్కనిన్! ౨౧౫

క. ఇతఁ డదియుంగాక మహా
యతమతి తథ్యంబు పెండ్లికై తనవెంటన్
గతనాథఁ దల్లిఁ దెచ్చెన్
బ్రతనాభారం బదెల్ల వృథ యను తెలివిన్. ౨౧౬

తే. అట్లు పల్కఁగ వాని యూహాసైన సుంత
మతి సహింపక యా యుధాజితుఁడు రాజ
లోక మెల్ల వినం బల్కె వీఁక వీని
సంహరింతుఁ గన్యార్థ మసంశయ మని. ౨౧౭

మ. ఎకసక్కెంబులు దక్కి వేడి చుఱుకై యిట్లాడు వాక్కుల్ సహిం
పక డాఁ గేరళనాథుఁ డిట్లు తగ సంభాషించె, నీసాహస
ప్రకటోక్తుల్ తగునయ్య! బల్మిఁ గొన శుల్కం బొడ్డెనే బుద్ధిపూ
ర్వక మా కన్య వరించు నేవిభుని, నవ్వార్యుండె తన్నాథుఁడౌ. ౨౧౮

ఉ. ఇందఱు రాజు లుండ నయ మింతయు లే కిటు లాడఁ జెల్లునే?
ముందరవేళ వాఁడు పసిపూపగ నుండ హరించి రాజ్యమున్
వెం దఱుమంగ మన్మనికి వీటికిఁ బట్టముఁ గట్టఁ జెల్లె, నిం
కం దరమే వధింపఁగ నకారణ మాతని మేము చూడఁగన్. ౨౧౯

క. కాకుత్స్థుఁ డితఁడు కోసల
భూకాంతుని జ్యేష్ఠసుతుఁడు మోహనరుచిర
వ్యాకారుం డీతని నివు
డేకారణమున వధింప నెంచెదు చెప్పుమా! ౨౨౦

క. పాపం బొనరించినఁ ద
త్పాపఫలము కుడువకుండఁ దప్పదు, విడుమా
పాపపుఁజింతన్, శాసకుఁ
డై పరమేశ్వరుఁడు కలఁ డనంతజగతికిన్. ౨౨౧

తే. ధర్మమె జయించు నెప్పుడు, సత్యంబు గెలుచు,
ననృతమున ధర్మము జయించు టరయ మిథ్య;
యంత తొందరపా టేలనయ్య! రాఁడె
శత్రుజిత్తు త్వదీయదౌహిత్రుఁ డిటకు! ౨౨౨

తే. వాఁడు శ్రీమంతుఁడున్ రూపవంతుఁడుగద,
యెవఁ డెఱుఁగు వానినె వరించునేమొ కన్య!
మఱియు లే రెందఱు బలవత్తరులు రాజ
పుత్రు లీసభలో నృపపుత్రి కోర? ౨౨౩

క. చేరిననృపపుత్రుల మదిఁ
గోరిన యొక్కరునిఁ గన్య కోరికొనంగా

వా రని వీ రని మనలో
నీరీతి వివాద మేల యెఱుక గలిగినన్. ౭౩౪

క. నీతివిశారదుఁ డతఁ డీ
రీతిం బలుకంగ వాని లెక్కం గొనకే
శాస్త్రోక్తులన్ యుధాజితుఁ
డీతీరున మాటుపల్కె నెల్లరు వినఁగా. ౭౩౫

క. మతిమంతుఁడ ఋతవాక్యను
జితేంద్రియుఁడ నేనె యంచుఁ జెప్పెద వేవో
కత, లిందఱ యోగ్యాయో
గ్యత లెన్నక పొందఁ దగునొ కన్య నెవండేన్. ౭౩౬

క. ఏమిరా, సింహాముభాగము
గోమాయువు ముట్టనగునె, కోరిననేఁ గ
న్యామణి కృపణు సుదర్శను
నీమేటులు చూచుచున్ సహించెదువారే! ౭౩౭

చ. వినవొ, బలంబు విప్రులకు వేదము, భూభుజజాతికిన్ ధను
ర్ధనమె బలంబు, తద్ధనమె రాజులపెండ్లికి శుల్కయోగ్యమౌఁ,
బణ మిడుఁగాక యియ్యెడ సుబాహుఁడు కన్యక నిందులో భుజా
ఘనుఁడ లభించుఁగా, కటులఁ గానియెడం గలహంబు నిక్కమౌ.

క. కలహించుచుండ నృపు లిటు
పిలిపించి సుబాహు సభకు వేడిరి వానిం
దెలుపుము సుత నెవ్వరి కీఁ
దలఁచితొ యిపు డేమి చేయఁ దలఁచెదొ యంచున్. ౭౩౮

ఉ. వారికిఁ జెప్ప జంకుచు సుబాహుఁడు మత్సుత లో సుదర్శనుం
గోరెన, దెంత వల్దనినఁ గోరిక మానద, యేమి సేయఁగాఁ
నేరన నే, సుదర్శనుఁడు నిర్భయుఁడై యిట నొంటిఁ గూడఁగాఁ
జేరెను, మీరలే తెలియఁ జెప్పుఁడు, నే నిపు డేమి సేయ నౌ?

క. అంత దయాపరు లగు భూ
కాంతులు కొందఱు దలంచి కర్తవ్యం బే
కాంతమున సుదర్శనుతో
మంతన మొనరించి రిట్లు మహిమోన్నతులై. ౨౩౧

ఉ. బాలక! ని న్నిటం బిలువఁ బంపిన దెవ్వ, ర దేల నొంటి నీ
లీలల వచ్చినాఁడవు, కడిందిసమాజముఁ జొచ్చి కూడుటల్
పోలునె నీకు, లేర తలపోయ బలంబు ధనంబు బంధుగుల్,
చేలవు కాదులే పలుకు వే భవదీయమనోగతేచ్ఛలన్. ౨౩౨

ఉ. చూడవొ యల్ల దే కడిఁదిశూరులు రాజులు యుద్ధకాంక్షులై
కూడిరి కన్యకై, మిగులఁ గ్రూరులు, శత్రుజితుండు వచ్చియు
న్నాఁ డదె చండసేనలు సహాయముగా నినుఁ జంపుకోర్కెతో
ల్కాడ, యుధాజితుం డతనియండగ నిల్చె మహాబలంబుతో.

క. ఉన్నది యున్నట్టుల నే
మన్నారము మేలుఁ గోరి యర్భకుఁడవు నీ
వన్నా! చింతింపుము నీ
వున్నను మరలినను మాకు నొక్కటె సుమ్మా! ౨౩౪

తే. రాచపెద్దలు మిగుల గారాబు మీఱ
నా ప్తవచనంబు లిటు లాడ నాలకించి
బలికెను వినీత గంభీర భావభంగి
ధైర్యనిశ్చలవాణి సుదర్శనుండు. ౨౩౫

చ. స్తుతమతులార! మీ రనినచొప్పున నిక్కము నాకుఁ దోడుగా
వితతబలంబు లే, దణువు విత్తము లేదు, సహాయసంపదు
న్నతియును లేదు, దుర్గకలనం బది లేదు, సురక్షసేయు భూ
పతియును లేఁడు తోడు, విని వచ్చితిఁ జూడ స్వయంవరం బనన్.

ఉ. ఆపరమేశి స్వప్నగతయై మఱియు న్నిట నన్నుఁ బోవఁ బ్రే
రేపఁగ వచ్చినాఁడ, నెదు రే, జగదీశ్వరియాజ్ఞ మీఱఁగా

తే. స్వస్తి కావుత నీ కని సాహసమునఁ
బల్కి పుత్రిక ధర్మనిర్ణయ శుభోక్తు
లాలకించి సుబాహుండు నట్ల చేయ
సమ్మతిం బూనె విశ్వాససహితుఁ డగుచు. ౨౯౦

సుదర్శనుఁడు శశికలను బెండ్లి యగుట

సీ. కాశీవిభుం డంతఁ గల రాజకముఁ జేరి
విన నెల్ల రి ట్లని వేఁడుకొనియె,
శిబిరంబులకుఁ బ్రీతిఁ జేరుఁడు నేఁటికి,
రేపు మీకోర్కిఁ జెల్లింతు నిజము,
నంపితిఁ బేయముల్ భక్ష్యంబు లవి సుప్ర
సన్నులై గ్రహియింపుఁ డన్నలార!
రాను రా నను నేఁడు రాపట్టి, తెల్లవా
ఱఁగ బుజ్జగించిన రాకపోన,
దిచ్ఛయో పణంబో నిశ్చయింతు నెల్లి,
యందఱకు మీకు సమ్మతం బది యొనర్తు,
నల్గకుం, డాశ్రితుఁడ మదీయాత్మజాత
మీకుమారిక, రేపట మీరు రండు! ౨౯౧

క. అది విని భూభుజు లప్పటి
కెదు రాడక నిలయములకు నేగిరి, కానీ
పొదివి పురిం దమసేనల
మదమునఁ జేయుంగఁ జనిరి మాధ్యాహ్నికముల్. ౨౯౨

ఉ. అంతిపురంబులో నిట రహస్యముగా సుతపెండ్లి సేయఁగా
నంత సుబాహుఁడుం బిలువ నంపెఁ బురోహితులన్ వదాన్యులన్
సంతతవేదవాదులను స్మార్తవిధానవధానదక్షులన్,
బంతుగ వారు దానికి నుపక్రమణం బొనరించి రయ్యెడన్. ౨౯౩

సీ. శ్రీలతాగురుసుగంధితైల మంట నొకర్తు,
పన్నీట జలక మేర్పరచె నొకతె;
పాదాలఁ బారాణి పసుపు పూయు నొకర్తు,
కజ్జలం బద్దె బుగ్గకు నొకర్తె;
కమ్మకస్తురిబొట్టు కొమ్మ యొక్కతె దిద్దఁ,
గాటుక దీరిచెఁ గనుల నొకతె;
సరి లేని ముత్యాల సరులు కూర్చ నొకర్తు,
చీనాంశుకములఁ గైసేసె నొకతె;

శశికలా సుదర్శనుల సంసారమందు
ని ల్లెసఁగు నానుకూల్య మం చిరువురకును
సమముగ వివాహ విమల వేషములు దీర్చి
రంగనలు కంకణోంకృతు లానసంగ. ౭౯౪

ఉ. వేదిపయిన్ సుదర్శనునిఁ బిల్చి సుబాహుఁడు ప్రీతి, వాని కం
దాది సువిష్టరోపరి సుఖాసన మాచమనంబు నర్ఘ్య పా
ద్యాదిక సద్విధుల్ సలిపి, యంబరయుగ్మము నావు నిచ్చి, స
మ్మోద మెలర్పఁ గుండలవిభూషలఁ బూజ లొనర్చె వేడ్కమై.

క. ఆశాంతంబుల వేదవి
దాశీర్నాదంబు నిండ, నపుడు శశికలన్
గాశీరాజు సుదర్శను
పేశలకరయుగళి ధార వేయుచు వదలెన్. ౭౯౬

క. ధ్రువసంధికొడుకు శశికల
నవకపుఁ గే ల్గొనఁగఁ జూచి, నాటిన చింతా
ధ్రువశల్యంబు మనోరమ
యవఘూతముఁ జేసి ధన్య నైతి ననుకొనెన్. ౭౯౭

క. వారాణసివిభుఁ డిచ్చిన
శ్రీరమ్య విభూషణాఢ్య చీరోజ్జ్వలుఁడై

పేరిచె సుదర్శనుఁడు కౌ
బేరీకన్యావరుండు వీఁ డన నిద్దై. ౨౯౮

తే. సచివు లంతట గతభయసంభ్రము లయి,
మండపంబుఁ జతుర్వేదమండితంబుఁ
దీర్చ, వధువును గైసేసి తీర్చి సతులు,
శిబిక పైఁ దెచ్చి వరుపజ్జఁ జేర్చి రందు. ౨౯౯

ఉ. అందుఁ బురోహితప్రవరుఁ డగ్నిఁ బ్రతిష్ఠ యొనర్చి వేల్చి, ప్రే
మం దయివారు కౌతుకసుమంగళదృష్టుల నావధూవరుల్
ముందర నొండొరుల్ వెలుఁగు పూతహుతాశనమూర్తిఁ జూడ, ము
న్నొందుగ వారలన్ సలుపఁ బూన్చెను లాజలతోడ హోమముల్.

తే. వార లంతట నత్యంత భక్తి జాత
వేదమునకుఁ బ్రదక్షిణ మాది సకల
విధులఁ దీర్చిరి కులగోత్ర విహితరీతి
శ్రుతిఁ బఠింప విప్రులును బురోహితుఁడును. ౩౦౧

క. ఉత్తమహాయములఁ బూన్చి య
నుత్తమ శరమండితంబు లూర్జస్వలభూ
షోత్తాలధ్వజపర్వము
లుత్తుంగ శతాంగశతము లొక రెండు మఱిన్. ౩౦౨

క. గిరిశృంగతుల్య వపువులఁ
బరివిగళన్మదపరీతపార్శ్వస్థలులన్
వర రత్న హేమ భూషిత
కరుల సపాదశతకంబుఁ గర మనురక్తిన్. ౩౦౩

తే. పారిబర్హంబుగా నిచ్చెఁ బార్థివుండు,
చెలఁగి యల్లున కపుడు, దాసీశతంబు,
కనక సుపరిష్కృత కరేణుకాశతంబు,
రత్నభూషాళి, వాహనరాజములను. ౩౦౪

వ. మఱియుం గాశిరాజు, సర్వాయుధ సంభృతం బగు దాససహస్రం
బును, బహురత్న సంచయంబును, జిత్రచిత్రితావికాది దివ్యవాసస్సం
తతియు, రమ్యదీర్ఘికా విరాజితంబు లగు వాసకేళీగృహంబులును,
రమ్యాజానేయసైంధవ సహస్ర ద్వితయంబును, బహువివ్య సంభార
భారంబు లగు మూఁడు నూరుల యుష్ట్రంబులును, • సంభృతానేక
ధాన్యరసంబు లగు నుత్తమశకట శతద్వితయంబును, ననంతంబు లగు
భూషణాంబరాదులును, నాదరంబున నొసంగి, యల్లునిఁ బూజించి,
మనోరమకుం బ్రణమిల్లి, కృతాంజలియై యి ట్లనియె. ౨౦౫

క. దాసుఁడఁ దల్లీ ! యిం దేఁ
జేసిన లోపం బదేనిఁ జెప్పుము, శీఘ్రం
బే సరి సేయుదు, నీమది
నేసం దేహంబు లేక యెఱుఁగఁ బలుకవే ! ౨౦౬

చ. అనవుడుఁ బల్కెనామె యిటు: స్వస్తి, భవత్కులవృద్ధి కావుత౯,
దనయునకు౯ భవత్తనయ దాన మొనర్చితి, వద్ది నాకుఁ జా
లును, బది వేలు నీ స్వజనరూపను, నే, నెటు వందిమాగధుల్
ప్రణుతి యొనర్చినట్లు నిను వర్ణన సేయుదుఁ బోల్చి చెప్పుమా !

ఉ. చిత్ర మహో ! పవిత్రము ప్రసిద్ధచరిత్రము నీది, యీలతా
గాత్రి సుపుత్రి, నిందఱును క్షత్రియు లుండఁగ, వారి వీడి, నా
పుత్రున కర్థహీనునకు మూలఫలాశికి భ్రష్టరాజ్యస
న్మిత్రున కొంటి కిచ్చితి, వమేయము నీ గుణరాశి ధైర్యము౯.

ఆ. ఆ మనోరమోక్తు లాలించి ప్రీతుఁడై
కాశిరాజు పలికె దోసి లొగ్గి:
స్వీకరింతు నేను సేనాపతిత్వమ్ము
కొనుము రాజ్య, మేలుకొనుము దీని. ౨౦౯

క. కాకున్న సగము రాజ్యము
చేకొని, భుజియింపు రాచసిరి పుత్రునితో,

నీ కాశీపురవిరహము
నాకు భరింపంగ రాదు న్యాయము వినుమా! ౨౧౦

ఉ. అల్లదె రాజు లెల్లరు మహాగ్రహవృత్తి భజించి యుందు, రే
నల్లన వారిఁ జేరి వినయంబున సాంత్వవచస్సు లాడి, వా
రొల్లని-చోఁ, బరంబులు ప్రయోగ మొనర్తు నుపాయముల్, పయిం
జెల్లు రణంబు ధర్మగతిఁ, జేకురవో జయ మాత్మపక్షమై! ౨౧౧

వ. అట్లు నీతిధర్మధీరంబు లగు సుబాహు గంభీరభాషణంబు లాలించి
ప్రమోదమేదురంబుగా మనోరమ యీరీతి మాట పలికె. ౨౧౨

క. శివ మగుఁ గావుత నృవరా!
భవానిదయ రాజ్య మేలు భయహీనుఁడవై,
భవదీయ కుమారులతోఁ,
శివ నమ్మినవారిశ్రీలు చెడవు ధరిత్రిన్. ౨౧౩

క. పరమాంబావరివస్యా
పరుఁ డితఁడు సుదర్శనుం, డవశ్య మయోధ్యా
పురముం బ్రాపించుట య
చ్చెరువే! శీఘ్రంబ పంపు సెల విచ్చి మమున్. ౨౧౪

ఆ. అమృతతుల్యమైన యన్యోన్యభాషల
క్షణమువోలె రాత్రి గడచె వారి
కచట; వేఁగ రాజు లది యెల్ల నెఱిఁగి యి
ట్లాడుకొనిరి నగరియవల నలుక. ౨౧౫

చ. ఇపు డిదె యెత్తివోయి వధియింతము భూపకళంకభూతుఁ గా
శిపతి, సుదర్శనుండు కడుఁ జిన్న యయోగ్యుఁడు పెండ్లి, కాతనిన్
నిపుణతమై వధింత, మవనీపతిలక్ష్మిఁ దదీయపుత్రితో
నపహారణం బొనర్త, మటు లాజిడి వెట్టమి సిగ్గు గాదొకో! ౨౧౬

చ. వినుఁ డదె తూర్యనిస్వనము, విం డదె మ్రోసెడి శంఖనాదముల్,
వినుఁడు మృదంగశబ్ద మదె, విం డదె కౌతుకమంగళధ్వనుల్,

వినుఁడు మహీసురోచ్చరిత వేదనినాదము మిన్ను ముట్టు, నిం
కను ననుమాన మేల? కను గప్పి వివాహము దీర్చి పుచ్చెడిన్.

తే. ఇప్పుడు మన కెల్ల కర్తవ్య మేమి? యనుచు,
రాజు లట మంతనములు పరస్పరంబు
సలుపుచుండ, సుబాహుండు సచివవరులఁ
గలిసి వారల విందుకుఁ బిలువ వచ్చె. ౧౧౮

క. వచ్చెడు కాశీపతిఁ గని
హెచ్చినకోపమున నృపతు లేమి పలుకకే,
యెచ్చటివా రచ్చటనె
రిచ్చవడినయట్టు లుండ రేఁడు వినతుఁడై. ౧౧౯

క. ప్రణతుండుఁ గృతాంజలియై
యను, నో రాజేంద్రులార ! యందఱు మీరల్
చనుదెండు, మాగృహము పా
వన మొనరింపుఁడు, కుడువవలె మావిందుల్. ౧౨౦

క. అది పిల్ల, యుభయము శుభ మే
యది యెఱుఁగదు, హానిఁ గోరె నాత్మ, నెది సే
యుదు! మీరు మహామతులున్
సదయులు, మది నుంచుకొనక శాంతింపవలెన్. ౧౨౧

ఆ. ఆ ప్రగల్భ వినయ హార్ద సల్లాపముల్
విని, యడంచి పొంగుఁగినుక, ననిరి:
పుణ్య మాయెఁ, దృప్తి భుజియించినారము,
పొమ్ము తక్కుపనులు పూర్తి చేయ. ౧౨౨

క. ఇచ్చటఁ గూడిన నరపతు
లిచ్చల మోదములు పొదల నీసేనలతో
వచ్చినదారిం బోయెద
రచ్చపడఁగ నిండ్లఁ జేరి హాయిగ నుండన్. ౧౨౩

ద్రుతవిలంబితము—పతులభాష సుబాహుఁడు వించు శం
కితమతిం జనెఁ గిన్కఁ జెలంగ నీ
క్షితిపు లేగతిఁ గీడొనరింపఁగా
మతుల నెంతురొ మా కసి యంటికిన్. ౮_౨౪

క. కనుచాళ్ళై యతఁ డరిగిన
క్షణము నృపుల్ చేసికొనిరి సమయం బిట్టుల్,
మనము పోదివి యీ పురి బ
ల్మినిఁ గొందము కన్యఁ, జంపి వ్రేల్మిడి వరునిన్. ౮_౨౫

క. మన కేల కినుక, యతఁ డే
మొనరించిన నతని కది యుండునా గా, కిం
కను గౌతుకముం గని వడిఁ
జనెద మనిరి కొంతమంది సరసు లగు నృపుల్. ౮_౨౬

క. పురమార్గంబులు రాజులు
పరిరోధ మొనర్చి మొనల బారులు గొనఁగా,
నరిగి సుబాహుఁడు తదనం
తరవిధు లన్నియును దీర్చి ధైర్యాచలుఁడై. ౮_౨౭

క. గౌరవసౌహార్దంబుల
నాఱు దినము లిష్టభోజనాదుల నల్లున్
శ్రీరమ్యార్చల నలరిచి
పూరించె వివాహవిధులు బుధమోదముగాన్. ౮_౨౮

మ. పురమార్గంబులు సర్వముం గలయ భూపుల్ స్వీయసైన్యంబులం
బరరోధించు టెఱింగి వార్తికులు చెప్పంగా సుబాహుండు దు
ర్భరచింతావికలాత్ముఁడై, సచివులన్ రావించి మంత్రింప, నా
దర మొప్పార సుదర్శనుండు శ్వశురుం దర్శించి తా నిట్లనున్.

క. ఇంక సెల విమ్ము మా కే
జంకున్ మదిఁ బెట్టుకొనక సత్వర, మే నే

శంకయు లేకయు మునిపద
పంకజములు కెఱఁగి నిజనివాసముఁ గొందున్. ౮౩౦

ఉ. మూఁగిన యా మహీపతులమూఁకలఁ గాంచి త్వదంతరంగమం
దేగతి భీతి నొందకు, మహేశ్వరి భద్ర భవాని సర్వది
గ్భాగములన్ సమీపవశవర్తినియై యెప్పుడుం జరించు, నే
నేగతి నేగితేని ఘటియింపదె రక్ష, ప్రసన్నమూర్తియై! ౮౩౧

క. జామాతృమతి మెఱిఁగి, కా
శీమహినాథుండు నిచ్చెఁ జెచ్చెర ధనముల్
ప్రేమమునఁ గట్టఁబెట్టి, యు
ధామతి నతనిన్ వధువును దరలం బంపెన్. ౮౩౨

తే. అట్టు లంపి సుబాహుండు నాత్మబలము
లెల్లఁ గూరిచి రక్షగా నల్ల నల్ల
బలసి కొలువ సుదర్శనవరకుమారుఁ
బంపి, తాను సన్నద్ధుఁడై బయలు వెడలె. ౮౩౩

ఉ. జంకును గొంకు లేక ధ్రువసంధికుమారుఁడు తన్ రథాళి న
ల్వంకలఁ జుట్టి రాఁ గదలెఁ బైఁడిరథంబుపయిన్ నమోఘయా
పంకరుహాయతాక్షి తనపైఁ బరపించు కటాక్షపాళికిన్
గింకరమైన కన్నుఁగవ క్రేవలఁ గాంచుచు మేల మాడుచున్.

మ. చనువాఁ డాతఁడు గాంచె నెట్టయెదుటన్ సైన్యమ్ము నాత్మీయమా
ర్గనిరోధ మ్మొనరించుదాని గజఘీంకారాతిఘోరమ్ము న
శ్వనికాయోద్భటమున్ శతాంగభరమున్ బాదాతసంఘాతభీ
షణమున్ శంఖమృదంగకాహళిరవాశాచుంబిసన్నాహమున్.

క. ఈక్షించి నిర్భయుం డయి,
యాక్షణము స్మరించి శివపదాబ్జంబుఁ, దదే
కాక్షరమను వాతం డే
విక్షేపము లేని భక్తివృత్తి జపించెన్. ౮౩౬

క. కామదుఘామోఘం బగు
కామేశ్వరిజప మతండు కావింపంగా
నేమమున శశికలయుం ద
న్నామస్మరణ మ్మొనర్చె నాథునికొఱకై. ౨౩౭

క. కోలాహలపరులై మహి
పాలకు లందఱును నొక్కపాటున బహూస్సై
న్యాలోలముగాఁ బైఁ బడి
రాలోచించుచు హరింప నప్పుడు శశికలన్. ౨౩౮

తే. కాశిరాజు ప్రయత్నంబుఁ గాంచి క్రోధ
తామ్రలోచనుఁడై యడ్డు తగిలి నిల్చె;
మేరుసార శరాసన ఘోరవృత్తి
నృపుల వ్రేల్మిడి నిపుడ వధింతు ననుచు. ౨౩౯

క. సారించి దృష్టి రఘుకుల
వీరుం డావైపు శ్వశురువిస్రంభంబున్
వారించి జిగీషు వగుచు
ధీరత నాసీరభూమిదిక్కున నిలిచెన్. ౨౪౦

క. ఇరువాగుఁ గలసి బెరసిన
మొరసెన్ దుందుభులు శంఖముల్ పటహంబుల్
మురజంబులు కాహళఝ
ర్ఝరములు క్ష్వేడప్రదీప్తసంరావములై. ౨౪౧

క. సన్నద్ధుండై నిలిచిన
యన్న కెదిరి శత్రుజిత్తుఁ డాహవభూమిన్
బన్నిన యాతనిపిఱుఁదం
దన్ని యుధాజిత్తు నిలిచెఁ దతసైన్యముతో. ౨౪౨

క. మన కేల రిత్తకయ్యము
తనపుత్రిక నిచ్చి మెచ్చు ధరణీశున కీ

నని కొందఱు సేనలతో
ననికిఁ దొలఁగి పతులు గాంచి రాయోధనముఁ. ౮౨౩

తే. శత్రుజిత్తు సుదర్శను, శత్రుజితుని
మఱి సుదర్శనుఁడుఁ, శితశరశతములఁ
గ్రోధమూర్ఛితులై యొండొరుఁ వధింపఁ
గొంకు లే కింత ప్రహరించుకొనిరి పోర. ౮౨౪

తే. అట యుధాజితుఁ డండ గా, నిట సుబాహుఁ
డండ యయి నిల్చి, సేనాసహస్రకోటి,
పీకు లొండొండఁ బోరఁగా దారుణమ్ము
రోమహర్షణ మయ్యె సంగ్రామభూమి. ౮౨౫

క. కామేశబీజశరములఁ
గామేశ్వరశక్తిరూప కార్ముకధరుఁడై
కామేశ్వరాస్త్రకీలనుఁ
డై మించి సుదర్శనేశుఁ డాజిఁ జరించెఁ. ౮౨౬

శా. శ్రీకామేశి హఠాత్ప్రభూత యయి తోఁచెఁ సింహవాహంబుతో
భీ కల్పించుచు సంభృతాస్త్రవరదీప్తిఁ దుష్టభూపాళికిఁ
ధీ గావించుచు మ్రొక్కు భక్తతతికిఁ దివ్యాంబరాకల్పక
స్వీకారాకృతిఁ గంఠహారములుగాఁ జెల్వొంద మందారముల్.

క. అది గాంచి యెల్ల నృపు లే
మిది యేమిది యెవ్వ రెవ్వ రీ కేసరిపై
నధిరోహించి కనంబడు
ముదిత యనిరి విస్మయాతిముగ్ధాకృతులై. ౮౨౭

ఉత్సాహ— కాని యా సుదర్శనుండు గాంచి పోల్చి చూపుచుఁ
దాని నా సుబాహునకును దర్శనం బొసంగె శ
ర్వాణి నన్నుఁ బ్రోవఁ గృపను భయము దక్కు, రాజచం
ద్రా! నమస్కరింపు మెఱఁగి తల్లిపాదపద్మముల్. ౮౨౮

క. అంచు నతండు సుబాహుఁడు
నంచి శిరంబులు భవానిపదపద్మములం
దుంచి వినమ్రతఁ మ్రొక్కిరి
మించినభక్తిఁ బ్రహర్షమిళితపులకులై. ౨౫౦

క. దేవీవాహనకేసరి
మై వెంచి సటల్ విదల్చి మానుగ గర్జా
రావము చేసినమాత్రన
మై వడఁకఁ గరీంద్రఘటలు మద మఱి తూలెన్. ౨౫౧

క. వైరిధ్వజినికి నెదురై
దారుణవాతంబు వీచెఁ, దమములతోడన్
ఘోరములై దిశ లొప్పెన్,
దారి తెలియ కెల్ల బలము తడఁబడియె నృపా! ౨౫౨

సీ. అది గాంచి ముదితుఁడై యను సుదర్శనుఁ డిట్లు,
నిజసైన్యపతితోడ నిశ్చయించి;
తలఁగక సూటిగా దారి తీయుము నేటి
భూభుజు లెం దున్నఁ బో మ్మచటికి,
యీదుష్టనరపతు లేమి చేయఁగలార
లెంత కోపించిన నేమి యన్న;
శరణార్థి ననుఁ బ్రోవఁ జండిక చనుదెంచె,
దానిరక్షణ గల్గ దలఁక నేల!

యేగవలె నడ్డులేక యథేచ్ఛ; ననిన,
నడపె వాహిని నటుల సేనాని; దానిఁ
జూచియు యుధాజితుం డటు చూడలేక
క్రుద్ధుఁడై పల్కెఁ దోడివీరులకు నిట్లు. ౨౫౩

ఉ. ఏల నృపాలురార! మతిహీనులరై బలవంతు లయ్యు, నీ
బేల సుదర్శనుం డులుకు వీడి చనం గొని కన్యఁ జూచుచుం

గాలు కదల్ప ? రమ్యో ! యొక కామిని సింహముపైని నెక్కి రాఁ,
బోలునె బీరముల్ విడువఁ ! బూనుఁడు కొట్టుఁడు పట్టుఁ డుద్ధతిన్.

క. మీ రందఱు లజ్జ విడిచి
పోరక యున్నను, నొకండ పోరెదఁ, గొండుం
జానువిభూషణఁ గన్య న
వారణ, హరిసామ్ముఁ గొనునె వంచక మెందున్ ? ౧౫౭

మ. అనుచున్ సైన్యము లెల్లఁ గూర్చి మనుమం డండన్ విజృంభింపఁగా
ధనువుం బూని గుణంబునం దొడిగి రత్న స్వర్ణ పుంఖ ప్రథా
కన దాభీల శిలీముఖవ్రజము నాకర్ణాంతమున్ లాఁగి వే
సెను వాఁ డల్కమెయిన్ సుదర్శనుతనుచ్ఛేదంబు గావింపఁగాన్.

క. కర్మారకపరిమార్జిత
మర్మచ్ఛేదక నిశాత మార్గణతతి దు
ష్కర్మం జేయ సుదర్శనుఁ
డోర్మిన్ ఛేదించె వాని నొక్కటఁ జెలుచన్. ౧౫౮

క. అక్షీణప్రౌఢి నసే
కాక్షౌహిణు లొక్కపెట్ట నాతని ముట్టన్
వీక్షించి, దుర్గ, యాశ్రిత
రక్షణ, శిక్షింపఁ గడఁగె రయమున వారిన్. ౧౫౯

శా. బాణాసారము లా యుధాజితునిపై వర్షింప, నా బాణముల్
నానాశస్త్ర సముద్యతోగ్ర పటు నానా భీక రాకారముల్
సోనం దాలిచి యా యపారభటసందోహంబుఁ దూలించె న
శ్వానీకంబు శతాంగపూర్వముగ నాహరించె నేఁకం ద్రుటిన్.

క. కను మూసి తెఱచులోనన
మనుమండు యుధాజితుండు మడసి రథమునం
గన్నైన నొక్కపెట్టున
మిను ముట్టెన్ జయరవం బమేయోత్సవమై. ౧౬౦

తే. తొలఁగిన నృపాలు రవి గాంచి పలుకు లేక,
విస్మయంబున నిశ్చేష్టవృత్తు లైరి;
అంత దుర్గార్తినాశిని యైన దుర్గ
బ్రణతుఁడై నుతియించె సుబాహుఁ డిట్లు. ౨౬౧

క. మ్రొక్కెద జగదంబ! శివా!
మ్రొక్కెద భగవతి! భవాని! మ్రొక్కెద దుర్గా!
మ్రొక్కెదఁ ద్రిజగద్ధాత్రీ!
మ్రొక్కెద దేవీ! మహేశి! మ్రొక్కెదఁ జండీ! ౨౬౨

క. మ్రొక్కెద శాంతికి విద్యకు
మ్రొక్కెదన్ విశ్వతతకు మ్రొక్కెద శ్రీకిన్
మ్రొక్కెదను మోక్షదాత్రికి
మ్రొక్కెద వరదాత్రి కేను మ్రొక్కెద హ్రీకిన్. ౨౬౩

తే. సగుణఁగా నిన్ను నిర్గుణన్ సంస్తుతింతు,
నల్పబుద్ధిని, నీరూప మరయఁ గలనె?
పొగడు టెటు విశ్వమాతఁ బ్రభూతశక్తిఁ
బరమశక్తిని భక్తార్తిహారణి నిన్ను! ౨౬౪

క. నీవే వాగ్దేవత వవు,
దీవే సర్వగతబుద్ధి, వీవే మతి వౌ,
దీవే విద్యవు, జీవుల
కీవ గతి, మనోనియంత్రి వెటులం బొగడన్? ౨౬౫

క. హరి హర విధి సురవరు లన
వరతము నీగుణము లెన్ని పారము గనిరే?
చరితము నీయది పొగడం
దరమే, గుణబద్ధభిన్నధర్ముఁడ నాకున్? ౨౬౬

తే. సాధుసంగతి జను లేల సలుప రయ్యొ!
చిత్తశుద్ధి ప్రాసంగికసిద్ధము కదె?

అమరదే నాకు నల్లుసమాగమమున
నద్భుతం బీ భవద్దర్శనాప్తిలక్ష్మి ! ౨౬౭

ఉ. ఏయది కోరు నాత్మభవుఁ, డేయది యెప్డు హరుండు వేడునో,
యేయది కేశవుండు సుర లింద్రుఁడు మానులుఁ గాంక్ష సేతురో,
యాయది, ధన్యుఁడన్, శమదమాదిసమాధులు నేవి లేక, నా
కీయెడ నబ్బె దుర్లభ మిదే భవదీయసుదర్శనం బహో ! ౨౬౮

క. నే నేడ మందమతిని, భ
వానీ ! నీ వేడ నమ్మ ! భవభేషజమా
దానవు, ని న్నెఱుఁగంగా
నూనితి భక్తానుకంపనోద్యత వగుటన్. ౨౬౯

వసంతతిలక— ఏమంచు నిన్ను నుతియింతు సుదర్శనున్ నేఁ
డీమాడ్కిఁ గాంచితి, హరించితి కష్ట మంబా !
యీ మేటి శత్రుల వధించితి వీఁకఁ, బుణ్య
శ్రీ మించు నీచరిత, శిష్టజనానుకంపా ! ౨౭౦

క. భావించి నాడఁ, దల్లీ !
స్థావరజంగమధరిత్రి సాఁకవె నీవే,
యేవింత యీ సుదర్శన
దేవుని రక్షించి రిపు వధించుట దయతో ? ౨౭౧

తే. జనని ! నీపాదభక్తుయశస్సు దిశలఁ
జాటఁ గల్పించినా వీ ప్రశస్తకథను;
గాక, యీపుణ్యుఁ డెట్లు మత్కన్య వలచి
గెలుచు రణకౌశలం బెట్టు లలవడఁ గను ? ౨౭౨

తే. జన్మ మరణాది భయ మెడసలుపు నీకు
నిష్టుకోరికి దీర్చు ట దేమి వింత ?
భక్తులు నుతింత్రు నినుఁ బుణ్యపాపముల క
తీతవున్ సగుణవు గుణాతీత వనుచు. ౨౭౩

క. ఎఱుఁగను బీజము భజనము
దఱిసెన మొసఁగితివి నేఁడు, ధన్యుఁడ, భువనే
శ్వరి! నీ మహిమాతిశయం
బెఱుఁగఁగ, బ్రకటించి తిట్టు లింతే తల్లి! ౧౭౪

తే. అట్లు వాఁడు నుతింపఁ బ్రీతాత్మ యగుచు,
శివ, ప్రసన్నముఖాబ్జ సుస్నిగ్ధమూర్తి,
వేడికొమ్ము వర మ్మన, వాఁడు భక్తి
నమ్రుఁడై వేఁడె నాజగన్మాత నిటుల. ౧౭౫

శా. స్వారాజ్యంబు నఖండభూవిభవముం బ్రాపించు టే నొక్కటం
నేరంబోలు నె నీదుదర్శనమహాసుశ్రేయసంప్రాప్తితో,
నీరమ్యాద్భుతమూర్తి ముజ్జగమునన్ నిస్సీమ, మారూపు నేఁ
డారూఢించిన, దేఁగృతార్థుఁడ, మఱే మర్థింతు ని న్నోశివా! ౧౭౬

క. యాచింతు నొకటి దేవీ!
నీచరణాబ్జముల భక్తి నిశ్చలకలనం
బై చిత్తంబున వెలయుచు
మోచన మొనరించుఁగాక మోహము నాకున్. ౧౭౭

క. మఱియుం దల్లీ! కాశీ
పురమున దుర్గాఖ్య పూని పురసంరక్షా
కరశక్తివై సుదర్శనుఁ
బరిరక్షించినవిధానఁ బాలింపు సదా. ౧౭౮

క. ఏవఱకు సుస్థితం బయి
యీ వారాణసి వెలుఁగు నిమ్మహిలో, నీ
వా వఱకు సుప్రతిష్ఠిత
వై వెలయుఁగఁ గావవలయు దీని భవానీ! ౧౭౯

క. భద్రస్వరూప! సకలా
భద్రంబులు లోకమునకుఁ బాయఁగ విద్వి

ట్ఛిద్రం బొనఁగూర్చుచు ని
ర్ఛిద్రముగా నాకు నిమ్ము నిఖిలశుభములున్. ౮౮౦

తే. ఎదుర నిటు పల్కి మ్రొక్కి నరేంద్రుఁ గాంచి
పలికె దుర్గతినాశిని పరమదుర్గ,
ధర వెలయుదాఁక నీము క్తిపురి వదలక
యఖిలలోకరక్షార్థ మిం దధివసింపు. ౮౮౧

ఉ. అంత సుదర్శనుండు ప్రమదాన్వితుఁడై దరిఁ జేరి దేవి క
త్యంతవినమ్రుఁడై యెఱఁగి యంబకు ని ట్లను, నీక చెల్లెఁబో
నంతయు భ క్తి లేని ననుఁ జూచి కృపామతిఁ బ్రోచు టెన్న, నే
కాంతుల భ క్తితత్పరులఁ గావఁగ నెందఱు లేరు దేవతల్ ! ౮౮౨

శా. నీవే లోకము రక్షసేతువు కృపన్ నిర్మించి లోఁగొందు, వో
దేవీ ! నోముటయున్ విచిత్రమె ననున్, దీనుండ నర్థింతు నీ
సేవాసక్తుఁడ; నాజ్ఞ యేమి? యెది నేఁ జేయంగ నౌ? నెందు నన్
బోవంగోరెదొ ? యింద నిల్చెదనొ ? సమ్యగ్భక్తుండ శాసింపుమా !

ఉ. నావుడుఁ బ్రీతి నించు నయనంబులఁ దప్పక చూచి యిట్లనున్
దేవి, సుదర్శనా ! కదలి నీ విపు డేగి యయోధ్యకున్ సమ
స్తావని యేలుకొమ్ము స్వకులాగత మాదినృపాలవైఖరిన్
నావరివస్య యేమఱ కొనర్పుము నిత్యము మూఁడుప్రొద్దులన్.

తే. ననుఁ బ్రతిష్ఠించి సాకేతనగరవాటి
నర్చ సేయుము ప్రజతో నహర్నిశమ్ము,
చేయఁగావలె బలితో విశేషపూజ
యష్టమిఁ జతుర్దశిన్ నవమ్యాఖ్యతిథిని. ౮౮౫

క. శరదాగమమునఁ బరమా
దరమున నవరాత్రదీక్షఁ దాలిచి శ్రద్ధా
పరత మహాపూజ సలుపు,
మరుదుగ నీరాజ్యమున శుభావళిఁ గూర్తున్. ౮౮౬

తే. చైత్రమున నాశ్వినమున నాషాఢమాఘ
వేళలఁ నవరాత్రార్చ విహిత మనఘ!
కృష్ణపక్ష చతుర్దశి ప్రియయు నాఁడు
నష్టమినిఁ జేయనగు విశేషార్చనమ్ము. ౮౮౭

క. పలుకుచు నిట్లు దయారస
మొలికెడి నుడు లెమర మ్రొక్కి యున్న రఘుఁడు నై
పులకించి యుండ నందఱుఁ
దిలకింప నదృశ్య మయ్యె దేవి యచటనే. ౮౮౮

తే. అంత మ్రొక్కిరి నృపులెల్ల శానతు లయి
యాసుదర్శను, మఘవాను నమకులట్లు;
వానిని సుబాహుఁడును మ్రొక్కెఁ బ్రమతుఁ డగుచు.
నఖిలన్నృపు లిట్టు లని రయోధ్యాధిపతికి. ౮౮౯

క. మా కెల్లరకుం బ్రభుఁడవు,
నీకింకరులము, యథేచ్ఛ నిలిచి యయోధ్యన్
వీఁకన్ శాసింపుము మము,
నీకరుణం జూడఁ గలిగె నిఖిలేశి శివన్. ౮౯౦

క. నీవే ధన్యుఁడవు ప్రభూ!
యా విశ్వేశ్వరి భవాని యాదిజనని శ్రీ
దేవి సనాతని నీకై
యావిర్భావంబు నొందె ననఘచరిత్రా! ౮౯౧

క. మాయామోహితులము ధన
జాయారతమతుల మేము సంసారసము
ద్రాయాసితులము కామా
ద్యాయత్తుల మెట్లు తెలియఁ నగుఁ దన్మహిమల్! ౮౯౨

చ. అడిగెదమయ్య! చెప్పు మొక యర్థము, నీ కెఱుఁగంగరాని దే
యెడలను లేదు, ప్రీతి మము నెల్లర సంసృతివార్ధినావనై

గడప్రము, దేవిరూప మెది, కాంచుట యెట్లు, ప్రభావ మెట్టి, దే
యెడ జనియించు, నెట్టు? లది యెల్లయుఁ దెల్లము సేసి ప్రోవవే!

తే. అట్టు లర్థింప వారిప ల్కాలకించి,
యలరి ధ్రువసంధిసుతుఁడు మార్వ్యలికె నిట్లు:
దేవి నెదలోన ధ్యానించి, భావభక్తిఁ
జిత్రితత మొనర్చి తన్మూర్తిఁ జేరి మ్రొక్కి. ౮౯౪

సీ. బ్రహ్మాదు లెఱుఁగని పరమార్థ మేమని
తచ్చరిత్రము చెప్పవచ్చు నాకు?
జగము పాలించెడి సాత్త్వికశక్తి మ
హాలక్ష్మి యద్దియే యాదిశక్తి,
రాజసియై సృష్టి యోజించుఁ, దామస
రేఖఁ దాలిచి సంహరించును దుది,
నీమూఁడుశక్తుల కామూలకారణ
శక్తి నిర్గుణ పరాశక్తి యదియ,
యదియ సర్వేప్సితప్రద, యైన దాని
యోగులే గాక తెలియలే రొండ్లు నెంత,
సుఖసమారాధ్య సగుణయే సుండు, దాని
బుధులు భావించి సేవించి పొందుచుంద్రు. ౮౯౫

వ. అది విని సుదర్శనునకు రాజు లి ట్లనిరి. ౮౯౬

క. బాలుఁడ వేగితి వడవికి,
నేలాగునఁ దెలియఁ జాలి తీపరశివ? నీ
వేలీల నుపాసించితి?
పాలించి ప్రసన్న యగుచు వచ్చిన దెట్టుల్? ౮౯౭

ఉ. నావుడు వాఁడు పల్కెఁ జిననాఁటనె నాకైను, గామబీజసం
భావన భావవీథి, ఋషివర్యులు సెప్పఁగ దాని నాపరా
దేవిగ నిశ్చయించితి మదిన్, స్మరియింతు నహర్నిశం బదే,
సేవ యొనర్తు దానికె, రచించెద నంజలి భక్తి దానికే! ౮౯౮

తే. వాని నాలించి నృపు లెల్ల దానిఁ బరమ
శక్తిగ నెఱింగి తత్పరాభక్తియుక్తు
లయి సెలవు పొంది చని రిండ్ల, కంతఁ జనిరి
కాశికిఁ మామ, యల్లుఁడు కోసలముకు. ౯౯

క. ఆకర్ణించి సమస్తము
రాకొమరుఁడు జయముఁ గొంచు రాఁ గాంచి యనే
కాకారోపాయనముల
సాకేతనివాసు లెల్ల సలిపిరి పూజల్. ౧౦౦

క. ఇడుగో నమ్మ! సుదర్శనుఁ
డిడుగో ధ్రువసంధిసూనుఁ, డిడుగో మనరా,
జిడుగో దేవీపరుఁ డని,
జడిగా లాజలును బూలుఁ జల్లిరి ముదితల్. ౧౦౧

క. మంత్రులుఁ బ్రకృతులుఁ బురి కా
మంత్రింపఁగఁ, బొగడ వందిమాగధులు, యజు
ర్మంత్రములు సెప్పవిప్రని
యంత్రితుఁడై నగరు సొచ్చె నాతఁడు ప్రీతిన్. ౧౦౨

తే. అట్లయోధ్యను బ్రాపించి యందు ముందు
మిత్రపరివృతుఁడై పోయి, శత్రుజిత్తు
మాత దర్శించి, పుత్రశోకాతిదీన,
జనవిభుఁడు మ్రొక్కి యిట్లను వినతుఁ డగుచు. ౧౦౩

ఉ. తల్లి! త్వదీయపుత్త్రుఁడు యుధాజితుఁడున్ బడి రాజెఁ, గాని నా
వల్లనుగాదుసూ, శివమె వారలఁ గూల్చె, నవశ్యభావి పోఁ
జెల్లునె యేమి చేసినను, జీవుఁడు కర్మకు వశ్యుఁ డౌచు సం
ధిల్లిన సౌఖ్యదుఃఖములఁ దేజదు కుడ్వక, చింత నొందకే! ౧౦౪

క. మాతల్లి మనోరమ యెటు,
లాతీరున నిన్నుఁ గాంతు, నణుమాత్రమ్మున్

మాతా! చేయను భేదము,
చేతుఁ దాసుఁడను సేవ, చేకొనవె కృపన్. ౯౦౬

క. దైవాధీనము సర్వం
బానంతయు మనము మార్చునట్టిది గలదే?
కావున శోకం బగునెపు
జీవుఁడు శోషింపరాదు చింతావశుఁడై. ౯౦౭

క. దారుమయం బగు యోషా
కారం బెటు సూత్రధారుకరవశమై పొం
గారుచు నాడుచుఁ బడు, నా
తీరున దేహియు స్వకర్మత్రిప్పల నాడున్. ౯౦౮

చ. వనటఁ గృశింపలేదు వనవాసము చేసెడుచోఁ, బరాకృతం
బనుభవనీయ మంచు హృదయమ్మున నమ్మిన నేను; చూడు నా
జనని యనాథ, తాత వడె, సంభ్రమ మెత్తి వనంబునం జనం
గనుఁగొని చోరు లూడ్చిరి నగల్ ధనముల్ గల దారిబత్తెముల్.

తే. ఈ విదల్లుండు దాదియు నేఁగ వెంట,
బాలపుత్ర నిరాశ్రయ బేల జనని,
నను భరద్వాజునాశ్రమంబునకుఁ గొంచుఁ
బోప, మునులుఁ దత్పత్నులుఁ బూర్ణకృపను. ౯౦౯

క. ఫల నీవా రాహారం
బుల మముఁ బోషించినారు, పొందను దుఃఖం
బలనాఁడు, నేఁడు రాజ్యం
బు లభించియు హెచ్చుసుఖము పొందను దల్లీ! ౯౧౦

క. నీవారధాన్యభక్షణ
నే వర, మీరాజ్యభోగ మింతటికంటెన్,
నీవారాశి నరకమునఁ
బోవఁడు, రాజ్యాశి యటకుఁ బోవు ధ్రువముగా. ౯౧౧

క. వైరము పుత్త్రస్సర్వ మహాం
కారము నే నెఱుఁగ, నెఱుక గలుగు నరుఁడు ధ
ర్మారంభుం డయి యింద్రియ
వారంబు జయించి తలఁగవలె నరకంబుల్. ౯౧౨

తే. అఖిలయోనిసామాన్య మాహారసుఖము,
ధర్మము మనుష్యజన్మసాధ్యమ్ము, ధర్మ
తంత్రుఁడై యుండవలె భారతమున నరుఁడు;
ధర్మమే స్వర్గమోక్షప్రదంబు తల్లి! ౯౧౩

క. లీలావతి యావాక్యము
లాలించి, విలజ్జితోద్యదశ్రునయనయై,
తూలఁగ సుతశోకం, బనె
నీలీల సుదర్శనునకు నెంతయుఁ బేర్మిన్. ౯౧౪

ఉ. తప్పులు సైపు నాయెడ సుదర్శన! తప్పులు లేవు నీయెడం,
దప్పు తలంచుపుత్త్రకునిఁ దండ్రిని వారణ సేయనైతి, వా
రిప్పుడు వారికర్మఫలమే భుజియింతురు, నీవు చంపలే
దప్ప! తదీయపాపములకై వగ నొందెదఁ, గాదు వారికై! ౯౧౫

క. శోకముఁ గోపము నీపై
నేకోశంబునను లే వొకింతయు, నిఁకపై
నాకొమరుండవు నీవే,
నాకు మనోరమయె యప్ప, నానుడి వినుమా! ౯౧౬

క. భగవతికృపచే రాజ్యము
సుగమంబు నకంటకముగఁ జొప్పడెఁ, బ్రజలన్
సుగతిం బాలించుచు, సౌ
ఖ్యగరిమ శోభనము లొందు, కల్యాణగుణా! ౯౧౭

వ. సుదర్శనకుమారుం డామెవాక్యంబు లాకర్ణించి కృతార్థుండ నైతి
నని లీలావతికి మ్రొక్కి సెలవు గైకొని, యంతకుమున్న నిజమాత

వచ్చి నిలిచియున్న, మనోరమం బగు మనోరమాభవనంబుఁ జేరి
మంత్రుల నెల్లర రావించి దైవజ్ఞసార్వభౌమునిచే శుభముహూ
ర్తంబు పెట్టించి యి ట్లనియె. 18

క. సింహాసనేశ్వరికి నై
సింహాసన మొండు రాజశిల్పులచేతన్
రంహోగతిఁ దొల్గొల్పని
రంహ స్స్వర్ణ మణి ఘనము నమరింపవలెన్. 19

క. ధర్మార్థకామమోక్షద
శర్మాత్మక నటఁ బ్రతిష్ఠ సలిపి పరాంబన్,
పేర్మిన్ రామాదులక్రియ
నర్మిలిఁ బూజించుచుం బ్రజావన సేతున్. 20

క. నాగరికు లెల్ల భక్తి
శ్రీగరిమన్ దాని నెపుడు సేవింపఁగనౌ,
నీఁ గలది కోర్కె లన్నియు
వేగమె యాశక్తి యుండు, విందు శివ యదే! 21

క. శాసనము వించు మంత్రులు
ప్రాసాదం బొండు రత్నభర్మమనోజ్ఞో
ల్లాసము గావింపంగాఁ
జేసిరి శిల్పులను బంచి శీఘ్రకరణులై. 22

తే. ప్రతిమఁ జేయించి శుభముహూర్తమున దాని
నందులఁ బ్రతిష్ఠ గావించె నవనివిభుఁడు,
హవన మొనరించి పూజించి యఖిలదైవ
స్తోత్రముల వేదవిహితవిధ్యుక్తముగను. 23

ఉ. ఆయెడ నుత్సవంబు ప్రమదావహ మయ్యె, ద్విజేంద్రవేదపా
రాయణమంజురావము సెలంగఁగ నొక్కట ఋక్స్వరంబు వే

జేయెడు పూజాస్తుతులు, సంకొకచో శుభసామగీతు, లే
మోఁయు సర్వత్రోచ్చారితశస్త్రసునాదము రక్షసేయఁగాఁ. ౯-౨౪

క. వాయించువారు వీణలు,
మ్రోయించెడువారు వేణుమురజాదికముల్,
కైయంచు నాడువారును
నై, యుత్సవ మొప్పె నతులహర్షోత్సవమై. ౯-౨౫

క. ఆవిధిఁ గడు వైభవమున
దేవిని స్థాపించిఁ నిష్ఠ దీపింపంగాఁ,
గావించి బహువిధంబగు
సేవ, యతం డెక్కెఁ దంద్రిసింహాసనముఁ. ౯-౨౬

క. క్షితిఁ బాలించెను ధర్మ
వ్రతుఁడై రాముం డితండు రఘుఁ డితఁ డంచుఁ
నుతియించుచుండ సాధులు
సతులై సామంతులెల్ల నయమునఁ గొలువన్. ౯-౨౭

తే. వర్ణములు నాశ్రమంబులు వరుస నాల్గు
నాల్గుగా ధర్మపాదముల్ నాలు గయ్యెఁ,
బ్రజలు ధర్మిష్ఠులై సుఖంపడిరి, శాంతి
వర్ధిలె, సుదర్శనునిరాజ్యపాలనమున. ౯-౨౮

క. వెలసెఁ దేవాయతనం
బులు గ్రామగ్రామములను, బూజోత్సవని
శ్చలసతిఁ బెరిగెను బ్రజ, కో
సలదుర్గయశస్సు ప్రాఁకె సకలాశలలో. ౯-౨౯

క. కాశీపురిని సుబాహుం
డీశ్వ్రపతిమప్రతిష్ఠ యొసఁగింపంగాఁ,
గాశీదుర్గ యటంచుఁ
దేశాంతరములను దానిదీప్తి వెలింగెఁ. ౯-30

క. భూజను లెల్లను భక్త్యు
ద్యోజితులై, శ్రద్ధ, దాని, విశ్వేశ్వరు నే
యోజ సమర్చించెద, రా
యోజం బూజింపఁ దొడఁగి రుక్తవిధులన్. —౩౧

క. భారతభువిలో నెల్లెడ
వారున్ వీ రనక యెల్లవర్ణంబులవా
రారంభించిరి నిత్య
శ్రీరమ్యంబుగ భవానిసేవ లొనర్పన్. —౩౨

క. నుతియింతు రాగమోక్త
స్తుతులన్. శ్రీదేవి శక్తి సూక్తజపంబుల్
మతి నుంతురు, ధ్యానింతురు,
సతతంబున్ దుర్గ జనులు, సకలనిభక్తిన్. —౩౩

క. హవనింత్రు జనులు నాలుగు
నవరాత్రమహోత్సవములు నానాగతులన్,
హవనార్చాయాగంబుల
శివఁ గొల్తురు, శక్తిసేవ సేయుదు రెపుడున్. —౩౪

వ. ఈ పుణ్యంబగు నాఖ్యానంబు శ్రోత్రపర్వంబుగా జనమేజయ భూకాంతుం డాకర్ణించి, దేవా! నవరాత్రవిధానం బెవిధం బైయుండు; నందు శరదుత్సవవిశేషం బెట్లు కర్తవ్యంబు; దానిఫలం బెట్టిది; సమస్తంబును విస్తరంబుగా సెల విచ్చి యనుగ్రహింపవే యని వేఁడిన వ్యాసమునీంద్రుం డి ట్లనియె. —౩౫

నవరాత్ర వ్రత విధి వర్ణనము

క. రాజా! శ్రద్ధాళువవై
నేఁ జెప్పెడి దాలకించి, నిలుపుము మతిలోఁ,
బూజింపవలయు ముఖ్యము
గా జనులు శరద్వసంతకాలముల శివన్. —౩౬

ఉ. కాలునిదంష్ట్రియుగ్మ మనఁగా విలసిల్లు వసంతమున్ శర
త్కాలము, ఘోరరోగమృతికారణముల్ బహుదుర్గమంబు లా
వేళలు సర్వజీవులకు, విశ్రుతభక్తివివేకశాలు రీ
మూల మెఱింగి చండికకుఁ బూజ లొనర్తురి విశేష మత్తఱిన్.

తే. వానికై ముందుగా నమావాస్యనాఁడ
కూరిచి సమస్త యోగ్య సంభారవార
మాదినంబున విధి హావిష్యాశనంబ
యేకభుక్తం బొనర్తు రెంతే శుచు లయి. ౯౩౮

తే. సమతలము శుభ మహా ప్రదేశమ్ము చూచి
మండపమ్ము షోడశహస్తమానముగను
బరగఁగాఁ బదునాఱు స్తంభమ్ము లన్ని
ధ్వజములు వెలుంగ నిర్మింపవలయు ముందు. ౯౩౯

క. గౌరం బగు మృత్తికఁ బోఁ
జేరిచి గోమయము నలికి, చిత్రితసుశ్రీ
మీఱఁగ వేది చతుర్హ
స్తారంభ మొనర్పవలయు హస్తోచ్ఛ్రయమున్. ౯౪౦

వ. అట్లు శుచిరమ్యంబుగఁ బీఠస్థానంబు కల్పించి విచిత్రంబు లగు తోరణంబులు నిర్మించి స్ఫీతం బగు వితానంబు విరచింపంజేసి —

క. ఆరాత్రియె శ్రీవిద్యా
పారగులను వేదవాదభాసురుల సదా
చారుల దాంతులఁ దంత్రవి
శారదుల వరింపవలయు సద్భూసురులన్. ౯౪౧

వ. సాధకుం డంత వేఁగునంతకుం బ్రతీక్షించి, ప్రతిపద్దివసంబున విధివిధానంబుగా నదీ తటాక వాపీ కూపంబుల లభ్యం బగుదానను, దదలాభంబున నిజగృహమందుంగాని, ప్రాతస్స్నానం బాచరించి, తాత్కాలిక నిత్యకృత్యంబులు తీర్చి, ఋత్విగ్వరణం బొనర్పుట కర్తవ్యంబు.

అందు సద్ద్విజుల మధుపర్క-ప్రాశనపూర్వకంబుగా నక్షత్ర పాద్య వస్త్రాలంకరణాదులచే యథాశక్తిగా విత్తశాఠ్యవర్జ్యంబుగాఁ బూజింప నగు. గా౧౩

క. విప్రులు సంతోషించిన
క్షిప్రమ పరమేశి సంతసించును, సంప్రా
ర్ణప్రతిభ గాంచుఁ గార్యము
లప్రతిహతభక్తి వారి నర్చించినచో. గా౧౪

వ. అయ్యెడ శ్రీదేవీభాగవత దుర్గాసప్తశతీ పాఠార్థంబు బ్రాహ్మణోత్తములఁ దొమ్మిదిమందినిగాని, యేవురంగాని, మువ్వురంగాని, వరించు టుత్తమంబు. అశక్తపక్షంబున శాంతుండు నరసింహుండు నగు నొక బ్రాహ్మణు నైన వరించుట ధర్మంబు. గా౧౫

క. వైదికమంత్రంబులతో
నాదిన్ స్వస్తిన్ వచించి, యంతట భక్తిన్
వేదిక సింహాసన మిడి
శ్రీదేవిన్ విధిఁ బ్రతిష్ఠ సేయఁగ నొప్పున్. గా౧౬

సీ. క్షౌమాంశుకము సర్వసంపన్నముగ దిద్ది
దివ్యోత్తరీయంబు దీర్పవలయు,
రత్నభూషాళి గ్రాలఁగ మెడ ముత్యాల
పేరులు వ్రేలాడ వేయవలయు,
శంఖచక్రగదాబ్జ చారు చతుర్హస్త
మూర్తిగాఁ గల్పింపఁ బూనవలయుఁ,
గాక యష్టాదశ ఘనబాహురూపగా
బహ్వాయుధములఁ గూర్పంగనగును,
సర్వలక్షణశోభాఢ్య సౌమ్యరూప
నా సనాతని నర్చింపనగును బ్రతిమ,
నట్లు గాదే నవార్ణమంత్రాన్వితమగు
యంత్రమునఁ బూజ సేయుట యైన నొప్పు. గా౧౭

తే. పంచపల్లవయుతము సువర్ణరత్న
యుక్తముగ బహుపుణ్యతీర్థోదకంబుఁ
గలశముగ మంత్రసంస్కృతగరిమఁ గూర్చి
పూజకై నిల్పవలయుఁ దత్పార్శ్వభువిని. ౯౭౮

క. పూజాసంభారసువి
భ్రాజిత మొనరించి పార్శ్వభాగములు, దిశల్
యోజింపవలయు మంగళ
భాజనఘోషముల గీతవాదిత్రములన్. ౯౭౯

వ. మఱియు, రాజా! యీమహావ్రతారంభంబు హస్తాస్వాతం బగు ప్రతి పత్తిథియందు సంకల్పించుట సర్వకామదం బగు; నానాఁడ యథా శక్తిగా నుపవాసమో, నక్తంబో, యేకభక్తంబో, నియమంబు వినిశ్చయించి— ౯౮౦

క. ఈనియమంబునఁ దల్లీ!
నే నవరాత్రవ్రతంబు నిర్వర్తింతున్
శ్రీనిత్యధాత్రి! జగదం
బా! నా కెల్లెడలఁ దోడుపడవే యిందున్. ౯౮౧

వ. అని సంకల్పించి శ్రీదేవీసాహాయ్యం బర్థించి, యథావిధి మంత్రపూర్వ కంబుగాఁ బూజ సేయఁ గడంగవలయు; నర్ఘ్యాదికం బాచరించి, చందనాగురుకర్పూరంబులను, సుగంధంబులను, మందార కరజాశోక చంపక కరవీర మాలతీ బ్రాహ్మ్యాది నానావిధకుసుమంబులను, శుభంబు లగు బిల్వదళంబులను, శ్రీదేవిన్ జగద్ధాత్రిం బూజించి, ధూప దీపంబు లర్పించి, నారికేళ మాతులుంగ దాడిమీ కదళీ నారంగ పనస పూర్ణఫలాది నానావిధభోజ్యఫలంబులను, మృష్టాన్నంబుల నైవేద్యంబు సమాచరింపవలయు. ౯౮౨

క. మాంసాశను లగు వారలు
హింసాబుద్ధిం ద్యజించి యీయురం దగు ని

స్సంశయముగ బలి దేషి
శంసితమతి ఛాగ పోత్రి సైరిభము లవేఁ. ౯౫౩

వ. క్షత్త్రియాదు లగు వర్ణంబులవారి కీ బలివిధానంబు యజ్ఞకృతం బగుట నహింసయై స్వశ్రేయసకరం బగుచు విశసితపశువునకు ధ్రువమ్ముగా స్వర్గప్రదమ్మునై శోభిల్లు. ౯౫౪

క. కుండం బైనను గాదే
స్థండిలమే హోమమునకుఁ జాలెడికోలతఁ
నిండగు త్రికోణరూపం
బుండఁగ నిర్మించి గడఁగ నొప్పు హవనముఁ. ౯౫౫

తే. నిత్యము నవశ్యయాను(?)యై నియతి మూఁడు
ప్రొద్దులుం బూజసేయుచుఁ బుణ్యవస్తు
నివహమున గీత వాదిత్ర నృత్య ముఖ్య
విధులను మహోత్సవంబు గావింపవలయు. ౯౫౬

వ. మఱియు నీయెడ నవశ్యంబుగాఁ గుమారీపూజనంబు నిత్యకర్తవ్యంబై యొసంగు; నది దివ్యంబు లగు వస్త్రాలంకరణంబులను సుధామయంబు లగు భోజనంబులను జేయం దగు; నిట్లనుదినంబు నేకైకకుమారింగాని, యేకవృద్ధి, ద్విగుణావృద్ధి, త్రిగుణావృద్ధులయం దొక్కటిచేఁగాని, సాధకునివిభవానుసారంబుగా విత్తశాఠ్యం బొనర్పక పూజింప నగు. ౯౫౭

క. ఒకయేఁ డగునది గంధా
దికభోగము లింతయేని దెలియనిదా బా
లిక గావునఁ దగ దది పూ
జకు; నట్ల పదేండ్లు దాఁటఁ జన దర్చింపఁ. ౯౫౮

వ. రెం డేఁడుల కన్యక కుమారి నాఁబడు; దాని నర్చింప, దుఃఖదారిద్ర్యంబు లెడసేసి శత్రుక్షయం బొనగూర్చి ధనబలాయుష్యంబులు వర్ధిలఁజేయు. మూఁడేండ్లది త్రిమూర్తి యనంబడు; దానిఁ బూజిం

చిన దీర్ఘాయుష్యంబును బుత్త్రపౌత్త్రాదివృద్ధియుఁ జేకుఱు. నాలుగు వర్షంబులకన్నియ కల్యాణినామ; విద్యార్థులును, విజయార్థులును, రాజ్యార్థులును, సుఖార్థులును, సర్వకామద యగు గల్యాణి సేవింతురు. పంచాబ్దంబులది కాళికయనంబరగు; దాని భక్తిభావంబునర్చించిన నరుండు శత్రునాశనంబు సాధించు. ఆఱుహాయనంబులకన్యఁ జండిక యందురు; దాని నైశ్వర్యధనకాములు సంపూజింతురు. సప్తశరద్వయస్క శాంభవినాఁ జెలంగు; దాని నిత్యవరివస్యచే దుఃఖదారిద్ర్యనాశనంబగు; వెండియు నృపుండు తత్పూజచే రిపునృపాలసమ్మోహనంబు సాధించి సంగ్రామరంగంబుల జయశాలి యగు. ఎనిమిదేండ్లది దుర్గ; దానినిఁ గ్రూరశత్రువినాశార్థంబు నుగ్రకర్మసాధనంబులను బరలోకవిజిగీషను గొల్తురు. ఇఁకఁ దొమ్మిదేండ్ల కన్య సుభద్ర యనంబడు; దాని వాంఛితార్థసంసిద్ధికై సదా సమర్చింతురు. మఱి పదేండ్లది రోహిణి; దానిని రోగనాశనంబునకై విధివిధానంబున నర్చింపవలయు. ఈ కుమారీపూజనంబు— ౯౫౯

క. శ్రీరస్తను మంత్రముతోఁ
బ్రారంభింపంగ నగును బ్రాకృతు లెల్లన్;
శ్రీ రమ్య బీజ మంత్ర
ప్రారంభముగా నొనర్త్రు ప్రాజ్ఞులు మఱియున్. ౯౬౦

వ. కుమార్యాదిక పూజామంత్రంబు లేతదర్థంబులై సన్మంత్రి వేద్యంబులై యుండు. ౯౬౧

క. ఏది కుమారుని తత్త్వము
లాదిన్ సృజియించు, నేది కాదులను మహేం
ద్రాదుల సృజియించునో, స
ర్వాది యగుఁ గుమారి దాని నర్చింతు నిన్నున్. ౯౬౨

తే. సత్త్వము రజస్సుఁ దమ మనఁ జని త్రిమూర్తి
యై మరల వానిచే ననేకాకృతు లయి

వరలుచుఁ ద్రికాలసంవ్యాప్తిఁ బరగు నేది,
యా త్రిమూర్తినిఁ బూజింతు నాదిశక్తి. ౯౬౩

క. తను నర్చించెడిభక్తుల
కనిశముఁ గల్యాణదాత్రి యఖిలేచ్ఛాదా
యిని యా కల్యాణినిఁ బూ
జన మొనరించెద నితాంతసాత్త్వికభక్తిన్. ౯౬౪

తే. పూర్వజన్మసంచిత పాప పుణ్య కర్మ
బీజసంతతి రోహింపఁ బేరయిత్రి
నై సమస్తభూతావళి కాది యైన
దేవి రోహిణి నినుఁ గొల్తు దృఢనియుక్తి. ౯౬౫

క. లీలఁ జరాచర మగు భూ
తాళిన్ బ్రహ్మాండ మెల్ల నల ప్రళయం బౌ
వేళం గాలంబ వయి క
బళించెదుఁగాళిక నిను రక్తిం గొల్తున్. ౯౬౬

క. చండికఁ జండాకారను
జండాసుర ముండదైత్య సంహారిణి ను
చ్చండాఘవితతినాశినిఁ
జండిక నర్చింతు నిన్ను సతతము భక్తిన్. ౯౬౭

క. ఏదేవి యకారణముగఁ
బ్రాదుర్భవ మందుఁ, దత్ప్రరంబులు దేనిన్
వేదములు పలుకు సుఖదఁగ,
నాదేవిని శాంభవిన్ సమర్చింతు నినున్. ౯౬౮

క. దుర్గతినాశిని యగుచున్
దుర్గంబుల భక్తతతికిఁ దోడయి దివిష
ద్వర్గనుదుర్జ్ఞేయ యయిన
దుర్గను నినుఁ బూజసేయుదును గడు భక్తిన్. ౯౬౯

క. ముద్రతిఁ గొల్చెడి భక్తా
భద్రంబులు వాఁడ్రోలి వారసిక్రృపచే
భద్రంబులు సమకూర్చును
భద్ర న్నినుఁ గొల్తుఁ దల్లి! పరమప్రీతిన్. ౯౨౦

వ. ఇత్యేతదర్థంబు లగు వరమంత్రంబులఁ గన్యకల వస్త్రాలంకరణంబులను దివ్యమాల్యంబుల నుచ్చావచంబు లగు గంధంబులను నిత్యంబు సమర్చింపవలయు; నని మఱియు వ్యాసుం డి ట్లనియె. ౯౨౧

క. ఏకాక్షి, పుట్టుగుడ్డి, వి
లోకనముల మెల్ల గలది, రోమబహుళయై
నైకృతమైన, దసహ్యం
బౌ కంపువి, బక్కచిక్కినది, కుంటిదియున్. ౯౨౨

క. గోలకయుం, గానీనయు,
శీలవిహీనకులజాత, శ్విత్ర, రజశ్చి
హ్నలక్షిత, వ్రణకిణ, యే
కాలంబునఁ బూజసేయఁగాఁ దగ దెందున్. ౯౨౩

క. కలకలలాడెడు మొగమును
సలలిత మగు దేహభంగి శౌచస్మితముం
గలిగిన కులీనకన్యా
లలామ పూజింపఁ దగు సలక్షణ భక్తిన్. ౯౨౪

తే. జయముఁ గోరిన, క్షత్రియజాత మేలు;
లాభ మర్థింప, వైశ్యశూద్రజలు మేలు;
సర్వకార్యార్థసిద్ధికి జన్మిగట్ల
కన్నియలు మేలు, పూజింపఁగా సతంబు. ౯౨౫

వ. బ్రహ్మక్షత్రియులు విప్రకన్యలను, వైశ్యులు త్రివర్ణజాతలను శూద్రులు చాతుర్వర్ణ్యకన్యలను, కుమారీపూజయం దర్చింప నగు. కారువులు స్వకులసంజాత లగు కుమారికల నర్చింపవలయు. నవరాత్రవిధానం

బునఁ బూజ సేయ నశక్తుం డగువాఁ డష్టమినాఁడైన ముఖ్యంబుగాఁ
బూజించు టవశ్యకర్తవ్యంబు. ౯౭౬

తే. అష్టమి నె భద్రకాళిక యవతరించె
దక్షయజ్ఞవినాశనదీక్ష మున్ను,
ఘోరరూపయై యోగినీకోట్లు గొలువఁ;
జేయ నగు నాఁడు దాన విశేషపూజ. ౯౭౭

క. నానాగంధసుమాదుల
దానంబున హోమములను దర్పణములచే
నానోపహారములతో
నానాఁ డర్చింపవలయు నంబిక శ్రద్ధన్. ౯౭౮

వ. నవరాత్రంబు లుపవసింప నశక్తు లగువారలు సప్తమిని అష్టమిని
నవమినిఁ ద్రిరాత్రదీక్ష పూని యర్చింపఁ గామితఫలంబులు సిద్ధించు;
నీవ్రతంబునకు శ్రీదేవ్యర్చనంబును హోమంబును గుమారీపూజ
నంబును బ్రాహ్మణభోజనంబును బూర్ణతా హేతువులై విలసిల్లు;
నీ నవరాత్ర వ్రతంబునకుఁ దుల్యం బగు వ్రతంబు మఱొండు కానము.
ధనధాన్యంబులు నాయు రారోగ్యైశ్వర్యంబులుఁ బుత్రపౌత్రాభి
వృద్ధియు నీవ్రతంబుచే సంప్రాప్తంబు లగు. ౯౭౯

తే. రాజ్య మర్థించువానికి రాజ్య మబ్బు,
విద్య యర్థించువానికి విద్య యబ్బు,
స్వర్గ మర్థించువానికి స్వర్గ మబ్బు,
మోక్ష మర్థించువానికి మోక్ష మబ్బు. ౯౮౦

క. గతజన్మంబుల నెవ రీ
వ్రత మొనరింపంగ లేదొ, వారీజనిలో
సుతహీనులు ధనహీనులు
పతిహీనలు వికలు లగుచుఁ బ్రభవింతు రిలన్. ౯౮౧

క. కోమలతర బిల్వదళ
శ్యామిశ్రిత రక్తచందనార్చనచేతం
గామేశ్వరిఁ బూజించిన
భూమీశత్వంబు వాఁడు పొందు ధ్రువముగాన్. ౧౮౨

క. హరి హర కమలజు లింద్రుఁడు
వరుణుండుఁ గుబేరుఁ డగ్ని వాయు వినుండున్
సుర లెప్పుడుఁ గొలుచుం జండిక
నను లీలా గొలువ రాదు నవరాత్రములన్ ? ౧౮౩

క. స్వాహా యనియు స్వధా యను
వ్యాహృతియుగ్మంబె యెవతె యాహ్వయములఁ దా
ద్వ్యాహృతి మును లొనరించిన
నాహారము సురలుఁ బితరు లందెదరుగదా ! ౧౮౪

క. ఏయమ్మపంపు సేయుదు
రా యయ్యలు ముగ్గు రాద్యు; లమరోరగులై
హోమసపిశాచు లెవరే
నాయంబికశక్తి లేక యమరఁ గలారే ? ౧౮౫

తే. సర్వపాపప్రణాశిని సర్వకామ
దాత్రి సుమ్మి, రాజ ! నవరాత్రవ్రతంబు;
శివ భవాని సనాతని సేవ సేయ
వలయుఁ బరభక్తి శుభములు పడయ నరుఁడు. ౧౮౬

నవరాత్రవ్రత మాహాత్మ్యము

క. విను తద్వ్రతమాహాత్మ్యము,
ధనహీనుఁడు బహుకుటుంబి ధర్మనిరతుఁ డో
వణిజుఁడు కోసలదేశం
బున నుండె సుశీలనామపుణ్యాత్ముఁడు మున్. ౧౮౭

క. బాలకు లాఁకలి కేడ్వఁగ
బాలికలుం గడుపు నిండఁ బడయక సాయం
కాలం బాతఁడు తెచ్చిన
దాలుం బిడ్డలును గుడుతు రాతనితోడన్. ౯౮౮

సీ. ఐన నాతండు సదాచారనిరతుండు
శాంతుండు ధర్మవత్సలుఁడు ఘనుఁడు
సత్యసంధుఁడు ధృతిశాలి, క్రోధ మసూయ
మద మెఱుంగని నిరామయుఁడు సముఁడు,
దేవతలను బితృదేవతలను నిత్య
మతిథుల నర్చించి యంతఁ బ్రీతిఁ
బోష్యవర్గము నెల్ల భుజియింపఁగాఁ జెట్టి
గాని భుజింపఁడు తాను మున్న,
యట్టివాఁ డొకనాఁడు సాయాహ్నవేళ
నాలుబిడ్డలు నాఁకలి కలమటింప
నోర్వక, బుభుక్షితుం డయి యొయ్య నొక్క
సద్ద్విజుం జేరి యిట్లు ప్రశ్నం బొనర్చె. ౯౮౯

క. భూదేవా! వేఁడెద నిను
నీదారిద్ర్యము తలంగు టెట్టులు? నాకున్
లేదు ధనేచ్ఛ యొకింతయు,
నీఁదంగఁ గుటుంబభరమె యెంచెద స్వామీ! ౯౯౦

క. ఆఁకలి యాఁకలి యంచును
నాకొమరుం డడిగి యడిగి, నా కేమందున్
లేకున్న గుప్పెఁ డిడఁగా,
శోకముతో వాఁడు పీటిచొప్పునఁ బడియెన్. ౯౯౧

క. బాలకుఁ బదేండ్లు నిండెడు
నోలి వివాహమ్ము చేయ నొకకాసును లే

దేలా గొనరింతును బ్రా
ల్మాలినచో దానవేళ మఱి మించవొకో! ౯౯౨

తే. ఆర్య! సర్వజ్ఞుఁడవు, కృప నానతిమ్ము,
పోష్యపోషణ సేయఁగా బోలు ధనము
మాత్రమే పొందఁ జాలెడి మార్గ మేమి,
వ్రతమొ, దానమొ, తపమొ, మంత్రమొ, జపమ్మొ? ౯౯౩

ఆ. దీనుఁడై సుశీలుఁ డీనుడు లాడంగ
విని ద్విజుండు మిగులఁ బ్రీతుఁ డగుచుఁ
బలికె, వైశ్యవర్య! భగవతీనవరాత్ర
దీక్షఁ బూను, మింత దీని కేల? ౯౯౪

క. సలుపుము భగవతిపూజలు,
సలుపుము హోమములు, శక్తిజపములు వేదం
బుల పారాయణములు, నీ
కొలఁదిగ ద్విజభోజనమ్ము కూర్పుము భక్తిన్. ౯౯౫

క. పావన మిది శోభన మఖి
లావన మిది సుఖద మిద్ది యాబ్రహ్మతృణ
శ్రీవర్ధన మిది బుధజన
భావిత మిది జ్ఞానదాత్రి వరదాత్రి యిదే. ౯౯౬

తే. రాజ్యపదవీచ్యుతుండు శ్రీరామమూర్తి
సీత నెడఁబాసి విరహవ్యథాతురుఁ డయి
చేసి నవరాత్రదీక్షఁ గిష్కింధయందుఁ
బరమభక్తి నారాధించె భగవతి మును. ౯౯౭

క. దానర్ వార్ధికి సేతువుఁ
బూనించి, దశాననుని సపుత్త్రకు సమర
క్షోణి వధించి, ధరాసుత
తో నేగి యయోధ్య నొంది ధ్రువముగ నేలెన్. ౯౯౮

తే. ఆవ్రతమహాత్మ్య మిట్లు బ్రాహ్మణుఁడు దెలుప
నైశ్యుఁ డాతనిఁ బూజించి బహువిధములఁ
బొంది యాతనికరుణ మాయాభిధాన
బీజమంత్రోత్తమంబు జపించె శ్రద్ధ. ౯౯౯

క. నవరాత్ర వ్రత మాతఁడు
సవరించెం దొమ్మి దైన సంవత్సరముల్
వివిధోపహారములతో
భువనేశీ జపవిధాన పూజా పరుఁడై. ౧౦౦౦

క. అల్ల సహాష్టమి జగముల
తల్లి నిశీథమునఁ దోఁచి తపఁబడెడు వణి
క్కల్లజు నానావరముల
వెల్లితుఁ గావించి ధన్యవృత్తి నొనర్చెన్. ౧౦౦౧

తే. వ్యాసుఁ డిటు వల్క వ్యగ్రుఁడై యధిపుఁ డంత
రాముఁ డేరీతిఁ గోల్పోయె రాజ్యరమను
సీత, నతఁ డే వ్రతం బెట్లు చేసె, ననుచు
నడుగ, వ్యాసుండు పల్కె రామాయణంబు. ౧౦౦౨

శ్రీ రామ చరిత్రము

శా. శ్రీమంతుండు విశాలవిక్రమకలాచిత్రుం డయోధ్యాపురీ
ధాముం డిద్ధర యేలె ముందు దశరథోదంచత్త్రిలోకీప్రథా
రాముం డర్యమవంశదీపుఁ డఖిలార్యస్తుత్యకీర్తిం బ్రజా
క్షేమంభావుకుఁడై సుర క్షితిసుర స్థేమక్రియావ్యగ్రుఁడై. ౧౦౦౩

తే. అతనిపత్నులు మువ్వు, రం దగ్రమహిషి
కోసలతనూజ కనె రాము గుణనిధాను,
భరతుఁ గైకేయి వినయాభినిరతుఁ గాంచెఁ,
గవల లక్ష్మణు శత్రుఘ్నుఁ గనె సుమిత్ర. ౧౦౦౪

కం. జ్యేష్ఠుఁడు రాముఁడు గుణగ
రిష్ఠుండై దశరథునకుఁ బ్రేష్ఠుం డయ్యెన్,
నిష్ఠం గొల్వఁ గనిష్ఠులు
స్నేష్ఠం బగు మతుల రాము శ్రేష్ఠుం డనుచున్. ౧౦౦౫

కం. భాగ్యం బన నల దశరథ
భోగ్యం బన నొప్పె నెల్ల పుత్త్రులు సముఁడై
యోగ్యత శీలాకృతి సౌ
భాగ్యంబులఁ బెంపుఁ బొంద వయసుకుఁ దోడై. ౧౦౦౬

ఉ. నెమ్మిఁ బొనర్చు వేళ నుపనీతులఁ జేసిన, వేదముల్ తదం
గమ్ములు నేర్చి, వారును గణింగిరి చెప్పికొనంగఁ జూపవే
ద, మ్మది మున్ను దాఁచిన నిధానము సంస్మృతిఁ బాఱినంతఁ బ్రా
ప్త మ్మగు స్వస్వమట్లు నయి వారల కబ్బె దృఢంబుగా నెసన్.

కం. షోడశమానాబ్దంబుల
యీడున రాముండు తండ్రి కిష్టుఁ డగు నెడన్
వేఁడెను విశ్వామిత్రుఁడు
తోడంపఁగ రాము యజ్ఞధూర్వహణమునన్. ౧౦౦౮

చ. జనకుఁడు పంప రాముఁడు భుజంబునఁ బూనిచి విల్లుబాణముల్
ఘన కరవాల శూల పరిఘ ప్రముఖాయుధపాళి, వీరశో
భన మగు చెల్వు గూర్చ ముఖపద్మముపైఁ బడు కాకపక్షముల్
బొనుపుచుఁ బాణిపద్మమునఁజూపరు చొక్కఁ బయాన మయ్యెఁదాన్.

ఆ. అతని ననుగమించె ననుజుండు లక్ష్మణుం,
డట్లు వారు మౌని నంటి యరుగ
యజ్ఞపురుషు నంటి హరిహరు లరిగెడు
పోల్కి దర్శనంబు పుణ్య మయ్యె. ౧౦౧౦

కం. సరయూ దక్షిణతటమున
నరుగంగా వారు యోజనార్ధము మేరన్

భరితాదరమునఁ గౌశికుఁ
డరయుచు, రామా! జలంబు లంటుము, యనియెన్. ౧౦౧౨

చ. జలములు తాఁకి రాఘవుఁడు శౌచమనోహరకాంతిమూర్తియై
నిలిచినఁ గౌశికుండు గని, నీ కిదె యిత్తు ననూనమైన వి
ద్యలఁ గొనుమా, బలాతిబల లన్నవి జ్ఞానకళాజనిత్రులై
పొలుచు నివే, త్వదీయమతిఁ బూను ననేకమహోజ్జ్వలాకృతుల్.

తే. అనుచు నజసుత లైన విద్యాద్వయంబు
రామునకు నీయ వాఁ డభిరాముఁ డయ్యె
మేషగతుఁ డైన తిగ్మరశ్మియునుబోలె
సాంద్ర శారద పూర్ణిమా చంద్రుఁ డఁటులు. ౧౦౧౩

క. కుశికసుతుకథలు వించుం
గుశశయ్యలఁ బవ్వళించి కూర్కిరి నా రా
నిశ సరయూతటసైకత
విశదస్థలి నంత మౌని వేఁకువవేళన్. ౧౦౧౪

క. లేవయ్యా కౌసల్యా
దేవీప్రజ! పూర్వసంధ్య తివిరెడి, రామా!
దైవం బగు నాహ్నికవిధి
సేవింపఁగ వేళ్, పురుషసింహామ! లేరా! ౧౦౧౫

తే. అనుచు లేపంగ రామలక్ష్మణులు లేచి,
స్నాతులుఁ గృతోదకులను నై, సలిపి పరమ
మంత్రజప, మాహ్నికంబులు మహితరీతిఁ
దీర్చి, ప్రణమిల్లి రా మౌనితిలకమునకు. ౧౦౧౬

క. సరయూ గంగా సంగమ
పరిసరముల కరిగి నాఁడు పరమప్రీత్యా
దరమునఁ గామాశ్రమముని
వరు లొసఁగినయతిథిపూజ వడసిరి వారల్. ౧౦౧౭

తే. వేగఁగా మఱి మఱునాఁడు విమలగాంగ
వారి సుస్నాతులై హుతవహ్ను లగుచు
నుడుపమున మువ్వురుం గంగ నుత్తరించి
కాంచి రలతాటకాఘోరగహనభూమి. ౧౦౧౭

క. ఝిల్లీనాదము శ్వాపద
వేల్లిత భైరవరవంబు విహగారభటీ
కల్లోలము దుర్గమతరు
వల్లీ వల్మీక ఘనము వనముం దానిన్. ౧౦౧౮

ఉ. చూపుచు నా కుమారులకు సూరివరేణ్యుఁడు పల్కె, రామచం
ద్రా! పని గల్గె నీయెడఁ, బురాసమయంబున నీప్రదేశ మెం
తో పరిశోషకారి యయి యుండు, జనంబులు సందడించు రెం
డౌ పురరాజముల్ వెలయ, నక్కట! నిర్జన మయ్యె నేఁ డిటుల్.

ఉ. ఈయెడఁ దాటకాఖ్య వసియించెడు, యక్షిణి ఘోరరూప నా
గాయుతసత్త్వ సుందుసతి, యల్ల యగస్త్యమునీంద్రశప్తయై
యాయతరాక్షసీ తను గుణాయతులం గని పూరుషాదియై
పాయక సంచరించి యిటఁ బారణ సేయు సమస్తసత్త్వముల్.

క. మారీచుఁడు దీనికొడుకు
దారుణచరితుండు బలమదక్రముఁ డుండున్
పే రిద్ద రిందుఁ జేయని
ఘోరంబులు లే, వొనర్తు గోవిప్రవధల్. ౧౦౨౨

ఉ. దీనిని, నీవుగాక, కడతేర్ప సమర్థుని ముజ్జగంబులం
గానము, సర్వభూతలయకారిణి దీనిఁ బ్రజావనాదృతిం
బూని, సమస్తగోభరముఁ బూని, ధరామరరక్షణవ్రతం
బూని, వధింపు, శంక లవ మొందక స్త్రీవధ యంచు, ధర్మ్యమున్.

ఉ. నావుడు రామచంద్రుఁడు వినమ్రత ని ట్లను, మౌనిచంద్ర! న
న్నీ వెనువెంటఁ బంపుతఱి నీపను లెల్లఁ బొనర్పునట్టు లు

ర్షివిభుఁ డానతిచ్చె గురువిప్రులసన్నిధిఁ, దండ్రియాజ్ఞ వి
శ్వావసుతా భవాదృశులయాజ్ఞ సమానము, బ్రహ్మవాదనా !

శా. అంచున్ మౌనికి మ్రొక్కి రాఘవుఁడు సాష్టాంగంబుగా, లేచి, చేఁ
గొంచుం జాపము మేరుసారమును, దత్కోటిగుణం బూన్చి, పూ
రించెన్ రోదసిఁ, దద్గుణారవముతోఁ బ్రీతిన్ బుధుల్ పొంగఁగాఁ
జంచద్భీతిఁ గలంగి దుర్జనులయిచ్చల్ తూలి కంపింపఁగా. ౧౦౨౫

క. ఆ వింతయగు భయంకర
రావము చెవిఁ జేరినంత రక్కసి, యెవఁ డో
రా యీఁ డని యార్చుచుఁ గ్రో
ధావిల యయి వారిపై నహంకృతిఁ గవిసెన్. ౧౦౨౬

క. మాయాయుద్ధవిశారద
యై యక్షిణి వారికన్నులఁగపడకుండన్
బూయుచు దిక్కులు ధూళిన్
గో యసిపై ఱాలవాన కురియుచుఁ దాఁకెన్. ౧౦౨౭

క. హుంకారమ్మున ముని తడ
హాంకారము మాన్చి, రామ, స్వస్తి యనుచు ని
మ్యోంకృతి చేసిన, రాముం
డంకించె శరంబు లాఁగి యాకర్ణముగాన్. ౧౦౨౮

క. బలమై రామశరం బతి
బలమై యశనిప్రపాతబలమై యత్యు
జ్జ్వలమై తాటకహృదయవి
దలనం బొనరించె నాటి తత్క్షణమాత్రన్. ౧౦౨౯

క. సురసంఘంబులు సిద్ధులుఁ
గురియించిరి పూలజల్లు కూరిమి మీఱన్
వరమౌను లెల్ల సాధు
స్వరములు పరగించి రామపరులై రెలమిన్. ౧౦౩౦

తే. కౌశికుఁడు ప్రీతుఁడై తాటకావధమున,
రామున కొసంగె సకలాస్త్రరాజములను,
నంతఁ దనయాశ్రమముఁ జేరి యందు యజ్ఞ
దీక్షితుం డయ్యె, శ్రీరామ రక్ష యనుచు. ౧౦౩౧

శా. సావిత్రీపరమంత్రదక్షు డగు విశ్వామిత్రుయాగంబు శ్రీ
దేవీమూర్తిఁ ద్రిమూర్తమై యెసఁగె, ఋత్విక్సంప్రయుక్తశ్రుతి
శ్రీవిన్యాసముతోడ, నాహుతులతోఁ జెల్వొందు స్వాహాస్వధా
శ్రీ విద్యోతితహవ్యవాహకళతోఁ, శ్రీరామసంరక్షతోఁ. ౧౦౩౨

క. శ్రీరాముఁడు సుమిత్ర కు
మారుఁడుఁ బేర్ధనువు లూని మఖముం గావన్
మారీచుండు సుబాహుఁడు
ఘోరాసురబలముతోడఁ గూడిరి చెఱుపన్. ౧౦౩౩

క. దూరంబుననే యది గని
శ్రీరాముఁడు శరము దిగిచి దృఢముగ నేయన్
మారీచునిఁ ద్రోపాడుచు
వారాన్నిధిమధ్యమందుఁ బడ నేసె నృపా! ౧౦౩౪

క. ఆలోన సుబాహుం డా
భీలతఁ గవియంగఁ జూచి, పేర్చినరుషతోఁ
గోలన్ రాముఁడు హృదయము
కీలించిన, వాఁడు పడియెఁ గృత్తతరుగతిన్. ౧౦౩౫

క. తఱచై రక్కసిమూఁకలు
తెఱలంగా, లక్ష్మణుండు తిగ్మశరములన్
నఱకుచు వారల నందఱఁ
బఱపెన్ యమసదనమునకు వడి నతిథులుగాన్. ౧౦౩౬

క. సవనము లెస్సగఁ దీరిచి
యవభృథసుస్నాతుఁ డైన యమ్మునిచంద్రున్

సవినయముగ ప్రొక్కిన రా
ఘవులం దీవించె నతఁడు కదిసి ప్రీతిన్. ౧౦౩౭

క. మఱి యేమి యాజ్ఞ యన నా
మఱునాఁడే జనకనృపునిమఖము గనంగా
నఱుగుద మచ్చోఁ గన నగు
నరు దగు శివధను వటంచు నా ముని పలికెన్. ౧౦౩౮

తే. పుణ్యకథ లాలకించుచుఁ బోవ వారు
కౌశికుం దొట్టి మౌనిపుంగవులఁ గూడి
గౌతమాశ్రమవీథి రాఘవుఁ డహల్య
స్వస్థ నొనరించె శాపపాపములవలన. ౧౦౩౯

తే. అటఁ గదలి వారు వైదేహునధ్వరంబు
గనిరి, బహుదేశభూసురకలితవేద
సుస్వరము, మౌనిసమ్మర్దశోభ, మధిక
వైభవము, నమందానందవాదనమ్ము. ౧౦౪౦

తే. గాధిజునిరాక విని, మిథిలాధినాథుఁ
డెదురు సని, యర్ఘ్యపాద్యాదు లిచ్చి, పూజ
సలిపి, ధన్యవాద మొనర్చి, తెలుపు మనియె
రాకకుం గత మా కుమారులచూపు. ౧౦౪౧

క. నావుడు విశ్వామిత్రుం
డీవిధమున మారుపల్కె, నీకొమరుఁడు రా
జీవాక్షుఁడు రాముఁడు, యమ
జ్ఞావన మొనరించి కూర్చె నధికప్రియమున్. ౧౦౪౨

క. చూపుము వీరికి శాంభవ
చాపం, బీపనియు పూని చనుదెంచితి, రా
జా! పుత్త్రులు దశరథకుల
దీపకులై పొల్చువారు తేజస్స్ఫూర్తిన్. ౧౦౪౩

సీ. జనకుండు శ్రీరామునకు దాపసత్కథ యెల్ల
వినిపించె నీరీతి విస్తరముగ;
నిమినుండి యీజనకనృపుల మహాహ్రస్వంపు
దేవరాతాఖ్యుండు తేజరిల్లె;
నతనిహస్తములందు న్యాస మొనర్చె స్వ
యమ్ముగా నీ మహాశివుండు;
క్షేత్రంబు దున్న నీ సీత యనఁగ నొప్పు
లాంగలంబునఁ బుట్టె లక్షణాంగి;
యది యయోనిజ కావున నర్హ మనుచు
వీర్యశుల్కంబు దానికై విహిత మయ్యె;
నెందఱో క్షత్రియులు వచ్చి, యింత యెత్త
లేర! మఱి యేడఁ దద్ధనుఃపూరణంబు! ౧౦౬౫

క. పూర్వము దక్షాధ్వరమున
శర్వునకున్ భాగ మీక సర్వముఁ దానే
గీర్వాణులు గొనఁగాఁ ద
ద్గర్వముఁ దూలింప నిద్ది కల్పింపఁబడెన్. ౧౦౬౬

క. మఱునాఁడు తేరఁ బంపఁగ
హరకార్ముకవరము పేర్మి నాయతభుజులై
నను నైదు వేలు కదలిరి
పురిలోనికి జనకభూమిపుని యానతినై. ౧౦౬౭

క. ఎనిమిదిచక్రంబులతోఁ
దనరెడు నొక యినుపపెట్టె ధను వుండఁగ దా
నిని గంధమాల్యభూషిత
మొనరిచి మఖశాలఁ గడకె నుంచిరి వారల్. ౧౦౬౮

శా. ఆమంజూషను జూపి మైథిలుఁడు, దేవా! దీని దేవాదులే
నా మోపెట్టఁగ లేర, మర్త్యులకు సాధ్యం బౌఁ దదారోపణం

జేమాన్కిక్? శరయోజనం జెటుల నౌ? నింకన్ సరిన్ వేసనం
జేసరా? శోలన మెట్టు? లైనఁ గననిమ్మా వీరి నీచాపమున్. ౧౦౪౮

వ. అని పలికిన, ౧౦౪౯

క. జనకునివిశదాక్షరములు
విని విశ్వామిత్రుఁ డనియె బిడ్డా! రామా!
కను ధను, వనఁ రాముఁడుఁ జి
వ్వున మంజూషఁ దెఱచి ధనువున్ స్పృశియించెన్. ౧౦౫౦

క. ముట్టుచుఁ బలికెను, ధను విదె
ముట్టితి మఱి శోలనంబుఁ బూరణమును జే
పట్టఁగ సెలవో? యన ముని
రా ట్టిచ్చె ననుజ్ఞ జనకరాట్టు నవు నన్. ౧౦౫౧

చ. జనకుఁడు యజ్ఞవాటిఁ గల సర్వనృసింహులుఁ జూచుచుండ మో
హనగతి రామచంద్రుఁడు శివాత్మధను స్సవలీలఁ జేత నె
త్తెను, దివినుండి దేవతలు తేజి కనుంగొని కావుమో జనా
ర్దన, యన, సిద్ధసాధ్యులు తథాస్తు తథా స్తని స్వస్తి చెప్పఁగాన్.

క. దైవతశిక్షకుఁగా హర
భావితమై పుట్టి గన్న బలువి ల్లది లో
కావనకృతావతారుఁడు
శ్రీవిభుఁ డప్పు డెక్కువెట్టె వ్రేల్మిడిఁ ద్రుటిలో. ౧౦౫౩

క. ఆరోపించి యతం డా
పూరించెడులోన దిశలు బూరటిలంగా
దారుణనాదము చేయుచు
బోరన నది విఱిగె రెండు ముక్కలు గాఁగన్. ౧౦౫౪

క. కొండయె విఱిగినదో, భూ
మండలమే వ్రస్సెనో? కో, మఱి కాదేఁ బై

నుండి పడెనో పిడుగే, కా
కొండే నీ ప్రేమ సీత కలుగునో కోర్కె యంచున్. ౧౦౫౫

తే. జనకుఁడును రఘుపుత్త్రులు మునియుఁ గాక
తక్కుజన మెల్ల మోహవిత్రస్త మయ్యె;
నందఱుం దేటినంతఁ బ్రీతాత్ముఁ డగుచు
మునికి దోసిలి మొగ్గి యిట్లనె జనకుఁడు. ౧౦౫౬

క. స్వామీ! దశరథరాముని
సామర్థ్యము తెలిసెఁ, గొలువ సాధ్యము కా దూ
హామేయ మతర్క్యము ని
స్సీమం బద్భుతము, వీరసింహుఁ డితఁడె వో. ౧౦౫౭

క. మా సీత యిట్టి రాముని
తో సంయోగమునఁ జేసి తుల లేని యశ
స్సీ సత్కులమున కలరుచు,
నేసందేహంబు లేద యిందు, ధ్రువంబౌ. ౧౦౫౮

క. ప్రాణములకంటె నిది బహు
మానిత, రామునకు వీర్యమానప్రాప్త
దీని నొసంగెద దశరథు
నానయనమునకు మునీంద్ర! యానతి యీవే! ౧౦౫౯

తే. కౌశికుఁడు నల్లె యన జనకప్రభుండు
శీఘ్రగమనుల దూతలఁ జెప్పి పుచ్చ,
వా రయోధ్యను జేరి సభాగతుఁ డగు
దశరథున కెల్లకథయు విస్తరశుభోక్తి. ౧౦౬౦

తే. ఎఱుక సేయంగ నతఁడుఁ బ్రహృష్టుఁ డగుచు,
బాధ మంచు వసిష్ఠుండు వామదేవుఁ
డఖిలమంత్రులుఁ దద్యాత్ర కనుమతింప,
వెడలె మిథిలకు హానులు నడువ ముందు. ౧౦౬౧

క. భరతుఁడు శత్రుఘ్నుం డనఁ
బురుషోత్తము లున్నవారు పుత్త్రులు మఱి యా
శరభులు వా రిరువురకై
వరియింతుఁ గుశధ్వజేంద్రవరపుత్త్రికలన్. ౧౦౬౯

క. విని కృతకృత్యుఁడ ధన్యుఁడ
ననుకూలము బాంధవం బటంచును హర్షం
బున ననుమతించి జనకుఁడు
పనిచెం గళ్యాణమంటపంబులు కూర్పన్. ౧౦౭౦

క. ధన్యుండు శతానందుఁడు,
ధన్యుండు వసిష్ఠుఁ డాది దంపతులకు నా
కన్యాదానగ్రహణము
లన్యోన్య మొనర్చి రప్పు డధికప్రౌఢిన్. ౧౦౭౧

క. లౌకిక వైదిక విభవ
ప్రాకట కల్యాణ మంటపంబున మానుల్
భూకాంతులుఁ జూడఁగ సీ
తాకల్యాణంబు పుణ్యతరమై యొప్పెన్. ౧౦౭౨

తే. సర్వభూషణభూషితఁ జారురూప
సీత రామాభిముఖముగఁ జేర్చి, యెదుర
వహ్ని వెలుఁగఁ బ్రదక్షిణావర్తశిఖల
ననియెఁ గౌసల్యకొడుకుతో జనకుఁ డిట్టులు. ౧౦౭౩

క. ఇది సీత నా కుమారిక,
వదలక నిను ఛాయవోలెఁ బత్నీవ్రతముం
బదిల మొనర్చు, గ్రహింపుము,
కదియింపుము పాణి నీకుఁ గళ్యాణ మగున్. ౧౦౭౪

మ. అనుచున్, జానకి మంత్రపూతజలధారామోచనప్రక్రియన్
జనకక్ష్మావిభుఁ డీయ దేవమునిరాట్సంఘోచ్చరత్సాధువా

క. వారలు మిథిలకు జేరఁగ
శ్రీరమ్యం బయ్యె మహానిసింహులకుశల
ప్రారంభసంగతోక్తులు
నారాఘవ జనక సౌహృదాలాపములన్. ౧౦౬౩

మ. జనకవిభుండు తాఁ జలుపుజన్నము పూర్తిగ నొనర్చి సన్నుతుఁడై
యనుజుఁ గుశధ్వజుం బిలువ నంపి యమాత్యు సుదామనాభిధుం
బనిచి సభాంగణంబునకు వైభవ మొప్ప నజాత్మజాతు ర
మ్మన నతఁడున్ ఋషీశ్వరుల నాప్తుల మంత్రులఁ గూడి వచ్చెఁదాన్.

ఉ. అరుదుగ నంతటన్ దశరథాధిపుఁ గోర్కె మెయిన్ వసిష్ఠుఁ డె
ల్లరు వినఁ బల్కె రాఘవకులక్రమ మంతయు బ్రహ్మ యాది యా
వఱకును, రామలక్ష్మణవివాహనిమిత్తము వానికన్యలన్
వరణ మొనర్చె మైథిలు, సభాసదు లందఱు మెచ్చి యౌ ననన్.

మ. జనకుం డంత నిబద్ధపాణి యయి స్వచ్ఛప్రాభవోక్తిన్ వచిం
చెను, గన్యావరదాత యాత్మకుల మాసీమంబు వర్ణింపఁగో
లును నిత్యంబుఁ గులీనమార్గ మవ్విటన్ రూపించు నంచుం గడం
గెను వంశక్రమ మెల్ల నా నిమి మొదల్ కీర్తింపఁగా ధర్మ్యమున్.

వ. అనంతరంబ విదేహుండు— ౧౦౬౭

క. సీతను రామున కిచ్చెద
నాతం డది విల్లుపణజయంబున గెల్చెన్
బ్రీతిగ నూర్మిళ దానము
సేతున్ లక్ష్మణున కిట్లు చేతుం జేతున్. ౧౦౬౮

క. అది విని విశ్వామిత్రుఁడు
ముదితుండై పల్కెఁ, బరమపుణ్యకులంబుల్
సదృశము లిక్ష్వాకులదియు
విదేహులది యట్లు గాన వేడుక యయ్యెన్. ౧౦౬౯

క. భరతుఁడు శత్రుఘ్నుం డనఁ
బురుషోత్తము లున్నవారు పుత్త్రులు మఱి యా
శైరథులు వా రిరువురకై
వరియింతుఁ గుశధ్వజేంద్రువరపుత్త్రికలన్. ౧౦౬౯

క. విని కృతకృత్యుఁడ ధన్యుఁడ
ననురూపము బాంధవం బటంచును హర్షం
బున ననుమతించి జనకుఁడు
పనిచెం గళ్యాణమంటపంబులు కరొప్పన్. ౧౦౭౦

క. ధన్యుండు శతానందుఁడు,
ధన్యుండు వసిష్ఠుఁ డాది దంపతులకు నా
కన్యాదానగ్రహణము
లన్యోన్య మొనర్చి రప్పు డధికప్రౌఢిన్. ౧౦౭౧

క. లౌకిక వైదిక విభవ
ప్రాకట కల్యాణ మంటపంబున మౌనుల్
నాకాంతులుఁ జూడఁగ సీ
తాకల్యాణంబు పుణ్యతరమై యొప్పెన్. ౧౦౭౨

తే. సర్వభూషణభూషితఁ జారురూప
సీత రామాభిముఖముగఁ జేర్చి, యెదుర
వహ్ని వెలుఁగఁ బ్రదక్షిణావర్తశిఖల
ననియెఁ గౌసల్యకొడుకుతో జనకుఁ డిటులు. ౧౦౭౩

క. ఇది సీత నా కుమారిక,
వదలక నిను ఛాయవోలెఁ బత్నివ్రతమున్
బదిల మొనర్చు, గ్రహింపుము,
కదియింపుము పాణి నీకుఁ గళ్యాణ మగున్. ౧౦౭౪

మ. అనుచున్, జానకి మంత్రపూతజలధారామోచనప్రక్రియన్
జనకక్ష్మావిభుఁ డీయ దేవమునిరాట్సంఘోచ్చరత్సాధువా

దన ముప్పొంగెను దేవదుందుభులమ్రోఁతల్ పిక్కటిల్లెన్ జెలం
గె నమోఘం బయి పూలవాన, వెలసెన్ గీర్వాణలాస్యంబులున్.

సీ. అంతట వసుసగా నాత్మజ నూర్మిళ
పాణిని లక్ష్మణుపాణి నుంచె,
మాండవ్య భరతునిపాణిలో నుంచియు,
శ్రుతకీర్తి నుంచి శత్రుఘ్నుపాణి.
జనకుండు పల్కె, సజ్జను లౌచు మీ రెల్లఁ
బడతులతోడ సద్వ్రతులు గండు,
వారు నాలించి తత్పాణులు గ్రహియించి
స్వీయపాణులలో, వసిష్ఠునాజ్ఞ.
దంపతులు నల్వు రపుడు ప్రదక్షిణంబు
సలిపి రగ్నికి వేదికి జనకునకును,
ఋషుల, కాయెడ దివిఁ బుష్పవృష్టి కురిసె,
దివ్యదుందుభిగీతవాదిత్ర మెసఁగె. ౧౦౭౬

క. వారల విశ్వామిత్రుఁడు
పూరించి శుభాశిషముల భూరిముదం బే
పారఁగ నుత్తర శైల
శ్రీరమ్యవనమ్ముఁ జేరె శ్రీయోగేచ్ఛన్. ౧౦౭౭

తే. జనకునియనుజ్ఞ దశరథక్ష్మావిభుండు
కదలఁ బురి కేగ, జనకుఁడు కనకరత్న
భూషణాంబర దాస దాసీసహస్ర
మాదిగా నిచ్చె హెచ్చు కన్యాధనంబు. ౧౦౭౮

క. కదలెను దశరథభూపుఁడు
పొదలెడి హర్షమున మునులు ముందు నడువఁగాఁ,
గదిసి నడువఁ జతురంగము,
లుదితప్రభ వారు పోవ నొక్కెడ దారిన్. ౧౦౭౯

క. బ్రహ్మ క్షత్రియ తేజోం
జిహ్మాగుఁ డగు పరశురామ శివగురుఁ డెదురై
బ్రాహ్మము వదలక రామ
బ్రహ్మంబున క్షాత్రశక్తిపాత మొనర్చెన్. ౧౨౮౦

క. మంగళవాద్యరవంబులు
సంగత లాజాడి సుమంగళారాత్రికముల్
మంగళకవిగీతములు నె
డంగుగ సాకేతపురిం జెలంగిరి వారల్. ౧౨౮౧

సీ. పదిరెం డేండ్లు సమస్తభోగములు దైవారంగ వైదేహి స
మ్మదలీలం జరియించె రాముఁ డఖిలామ్రపౌరః ప్రశంసింపఁగా,
ఇది శ్రీదేవి స్వయమ్మునగా మముఁ గటాక్షింపంగ సీమూర్తిఁ గో
న్నది యంచుం బొగడం గుముల్ పురజనం బాబాలగోపాలమున్.

చ. ప్రకృతుల కిష్టుఁడై తనకుఁ బ్రాణసమానుఁడు బంధుమిత్రపా
లికిఁ గడుఁ గూర్పువాఁ డయి, కడింది మగండు నశేషశాస్త్రసే
వకుఁడు మనోజ్ఞగాత్రుఁ డయి భాసిలు రాజకుమారు రాజ్యల
క్ష్మికి నభిషిక్తుఁ జేయఁ దలఁచెన్ మదిఁ బంక్తిరథుండు నెమ్మిగాన్.

క. రామాభిషేకయత్నం
బా మూల మెఱింగి కైక యర్థించెఁ బతిన్
దా మున్ను గొన్న వరములు
శ్రీ మీఱఁగఁ దీర్పవేళ చేరె నటంచున్. ౧౨౮౪

ఆ. పదియు నాలు గేండ్లు ప్రవ్రజింపఁగ రాము
భరతుఁ జేయ రాజ్యపట్టభద్రుఁ,
గైక వేఁడ భూమికాంతుండు, హా రామ!
యనుచు నేల వ్రాలె నవశుఁ డగుచు. ౧౨౮౫

క. కదియు నభిషేకవేళను
గదలంగా జనకునాజ్ఞఁ గాంక్షించుచు న

మ్మోదమున రామకుమారుఁడు
సుదర్శనాకారుఁ డెదురు చూచుచు నుండెన్. ౧౦౮౬

వ. అట్టియెడం గైకపనుపున సుమంత్రుం డరుగుదెంచి శ్రీరాము నామె
మందిరంబునకు ర మ్మన, మహాప్రసాదం బని కదలి యందు వివ
శుండై యున్న నిజజనకుం గాంచి రాముం డి ట్లనియె. ౧౦౮౭

ఉ. ఏమిది తండ్రి! నన్నుఁ గని యింతయుఁ బల్కవు, క్రొత్త యయ్యె శ్రీ
రామ యటంచుఁ బిల్వ వభిరామవిధంబున, నాపొనర్చుత
ప్పేమిటి? సీతచే నయినదే మఱి లోపము? తెల్పు వేఁడెదన్,
శ్రీమహనీయ! యప్రియము చేసెనె శత్రుఁడు, వానిఁ జెండెదన్.

క. ఎన్ని వచించిన రాముఁడు,
క న్నెత్తఁడు దశరథుండు కాంచఁగఁ, బలుకం
బన్నఁడు పెదవు లొకించుక,
స్విన్నాసన మవలఁ ద్రిప్పివేయును జడతన్. ౧౦౮౯

క. కారణ మెఱుఁగక వెలవెలఁ
బాఱెడి శ్రీరామచంద్రువంకన్ వికృతా
కారం బగు నెలనగవు ప్ర
సారించుచుఁ గైక పలికె సస్ఫుటఫణితిన్. ౧౦౯౦

శా. రామా! యీయెడ దాఁచ నేమిటికి? శ్రీరాజేంద్రుఁ డెన్నాళ్ళనాఁ
డో మా కిచ్చె వరద్వయంబు, దయచేయుండంచు నర్థింప నేఁ,
డేమాడ్కిం బెడమోము వెట్టి పలుకం, డేమందుఁ? నీవైనఁగా
సీ మీతండ్రిని సత్యవాక్యపదవీనిష్ఠం బ్రతిష్ఠింపవే! ౧౦౯౧

క. పదునాలు గేండ్లు కానన
పదవికి నినుఁ బ్రవజించి భరతుని రాట్ఛ్రీ
పదవికి నభిషిక్తునిఁగా
నొదవింపఁగ వేఁడినార మోయి కుమారా! ౧౦౯౨

క. రాముఁ డనె ప్రమ్రొక్కి కైకకు
నీమాత్రంబునకె యాజ్ఞ యీవలెనె సుమల్!
నీమాటమేర చాలదె
యోమాతా! యిపుడ దండకోర్వికిఁ బోదున్. ౧౦౯౩

ఆ. అనుచు వెడలి రాముఁ డాయితం బగునెడ
నతని ననుగమింప నాజ్ఞ గొనియె
సాధ్వి సీత, మఱియు సౌమిత్రి వెనువెంటఁ
జనియె రామవిభుఁడు సమ్మతింప. ౧౦౯౪

ఉ. ఆయెడ రామమాతయు నిజాత్మజుమంగళ మర్థిఁ గోరి యా
త్మాయతనంబునందు శుచియై పరదేవత సర్వదైవత
ధ్యేయను సర్వమంగళ నధిష్ఠితఁ జేసి సుమేరుశృంగమ
ధ్యాయతతుంగపీఠమున నర్చ యొనర్చుచు నుండె భక్తితోన్.

ఉ. తల్లినిఁ జేరి రాముఁడు ప్రదక్షిణపూర్వక మంబపాదసం
ఫుల్లసరోజపీఠి శిరముం గదియించి యెఱింగి భక్తి, నేఁ
డెల్లియొ మళ్ళి వచ్చు తెఱఁగే తనయే గడి దండకాటవీ
సల్లపనంబుతో నెల వొసంగఁగ వేఁడె సుశాంతవైఖరిన్. ౧౦౯౬

తే. అంత నెఱిఁగి సమస్తంబుఁ గొంత తడవు
కైక దూషించి యొకకొంత కాంతుఁ బదరి
కొడుకువెంట నడవి కేగఁ గోర, రాముఁ
డామె వారించె సతిధర్మ మచ్చుపఱచి. ౧౦౯౭

తే. మంగళవ్రతదీక్షా శుభాంగి యామె
మంగళాభిముఖ యయి సర్వాంగరక్ష
తీర్చి యాశీఃపరంపర కూర్చె నిట్టు
లాత్మజున కందు మునులు తథాస్తనంగ. ౧౦౯౮

ఉ. మంగళ మేది దైవతనమస్కృతుఁ డైన సహస్రనేత్రుచే
సంగత మయ్యె వృత్రహరసంగరవేళ, సుపర్ణమూర్తికిన్

మంగళ మేది యా సుమిత్రమాత రొనర్చె సుధాభిలాష, నా
మంగళమే సదా నినుఁ గుమారక! కావునుగాత, రాఘవా!

మ. అమృతోత్పాదనవేళ దైత్యకులసంహారార్థమై వజ్రికిన్
సముపార్జిం జెడి మంగళం, బదితిచే సంప్రేషితంబై, త్రివి
క్రమముల్ వ్రాసిన విష్ణుదేవునకు సంప్రాప్తించె నేమంగళం,
బమరుం గాక వి నీకు నెల్లపుడు భద్రాపాదులై, రాఘవా! ౧౧౧౨

క. ఋతువులు సాగరములు ద్వీ
పతతియు వేదములు లోకపాలియు దిశలున్
సతతము శుభమంగళ స
మ్మతి నీకుం గూర్చుఁగాత మంగళశతముల్. ౧౧౧౩

వ. ఇట్లు సర్వమంగళాభిముఖయై ప్రియకుమారు నాశీర్వదించి మఱియు,

తే. దేవనిర్మాల్యవస్తువుల్ తీర్చి నుదుట,
రామునకు గంధముల్ వ్రాసి రక్ష గూర్చి
గామ్యకరణౌషధి విశల్యాకరణిచేత,
జనని కౌసల్య తన్మంత్రజప మొనర్చె. ౧౧౧౪

మ. మఱియున్ వంగి శిరంబు మూర్కొనుచు రామాంకస్థ మారాముఁ దా
నురమందుం గదియించి పల్కె, నిట రమ్మోయీ కృతార్థుండవై
మరలన్ రోగము నొప్పి లేక మరి, ప్రేమన్ సీతతోఁ గూడి బం
ధురసింహాసనభద్రశోభితునిఁ గాంతుంగాక నిన్ రాఘవా! ౧౧౧౫

క. మాతృకృత స్వస్త్యయన
ద్యోతితుఁడై రాముఁ డంతఁ దూర్ణగతిన్ స్వీ
యాతతమందిరగతుఁడై
స్ఫీతమతిన్ భూమిసురులఁ బిలువంబంచెన్. ౧౧౧౬

ఉ. అందు వసిష్ఠపుత్త్రుని సుయజ్ఞునిఁ బిల్వఁగఁ బంపి ముందుగా
వందన మాచరించి భయభక్తుల నర్పణ చేసె వానికిన్

సుంపనస్రంబులుల్ కటక కుండల హారము లాది భూష లా
ష్టం బగు రత్నసంచయము భాసురశయ్యలుఁ గుంజరావళుల్.

తే. వెండియుం గౌశికు నగస్త్య విప్రవరులఁ
బిలిచి దానం బొనర్చె వారలకుఁ బ్రీతిఁ
బసిఁడి వెండియు మణులు గోవ్రజ మనేక
దాసదాసీజనంబు వస్త్రములు ధనము. ౧౧౦౮

క. అపరిమితద్రవ్యముఁ దన
యుపజీవులు తృప్తి నొడఁగ నొసఁగి, యితరముల్
గృపణులకు బాలవృద్ధుల
కపార వేదమహీసురుల కర్పణచేసెన్. ౧౧౦౯

ఉ. ఆయెడ నుండు గార్గ్యుఁడు ధరామరుఁ డొక్కఁడు పింగళుం డర
ణ్యాయితభూమిలోనఁ ద్రిజటాఖ్యుఁడు, నిత్యము నుంఛవృత్తి నే
చాయనొ జీవముం గడపుఁ జాలులు దున్నుచు లాంగలంబుతోఁ
ద్రోయుచు ఫాలముం జెమటఁ దోఁగుచు గుద్దలిఁ జేతఁ బట్టుచున్.

వ. తద్వృద్ధతపస్వికిఁ దరుణవయస్కయు బహుపుత్త్రవతియు నగు సాధ్వి
ధర్మపత్ని యుండు; నాయిల్లాలె యిల్లంతయు నెట్లో సవరించు
కొనుచు, దారిద్ర్యాభిపీడిత యయి వగచుచు సంసారబాధ పట్టించు
కొనని నిజనాథుం గాంచి యిట్లనియె. ౧౧౧౦

క. ఆలింపు పలుకు నాయది
ఫాలము కుద్దాల మిట్లు పట్టుటకైనం
జాలించి బయలు దేరుము
చూడఁగ ధర్మజ్ఞు దానశూరున్ రామున్. ౧౧౧౧

తే. పడఁతివాక్యంబు లాలించి బ్రాహ్మణుండు
కప్పికొనఁ గాని యొక శాటి కప్పి మీఁద
బయలువెడలెను దశరథపార్థివాత్మ
జాతుమందిర ముందునాచాయఁ బట్టి. ౧౧౧౨

క. భృగ్వాంగిరస్సమద్యుతి
దిగ్వలయంబులు వెలుంగ ద్రిజటుఁడు నడువన్
వాఙ్మాత్రదగ్ధమును లెడలిరి
దృగ్వివరము లప్పగించి తెలి వతి క్షత్త్రల్. ౧౧౧౩

క. పంచమకక్ష్య నవక్రో
దంచితగతిఁ జేరి యచట దశరథరాముం
గాంచి కడుం బ్రీతుఁ డయి వ
చించెను ద్రిజటుండు వాని కిట్టులు నెమ్మిన్. ౧౧౧౪

క. పిల్లలు గల నిఱుపేదను
నిల్లిల్లును బిచ్చ మెత్తి యే జీవింతున్
సల్లలితయశా! నృపసుత!
చల్లని చూపునను గాంచి చన వీయఁగదే. ౧౧౧౫

వ. అట్లారుండై కుచేలుం డగు నా వృద్ధబ్రాహ్మణుండు తూలుచుఁ
దనకట్టి యూఁత గొని యెట్లో నిలుచుచుఁ దన్ను యాచింప లేక
యిట్లు వచింప విని, శ్రీరాముండు మందహాససుందరవదనారవిందుండై.

ఉ. ఆమునిఁ గాంచి ప్రీతిఁ బరిహాససమన్వితవాక్కు పల్కె, నే
నీమునుపే సమస్తమును నిచ్చితి దానము, నాలమంద లేఁ
గా మిగిలెన్ సహస్ర; మవి కట్టను నీయది యెంత దవ్వు పోఁ
గా మఱి వేయు, దంతదనుకన్ సరి గోవుల నీ కొసంగెదన్.

క. రాముని నుడి విని వడివడి
నాముని నడుమునకు శాటి నమరిచి, ప్రాణా
యామపరుం డయి విసరిన
నాముని కోల పడె సరయునావల లీలన్. ౧౧౧౭

క. వెంటనె రాముఁడు త్రిజటుని
నంటి కవుంగిలను గ్రుచ్చి, యలుగకు దేవా!

యుంటిని నవ్వులకై నీ
దంటతనం బెఱుఁగ వేఁడి, దయచూఁగదే! ౧౧౧౯

క. నా కున్న ద్రవ్య మంతయు
శ్రీకర మగు విప్రపూజచే ధన్య మగున్
నీ కోరిన యేదేనియుఁ
జేకొని రక్షింపు, నిజము చెప్పితి స్వామీ! ౧౧౨౦

తే. పత్నితోఁ గూడి త్రిజటుండు పాడియూల
మాత్రమే కొని తుష్టుఁడై మఱియు మఱియు
నాముని యొసంగె రామున కాశిషములు
ప్రీతి సుఖ బల జయ యశో బృంహణములు. ౧౧౨౧

తే. తక్క ధన మెల్ల విప్రసత్త్రముల కొసఁగి
మిత్రభృత్యులఁ జేసి సంప్రీతులుగను
నిజసతిం గూడి తండ్రిసన్నిధికి వచ్చె
మ్రొక్కెతమి రాముఁ డడవికిఁ బోవుముందు. ౧౧౨౨

క. తమ్మునితో రాముఁడు పితృ
సమ్ముఖమునఁ గట్టె సవతిజనని యొసఁగఁగా
నిమ్ముగ వల్కలములు, సీ
తమ్మ కొకటి కప్పెఁ గట్టు టది యెఱుఁగమిచేన్. ౧౧౨౩

క. శ్రీరాముం డడవికిఁ జనెఁ
దో రా లక్ష్మణుఁడు జనకదుహితయు నెమ్మిన్;
హా రామ! రామ! యంచును
జేరెం గౌసల్యా గృహము శ్రీదశరథుఁడున్. ౧౧౨౪

క. రామా రామా యని శ్రీ
రామస్మరణంబు తక్క రానీ కొండా
నేమాట నాల్క దశరథ
భూమీశుఁడు తనువు వదలెఁ బుత్రార్తుండై. ౧౧౨౫

తే. మాతులగృహంబునుండి సాకేతపురికి
భరతుఁ డనుజునితో వచ్చి వార్త లెఱిఁగి
తండ్రి కొనరించి పరలోకతర్ప విధులు
తల్లి దూఱుచు రాజత్వ మొల్లఁడయ్యె. ౧౧౨౬

ఆ. చిత్రకూటమందు శ్రీరాముఁ డుండుట
యెఱిఁగి యరిగి యన్న కెఱఁగి వేఁడెఁ
దిరిగివచ్చి రాజ్యపరిపాలనము చేయ,
నన్న యియ్యకొనక యతనిఁ బంపె. ౧౧౨౭

వ. భరతుండు శ్రీరాముపాదుకలు మహాభక్తిం దెచ్చి ప్రభుస్థానంబున నిలిపి తదనుమతి రాజ్యకార్యంబులు నిర్వర్తించుచుండె. అట శ్రీరాముండు సీతా లక్ష్మణ సమేతుండై, ౧౧౨౮

క. దండకవని మున్యాశ్రమ
మండలిఁ గాంచుచు నగస్త్యమౌని కెఱఁగ నా
తం డాదరమున వారల
నుండుం డని పంచవటికి నోజం బంపెన్. ౧౧౨౯

ఉ. చెంగట గౌతమీనది శుచిప్రవణంబునఁ బాఱఁగా శ్రవో
మంగళపాదు లైన ద్విజమాలిక లొప్ప సమిత్కుశోదకం
బుం గడు రమ్యమున్ వివిధపుష్పఫలాఢ్యము నౌ వివిక్తభూ
మిం గని పర్ణశాల యట మించినప్రీతి రచించి రత్తఱిన్. ౧౧౩౦

క. ఇచ్ఛలఁ బ్రమదంబున వా
రచ్చో నుండంగ, రావణానుజ యటకున్
వచ్చి,రఘూత్తమురూపము
మెచ్చి, యసమబాణుచేయిది మేరలు మీఱన్. ౧౧౩౧

తే. ముక్కుఁ గోయింపఁ గని క్రోధమూర్ఛితు లయి
[illegible] యెత్తివచ్చిరి రాము శిక్షించుమనిచ్చ

దైత్యులు ఖరాదు లతిబలదర్పితాత్ము
లొక్కటఁ జతుర్దశసహస్రయోధవరులు. ౧౧౩౨

క. శ్రీరాముఁడు నిజకార్ముక
ధారాధర ముక్త బాణ ధారావృష్టిన్
వారల నెల్లర నొక్కెడ
గారించుచుఁ ద్రుంచె మూఁడు గడియలలోనన్. ౧౧౩౩

ఉ. కో యని యంత శూర్పణఖ కూయిడుచున్ వెస లంకలోనికిం
బోయి దశాస్యుఁ గాంచి, తనపోకడ తెల్పక, దూషితాత్మయై
పోయితినోయి రాముఁ డను భూపకుమారునిచేతిలోనఁ గో
ల్పోయితి నాసమున్, ఖరుఁడు వోయెను, బోయిరి దూషణాదులున్.

క. అనుచుం జెప్పెడునంతర
మున వెరవున మఱియుఁ జెప్పె ముల్లోకములన్
గనియుండఁ డీఁడు చక్కం
దనమున సీతమ్మ కితనితరుణికి ననియున్. ౧౧౩౪

తే. ఆ ఖలుం డంత రోషవశాత్ముఁ డగుచు
నరద మెక్కి రథంబున దరిసె నాయ
మడుగ మాయావి మారీచునాశ్రమంబు;
కదలె వాఁడును మాయామృగంబుగాఁగ. ౧౧౩౫

మ. ఆ మాయామృగ రామణీయకము నేమందున్, శరీరద్యుతుల్
హైమస్థాపితరత్నరోచిరుపమేయంబుల్, మఱిన్ శృంగముల్
మోముం గోకనదాభముం, జెవులు రెండుం జూడ నైంద్రాశ్మముల్,
శ్రీ మీఱున్ ఖురముల్ విదూరమణులై, శ్రీకాంతమే పుచ్ఛమున్.

క. శ్రీహరిమాయయె సీతగ
దేహం బై రూపు దాల్పఁ, దివురుచు దానిన్
మోహింపఁ జేయ నమ్మృగ
మూహించుచు నికటభూమి నొయ్యనఁ దిరిగెన్. ౧౧౩౬

క. కొఱుకుం బచ్చిక, చెంగున
నుఱుకున్, గ్రీవంబు ద్రిప్పి యొయ్యారముగాఁ
బరికించు నిండుఁగన్నులు
దెఱచి దిశల్, రిక్కఁ జెవులు ద్రిప్పుచుఁ దోఁకన్. ౧౧౩౯

క. వేడుకపడి దానిం గని
వేఁడెన్ వైదేహి ప్రాణవిభుఁ దేరంగా
లేఁడిని, విధిచేఁతల కెదు
రాడఁగ నెవ్వారికి శక్య మవనీస్థలిలో? ౧౧౪౦

క. రాముఁడు నొం డాడక మది
నేమియు శంకింపకే మహేష్వాసుండై
యామృగపద మంటి చనెన్
నేమించి సురక్ష కిచట నిజసహజన్మున్. ౧౧౪౧

క. అది తనమాయను రాముని
సుదూర మెలయింప నలుకఁ జూచి యతండున్
బదిలముగ లాఁగి శరమును
గుదులుచుఁ గృత్రిమమృగంబు కూలఁగ నేసెన్. ౧౧౪౨

క. హాతుఁడై రామశరాహతి,
హాతోఽస్మి సీతే! హాతోఽస్మి హా సౌమిత్రే!
ఇతి నితరాం రామస్వర
గతి దీనత నఱచెఁ బడుచు ఖలుఁ డట్లు వెసన్. ౧౧౪౩

శా. ఆయార్తస్వర మాలకించి యట సీతాబ్జాతపత్రాక్షి జే
లై, యొక్కుమ్మడి నుల్కిపాటు వడి, మ్రోడైపోయి యాలోన నె
ట్లో యూర్పుల్ నిగుడించుచున్ బవశోల్లోలన్మనస్థైర్యయై
యాయాసంబున రోజుచుం బలికె ని ట్లాయమ్మ సౌమిత్రితోన్.

క. లేవయ్యా యన్న లక్ష్మణ!
పోవయ్యా! వేగ, మదిగో భగ్నస్వరుఁడై

చేవ చెడి శోకము పిలిచెడి,
నీవును వినలేవొ యన్న నిన్నుఁ బిలుచుటల్? ౧౧౪౬

తే. ఒసఁగె దానికి సౌమిత్రి యుత్తరంబు,
నమ్మ! యసహాయ నిను దిగనాడి యిచట
నడుగు కదలను, శ్రీరామునాజ్ఞ మీఱఁ
బోను, మాయావి యటు కొనిపోక చూచె. ౧౧౪౭

చ. తిర మొనరింపు నీయెడఁదఁ, దేఁకుము, ధైర్యము నూను తల్లి, యి
ద్ధరణి సమస్తభూతతతి తథ్యము రాము హరింపఁ జాలునే!
పొరయ దెట్టి యాపదయు భూసుత! నిన్నిట నొంటి నుంచి మీఁ
దరయక పోయి భ్రాతృవిహితాజ్ఞ విలంఘన చేయు టొప్పునే?

వ. అట్లు ధైర్యంబు పలుకు నాతనివచనంబు లాలింపక సీతాసుదతి విధిచోదితయై యక్రూర యయ్యుఁ గ్రూరాక్షరంబుల శుభలక్షణుం డగు లక్ష్మణునితో ని ట్లనె. ౧౧౪౮

క. ఎఱిఁగితి నిప్పుడు లక్ష్మణ!
భరతప్రేరితుఁడ వీవు పాపిష్ఠమతిన్
మరులు గొనినావు నాపయిఁ
బరపురుషుం గొనఁగఁ, దలఁతొ స్వైరిణిగ ననున్! ౧౧౪౯

క. ఇప్పుడు రాముఁడు రా కిటఁ
దప్పినయెడ మేను విడుతుఁ దథ్యము, మది నీ
చొప్పడినటులనె పో, నిలు,
మెప్పాటం జనియె నన్నయెడ నేన చెల్లన్. ౧౧౫౦

ఉ. జానకిమాటపోట్లు నిజసంధుల దూరి శరంబులట్ల కాన్
దీనత రుద్ధకంఠుఁ డయి దేవరుఁ డి ట్లనుఁ గ్రూరవాక్కు లి
ట్లానతి యిచ్చినావు, పరమాపద రానగు నంచు నాత్మధీ
జ్ఞానము వెల్గు నే మనఁగఁ జాలుదు ని, న్నని పల్కి యాతఁడున్.

తే. కదలె నావీరుఁ డగ్రగజూఁదమునంటి
పొగలుచుం బెల్లు శోకార్తిమూర్తి యగుచు,
నంతఁ గపట త్రిదండి సంన్యాసివేషుఁ
డై ప్రవేశించె రావణుం డాశ్రమంబు. ౧౧౫౨

క. యతిగా నాతనిఁ దలఁచుచు
నతిభక్తిన్ సీత యొసఁగి యర్ఘ్యము వన్యో
ద్యత భైక్ష్యసమర్పణఁ బూ
జితుఁ గావించెను దురాత్ము జితసురనాథున్. ౧౧౫౩

వ. త్రిలోకకంటకుం డగు నా దశకంఠుండును, మృదుస్వరంబు లగు
నమ్రవచనంబుల దాని నిట్లని ప్రశ్నించె. ౧౧౫౪

ఉ. ఎవ్వతెవే వనంబునఁ జరించెద వొంటిఁ? బ్రియాంగి! తెల్పు మీ
వెవ్వరిపుత్త్రి వౌదు? పతి యెవ్వఁడు? పద్మపలాశలోచనా!
యెవ్వఁడు నన్నె, చక్రసమవృత్తకుచద్వయి! తోడు నీకు, నిం
దివ్విధి నుండ నీకుఁ డివ లే వరవర్ణిని! నిర్జనాటవిన్? ౧౧౫౫

శా. నాకం బూడఁగఁ జంద్రకాంతముఖ నానారత్న చామీకర
వ్యాకీర్ణామల సౌధరాజములలో, వామోరు! నెల్గొందఁగా
నీకు న్నిం డగుఁ గాని యిట్లు మునిపత్నింబోలె నీ పర్ణశా
లాకూపంబున గ్రమ్మ నౌదువటె, స్వర్భామాసమప్రాభవా!

క. రావణుఁ డటు పలుకంగా
దైవవిధిన్ యతియకాఁగఁ దలపోయుచు సీ
తావనితయుఁ బ్రతివచనం
బీవిధి మండోదరీసతీశున కొసఁగెన్. ౧౧౫౭

తే. ఎఱిఁగియేయుండు దశరథధరణినాథు,
నలువు రాపుణ్యశాలికిఁ గలరు పుత్త్రు,
లందు జ్యేష్ఠుండు రామనామాంకితుండు
విశ్రుతపరాక్రముండు మద్విభుఁ డతండు. ౧౧౫౮

వ. అన విని రావణుం డి ట్లనియె. ౧౧౫౯

శా. లంకేశుండ నరాళకుంతల ! త్వదర్థం బే యతీశస్వరూ
పాంకంబుల్ ధరియించితిన్, దెలుప నేలా కొంకు, మందోదరీ
పంకేజాక్షివిభుండ, శూర్పణఖ చెప్పంగా ఖరాదుల్ రణా
హంకారుల్ తెగు టెల్ల వింటి, నదె నీకై పోవఁ బ్రేరేచె నన్.

శా. బేలా ! యేటికి నీకుఁ గేవలనరుం బ్రేమింప ? వాఁ డందు నీ
లీలన్ సంహృతరాజ్యుఁడున్ వ్యపగతశ్రీకుండు నుగ్రాటవీ
వ్యాలోలాత్ముఁడు దుర్బలుం, డతనిత్రోఁబా టీవు నిట్లుండఁగా
నేలా ? వీడుము, నన్నుఁ గొమ్ము పతిగా, నీశుండ నాశాళికిన్.

ఆ. అబల ! మున్న జనకు నర్థింప నీకయి
శివధనుఃపణంబుఁ జెప్పె నతఁడు;
దానిగౌరవమున నే నీస్వయంవర
మునకు బయలుదేర మొనయకుందు. ౧౧౬౨

క. అది మొదలుగ నీపయి నా
మది లగ్నం బయ్యె నాటి యనురాగ మెదన్
నపేలమి నిటు వచ్చితి నను
బ్రతికింపవె కరుణఁ జూచి పాటలగంధీ ! ౧౧౬౩

తే. రావణుఁడు దుష్టవాక్యంబు లీవిధమునఁ
బలుక నాలించి భూజాత యొడలు
కంప మొందంగ నెట్టులో కలఁత కుదియఁ
బదిల మొనరించి మది నిట్లు బదులు పలికె. ౧౧౬౪

తే. అయ్యో ! పౌలస్త్య ! యిటు లేలనయ్య ! తులువ
పలుకు పలికితి, కామవిహ్వలుఁడ వౌదు !
నెవత ననుకొంటి ? స్వైరిణినే ? తలంపు,
జనకుల పవిత్రవంశ సంజాత నగుదు. ౧౧౬౫

క. పోఁగదవయ్యా! ప్రాణము
పైఁ గలదే తీఁపి నీకు వైళమ పురికిన్
నేఁ గారణముగ రాముని
చేఁ గోల్పోయెద వుసురు సిద్ధము కుమతీ! ౧౧౬౬

తే. హా మ్మ్మ హో హా మ్మ్రటంచుఁ జెప్పుచునె సీత
వసుమతీరావణాంకు రావణునిఁ జూచి
యతిరయంబునఁ బర్ణశాలాంతరంబు
నం జొరంబాఱి యగ్నిచెంగటను డాఁగె. ౧౧౬౭

ఉ. ఆయెడ నొక్కపెట్టన దశాననముల్ మొల కెత్త నంజనా
గాయతశీర్ష పంక్తి వలె, నగ్నికణంబులు క్రుమ్మరింపఁగా
నేనొడఁ జూపు లిర్వది, ఫణీంద్రములట్ల భుజంబు లాడఁగా
స్వీయభయంకరాకృతి భజించి నిశాటుఁడుఁ జొచ్చెలోనికిన్.

ఆ. చొచ్చి పర్ణశాల నచ్చట భయవిహ్వ
లాంగి యగుచు నేడ్చునట్టిదాని,
రామ రామ యంచు లక్ష్మణా యంచును
నెలుఁగులిడెడు దాని బలిమిఁ బట్టె. ౧౧౬౯

తే. పట్టి యాపాపి భీతి సత్వరమ పర్ణ
శాల వెలువడి రథముపై బాల నుంచి
తరలె నాకాశపథమున, మరల మరల
లక్ష్మణుని రాము నెలుఁగు లిడంగ సీత. ౧౧౭౦

క. రామా రామా యను సీ
తామానినియార్తరవము తాఁకఁగఁ జెవులం
దా మి న్నంది జటాయువు
భీమంబుగఁ దాఁకెఁ బరువు వెట్టు దశాస్యున్. ౧౧౭౧

మ. నఖతుండైకసమీకసాధనవిహంగస్వామి యావేళ స
మ్ముఖుఁడై రాక్షసనాథుతోఁ దొడరె సంస్ఫోటాసిపత్రీధను

న్ముఖ సర్వాయుధసాధనోద్యతునితో రోషంబు దీపింపఁగా
నఖిలాకాశపథంబుఁ దాన యయి యత్యంతాద్భుతప్రక్రియన్.

క. వాతోద్ధత మేఘద్వయ
మేతీరున గగనవీథి నెదురుకొను, సప
క్షాతతగిరియుగ మేక్రియ,
నాతీరున వారిసంప్రహారము వెలసెన్. ౧౧౭౩

తే. శరపరంపర కురిపించి సంగరమున
గృధ్రపతిపై నిశాటుండు కెరలి కినుక
శరశతావారితుం జేయ మెఱసె నతఁడు
తన కులాయంబు గన్న పతత్త్రియట్ల. ౧౧౭౪

మ. ఎదురన్ జానకి లోచనాబ్జముల నెంతే జాఱఁగా నశ్రువుల్
గదురంగా విలపింప, దానిఁ గనుచుం, గ్రందింప వైదేహి గ
ద్గదకంఠంబున రామ రామ యనుచుం గాడంగ క్రోశంబు లిం
కేదయుం జూడక యాలకింపక విహంగేంద్రుండు విస్రబ్ధుఁడై. ౧౧౭౫

మ. పటుపాదాహతి దైత్యుచాపము వెసన్ భంజించి, తూణీర ము
త్కటపక్షోద్యతమారుతాహతుల వీఁకన్ దిక్కులం జిమ్మి, వి
స్ఫుటతుండాహతి సారథిం దునిమి వమ్ముం జేసి యుగ్యంబులన్
విటతాటం బొనరించెఁ దేరు ధ్వజమున్ వెల్గొందుతచ్ఛత్రమున్.

క. విరథుం డై రావణుఁ డ
త్తఱి వైదేహిఁ దనయంకతలమునఁ గొని ది
క్కెఱుఁగక భూమీతలమున
కుఱికెన్ వెన్నంటి పక్షియును బొడువంగా. ౧౧౭౭

మ. శిరముల్ గీరుచు బాహువుల్ నఱకుచుం జెండాడుచున్ వక్షమున్
బరులం జీల్చుచు వీఁపునం బొడుచుచుం బాదంబులన్ వ్రచ్చుచుం
బరిచారం బొనరించె రావణుని నా పక్షీంద్రుఁ డాయాజిలో
మఱియుం గ్రూరతరాక్షరంబులను దన్మర్మచ్ఛిదం జేయుచున్.

క. పెరిగినరుష నప్పు డసురయుఁ
బెఱికి వెసన్ వాలు విహగవిభుపక్షంబుల్
బరులు న్నఱకెను డెగిపో
నురలఁగ రుధిరంబు పుడమి కొఱఁగి పడంగన్. ౧౧౭౯

ఆ. పడుటఁ గాంచి సీత పరుగిడుచుం జేరఁ
బోయి నెత్తు రోడు పులుఁగు నొంటి
నాత్మబంధువట్లు లాలింగన మొనర్చి
వివిధగతులఁ జేసె విలపనంబు. ౧౧౮౦

తే. అట్టియెడ రావణుండు రాపట్టి వెంట
నంటి పోనీక పట్టి విహాయసమునఁ
గొంచు లంకాపురిం జేర్చెఁ గురరివోలె
నెలుఁగు లిడుదాని రాముని బిలుచుదాని. ౧౧౮౧

వ. వైదేహిం బంక్తికంధరుం డట్లు కొంపోయి యశోకవనికాసంస్థితం జేసి, క్రూరరూపం బగు రాక్షసీసహస్రంబుఁ గాఁపుంచి సామదానాద్యుపాయంబుల నెంత ప్రయత్నించియు నది నిజసాధ్వీవృత్తంబున నచలిత యగుటం జేసి, యతం డప్రాప్తమనోరథుం డయ్యె. ౧౧౮౨

క. మృగముం జంపి తదభిహిత
మగు రవ మాలించి మాయ యగుట తెలిసి శీ
ఘ్రగ టాశంకించుచు శీ
ఘ్రగమనుఁడై వచ్చుచుండె రాముం డచటన్. ౧౧౮౩

మధ్యాక్కర—ఎదురు వచ్చెడు తమ్ముఁ జూచి రాముం డీ దే మన్న, సీత
వదలి వచ్చితి వేల నొంటి వినలేదొ పాపిష్ఠుస్వరము
మది కలంగెడిఁ బెల్లు ననిన సౌమిత్రి మా టిట్లు పల్కెఁ
గదలితిన్ సీతవాగ్బాణహతుఁడ నై కాలయోగాన.

ఉ. వారలు పర్ణశాలకు నివర్తిలి యచ్చట సీతఁ గానఁగా
నేరక శోకవిహ్వలత నెమ్మదిఁ బొంది పులినంబులఁ బుణ్యావాస్సర

స్త్రీరములన్ వనప్రకరసీమల శైలఝరీగుహాదరీ
వారములన్ నికుంజములఁ బాదపవీథుల రోసి రెల్లెడన్. ౧౧౮౫

కం. వెదకెదు వారలు చని చని
తుద గొక్కెడఁ గనిరి చేవ తూలినవానిన్
వదలెడుఁ గడప్రాణముతోఁ
గదలక పడియున్నవాని ఖగసత్తమునిన్. ౧౧౮౬

తే. రామునిం గాంచి యా గృధ్రరాజు తెలిపి
వత్స! సీతను బల్మి రావణుఁడు గొంచుఁ
బోయె, నే నివారింప ని ట్లాయె నంచుఁ,
బ్రాణములు వీడె రాముకరంబులంద. ౧౧౮౭

క. రాముఁడు విలపించి ఖగ
స్వామికి నిజబంధువునకు వలె సంత్యేష్టిన్
నేమంబున నొనరిచి శుభ
ధామముల జటాయు వొందఁ దర్పితుఁ జేసెన్. ౧౧౮౮

వ. అంత లక్ష్మణుం గూడి శ్రీరాముండు—— ౧౧౮౯

ఆ. కదలి వెసఁ గబంధుకరముల ఖండించి
శాపమోక్షణం బొసంగి ప్రభుఁడు
వానివచనగౌరవమున సుగ్రీవుతో
సలిపెఁ జెలిమి యగ్నిసాక్షికముగ. ౧౧౯౦

క. వాలి నొకకోల రాముఁడు
వ్రాలిచి, కిష్కింధఁ బట్టభద్రునిఁ గాఁగన్
లీల నునిచి సుగ్రీవునిఁ
దా లక్ష్మణుతోడ నుండెఁ దత్ప్రాంతగిరిన్. ౧౧౯౧

వ. అట్లు వర్షాసమయమాహాత్మ్యంబు నిరీక్షించుచు శ్రీరాముండు మాల్య
వంతంబున నివసించుచు, దశాననాపహృత యగు సీతం దలంచుచు

నిరంతరంబుఁ దదాయత్తచిత్తుండై సీతావిరహంబు దుర్భరంబు కాఁ
దమ్మునితో ని ట్లనియె. ౧౧౯౨

ఉ. పోయిన దాట సీత, పరిపూర్ణమనోరథ యయ్యె నేడు కై
కేయి, నిజంబు; నేను గమకించుట జీవములన్ ధరింప నె
ట్లోయి! యయోధ్యలోనఁ బద ముంచి చరించుట యేమొగంబుతో
నోయి! యిటుండుకంటె మృతి నొందుట యొప్పని తోఁచు లక్ష్మణా!

ఉ. పోయెను జేతిలోఁ బడఁగఁ బోయినరాజ్యము దూరమై, యర
ణ్యాయతభూమిలో నిలువనయ్యెను, బ్రేముడిఁ గాంచుతండ్రియుం
బోయెను లోకమే విడిచి, భూసుత దుష్టనిశాటనీతయై
పోయిన, దేమి చేయ నిఁకఁ బూనునో దైవము నాకు దుష్టమై?

క. మనువంశజులము నృపనం
దనులము మన మిట్లు వంతఁ దలరెద మడవిం,
జనునె పురాకృత మనుభవ
మునఁ గా కెవరికిని గడవ భూమీస్థలిలో? ౧౧౯౫

క. నీవును నాతో భోగము
లావలఁ ద్యజియించి వెతల నందెద విందున్
నావలె మును మనకులమున
నేవాఁడుం బడెనె, పడునె యిడుమల నిటులన్! ౧౧౯౬

మ. భర మయ్యెం దలమున్క లయ్యెడి విపత్పాథోధినీరంబు సం
తరణోపాయము లేదు, లేవు ధనసైన్యంబుల్, సహాయుండు లేఁ
డరయన్ నీ వొకరుండు దక్క, నెది సేయన్ సాధ్యమౌ నిప్డు? దె
వ్వారి నేమందును? గోప మేరిపయి? మత్ప్రారబ్ధభోగంబునన్!

ఉ. పోయినఁ బోయె రాచసిరి, బూటక మింద్రసభోపమమ్మునై;
యాయటవీనివాస మిటు లేటికి నబ్బిన? దబ్బెఁగాక; యే
లా యిటు బాలభావమున రావలెఁ దో మనవెంట సీత? పో
నీ యటు వచ్చెఁగాక, యిటు లేల నిశాటుఁడు కొంచుఁ బోవలెన్?

చ. దనుజునియింట నేదశలఁ దాఁపురమైనవొ మత్ప్రియాంగికిన్?
జనకజ మించి వచ్చిన నిజంబుగఁ బ్రాణము లైన వీడు; రా
వణునివశంబు కాదు వరవర్ణిని మెప్పడు; దానిఁ బాసి నా
మనుగడ యేల తమ్ముఁడ! సమమ్ముగఁ బ్రాణము లేను వీడెదన్.

వ. రాజీవాక్షుం డగు శ్రీరాముం డిట్లు విలపించుచుండ ధర్మాత్ముం డగు లక్ష్మణుం డమృతసేచనసమశీతలంబు లగు సాంత్వనవచంబుల ని ట్లనియె. 1-200

క. శిక్షించి రాక్షసాధము
నీక్షణమే సీతఁ దెచ్చి యిచ్చెద, నన్నున్
వీక్షింపు, ధైర్య మూను, స
మాక్షిప్త మొనర్చు కాతరార్తత్వంబున్. 1-201

క. ఆపద యైనను సంపద
ప్రాపించిన నిన్నుఁబోటి ప్రాజ్ఞులు సముతై
దీపింతురు ధైర్యప్రభఁ,
గాపురుషులు మునిఁగియుంద్రు కష్టసుఖములన్. 1-202

తే. కడఁగి సంయోగవిప్రయోగములు వరుసఁ
గలుగు దైవవశంబులై కాక, రాజ్య
హరణ వనవాస సీతాపహరణము లెటు
లట్ల వైదేహియో యోగ మగుట ధ్రువము.. 1-203

ఆ. శోక మెట్టిదయ్య! చూడ దేహముగాక
యాత్మ శోక మొందునయ్య యెందు?
సుఖము వచ్చు మరల శోకమ్మునున్ వచ్చు,
నట్ల సీత; వదలుమయ్య! వంత. 1-204

సీ. లేరె యసంఖ్యాక వీరులు కపివరుల్
లేరె జనకిజాడ తీరు నరయ?

భరతుండు శత్రుఘ్నపరివృతుండై పిల్వఁ
దోడుగా బలుసేనఁ గూడి రాఁడె?
వార్త యెఱింగిన బహుబలంబులతోడ
నండ కాఁడే జనకుండు విభుఁడు?
ధనువు నేఁ జేఁబూనఁ ద్రైలోక్యము వడంకు
నే నొకండను జాల నేమి? పలుకు,

నేకరథుఁడై రఘుండు ము న్నెల్లదిశలు
గెలువఁడె? సహాయయుతుఁడఁ దత్కులభవుండ
సురవిరోధి దురాచారు దురితహతుని
రావణు వధించు టది యెంత రామ! నాకు? ౧_౨౦౫

తే. సుఖము పిమ్మట దుఃఖము, సుఖము దుఃఖ
మునకుఁ దర్వాత, నొకదానివెనుక నొకటి
చక్రనేమిక్రమంబున సంభవించుఁ,
బొంగఁగారాదు, వానిచేఁ గ్రుంగరాదు. ౧_౨౦౬

మ. వినవో కేవల మింద్రుఁ డాపదలు ప్రాపించెంగదే, స్వర్గలో
భనవిభ్రంశన మొంది దీనతరుఁడై పంకేజగర్భాంతరం
బున నజ్ఞాతనివాసముం జలుపఁడే మున్ భీతిఁ బెక్కేఁడు, లా
తనిస్థానంబున నిల్పఁగా నహుషు నాత్మప్రౌఢిమై దేవతల్? ౧_౨౦౭

క. శోకింపఁ దగదు నీకుం
బ్రాకృతజనునట్లు, ఉద్యమక్రమబుద్ధిం
జేకొమ్ము, లెమ్ము, సర్వ
జ్ఞాకృతివి జగత్ప్రభుండ, వరయ మహాత్మా! ౧_౨౦౮

వ. ఇట్లు లక్ష్మణవాక్యప్రబోధితుండై రఘునందనుండు శోకంబు త్యజించి
విగతజ్వరుండై యుండు సమయమ్మున, ౧_౨౦౯

చ. రణన మొనర్ప శ్రావ్యముగ గ్రామ్యమనోహరమూర్ఛనంబుగాఁ
దన మహతీవిపంచినినదంబు, బృహద్రథసామగానను

స్వన మొసఁగించుచుం జెవులపండువుగా దెస లెల్ల నింపుచుం
జనవున నారదుం డచట సన్నిధి సేసె దిశావతీర్ణుఁడై. ౧౨౧౦

వ. చూచి రాముండు లేచి, శుభం బగు నాసనంబున నారదు నాసీనుం
గావించి యర్ఘ్యపాద్యాదుల విధివిధానంబున నర్చించి, కృతాంజలియై
నిలువ, మునీంద్రుచే ననుజ్ఞాతుండై తత్సమీపమ్మున నుపవిష్టుండైన
శ్రీరాముని సానుజుని దుఃఖమానసునిఁగా నిరీక్షించి దేవముని
ప్రీతివచనంబులఁ గుశలప్రశ్నం బాచరించి యి ట్లనియె. ౧౨౧౧

క. ప్రాకృతనరుఁడటు రామా!
శోకార్తిం బొగిలె దేల? సురసద్మమునన్
నాకుం దెలిసెను విగత
శ్రీకుఁడు రావణుఁడు చనుట సీతం గొంచున్. ౧౨౧౨

క. తన మృత్యుకారణం బిది
యని తలఁపక, మోహముగ్ధుఁ డయి హరియించెన్
జనకజఁ బౌలస్త్యుఁడు, నీ
జననము తద్ధననమునక జాతమునుమ్మీ. ౧౨౧౩

చ. మునిసుతయై విదేహసుత పూర్వభవంబున నిష్ఠతోఁ దపం
బొనరుచువేళ దానిని శుభోజ్జ్వలగాత్ర సునేత్రఁ గాంచి, రా
వణుఁడు మదాంధుఁడై, యడిగి భార్యవు క మ్మని, తత్తిరస్కృతిం
గినిసి యతండు బల్మిఁ దన కేల గ్రహించెఁ దదీయ కేశముల్. ౧౨౧౪

క. కోపించి త త్క్షణమ యా
తాపసి తత్స్పర్శదూషితంబు నిజాంగం
బోపక ధరింప నిమిషము,
శాపం బిచ్చెను దపోగ్ని జ్వలియించుతఱిన్. ౧౨౧౫

క. ఓరి దురాత్మా! మరలన్
నారి నయోనిజగ నిన్ను నాశ మొనర్పన్

భామిని నుదయింతు ననుచు
నారీమణి లయంబు నొందె నాత్మతపోగ్నిన్. ౧౨౧౮

శా. రామా! యాసతి యావిదేహసుత, శ్రీరామాంశసంభూత, యా
భామన్ స్వీయకులప్రణాశనకరిన్, వ్యాళిన్ స్రజం బంచు నె,
ట్లామూఢ్కిం గొనె రావణుం డతసిసంహారార్థ మి ట్లూనితీ
రామాకార మజాన్వయంబున నజప్రఖ్యుండ వీ వచ్యుతా!

చ. ధృతి మతి నూను, జానకి స్మరించెడు ని న్ననిశంబు, సీఁత దా
సతి నిజధర్మముల్, విబుధశాసనుఁ డామెకుఁ ద్రావఁ బంపె స
మ్మతి సురభీపయ స్సమృతమండితపాత్రలు, వాని నానునా
కతమున క్షుత్పిపాసలును గ్లానియు నొందదు, చూచి వచ్చితిన్.

క. రావణహరణోపాయము
నే వచియించెదను వినుమ, యీ యాశ్వినమం
దీ వింక నవరాత్రవ్రత
సేవన్ భగవతిసమర్చ సేయుము శ్రద్ధన్. ౧౨౧౯

తే. మనుజపముచే దశాంశహోమంబుచేత
విశసిత సుమేధ్య పశుబలి విధులచేతఁ
బూని యుపవాస మంబికాపూజ సలుపు,
దాన ని న్నూనుఁ గార్యసాధనకు శక్తి. ౧౨౨౦

ఆ. సర్వసిద్ధిదంబు సద్వ్రతం బిది, రామ!
నరుఁడు సుఖమువేళ జరుపవలయు;
మఱియుఁ గష్టవేళ మఱివిశేషంబుగా
సలుపవలయు నంట సత్య మనఘ! ౧౨౨౧

చ. హరి హర కంజజుల్ సలిపి, రామఘవానుఁడు స్వర్గలోకమం
దమదుగఁ జేసెఁ, గశ్యపుఁడు నాభృగుహాని వసిష్ఠ కౌశికుల్
పరవ్రాతదారుఁడైన గురువర్యుఁడుఁ బూని రనుత్తమవ్రతం
బరయఁగ, దీని రావణవధార్థము నీవును బూను రాఘవా!

తే. వృత్రహారణంబు సాధించె వృత్రహారుఁడు,
త్రిపురదాహంబు సాధించెఁ ద్రిపురహరుఁడు,
మధువుఁ గూలిచి మేనువుఁ జేసి మధుహరుండు,
దీని నీవును జేయు విధానవిధిని. ౧౭౩

వ. అని పలుకు నారదువచనంబు లాలించి శ్రీరాముం డిట్లని ప్రశ్నించె.

క. పరమదయాకర! యెవ్వ రా
పరదేవత? తెలుపు తత్స్వభావం, బేమై
పరగెడిఁ దే? రెటు పుట్టెడి?
నెఱిఁగింపుము వ్రతవిధానమెల్ల మహాత్మా! ౧౭౪

వ. నావుడు నారదుం డిట్లను. రామా! యీ యర్థం బేకాగ్రబుద్ధివై సమాకర్ణింపుము. నిత్యయు నాద్యయు సనాతనియు నగునది శక్తియ యగుంగాక యితరమ్ముగాదు. దానిం బూజించువారి కది సర్వకామప్రద యై యఖిలదుఃఖౌఘంబులు నిర్మూలించు. అదియ సర్వజంతువులకు బ్రహ్మాదులకునుం గారణం బై యలరారు. ఆదేవీశక్తి లేక యెవ్వండు నొక్కింతయు స్పందించుట కేని సమర్థుండు గానోపండు. విష్ణుదేవుసిపాలనశక్తియు, మాతంబ్రడిక ర్తృత్వశక్తియు, రుద్రునిలయశక్తియు, నదియ యగుచు, సమష్టిస్వరూపంబునఁ బరశివాత్మకం బై పరబ్రహ్మశక్తి యయి యెసంగు. ౧౭౫

సు. సదసద్రూపక మా త్రిలోకిని సమస్తం బైన వస్తువ్రజం
బది యేదే, నెట నున్న, నెట్టి దగు, నెంతై యుండు, నెట్లుండుఁగా,
కది సర్వంబున, కేది శక్తి యయి పొల్పారుఁ, రఘూత్తంస! దా
నిది యుత్పత్తి యొకండు నుండునొకొ వర్ణింపంగ భావింపనే!

చ. ఎపుడు జనార్దనుం డజుఁడు, నీశుఁడు లేఁ, డినుఁ డైన లేఁడు, లే
రెపుడు సురల్ సురేంద్రుఁడును, నెప్పుడు లేదు ధరిత్రియోని, య
ట్లపుడు యుగాదిలోఁ బ్రకృతి యాద్య సనాతన నిర్గుణాత్మ పూ
ర్ణపద శివాఖ్య కూడుచుఁ బరాపురుషుఁ విహరించుఁ గ్రీడలన్.

తే. అదె వివర్తంబుచే సగుణాత్మ యగుచు
నవల సృష్టించు భువనత్రయంబు పేర్మి,
దానికై ముందు బ్రహ్మాదిదైవతోత్త
ములను సృష్టించి, శక్తి యెల్లెడలఁ గూర్చు. ౧౨౯

క. దానిని స్వాభిన్నం బగు
జ్ఞానంబున నెఱుఁగఁ జాలు జంతువు సంసా
రానూననిగడనంబులు
పూనదు, జన్మంబు గనదు, ముక్తంబు నగున్. ౧౩౦

క. అది పరమవిద్య జ్ఞేయం,
బదియే వేదాది, శ్రుతికి నాలయ మది, దా
నిది నామం బిది యని చె
ప్పుదు నెట్టుల? నూహ కందఁ బోలునె రామా! ౧౩౧

క. గుణకర్మమ్ములభేద
మ్మున నల బ్రహ్మాది మూని ముఖ్యులు కల్పిం
చినవారలు నామావళు
లనంతములు దానిఁ కేది యని యొక టందున్? ౧౩౨

తే. అల అకారాది క్షాంత మహానక్షల మైన
స్వరములును వ్యంజనంబులు సర్వవర్ణ
ములును నెన్నెన్ని విధములఁ గలుపఁదగును
బరగు నవి యెల్లఁ దన్నామపరము లగుచు. ౧౩౩

వ. అది విని శ్రీరాముండు సంప్రీతుండై యోబ్రహ్మర్షిసత్తమా! తద్వ్ర
తంబు సర్వంబు నాకు నిర్వర్ణింపవే; యిప్పుడ శ్రీదేవీపూజనంబునకు
దొరకొందు; ననుడు నారదుం డిట్లనియె. ౧౩౪

చ. సమతలిఁ బీఠికావరము స్థాపన చేసి, పయిం బ్రతిష్ఠ సే
యుము జగదంబికన్, సలుపు మోయి నవాహ్నములన్ వ్రతాంగభూ

తము లుపవాసముల్, త్రిదశతర్పణకై మది యుత్సహించె, నిం
దమరెద నేన బ్రహ్మనయి యాగము సద్విధి నిర్వహింపఁగా.

వ. నారదువచనంబు లాలించి, యవి సత్యార్థంబు లగుట నిశ్చయించి, శ్రీరాముండు లక్ష్మణుం గూడి, యాశ్వినమాసప్రారంభంబున నా గిరివరంబున దీక్షితుండై నారదోపదిష్టక్రమంబున శుభంబగు పీఠంబున జగదంబికం బ్రతిష్ఠించి, యుపవాసపరుండై తదర్చనం బొనర్చి, విధి విధాన హోమ పూజన బలివిధానంబుల భక్తితత్పరుండై నవరాత్ర వ్రతంబు నిర్వర్తించునెడఁ దదారాధన సంతోషితయై. ౧౨౩౬

ఉ. అర్ధమ రేయి నష్టమిని నా జగదంబిక ప్రీతి చిల్కఁ బల్
నిద్దముపుమోముతోడఁ గృప నిండి వెలుంగు కటాక్షపాళితో
నొద్దిక సింహయానమున నొప్పి కనంబడి శైలశృంగమం
దిద్దఱకున్, రఘూత్తమున కిట్లనె మేఘగభీరభాషలన్. ౧౨౩౭

తే. రామ ! తోషితనైతి నీవ్రతముచేత,
నడుగుము వరమ్ము, నీవు నారాయణాంశ
రావణవధార్థ మమరసంప్రార్థనమునఁ
బుట్టితివి, పుణ్యమనుకులమ్మునను, వత్స ! ౧౨౩౮

సీ. మత్స్యరూపమున సోమకుఁ జంపి, రక్షించి
వేదముల్, కూర్చితి విబుధహితము;
కచ్ఛపాకృతిఁ బాలకడలి మందర ముద్ధ
రించి, పీయూష మర్పించినావు;
దశనాగ్రమున ధాత్రి ధరియించి, కోలంబ
వై వధించితి హిరణ్యాక్షు నుగ్రు;
నరసింహతను పూని నలిఁ గాచి ప్రహ్లాదుఁ,
బ్రమథించినావు హిరణ్యకశిపు;
లీలఁ త్రైవిక్రమమున బలిచ్ఛలంబు
చేసితివి వామనుండవై; జిష్ణురూప,

జామదగ్న్యుండనై కూల్చి క్షత్రియులను
భూమి నొసఁగితి కశ్యప భూసురునకు. ౧౨౩౯

క. సురసంప్రార్థన నిపు డిటు
మరలన్ దాశరథి వగుచు మహిఁ బుట్టితి, శ్రీ
ధర! రావణవధకై, కపి
వరు లీకార్యమునఁ దోడుపడుదురు నీకున్. ౧౨౪౦

క. వారు సురాంశం బుట్టిన
వార, లనంతాహియంశవాఁడు సుమిత్రా
నారీతనయుఁడు రావణి
మారించున్; వీరలెల్ల మచ్ఛక్తియుతుల్. ౧౨౪౧

క. మానక శరద్వసంతము
లూనుము సద్వ్రతము దీని, నొనరుపు శ్రద్ధన్,
నూనము, చంపెదు దుష్టు ద
శానను, నిజరాజ్యలక్ష్మి నందెదు మరలన్. ౧౨౪౨

తే. రామరాజ్యం బటంచు స్తోత్రం బొనర్ప
జనులు, పదియొక్కవేలు వత్సరము లీవు
ధాత్రిఁ బాలించి, ధర్మవర్ధన మొనర్చి,
త్రిదివముం జేరికొందువు తిరిగి, రామ! ౧౨౪౩

వ. వ్యాసుం డి ట్లనియె. ౧౨౪౪

చ. వరము లొసంగి రామునకు భద్ర భవాని యదృశ్య యైనఁ, ద
త్పరమతితో రఘూద్వహుఁడు తద్వ్రతపూర్తి యొనర్చి శ్రద్ధఁ ద
త్పరదినమే విధిన్ విజయ భద్ర భజించి విశేషపూజలం,
దరలెఁ బ్రయాణమై దశమినాఁడ, యొసంగి యనేకదానముల్.

మ. కపిసంఘంబులతో రఘూత్తముఁడు వీకన్ వారధిం గట్టి, పూ
ర్ణపయోధిం దరియించి, రావణు సపుత్త్రభ్రాతృసైన్యంబు పా

శిపురిం జేరఁగఁ బంపి, సీతఁ గొని, వాసిం జేరి సాకేతముస్,
విపులశ్రీకృపఁ బృథ్వీపాలనముఁ బూనెం బూర్ణకాముండునై.

క. నరుఁ డెవఁడు భక్తి విను నీ
చరితం, బాతఁడు సుఖించి జగతీస్థలిలోఁ,
బరమపద మందుఁ బిమ్మట;
సరియే భాగవతమునకు సకలచరితముల్ ? ౧-౨౮౩

సరసాంకము—భువనేశ్వరీభజన పూజన పూర్ణబోధా !
స్తవనీయ పూత శుభ సత్యతపోవరిష్ఠా !
శివకామబీజపర శిష్య సుదర్శనాంగా !
నవసంవృతిప్రణవనాదకలాభిరామా ! ౧-౨౮౪

గద్యము— ఇది జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానందభారతీ స్వామి కరకమల ప్రసాదాసాదిత శ్రీ కవిసమ్రా ట్పట్టాభిషేకశ్రీక, హారితసగోత్ర పవిత్ర, ఆపస్తంబసూత్ర, శ్రీమహాలక్ష్మ్యంబా హనుమచ్ఛాస్త్రి పుత్త్రి, వేంకట లక్ష్మీ నరసింహశాస్త్రి విజ్ఞానయోగ దర్పణ ప్రతిబింబిత శ్రీదేవీభాగవతంబునందుఁ దృతీయస్కంధము. ౧-౨౮౫

సవరణ

పం.	సవరణ
7	భారతి
22	గురుండు
23	యాచార్యు
12	సుఖల
2	గోష్ఠిని
5	యుదయించి
9	కామేశ్వరి
5	తల్లడిగా
1	ద్వితీయ
13	శ్రౌతాధ్వముల్
25	త్ర్యాక్షరేయం
5	తన్వీ
24	ఔశనసము
24	నేమంబున
7	మతి
23	ఇట్లనఁగ
25	క్రూరసింహ
2	సపత్ని
15	జ్ఞానానంద
19	నుతింపం
6	వరియించు
4	జాతి
24	దేకాంతి
15	చేత నల్లఁ
1	అకలంక
24	దుర్ధరము
10	యొందు
16	శాస్త్ర
15	యగుచు
3	భీష్ముఁడది
9	గ్రహియింప
16	మంత్రించె

పే.	పం.	సవరణ
129	5	అన్యోన్య
,,	21	లతాభ
141	6	యుపేతము
,,	16	వసి
143	19	సమయభంగం
146	20	ఇది
151	26	కాంచుటగా
152	11	సేకరించుట
153	19	సేవింపం
154	8	విన్యసింతు
158	12	ప్రాప్తుఁడు
165	15	లందలం
169	1	యాత్మయు
,,	3	సత్ప్రతిలో
175	2	పరికరో
,,	6	యసువు
177	12	నీయకోనరొ
180	2	వెన్నాడిరి
184	17	కృపుఁడు
185	16	దీక్షు
186	22	దీవ్ర
189	2	మంత్రు
,,	7	ఫణిదహనము
191	3	దేవ
,,	18	యన వారు
192	12	యూరగుల
193	13	సురగుల
194	7	సుమనస్సృతి
,,	9	స్నానానంతర
195	7	సుప్తుఁడై
198	3	ద్విమ్యాస్థలా
201	12	భావవశం

పే.	పం.	సవరణ
208	4	పోతమత్తై
206	4	శంకనించిన
208	4	స్వఖరంహం
,,	12	ద్వారములు
209	5	జేరఁ బోవ
210	15	మాలపింపఁగ
,,	25	జయస్వనో
215	24	నత్తిక్ష
225	22	నిను,
232	18	తీర్చు
218	20	లవి యని
245	9	గాంచంగ
253	6	రేయెడఁ
260	25	పుణ్యమునిగోష్ఠి
267	2	విధమె
270	1	ప్రథ విష్ణుఁడు విష్ణుఁడు
271	25	వలపటి
277	9	కంటాడఁగ
,,	10	పంచాస్యంబులం
,,	13	వన్యసత్త్వ
280	14	మాయకుఁడై
283	8	గాడ్డనఁ
,,	24	జరఠ
285	28	గాంక్షింపదే
290	13	స్వపుత్త్రీవ
,,	22	పొంగుపడుఁ
291	6	సైరంధ్రీవిదల్ల
,,	26	నాదంబులు
294	24	గడపఁ
296	18	కరుణ నూని
305	12	మందు
309	17	నిచ్ఛాస్వయం
314	19	వడఁగఁ
316	16	సాచరించె
332	21	లాలించి
335	10	యుండుం గా
,,	22	బరిశోధించు
338	16	సంభృతాస్త్ర
,,	20	మిది యేమిది
340	24	మనుమండు
,,	,,	మడిసి
344	6	వసింతు
,,	14	బోవం
345	3	ప్రియము
,,	11	వానికి
347	24	దీటడు
349	26	లీలావతికి
357	4	పంచాబ్దం
365	1	రాముండు
367	26	పను పెల్ల
368	12	యకా యక్షిణి
387	3	సౌమిత్రి
389	19	యొడలు మివులఁ
,,	20	గంప మొంద
390	4	వుసురులు
392	6	నంటి
,,	7	యాత్మ
396	25	గ్రామమనో
398	2	లయము
400	16	దాని కేది

శ్రీ విద్యాశంకరలీల

కవితావతంస, కావ్యతీర్థ

శ్రీ గట్టి లక్ష్మీనరసింహశాస్త్రి

శ్రీ శృంగేరీ శ్రీ విరూపాక్ష శ్రీ పీఠాధీశ్వరులు జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానందభారతీ మహంతాచార్య మహాస్వామివారి యాదేశానుసారముగా రచింపబడిన శ్రీ విద్యాశంకరుల యథార్థచరిత్రమును వర్ణించు పద్యకావ్యము. ఇందు, లోకములో శ్రీ విద్యాశంకరుల చరిత్రమున గల అపప్రథ లన్నియు పరిహరింపబడినవి. లోకములో ప్రచారములో నున్న శ్రీ విద్యాశంకరుల చరిత్రమును విమర్శించు జగద్గురు శ్రీ కల్యాణానంద భారతీస్వాములవారి విపులటీకయు ఇందు కలదు.

వెల రు. 2-0-0

కొనకుచోటు:—

నోరి నరసింహశాస్త్రి,

సాహితీసమితి, రేపల్లె

నోరి నరసింహ శాస్త్రి రచనలు

నారాయణభట్టు

ఆంధ్ర మహా భారత రచనమునకు నన్నయభట్టారకుని ప్రేరేపించి, చేయూతగా నిలిచిన ఆతని సహాధ్యాయుడు, మిత్రుడు, అయిన నారాయణభట్టును స్వస్వరూపమున ప్రదర్శించు చరిత్రాత్మకమగు స్వతంత్ర నవల. ఇందు, రాజరాజనరేంద్రునినాటి భారతదేశచరిత్ర, యథాస్థితముగా చిత్రింపబడినది. ఆంధ్ర మహా భారత రచనా విశిష్టతయు, అందుకు కారణములుగా ఆనాడు సంభవించిన ధర్మవిప్లవములు, ఇందు వివరింప బడినవి.

వెల రు. 4–0–0

రుద్రమదేవి

ఆంధ్ర రాజగు కాకతి రుద్రమ, ఆంధ్రదేశముపై దండెత్తివచ్చిన పల్లవ, పాండ్య, కళింగ, చోళ, యాదవ, కర్ణాటక, రాజులను నిర్జించి, ఆంధ్రుల స్వాతంత్ర్యమును, ఔన్నత్యమును సుప్రతిష్ఠితము చేసిన ఉజ్జ్వల వీరగాథ. ఈ నవలలో, కాకతీయులనాటి సాంఘిక, రాజకీయ, సాహిత్య జీవితము విపులముగా ప్రదర్శింపబడినది. తిక్కనసోమయాజి, మారన, గురునాథుడు, కేతన, విశ్వేశ్వరశివదేశికులు, యథావాక్కుల అన్నమయ్య, మున్నగు కవులయు పండితులయు, అన్నమంత్రి, కోలనిరుద్రుడు, జన్నిగ, అంబదేవుడు, గన్నారెడ్డి, మేచయనాయకుడు, ఇత్యాది వీరులయు, ప్రతిభలు, ఇందు ప్రదర్శింపబడినవి.

వెల రు 4–0–0

తేనెతెట్టె

ఏకాంక నాటికల సంపుటి

వెల రు. 1–0–0

దొరకుచోటు—

నోరి నరసింహ శాస్త్రి

సాహితీసమితి

రేపల్లె